

Gemeente Hattem

**Programmabegroting
2024**

PROGRAMMABEGROTING 2024

- **NOTA VAN AANBIEDING**

- **PROGRAMMA'S EN PARAGRAFEN**

- **MEERJARENRAMING 2025 T/M 2027**

PROGRAMMABEGROTING 2024

• NOTA VAN AANBIEDING

Pag.	1	Nota van aanbieding
------	---	---------------------

• PROGRAMMA'S EN PARAGRAFEN

○ Programma's

Pag.	5	Programma 1 – Sociaal sterk
Pag.	7	1a - opgroeien en ontwikkelen
Pag.	13	1b - werk
Pag.	17	1c - zorg
Pag.	23	1d - welzijn en sport
Pag.	29	Programma 2 – Wonen, werken en recreëren
Pag.	31	2a - ruimtelijke ontwikkeling
Pag.	41	2b - economische ontwikkeling
Pag.	45	2c - fysieke leefomgeving
Pag.	55	Programma 3 – Besturen en organiseren
Pag.	57	3a - netwerken en besturen
Pag.	61	3b - dienstverlening
Pag.	65	3c - financiën
Pag.	79	3d - gemeentelijke organisatie
Pag.	83	Programma 4 - Bedrijfsvoering
Pag.	85	4a - bedrijfsvoering en overhead

○ Paragrafen

Pag.	93	Inleiding
Pag.	95	Paragraaf A – Lokale heffingen
Pag.	101	Paragraaf B – Weerstandsvermogen en Risicobeheersing
Pag.	113	Paragraaf C – Onderhoud kapitaalgoederen
Pag.	119	Paragraaf D – Financiering – inclusief Emu-saldo
Pag.	127	Paragraaf E – Bedrijfsvoering
Pag.	129	Paragraaf F – Verbonden partijen
Pag.	141	Paragraaf G – Grondbeleid
Pag.	145	Paragraaf H – Decentralisaties
Pag.	149	Paragraaf I – Wet open overheid (Woo)

• MEERJARENRAMING 2025 T/M 2027

Pag.	2	Overzicht van baten en lasten 2022 t/m 2027
Pag.	3	Toelichting overzicht van baten en lasten 2022 t/m 2027
Pag.	4	Overzicht van incidentele baten en lasten
Pag.	5	Overzicht structureel begrotingssaldo 2024-2027
Pag.	7	Meerjareninvesteringsprogramma (MIP)
Pag.	18	Meerjarenraming staat van reserves en voorzieningen
Pag.	20	Toelichting meerjarenraming staat van reserves en voorzieningen

NOTA VAN AANBIEDING

2024

Nota van aanbieding

- ALGEMEEN

Hattem kreeg in 1299 stadsrechten van graaf Reinoud I van Gelre. Dat betekent dat Hattem in 2024 al 725 jaar als stad bestaat, en dat gaan we vieren! Die rijke historie konden we op 9 september 2023 nog extra beleven doordat na een aantal jaren weer het Dikke Tinne festival gehouden kon worden. Een druk bezochte binnenstad en veel inwoners die een prachtige bijdrage leverden aan het tot leven brengen van onze geschiedenis. En Hattem is zo veel meer dan een rijke historie, het is ook nu een mooie, trotse Hanzestad waar het fijn wonen, werken en ontspannen is.

In een stad die al 725 jaar zelfstandig is, is ook altijd oog voor de toekomst geweest. De wereld verandert voortdurend en voor een kleine stad zijn de uitdagingen al snel groot. Om daar klaar voor te zijn, is voorbereiding belangrijk, want de toekomst kan niet voorspeld worden. Deze begroting staat voor een belangrijk deel in het teken van investeren in robuustheid, om als Hattem toekomstbestendig te blijven.

We willen de Hattemers goede basisvoorzieningen bieden en werken aan gelijke kansen voor iedereen. Een gemeente zijn waarin iedereen mee kan doen en zichzelf kan zijn. We gaan voor een passend woningaanbod en een gezonde en veilige leefomgeving. We willen goed onderwijs en uitdagende kinderopvang, zodat kinderen zich in een fijne omgeving kunnen ontwikkelen. We willen dat de fietser en voetganger zich veilig en comfortabel kunnen verplaatsen. Passende zorg en ondersteuning moet laagdrempelig zijn. We investeren in preventie, voor vitale en actieve inwoners. En in deze tijd van klimaatverandering moet op elke schaal aan een duurzame toekomst gewerkt worden, ook op de schaal van Hattem. Onze ambities voor de stad gaan niet over franje, maar over een stevige, brede basis voor de toekomst van Hattem.

Een brede en stevige basis voor alle Hattemers, vraagt veel inzet van inwoners en de gemeente. Vrijwilligers, mantelzorgers, initiatiefnemers, deelnemers aan participatietrajecten: inwoners dragen op vele manieren bij aan de gemeenschap die we samen vormen. Als gemeente proberen we daar ondersteuning aan te bieden, het contact op te zoeken, en ons te laten inspireren, uit te dagen of in te springen op ideeën en (kritische) geluiden die vanuit de stad komen. In een kleine, hechte gemeenschap doen we het samen. Dus de inzet van de gemeente op participatie zal onverminderd zijn.

We werken als gemeente met een relatief kleine organisatie voor, aan en met Hattem. In de afgelopen jaren hebben we onze manier van werken verder ontwikkeld om beter aan te kunnen sluiten op wat de stad van ons

vraagt. Daarbij hebben we gewerkt met een zogenaamde “flexibele schil”. Expertise en ervaring die we nodig hadden om ons te ontwikkelen, of waarvan we nog niet wisten in welke mate we die structureel nodig hebben, huurden we tijdelijk in.

Om als stad toekomstbestendig te zijn, is een toekomstbestendige gemeentelijke organisatie nodig. Vanuit waar we nu staan in onze ontwikkeling hebben we een goed beeld kunnen vormen van wat we als vaste basis nodig hebben. Dat betekent dat we in deze begroting een uitbreiding van de vaste formatie voorstellen, zodat we de externe inhuur fors kunnen verminderen. Deze door de gemeenteraad meermaals geuite wens vertalen we structureel in deze begroting.

Door inflatie en stijgende rentes in combinatie met investeringen in basisvoorzieningen (integrale kindcentra, wegen, woonzorgzones, stadhuis) zien we een oplopende druk op de gemeentelijke financiën. En doordat de rijksoverheid geen stabiele inkomsten aan gemeenten biedt en daar met nieuwe taken en specifieke uitkeringen nog extra dynamiek in brengt, is de hardheid van onze meerjarenbegroting beperkt in de latere jaren. Vanuit toekomstbestendigheid leggen wij een sluitend meerjarenperspectief voor bij de begroting. Dat is voor dit moment een technische maatregel. Voor de jaren 2025 en verder worden de bedragen voor zowel inkomsten als uitgaven opnieuw bekeken bij de volgende begroting. De inzet zal daarbij steeds zijn om extra stijgingen van de lastendruk voor inwoners te voorkomen.

Voor nu ligt de focus op 2024. Een jaar waarin we van de omgeving van de Veldhoeve een groene oase maken, een zorgakkoord sluiten voor de Hattemse ouderen en blijven we ons inzetten voor het realiseren van betaalbare woningen. Waarin we in de samenwerking in de Kop van de Veluwe en Regio Zwolle tot een ontwikkeling van ons gebied komen met bijdragen vanuit de Regiodeal(s). Waarin we nog meer inzetten op het voorkomen en bestrijden van schulden bij inwoners. Waarin we starten met de uitvoering van de Omgevingswet en de eerste stappen zetten met het opstellen van het Omgevingsplan en de uitvoering van het programma Wonen. We gaan weer hard aan de slag, op naar de volgende 725 jaar!

• DE FINANCIËLE VERTALING

Perspectief (meerjaren)begroting 2024:

<i>Getallen in € (positieve getallen zijn voordelen).</i>	2024	2025	2026	2027
Startpositie saldo meerjarenbegroting 2024 ev.	922.700	1.841.200	641.600	641.600
1. Saldo Voorjaarsnota	-636.200	-711.900	-211.300	-450.500
Subtotaal:	286.500	1.129.300	430.300	191.100
2. Bijstellingen alg. uitkering meicirculaire 2023	868.000	1.231.700	942.000	1.510.800
3. Bijstellingen begrotingsvoorbereiding	-988.300	-1.607.800	-1.553.100	-1.775.300
4. Verrekeningen met reserves	180.000	-305.000	282.000	359.000
Structureel begrotingssaldo 2024 ev.	346.200	448.200	101.200	285.600

In de voorjaarsnota 2023 zijn de mutaties van de september- en de decembercirculaires 2022 verwerkt.

Op 19 september is de septembercirculaire gemeentefonds 2023 gepubliceerd. Te laat om te mee te nemen in de financiële cijfers van de primaire begroting 2024-2027. Evenals in eerdere jaren zal de raad vóór de begrotingsbehandeling op 6 november worden geïnformeerd over de financiële consequenties voor de gemeente Hattem.

Investeringsprogramma 2024 tot en met 2027 (MIP)

Het investeringsvolume is ten opzichte van de voornemens uit 2023 geactualiseerd. De ruimte aan kapitaallasten die voor 2024 op de exploitatie wordt gevraagd, bedraagt € 55.000 en wordt rechtstreeks verantwoord op de desbetreffende programma's en beleidsvelden. Voor een aantal beleidsvelden geldt dat de kapitaallasten worden gedekt uit een hiervoor gevormde reserve.

De cumulatieve ruimte die voor 2024 en in meerjarenperspectief wordt gevraagd bedraagt:

	2024	2025	2026	2027
Investeringsruimte	54.900	839.400	1.636.400	2.433.900

• TOT SLOT

Wij stellen u voor:

- a. de voorliggende begroting met de daarbij behorende toelichtingen en staten vast te stellen conform de betreffende ontwerpen;
- b. de exploitatiesaldi te verrekenen met de algemene reserve.

Hattem, 3 oktober 2023

Het college van Hattem,

de secretaris,

de burgemeester,

1

Sociaal sterk

- **AMBITIE**

Sociaal Hattem!

In Hattem is het fijn opgroeien, leven en ouder worden. Kinderen groeien veilig en gezond thuis op. We bevorderen kansengelijkheid en bieden ondersteuning aan wie dat nodig heeft. Ieder kind verdient de kans zich maximaal te ontplooiën. Mensen die moeite hebben zichzelf te redden, ondersteunen we ruimhartig met voorzieningen. Iedere Hattemer heeft bestaanszekerheid. Ouderen hebben passende ondersteuning, hulp en betaalbare zorg en wonen zolang mogelijk in de eigen omgeving. Voor gezinnen met kwetsbare thuissituaties of echtscheidingsproblematiek zijn we een (tijdelijke) stevige steunpilaar. Bij huiselijk geweld en kindermishandeling grijpen we tijdig in. Wij willen werken vanuit de gedachte dat we met onze maatschappelijke partners een gezamenlijke verantwoordelijkheid hebben om passende hulp en ondersteuning te bieden aan inwoners, kinderen en gezinnen. Hierbij gaan we uit van partnerschap én samenwerking. We werken nauw samen in het Loket 0-100 met huisartsen, Centrum voor Jeugd & Gezin, (school)maatschappelijk werk, het welzijnswerk, sportverenigingen, cultuurorganisaties, kerken en zorgaanbieders aan deze missie. We stellen onze inwoner daarbij centraal en leveren maatwerk waar de regels geen oplossing bieden.

Inclusief Hattem!

Hattem is een fijne plek om te wonen. We hebben een gemeenschap waarin naar elkaar wordt omgekeken en waarin een grote sociale cohesie is. We bewaken de cohesie in de samenleving en bestrijden eenzaamheid en analfabetisme. Als gemeente bieden we onze informatie op een toegankelijke wijze aan onze inwoners aan, zodat participatie en het gebruik van diensten van de gemeente geen onnodige drempels kent.

Veel Hattemers zetten zich in om van Hattem een nog fijnere woonplaats te maken. Deze energie en dit enthousiasme zien we als een grote kwaliteit van Hattem die we verder willen versterken. We willen ervoor blijven zorgen dat iedereen niet alleen thuis is in Hattem, maar zich ook echt thuis en betrokken voelt bij Hattem en de mede-Hattemers. In Hattem heb je de vrijheid om te zijn wie je bent.

Gezond Hattem!

We willen in Hattem gezond gedrag laagdrempelig, logischer en eenvoudiger maken, door de leefomgevingen van mensen goed in te richten. Daarbij richten we ons op Hattemers van alle leeftijden. We willen werken aan een Hattemer Leefstijl Akkoord met zorgaanbieders, ondernemers, verenigingen, maatschappelijke instellingen en inwoners, zodat er een aanbod ontstaat met mogelijkheden voor elke Hattemer. In een fitte en groene stad zijn goede sportfaciliteiten van grote waarde. Zowel in de openbare ruimte als op de sportparken en binnensportaccommodaties. We koesteren het verenigingsleven, het kloppende hart van Hattem. Hattem kent een rijk verenigingsleven en een ruim aanbod van mogelijkheden om te sporten. We zijn trots op de dwarsverbanden die daardoor in onze Hattemse samenleving gelegd worden en blijven dit ondersteunen.

• FINANCIËEL

Meerjarenraming (x € 1.000,--)	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Totaal lasten	14.696	14.299	14.300	14.806	15.272	15.660
Totaal baten	-4.186	-2.385	-2.141	-2.135	-2.262	-2.207
Resultaat voor bestemming	10.511	11.914	12.160	12.671	13.010	13.453

Sociaal sterk

- Opgroeien en ontwikkelen

• BESTUURSAKKOORD HATTEM | 2022 - 2026

- **We zetten in op de beweging dat elk kind opgroeit bij zijn of haar ouders.** We onderzoeken wat er nodig is om kinderen thuis te laten opgroeien en het aantal uithuisplaatsingen te verminderen.
- **We introduceren een Hattems Model voor preventie en zorg:** een preventieaanpak gericht op het creëren van een positieve leefomgeving, waarin jongeren gezond, veilig en kansrijk kunnen opgroeien, zonder middelengebruik. Het Hattemse Model gaat uit van de kracht van de Hattemse gemeenschap.
- **We ontmoedigen gokken** en willen gokverslavingen voorkomen. In dat kader is er in Hattem geen ruimte voor gokreclames.
- **We gaan in overleg met de schoolbesturen** en andere relevante partners over de realisatie van een tweede integraal kindcentrum op het terrein van de voormalige middelbare school De Noordgouw. We actualiseren de onderwijsvisie op de punten waar daarvoor aanleiding is. Het eerder door de Raad genomen besluit voor de vestiging van het eerste integrale kindcentrum op de oude ijsbaan staat daarbij niet ter discussie.

• RELEVANTE THEMA'S

1. JEUGD

Ontwikkelingen:

- **Preventie**

Door in te zetten op preventieve activiteiten versterken we de basis voor een gezonde en veilige omgeving waarin kinderen en jongeren zo kansrijk mogelijk kunnen opgroeien. In 2023 is op basis van onderzoek naar de stand van zaken van het preventieve aanbod in Hattem gewerkt aan het Hattems Model voor preventie en zorg. In 2024 gaan we op 4 thema's starten met het werken volgens dit model; alcohol- en middelengebruik, mentaal welbevinden, gezinsproblematiek en overlast. Met het Hattems Model zetten we de komende jaren in op het structureel versterken van de omgeving van de kinderen en jeugdigen waarbij we gebruik maken van de kracht van de gemeenschap in Hattem. Een goed pedagogisch leefklimaat voor jeugdigen kan voorkomen dat alledaagse opgroei- en opvoedproblemen ontwikkelen tot ernstige problemen waarvoor specialistische zorg moet worden ingeschakeld.

In 2024 worden reguliere preventieve activiteiten aangeboden door het CJG, zoals weerbaarheidstrainingen, en informatieavonden voor ouders etc. We breiden dit aanbod uit met trainingen Sociale Vaardigheid en een training voor kinderen van gescheiden ouders.

Versterken van preventie leidt uiteindelijk tot een kostenbesparing op verschillende beleidsterreinen in het sociaal domein; zoals jeugdhulp, school- en arbeidsverzuim en de inzet van justitie en gezondheidszorg. We investeren in jeugdpreventie als onderdeel van een goed functionerend jeugdstelsel én een goed functionerende samenleving.

- **Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG)**

Het CJG is als onderdeel van het loket 0-100 voor jeugdigen en gezinnen de toegang tot jeugdhulp. Het CJG is een netwerk waarbij de activiteiten van verschillende partners op elkaar worden afgestemd, daarnaast fungeert het CJG als een signaleringsnetwerk, zodat kwetsbare gezinnen snel in beeld zijn. Het CJG biedt lichte, veel voorkomende hulp zoveel mogelijk zelf en waar nodig wordt doorverwezen, zodat de best passende hulp kan worden ingezet. Vanuit de Hervormingsagenda Jeugd wordt de komende jaren verwacht dat gemeenten de lokale toegang verstevigen. Dit vraagt om investeren in het lokale team en het versterken van de samenwerking met andere partners binnen het sociaal domein.

Binnen het CJG wordt al intensief samengewerkt door het Toegangsteam jeugd, de jeugdgezondheidszorg 0-4 jaar (consultatiebureau) en 5-18 jaar, het (school)maatschappelijk werk, jongerenwerk, leerplicht en logopedie.

De doorontwikkeling van de samenwerking tussen lokale (zorg)partijen in het sociaal domein is een belangrijk onderdeel van de ontwikkeling van het loket 0-100. Binnen het brede netwerk

- Worden activiteiten van de verschillende partners op elkaar afgestemd;
- Worden obstakels en schotten zoveel mogelijk weggenomen, waardoor verbinding ontstaat tussen de diensten en activiteiten die worden georganiseerd;
- Wordt flexibiliteit binnen de verschillende taken en functies georganiseerd, zodat beter geanticipeerd kan worden op een veranderende hulpvraag van een gezin.

- **Jeugdhulp**

Zorgkosten jeugdhulp

We begroten de kosten voor jeugdhulp op basis van de verwachte uitgaven. Dit doen we aan de hand van de uitgaven in 2022 en het eerste half jaar van 2023. In 2022 was voor het eerste jaar het nieuwe woonplaatsbeginsel van toepassing. We verwachten voor 2024 een besparing op het Zorg In Natura-budget (ZIN). Hierbij is wel goed om te noemen dat de tarieven voor jeugdhulp mogelijk hoger gaan uitvallen dan nu bekend is. Het lijkt erop dat indexatie van de tarieven fors hoger gaat uitvallen, vanwege bepaalde ontwikkelingen zoals CAO stijgingen, die in de tarieven moeten worden meegenomen vanwege de verplichting reële tarieven te betalen aan aanbieders. De tarieven voor vormen van jeugdhulp met verblijf gaan daarnaast ook stijgen vanwege de transformatie naar meer kleinschalige voorzieningen. Historisch gezien worden deze vormen van zorg met verblijf, weinig ingezet voor jeugdigen in Hattem. Wanneer inzet hiervan wel passend is heeft het effect op de kosten voor Zorg in Natura.

We zien in toenemende mate complexiteit in hulpvragen. Het vraagt voortdurend om het maken van een kritische afweging welke zorg daadwerkelijk nodig en passend is. Waar nodig schalen we zorg af of zetten we alternatieve vormen van hulp in.

We blijven in 2024 structureel investeren in preventie en samenwerking met ketenpartners. Waardoor we verwachten te besparen op het budget voor ZIN. Ook het budget voor PGB is sinds 2022 sterk gedaald, er is door het CJG ingezet op het zoveel mogelijk inzetten van hulp via ZIN waardoor we in 2024 ook voor PGB's een besparing verwachten.

- **(boven)Regionale ontwikkelingen Jeugdhulp**

Zorgregio Midden-IJssel/Oost-Veluwe

De intensieve samenwerking met de verschillende gemeenten binnen de zorgregio zetten we ook in 2024 voort. Ontwikkelingen waar we ons binnen de zorgregio mee bezig houden zijn onder andere:

- Het blijven ontwikkelen van alternatieve zorgvormen. Een voorbeeld hiervan is de ontwikkeling van een bovenregionaal aanbod voor hoog-specialistische vormen van jeugdhulp; de zogenoemde Essentiële Functies en de doorontwikkeling van kleinschalige verblijfsgroepen. Kleinschaligheid is een randvoorwaarde voor een veilig, positief leefklimaat waarin de individuele jongeren centraal staan. Daarnaast zetten we in op intensieve vormen van ambulante hulp, om verblijf zoveel als mogelijk te voorkomen.

- Uitvoering geven aan de landelijke Hervormingsagenda Jeugd. De Hervormingsagenda Jeugd beschrijft de maatregelen die nodig zijn om te komen tot een houdbaar stelsel van jeugdhulp voor de toekomst. Een aantal van deze maatregelen zullen ook op lokaal niveau uitwerking hebben. Zo moet de verbinding tussen jeugdhulp en onderwijs bijvoorbeeld versterkt worden en wordt van lokale toegangen gevraagd te gaan werken met een brede verklarende analyse, om op basis daarvan beter te kunnen beoordelen welke hulp passend en nodig is. Ook de ontwikkeling naar een meer integrale manier van werken binnen lokale toegang is een belangrijk aandachtspunt. Een belangrijke kanttekening bij de ontwikkelingen rond de Hervormingsagenda is de onzekerheid die de landelijke politieke situatie met zich meebrengt.
  - Jeugdhulpregio's moeten meer samen werken op regionaal en bovenregionaal niveau en er wordt ingezet op betere monitoring en financieringsmodellen.
- **Jeugdgezondheidszorg**
Ook in 2024 wordt de jeugdgezondheidszorg uitgevoerd door VÉrian (0-4 jaar) en de GGD NOG (5-18 jaar). De Jeugdgezondheidszorg heeft een belangrijke preventieve functie. Het doel van de jeugdgezondheidszorg is het bevorderen, beschermen en beveiligen van de gezondheid en de lichamelijke en geestelijke ontwikkeling van jeugdigen. De taken in de JGZ zijn wettelijke taken en om daaraan goed uitvoering te geven vraagt om te zorgen voor voldoende middelen. We zien een toenemend beroep op de inzet van de JGZ. Door de ontwikkelingen in de maatschappij vragen bijvoorbeeld meer ouders hulp en zijn zorgvragen complexer. In 2024 zal binnen de JGZ 0-4 meer aandacht zijn voor maatwerk; dat wil zeggen, de hulp daar inzetten waar hij nodig is. Omdat de eerste 1000 dagen zo belangrijk zijn bij het bieden van een stevige basis starten we in 2024 met een aantal gemeenten met het inzetten van VoorZorg, een bewezen kosteneffectieve interventie in de eerste 1000 dagen, voor de meest kwetsbare doelgroep.
  - **Nationaal programma onderwijs**
Gemeenten hebben een rol gekregen binnen het Nationaal Programma Onderwijs (NPO), dat is ontwikkeld om de onderwijsvertragingen in te halen die kinderen opliepen tijdens de corona-pandemie. In 2022 en 2023 hebben de Hattemse scholen gebruik gemaakt van de mogelijkheid een deel van het budget vrij in te zetten voor interventies die gericht zijn op de NPO-doelstellingen. De bestedingstermijn van de NPO-middelen is verlengd tot en met schooljaar 2024/2025, waarmee scholen de plannen die ze zijn gestart vervolg kunnen geven en eventueel nieuwe initiatieven vanuit de scholen nog opgestart kunnen worden.
  - **GGD-Noord- en Oost Gelderland (NOG)**
De GGD Noord- en Oost-Gelderland is de gezondheidsdienst van de 22 gemeenten in Noord- en Oost Gelderland, waaronder Hattem. De GGD-NOG biedt actief 'Een gezond houvast' en bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid van de inwoners. De GGD-NOG voert verschillende soorten taken uit voor de gemeente Hattem, zoals :
    - Wettelijke GGD-taken: toezicht kinderopvang, kerntaken uit de Wet publieke gezondheid (Wpg), taken uit de Wet Veiligheidsregio's;
    - Wettelijke gemeentelijke taken: jeugdgezondheidszorg (5-19), kwaliteitstoezicht, lijkschouw (o.b.v. de wet op de lijkbezorging);
 De deelnemende gemeenten nemen zowel de publieke als de jeugdgezondheidszorg bij de GGD NOG af. De gemeentelijke bijdrage wordt jaarlijks vastgesteld naar rato van het inwoneraantal. Door de loon- en prijsindexatie en de actualisatie van de inwonersaantallen zien we een stijging van de gemeentelijke bijdrage.

Een aantal belangrijke aandachtspunten voor 2024 zijn gezond leven en preventie, als uitwerking van het Integraal Zorgakkoord (IZA) en het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) waarmee de gemeenten aan de slag gaan. Daarnaast wordt gewerkt aan het verder versterken van de pandemische paraatheid van de GGD. De programmabegroting 2024 is verder gebaseerd op de uitgangspuntenbrief 2024 en staand beleid, waarbij in 2024 onder meer aandacht wordt besteed aan de Wet open overheid en versterking van de informatieveiligheid binnen de GGD.

- **Preventieve logopedie**

De gemeentelijke logopediste is in september 2023 met vervroegd pensioen gegaan. Haar taken zijn belegd bij de GGD waarbij een gedeelte onderdeel is van het volksgezondheidspakket wat de GGD aanbiedt en een gedeelte is maatwerk. De beschikbare financiële middelen worden ingezet om het aanbod van de GGD te bekostigen. Vanaf 2024 willen we de kosten voor de preventieve logopedie ten laste brengen van de zorgverzekeringswet in plaats van de gemeentelijke begroting.

De onderwerpen **PlusOV** en **Veilig Thuis** komen in programma 1C Zorg aan de orde.

2. ONDERWIJS

Ontwikkelingen:

- **Onderwijshuisvesting**

Vanuit de onderwijsvisie wordt gewerkt aan de realisatie van Integrale Kindcentra (IKC's). Het eerste IKC-cluster wordt gevormd door de Van Heemstraschool en De Zaaier. Het bestemmingsplan voor het gebied waarin dit IKC een plek krijgt is nog niet onherroepelijk, omdat er nog een beroepsprocedure loopt bij de Raad van State. Op het moment dat het bestemmingsplan onherroepelijk is, kan een aanvraag omgevingsvergunning worden ingediend en de aanbestedingsprocedure worden doorlopen en kan de bouw in de zomer van 2024 starten. Daarom begroten we de legesopbrengsten in 2024. De start van de bouw is onder voorbehoud van de doorlooptijd van het planologische procedure, aanvraag omgevingsvergunning en aanbestedingsprocedure (zie ook programma 2 - woonzorgzones). Vanwege deze onzekerheden handhaven we vooralsnog de planning dat IKC1 in 2025 wordt opgeleverd.

Het bedrag in de begroting voor IKC1 is aangepast in verband met de gestegen bouwkosten van de afgelopen jaren. Daarom is de begroting bijgesteld van 8,1 naar 10,5 miljoen. De werkelijke kosten zijn afhankelijk van het geldende prijspeil ten tijde van de aanbesteding.

In december 2020 heeft de raad een motie aangenomen waarin het college de opdracht kreeg om met schoolbesturen in gesprek te gaan over een tweede IKC nabij De Marke. Het college heeft sindsdien gewerkt aan de uitvoering van deze motie. In 2024 verwachten we een besluit te kunnen nemen over de concrete invulling. Dit vraagt (gedeeltelijke) actualisatie van de onderwijsvisie.

In 2024 onderzoeken we samen met de vier schoolbesturen mogelijke scenario's voor het realiseren van een onderwijsvoorziening voor kinderen met een extra zorgbehoefte. In de begroting staat een bedrag gereserveerd voor de realisatie van IKC2, ook dit bedrag is bijgesteld van 6,0 naar 7,5 miljoen vanwege de verhoging van de kosten. Voor de begroting 2024 wordt van de volgende aannames uitgegaan. Het voorbereidingskrediet wordt beschikbaar gesteld in 2024. De oplevering wordt verwacht in 2027.

- **Onderwijsachterstandenbeleid**

De afgelopen jaren hebben we, naar aanleiding van een aantal wetswijzigingen en gefinancierd vanuit de daarvoor beschikbaar gestelde landelijke GOAB middelen, fors ingezet op de verbetering van de kwaliteit van VVE (o.a. optimale benutting VVE waarbij kinderen gebruik maken van maximaal aantal uren en het aanstellen van een pedagogisch medewerker). Deze inzet wordt verder gecontinueerd. Het beschikbare budget vanuit het Rijk wordt ook gecontinueerd en is voor Hattem toereikend.

3. Loket 0-100 (geldt voor heel programma 1)

Ontwikkelingen:

- Eén van de opgaven binnen het sociaal domein is om tot een zo integraal mogelijke dienstverlening te komen; dit wordt de kanteling genoemd. Bij de ontwikkeling van het loket 0-100 richten we ons daarom op het integraal samenwerken rondom de inwoners vanuit het principe 1 gezin 1 plan 1 regisseur. Hierbij willen we ons vooral richten op een integrale werkwijze.

We verwijzen niet door naar een ander loket. Wij halen er (in overeenstemming met de inwoner) bij, overeenkomend met hetgeen de inwoner nodig heeft. Bij deze werkwijze werken de gemeentelijke consulenten en onze maatschappelijke partners nauw samen volgens de uitgangspunten van de kanteling. Denken en doen sluiten hierbij op elkaar aan.

- **De drie K's: Kwaliteit, Kennis & Kunde**

Nadat eind 2021 de pilot van start is gegaan, stond het jaar 2022 in het teken van het bestendigen van de gemaakte werkafspraken. Dit blijkt ook in 2023 weer een continu proces omdat maatschappelijke opgaven juist in de uitvoering van het loket 0-100 terecht komen. Zo hebben nationale crises (bijvoorbeeld woningtekorten en energiearmoede) plus geopolitieke ontwikkelingen gevolgen voor de uitvoering in het loket 0-100. Deze ontwikkelingen komen bovenop alle andere hulpvragen die de inwoners van Hattem hebben op het gebied van welzijn, zorg en inkomen. Ook zien we al jaren een toename in de complexiteit van de hulpvraag binnen loket 0-100. Dat betekent dat er ook in 2024 behoefte is aan voldoende capaciteit en expertise. Zo kunnen we de kennis & kunde plus de uitgangspunten van het loket 0-100 blijven uitdragen in onze integrale samenwerking.

- **Verbetering centrale toegang**

Eén van de onderdelen van het loket 0-100 is de ontwikkeling van één centrale plek die de (telefonische en digitale) bereikbaarheid van het loket 0-100 garandeert voor de Hattemer. In 2024 gaan we door met het uitwerken hiervan en concretiseren we dit in samenhang met de ontwikkelingen rondom het verbeteren van de dienstverlening in het stadhuis.

• WAT GAAT HET KOSTEN ?

Meerjarenraming (x € 1.000,--)	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Totaal lasten	4.156	4.559	4.522	4.910	5.311	5.556
Totaal baten	-333	-274	-205	-207	-222	-206
Resultaat voor bestemming	3.823	4.285	4.317	4.703	5.090	5.350

• ANALYSE

Toelichting

De voorliggende begroting kent ten opzichte van 2023 op het deelprogramma 'opgroeien en ontwikkelen' een nadelig saldo van € 32.000,-- en is opgebouwd uit:

Verschillenanalyse			
Begroting (x € 1.000,--)	2023	2024	Vershil
Onderwijs	37	38	1
Leerlingenvervoer	304	367	63
Onderwijshuisvesting	289	297	9
Leerplicht	45	48	3
Voorschoolse voorzieningen	46	-8	-53
Volksgezondheid	595	624	29
Preventief jeugdbeleid	179	189	9
Decentralisatie Jeugdzorg	2.791	2.762	-28
Opgroeien en Ontwikkelen	4.285	4.317	32

Dit voor- c.q. nadeel is hoofdzakelijk ontstaan op:

• Leerlingenvervoer	63.000,--	N
- Gebaseerd op de begroting van PlusOV zijn de lasten sterk gestegen door kostenontwikkelingen van het taxivervoer (NEA-index) en door volumestijgingen.		
• Voorschoolse voorzieningen	53.000,--	V
- Vanwege lagere onderhoudskosten conform MJOP en hogere baten door indexatie van de huurinkomsten		
• Volksgezondheid	29.000,--	N
- Gebaseerd op de begroting van GGD-NOG neemt het aandeel van de gemeente Hattem in de lasten van de publieke gezondheidszorg toe. En door indexatie van subsidies		
• Decentralisatie jeugdzorg	28.000,--	V
- In de mix van gemeentelijke salarislasten, externe uitvoeringskosten en zorgkosten ontstaat per saldo een voordeel . In hoofdzaak lagere kosten voor zorg in natura (ZIN) Dit wordt nader toegelicht in paragraaf H Decentralisaties.		

Reserve

- Er vinden in 2024 geen verrekeningen met de reserves plaats.

Sociaal sterk

- Werk

• BESTUURSAKKOORD HATTEM | 2022 - 2026

- **We zien een groeiende kwetsbaarheid voor veel Hattemers voor het ontstaan van schulden** als gevolg van inflatie en stijgende energielasten. We zetten met andere partijen in op het voorkomen van schulden of bieden vroegtijdig ondersteuning. We beperken ons niet tot Hattemers die gebruik maken van de Participatiewet, en willen breed kijken naar de (regionale) instrumenten die we daarbij in kunnen zetten (zie ook programma 2 A - dichten energiekloof en bestrijden energie-armoede).
- **Iedere Hattemer doet naar vermogen mee.** Voor wie dat niet volledig kan, bieden wij passende ondersteuning. We handhaven ons ruimhartige minimabeleid. We proberen werkgevers en werkzoekenden te koppelen door inzet van onze werkmakelaar. Mensen met een bijstandsuitkering moeten parttime kunnen bijverdienen als opstap naar bestaanszekerheid door betaald werk (zie ook programma 2 B - binnenstad levert een belangrijke bijdrage aan de Hattemse economie).
- **Als Hattem zetten we ons als gemeente en gemeenschap naar vermogen in bij de opvang van vluchtelingen en de huisvesting en inburgering van statushouders.** Het behalen van de taakstelling voor huisvesting zien we daarbij als het minimum. Als gemeente willen we met raad en waar passend ook met daad initiatieven uit de samenleving ondersteunen.

• RELEVANTE THEMA'S

1. PARTICIPATIE

Ontwikkelingen:

- **Participatiewet**

In 2023 hebben we een forse stijging gezien van het aantal uitkeringen dat verstrekt wordt op grond van de Participatiewet. Deze stijging is hoofdzakelijk veroorzaakt door de instroom van statushouders. Iedere gemeente in Nederland heeft te maken met een fors verhoogde huisvestingstaakstelling voor statushouders, zo ook de gemeente Hattem. De verwachting is dat de taakstelling voor de gemeente Hattem voor 2024 tenminste even hoog zal zijn als over 2023. Daarmee wordt dus ook een forse instroom in de uitkering verwacht en aanverwante regelingen, zoals bijvoorbeeld de minimaregelingen.

Naar verwachting is er ook in 2024 sprake van krapte op de arbeidsmarkt. Dit zorgt ervoor dat kandidaten, waarbij geen sprake is van belemmeringen, relatief makkelijk werk kunnen vinden. Deze kandidaten komen op dit moment ook maar zeer beperkt in beeld bij de gemeente. Als zij wel instromen wordt er direct ingezet op het realiseren van uitstroom naar betaald werk.

In 2023 is er een plan gemaakt om in te zetten op kandidaten die momenteel een grote afstand tot de arbeidsmarkt hebben en waarbij het doel is om deze afstand te verkleinen. Met als uiteindelijke doel gehele of gedeeltelijke uitstroom uit de uitkering. Dit plan zetten we voort in 2024.

In 2024 zal er wederom instroom zijn van kandidaten die het PROV-VSO (Praktijk Onderwijs – Voorgezet Speciaal Onderwijs) verlaten. We zijn verantwoordelijk voor het ondersteunen bij het vinden en behouden van betaald werk. Het grootste gedeelte van deze doelgroep heeft permanent ondersteuning nodig om werk te behouden in de vorm van de instrumenten loonkostensubsidie en jobcoaching, maar ook door ondersteuning van de gemeentelijke consultants

Voor de bekostiging van de uitkeringen op grond van de Participatiewet en de loonkostensubsidies ontvangt de gemeente het BUIG-budget (inkomensdeel). Het Rijk past bij de verstrekking van dit budget de T-2 systematiek toe. Het budget voor 2024 is dus deels gebaseerd op de resultaten van 2022. In het jaar 2022 is een positief financieel resultaat behaald. Op basis van de T-2 systematiek zal het budget voor Hattem in 2024 naar verwachting lager zijn dan voorgaande jaren. Tevens is er sprake van hoge instroom gerelateerd aan de huisvestingstaakstelling. Deze elementen tezamen zorgen na alle waarschijnlijkheid voor een tekort op het BUIG-budget in 2024, mits het Rijk niet gaat compenseren voor de fors verhoogde instroom van statushouders.

- **Vangnetuitkering**

Op het moment dat we een overschrijding hebben op het budget waar we de uitkeringen en loonkostensubsidies uit betalen (BUIG), kunnen we een beroep doen op de landelijke vangnetregeling. Vanuit de vangnetuitkering kan een gedeelte van het tekort worden gecompenseerd. We moeten dan wel aan kunnen tonen dat we voldoende inspanningen hebben verricht om de overschrijding zo minimaal mogelijk te laten zijn. In 2024 moeten we na alle waarschijnlijkheid een beroep doen op deze regeling vanwege het te verwachte tekort dat ontstaan is in 2023. In 2025 kunnen we indien noodzakelijk een beroep doen op deze regeling als er een tekort ontstaat over 2024. Het streven is uiteraard om dit voorkomen, door volop in te zetten op re-integratie naar betaald werk en het verkleinen van de afstand tot de arbeidsmarkt van kandidaten. Echter we kunnen niet uitsluiten dat we geen beroep hoeven te doen op de Vangnetuitkering. In 2023 hebben we namelijk te maken met een stijging van het aantal uitkeringen dat we moeten verstrekken onder andere door de instroom van statushouders.

- **Arbeidsmarktregio Zwolle**

De gemeente Hattem behoort tot de arbeidsmarktregio Zwolle. In de arbeidsmarktregio Zwolle werken vijftien gemeenten en UWV samen aan het Programma Inclusie. Hattem vormt samen met de gemeenten Oldebroek, Elburg en Nunspeet een subregio binnen de arbeidsmarktregio. De basis voor de samenwerking binnen de arbeidsmarktregio volgt uit de verplichtingen zoals vastgelegd in de Wet Structuur Uitvoeringsorganisatie Werk en Inkomen (SUWI). Daarin is vastgelegd dat gemeenten en UWV samenwerken aan een herkenbare ingang en aanpak voor werkzoekenden en werkgevers in de arbeidsmarktregio Zwolle. In het jaarlijks vast te stellen Uitvoeringsplan SUWI worden opgaven geformuleerd. De opgaven voor 2024 worden in het najaar van 2023 geformuleerd. In gezamenlijkheid geven we hier vervolgens uitvoering aan.

Human Capital Agenda (HCA)

Vanuit het ontwikkelfonds dat verbonden is aan de HCA zijn er twee fondsen beschikbaar, te weten Groei Vooruit voor individuele inwoners en Upgrade Jezelf voor werkgevers. Middels de inzet van Upgrade Jezelf kunnen werkgevers investeren in de ontwikkeling van hun medewerkers. In samenwerking met de gemeente Oldebroek, Elburg en Nunspeet is in 2023 een subregionaal plan opgesteld met als doel om nog meer inwoners en werkgevers te informeren over deze fondsen en het gebruik hiervan te stimuleren.

Oprichting Regionaal Werk Centrum (RWC)

Iedere arbeidsmarktregio moet een RWC oprichten. Het RWC moet dienstverlening aanbieden aan alle werkenden en werkzoekenden met een loopbaan- en of ontwikkelingsvraag. In het najaar van 2023 zal de intentieovereenkomst worden getekend en in 2024 zal de verdere uitwerking plaatsvinden.

- **Huisvestingstaakstelling**

De huisvestingstaakstelling voor 2024 is naar verwachting hoger dan de taakstelling over 2023, te weten 34 te huisvesten personen. Dit is een forse opgave.

We werken samen met de woningcorporatie Triada aan dit vraagstuk. De in 2023 ingezette maatregelen continueren we. Door middel van de realisatie van flexwoningen trachten we onder andere voor deze opgave te werken aan een oplossing.

Dit hoge huisvestingstaakstelling werkt op verschillende onderdelen door, zoals het aantal uitkeringen dat verstrekt moet worden op grond van de Participatiewet, het aantal inburgeringstrajecten dat moet worden ingezet, en het aantal te verstrekken minimaregelingen.

- **Wet Inburgering**

Het aantal kandidaten dat in 2024 in zal stromen in de Wet Inburgering is naar verwachting hoger dan in 2023 als gevolg van de huisvestingstaakstelling. Alle leerroutes zijn ingekocht in samenwerking met gemeenten uit onze arbeidsmarktregio. In 2024 werken we aan de verdere verbetering van de uitvoeringsafspraken. De praktijkcomponenten gaan we in 2024 verder ontwikkelen op basis van stappen die we in 2023 hebben gezet.

- **WSW**

De uitvoering van de WSW kan in 2024 conform de huidige werkwijze worden uitgevoerd. Alle kandidaten zijn in beeld en krijgen de ondersteuning die noodzakelijk is. De samenwerking met de Tiem, Zoethout en onze eigen buitendienst verloopt goed. Indien het op kandidaat niveau noodzakelijk is wordt er op basis van maatwerk gezocht naar een nieuwe werkplek.

- **Schulddienstverlening**

Schulddienstverlening blijft een belangrijk item waarbij we ook steeds meer op preventief gebied bezig zijn. Middels een systeem van vroegsignalering proberen we al vanaf een eerste betalingsachterstand in contact te komen met de inwoner om te kijken of en waar we hulp kunnen bieden. Dit doen we in nauwe samenwerking met Op KOERS. De personele inzet en het systeem hiervoor vragen om extra capaciteit en middelen.

Doordat we steeds meer inzetten op het voorkomen en bestrijden van schulden maar ook door marktontwikkelingen zoals de hoge inflatie en hoge energielasten, komen steeds meer inwoners met betalingsproblemen in beeld. Ook zien we een toename van complexe situaties die niet altijd door Op Koers kunnen worden opgelost. Dat vraagt om meer professionele inzet en begeleiding die we bij de afdeling Schulddienstverlening van de gemeente Zwolle afnemen. We verwachten voor 2024 dat meer inwoners naar Zwolle zullen worden doorverwezen.

- **Hattems Zomerfestijn**

In 2022 zijn we gestart met het Hattems Zomerfestijn, gefinancierd vanuit de NPO middelen. Het eerste jaar was de doelgroep alle basisschoolleerlingen in Hattem, met als speciale doelgroep de minima en VVE. In de laatste 2 weken van de zomervakantie worden er in samenwerking met HUB allerlei leuke, leerzame en sportieve activiteiten georganiseerd in en rond De Marke. Na een zeer succesvolle editie is dit ook in 2023 georganiseerd. Wederom vanuit de NPO middelen. De doelgroep is uitgebreid met kleuters en jongeren tot en met 16 jaar. Na de evaluatie in het najaar van 2023 zal bepaald worden op welke manier het Zomerfestijn in 2024 georganiseerd en gefinancierd kan worden. Waarbij het doel is om tot een plan te komen om het Hattems Zomerfestijn structureel te borgen binnen de Hattemse samenleving, zowel organisatorisch als financieel.

- **Maatwerkfonds Energie**

In oktober 2022 hebben we een Maatwerkfonds Energie ingesteld om alle inwoners die in de financiële problemen (dreigen) te komen vanwege de forse toename van energieprijzen te kunnen ondersteunen. Ondanks diverse oproepen en de inzet van Op Koers is hier weinig gebruik van gemaakt. Ook zijn de energieprijzen gedaald en zal er in 2024 geen energietoeslag worden uitgekeerd. Het maatwerkfonds energie lijkt dan ook niet meer noodzakelijk en daarom laten we dit fonds per 2024 vervallen.

- **Participatiewet in Balans**

Naar verwachting treedt per 1-1-2025 de zogenaamde Participatiewet in Balans in werking. Daarmee wordt het voor gemeenten mogelijk om meer rekening te houden met individuele omstandigheden en

een menselijke maat te hanteren. Tevens dient de wet als doel om ook het vertrouwen van de burger in de overheid te herstellen en visa versa, dat de overheid vertrouwen als uitgangspunt hanteert naar de burger toe. Tot slot moet de nieuwe wetgeving een bijdrage leveren aan vereenvoudiging; beleid dat bijdraagt aan een bijstandsregeling die voor burgers voorspelbare en zekere gevolgen heeft en zo ervaren wordt.

• WAT GAAT HET KOSTEN ?

Meerjarenraming (x € 1.000,--)	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Totaal lasten	5.044	3.855	3.863	3.836	3.832	3.836
Totaal baten	-3.260	-1.662	-1.675	-1.675	-1.675	-1.675
Resultaat voor bestemming	1.784	2.193	2.188	2.160	2.157	2.160

• ANALYSE

Toelichting

De voorliggende begroting kent ten opzichte van 2023 op het deelprogramma 'werk' een voordelig saldo van € 5.000,-- en is opgebouwd uit:

Verschillenanalyse			
Begroting (x € 1.000,--)	2023	2024	Vershil
Inkomensondersteuning	419	336	-83
Inburgering	96	77	-18
Participatie	404	410	6
Sociale werkvoorziening	890	931	42
Uitkeringen	365	418	53
Volwasseneneducatie	10	4	-6
Noodopvang Vluchtelingen	9	10	0
Werk	2.193	2.188	-5

Dit voor- c.q. nadeel is hoofdzakelijk ontstaan op:

- Inkomensondersteuning 83.000,-- V
  - Het budget van het maatwerkfonds energie ad € 100.000 is vanaf 2024 komen te vervallen
- Sociale werkvoorziening 42.000,-- N
  - Door loonindexatie zijn de salariskosten gestegen
- Uitkeringen 53.000,-- N
  - Het budget voor de dienstverlening door de Uitkeringsadministratie Oldebroek was al een aantal jaren niet bijgesteld. Omwille van een reële begroting is er een inhaalslag gemaakt.

Reserve

- Er vinden in 2024 geen verrekeningen met de reserves plaats.

Sociaal sterk

- Zorg

• BESTUURSAKKOORD HATTEM | 2022 - 2026

- **Iedereen kan oud worden in Hattem.** We bestrijden eenzaamheid door oog te hebben voor ontmoeting, verbinding en omzien naar elkaar. In de woonzorgzones verbinden we het wonen van de toekomst met de zorg- en dienstverlening aan ouderen: zij hebben regie op de eigen zorginzet en kunnen langer zelfstandig wonen. We integreren de zorg met welzijn, ook als bepaalde onderdelen niet door de gemeente worden bekostigd. Op de huidige van Heemstra locatie krijgen ouderen een plek voor intra- en extramurale 24-uurs zorg. Tevens streven wij, in samenwerking met Triada, naar een ontmoetingsplek in dat gebouw.
- **We gaan voor een kleurrijk Hattem,** waar iedereen zichzelf kan zijn. We willen een diversiteits- en inclusiebeleid vormgeven op basis waarvan we structureel aandacht geven aan de vrijheid om in Hattem jezelf te kunnen zijn. We gaan samen met de gemeenteraad op zoek hoe we dit invullen.
- **Een inclusieve samenleving kan niet zonder ontmoeting.** Bij de inrichting van buurten en wijken met speel- en recreatievoorzieningen willen we daar op inspelen. We stimuleren het ontstaan van nieuwe ontmoetingsplekken om ervaringen te delen en van elkaar te leren en ruimte te bieden voor rust en reflectie. Voorbeelden zijn initiatieven als een jonge-ouderscafe, of koffieochtenden voor doelgroepen -of juist voor een brede mix van Hattemers-. Wij willen initiatieven die zich hierop richten, faciliteren in de opstartfase.
- **We willen ons samen met inwoners, ondernemers en instellingen inzetten om van Hattem een zeer toegankelijke gemeente te maken.** We zien deze toegankelijkheid op verschillende vlakken: zowel de fysieke toegankelijkheid van onze stad, de sociale toegankelijkheid maar juist ook de informatie toegankelijkheid.
- **We zetten ons in voor het versterken van de mentale gezondheid in Hattem** en het voorkomen van somberheidsklachten, depressies en angststoornissen. Hiervoor gaan we een nauwe samenwerking aan met Stichting Welzijn Hattem.

• RELEVANTE THEMA'S

1. ZORG

Ontwikkelingen:

- **Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo)**

In 2024 blijven we lokaal inzetten op effectievere (vroeg)signalering en preventie via de Brede Basisvoorziening en het Geheugensteunpunt. We werken sociaal domein breed aan de toegang 0-100, aan regievoering en het verder versterken van de samenwerking met onze ketenpartners.

Zorgkosten Wmo

In 2024 continueren we de lijn om de begroten op basis van verwachte uitgaven. We begroten aan de hand van de uitgaven 2022 en de uitgaven over het eerste half jaar 2023.

De tarieven voor begeleiding worden in 2024 opnieuw geïndexeerd, het aantal beschikkingen is stabiel. Sinds de invoering van het abonnementstarief in 2019 stijgt het aantal beschikkingen Huishoudelijke Hulp voortdurend. Voor 2024 anticiperen we hierop door opnieuw het budget voor Huishoudelijke Hulp bij te ramen. De tarieven worden in 2024 opnieuw geïndexeerd. In 2024 blijven we de ontwikkeling van instroom en kosten monitoren. We moeten ons echter realiseren dat binnen de kaders van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning de mogelijkheden voor ons als gemeente om een stijging van het aantal beschikkingen te keren beperkt tot nihil zijn.

Inwoners met een Wmo-voorziening betalen een vast bedrag per maand als eigen bijdrage, het zogeheten Wmo-abonnementstarief. Door het huidige (demissionaire) kabinet is besloten om dit abonnementstarief af te schaffen en opnieuw een inkomensafhankelijke bijdrage in te voeren voor alle Wmo-voorzieningen. Een wetsvoorstel is in voorbereiding, de nu gecommuniceerde ingangsdatum is 1 januari 2026. We verwachten dat deze ontwikkeling zal gaan leiden tot minder instroom/uitstroom voor het product huishoudelijke hulp en woningaanpassingen zoals trapliften. Het abonnementstarief wordt in 2024 voor het eerst in drie jaar geïndexeerd, het percentage wordt tijdens Prinsjesdag 2023 bekend gemaakt.

In 2023 en voorjaar 2024 worden nieuwe regionale overeenkomsten voor hulpmiddelen en trapliften per medio 2024 voorbereid. Op basis van de marktontwikkeling en recente aanbestedingen in het land, is de verwachting dat de tarieven hoger gaan uitvallen dan de huidige tarieven. Wanneer de aanbesteding is afgerond, kunnen de financiële effecten van deze nieuwe overeenkomsten doorberekend worden.

Regionale samenwerking Midden-IJssel/Oost-Veluwe

In het kader van de transformatie en inkoop van jeugdhulp en Wmo verricht het team van zorgregio Midden-IJssel/Oost-Veluwe voor Jeugd en Wmo overstijgende werkzaamheden voor de gemeenten. Denk onder andere aan het opzetten van een monitoringssysteem, het uitvoeren van contract- en accountmanagement, het bewaken van de kwaliteit van de zorg middels een kwaliteitscommissie en het uitvoeren van toezicht. De uitvoeringskosten zijn dan ook verdeeld over Jeugd en Wmo.

Ontwikkelingen Wmo waarover we binnen de zorgregio met de verschillende gemeenten kennis uitwisselen of samenwerken, zijn onder andere respijtopvang, doorontwikkeling van de zorgproducten, overeenkomst voor hulpmiddelen, overgang Wmo-WLZ.

- **Regionale inkoop Jeugdhulp en Wmo**

Binnen de in 2019 gecontracteerde hulpverlening Jeugdhulp, Wmo en Beschermd Wonen zetten we in op kwalitatief goede, en waar mogelijk, integrale zorg- en ondersteuningsproducten.

Eind 2022 zijn aanbevelingen gepresenteerd voor het aanpassen van zorgproducten na evaluatie door gemeenten en onderzoek bij zorgaanbieders. Voor het einde van 2023 wordt een besluit genomen over de duur van de laatste verlenging van de huidige raamovereenkomst. Afhankelijk van de uitkomst van dit besluit wordt de optimalisatie van de zorgproducten meegenomen in de nieuwe aanbesteding of wordt in 2024 gestart met de doorontwikkeling van de producten. De consequenties van de maatregelen van de Hervormingsagenda Jeugd zijn ook van invloed op de Raamovereenkomst en de te nemen besluiten.

- **Maatschappelijke Opvang/Beschermd Wonen (MO/BW)**

Voor de Maatschappelijke Opvang en het Beschermd Wonen voor mensen met psychische en/of psychosociale problemen werken we samen met gemeenten in de regio Oost-Veluwe.

Kern van de opgave voor de komende jaren is het uitgangspunt dat kwetsbare inwoners zoveel mogelijk (beschermd) thuis en minder in instellingen wonen, de beweging naar Beschermd Thuis. Het voornemen was om beschermd wonen door te decentraliseren van centrumgemeenten naar alle gemeenten en bijbehorend woonplaatsbeginsel in te stellen. Inmiddels is de invoering hiervan voor de vierde keer uitgesteld. De streefdatum is 1 januari 2025.

De regio Oost-Veluwe is actief begonnen met het realiseren van de transitie naar Beschermd Thuis. De focus ligt op het streven naar een situatie waarin mensen zo veel mogelijk in hun eigen wijk verblijven en bij voorkeur ambulante zorg ontvangen. Alleen wanneer het echt niet anders kan, verblijven mensen nog in een instelling. Sociale inclusie van kwetsbare inwoners staat centraal. Binnen de regio is afgesproken om samen te blijven werken middels een regionaal samenwerkingsconvenant en is er een dienstverleningsovereenkomst afgesloten met de centrumgemeente Apeldoorn. We hebben een lokaal uitvoeringsplan opgesteld om deze opgave ook voor Hattem te doen slagen, waar we in 2024 mee aan de slag gaan.

Dankzij een gunstige verdeling van de rijksbudgetten voor de regio Oost-Veluwe, heeft de gemeente Hattem de afgelopen jaren aanzienlijke overschotten opgebouwd binnen het budget voor Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang. Vanwege het uitstel van het landelijk verdeelmodel tot 1 januari 2025 en de geleidelijke overgang naar de nieuwe systematiek (historische verdeelsleutel), wordt verwacht dat er de komende jaren ook aanzienlijke overschotten zullen blijven bestaan. De opgebouwde reserves zijn voldoende om de benodigde investeringen in preventieve voorzieningen en activiteiten op het gebied van maatschappelijke ondersteuning te bekostigen, evenals eventuele toekomstige tekorten.

Pilot Inloop

In lijn met de uitgangspunten van de kadernota Beschermd Wonen (GGZ in de wijk, hulpverlening is herstelgericht) is in 2022 een pilot voor een lokale, algemene voorziening voor deze doelgroep gestart in samenwerking met Zoethout. Eind 2023 evalueren we de opbrengsten en resultaten. Dit geeft handvatten om in 2024 verder te werken aan lokale voorzieningen die bijdragen aan de ontwikkeling naar Beschermd Thuis.

- **Welzijn**

Brede Basisvoorziening inclusief Geheugensteunpunt

De nadruk van de Brede Basisvoorziening ligt op (vroeg)signalering, ontmoeting, voorlichting en preventie en een sterke verbinding met het voorliggende veld (zowel partijen binnen het welzijnsveld als het verenigingsleven). Door inwoners met een hulpvraag eerder in beeld te krijgen en preventief te ondersteunen kan escalatie naar zwaardere zorg voorkomen worden en kunnen mensen langer zelfstandig thuis blijven wonen.

Het Geheugensteunpunt heeft een fysieke ontmoetingsplek voor inwoners en hun mantelzorgers op een zichtbare locatie in één van de woonzorgzones, waardoor het bereik van het steunpunt voor de inwoner is vergroot. In 2024 worden de activiteiten in het kader van een dementievriendelijke samenleving en de fysieke locatie van het Geheugensteunpunt gecontinueerd.

Samen met Stichting Welzijn Hattem en andere partners binnen de Brede Basisvoorziening werken we aan een herijking van de visie op welzijnsactiviteiten in Hattem en bijbehorend uitvoeringsplan voor de komende jaren.

Woonzorgzones Geldersedijk en de Bongerd

Naast de ruimtelijke aspecten van de woonzorgzones Geldersedijk en De Bongerd zet gemeente Hattem in op het verbinden van wonen, zorg en welzijn in deze gebieden. Met als doel dat de verschillende zorgfuncties in Hattem op elkaar zijn afgestemd en ingezet worden in de wijk en er ruimte is voor ontmoeting tussen inwoners in beide zones. De gemeente trekt hiervoor nauw samen op met de betrokken zorgaanbieders en Stichting Welzijn Hattem. Voortgang in de realisatie van de woonzorgzones zal naar verwachting in 2024 leiden tot voortgang in het concretiseren van een lokaal zorgakkoord, de verkenning van een 24-uurs zorgsteunpunt maakt daar onderdeel van uit.

- **Mantelzorg**

We gaan in 2024 door met de ondersteuning van mantelzorgers, zoals beschreven in de in 2016 vastgestelde Nota Mantelzorgondersteuning, samen met Stichting Welzijn Hattem (SWH) en andere partners. Mantelzorgers worden op een passende wijze gewaardeerd en ondersteund zodat zij de mantelzorg goed in hun leven in kunnen passen.

Het Mantelzorgsteunpunt van Stichting Welzijn Hattem is volledig geïntegreerd in de Brede Basisvoorziening. Deze lijn willen we continueren. Ook zullen we het Mantelzorgcompliment in 2024 voortzetten.

- **Vrijwilligers**

Medio 2023 is er een eenmalige subsidie aan SWH toegekend om aan de slag te gaan met het Vrijwilligersbeleid. Er is een voorstel geschreven voor het faciliteren en waarderen van vrijwilligers in Hattem. Onderdelen daarvan zijn een vacaturebank, de vrijwilligersacademie, een actief netwerk opzetten en de organisatie van de Dag van Vrijwilliger. In het voorjaar van 2024 wordt bekeken wat SWH heeft kunnen inrichten ten aanzien van de ondersteuning van vrijwilligers en naar aanleiding daarvan wordt bepaald of de financiering moet worden voortgezet.

- **PlusOV**

In de afgelopen jaren is PlusOV uitgegroeid tot een stabiele organisatie die kwalitatief goed vervoer levert. Er wordt gewerkt aan het door ontwikkelen van de interne organisatie. De Reizigersapp en de Route-app RGV zijn in gebruik genomen. Dit verhoogt de service aan de reizigers en zorgt voor een daling van kosten bij de frontoffice. De klanttevredenheid is goed; voor het Vraagafhankelijk Vervoer geven de reiziger een rapportcijfer van 8,3, voor het routegebonden vervoer een 7,2. Er is een stijging van kosten te zien met name door de inflatie, de NEA-index en de CAO stijging. Ook zijn de vervoersvolumes toegenomen. Het plan van aanpak kostenreductie wordt gevolgd en de toegang maakt een goede beoordeling bij de inzet van vervoer. We kunnen niet op alle kostenstijgingen invloed uitoefenen. De ontwikkelingen worden scherp gevolgd zodat er op tijd actie kan worden genomen waar dat kan en waar dat beïnvloedbaar is.

- **Veilig Thuis (Huiselijk geweld/Kindermishandeling)**

Sinds 1 januari 2017 is Stichting Veilig Thuis actief. Veilig Thuis is een stichting en levert advies en ondersteuning bij meldingen en vermoedens van kindermishandeling en huiselijk geweld. Wanneer nodig organiseren de meest passende hulpverlening aan een inwoner en/of gezin. Met de 22 samenwerkende gemeenten wordt verder gewerkt aan het realiseren van de doelen uit de uitvoeringsagenda die is opgesteld in samenwerking met Veilig Thuis. In 2024 zal een nieuwe Regiovisie worden vastgesteld. Deze wordt in gezamenlijkheid met alle gemeenten opgesteld en zal ter besluitvorming worden voorgelegd aan de gemeenteraad.

- **WAT GAAT HET KOSTEN ?**

Meerjarenraming (x € 1.000,-)	Rekening		Begroting		Meerjarenraming		
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	
Totaal lasten	3.343	3.374	3.603	3.682	3.695	3.714	
Totaal baten	-435	-72	-72	-72	-192	-192	
Resultaat voor bestemming	2.908	3.302	3.531	3.610	3.503	3.522	

Toelichting

De voorliggende begroting kent ten opzichte van 2023 op het deelprogramma 'zorg' een nadelig saldo van € 228.000,-- en is opgebouwd uit:

Verschillenanalyse			
Begroting (x € 1.000,--)	2023	2024	Verschil
Collectieve en individuele begeleiding	2.412	2.591	179
Decentralisatie WMO/AWBZ	155	155	0
Collectieve en indiv. begeleiding (2)	175	204	29
Decentralisatie WMO/AWBZ (2)	509	556	47
WMO MO/BW	51	25	-27
Zorg	3.303	3.531	228

Dit voor- c.q. nadeel is hoofdzakelijk ontstaan op:

- Collectieve en individuele begeleiding 179.000,-- N
  - De lasten voor Wmo huishoudelijke hulp nemen naar verwachting toe met € 100.000,-- en ook het lastenbudget voor Wmo begeleiding stijgt met ruim € 50.000,--
- Collectieve en individuele begeleiding (2) 29.000,-- N
  - Gebaseerd op de begroting van PlusOV zijn de lasten van regiotaxi en dagbesteding vervoer sterk gestegen door kostenontwikkelingen van het taxivervoer (NEA-index) en door volumestijgingen.
- Decentralisatie Wmo/Awbz (2) 47.000,-- N
  - Door loonindexatie en een toegenomen personele inzet zijn de salariskosten gestegen.
- Wmo MO/BW 27.000,-- V
  - In 2023 is een incidentele subsidie begroot voor een pilot Inloop GGZ/LVB van € 28.000,--

Reserve

- Er vinden in 2024 geen verrekeningen met de reserves plaats.

Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar paragraaf H - Decentralisaties

Sociaal sterk

- Welzijn en sport

• BESTUURSAKKOORD HATTEM | 2022 - 2026

- **Hattem biedt een prachtige omgeving om te verkennen en te bewegen.** We investeren in mogelijkheden tot bewegen in de buurt, bijvoorbeeld door een goed wandelnetwerk of een bewegingsboulevard.
- **We willen de samenwerking met de sportkoepel intensiveren** zodat de combinatie van faciliteiten en sportaanbod goed aansluit op de wensen en om alle Hattemers te stimuleren om te gaan sporten. Hierin willen wij ook de buitensportfaciliteiten binnen de gemeente meenemen. Hattem is een JOGG gemeente, ook daar speelt sport een belangrijke rol, we willen een gezonde leefstijl bij onze jeugd blijven aanmoedigen. De succesvolle elementen uit het programma Gezonde Generatie 2040 nemen we over. Bij de sportdag en de wandel- en zwem4daagse worden ook de kinderen betrokken die buiten Hattem naar school gaan.
- **Wij zetten in op een gezonde en vitale samenleving waarin Hattemers zichzelf redden, meedoen en zich fijn voelen.** Lukt het zelf niet goed, dan bieden we hulp en ondersteuning. Hattem kent veel vrijwilligers en daar zijn wij dankbaar voor. Jaarlijks zetten wij mantelzorgers in het zonnetje door het voortzetten van het mantelzorgcompliment.
- **We werken samen met de initiatiefnemers actief aan de plannen voor openbaar zwem- en recreatiewater in Hattem.** We zetten ons waar mogelijk in om de plannen te concretiseren.

• RELEVANTE THEMA'S

1. KULTURHUS EN ZWEMBAD DE MARKE

Ontwikkelingen:

- **Zwembad en Kulturhus de Marke**

Sinds de begroting 2020 hanteren we als gemeente de door de stichting opgestelde genormaliseerde meerjarenbegrotingen als uitgangspunt voor de gemeentelijke begroting. Voor de begroting 2024 hebben we daarmee gebruik gemaakt van het begrotingsplan 2021-2024 dat de stichting bij de gemeente heeft aangeleverd.

2. BIBLIOTHEEK

Ontwikkelingen:

- **Bibliotheek**

De gemeente Hattem subsidieert de bibliotheek gericht op onder andere het beschikbaar stellen van kennis en informatie, het bevorderen van lezen en het laten kennismaken met literatuur.

Ook worden activiteiten uitgevoerd gericht op leesvaardigheid, taalontwikkeling, bestrijding van laaggeletterdheid, participatie en zelfredzaamheid van inwoners. Hierbij wordt onder andere aandacht besteedt aan basisvaardigheden zoals taal, rekenen en digitale vaardigheden. De bibliotheek is ook een belangrijke partner voor scholen en kinderopvangorganisaties rondom leesplezier en leesbevordering bij kinderen.

Per 2023 zijn de middelen vanuit het Rijk voor een Informatiepunt Digitale Overheid in de bibliotheek naar de gemeenten toegekomen.

Dit zijn structurele middelen en zijn dan ook 1-op-1 doorgezet naar de bibliotheek, waarmee de bibliotheek haar dienstverlening nog verder kan uitbreiden. Alle inwoners van Hattem die vragen hebben rondom de digitale overheid kunnen voor vragen bij de bibliotheek terecht.

3. SPORT EN BEWEGEN

Ontwikkelingen:

- **Sportakkoord:**

De ontwikkelingen rondom het Gezond- en Actief Leefstijl Akkoord (GALA) waren voor de gemeente Hattem reden om in 2023 nog een keer weer kritisch te kijken naar het Sportakkoord. De thema's uit het sportakkoord zijn en blijven van belang, t.w. inclusie en diversiteit in sporten en bewegen; Sociale veilige sport; Vitale Sportaanbieders; Vaardig in bewegen en Ruimte voor sporten en bewegen. Het samenbrengen van aanbieders van sport en gemeente is in deze context van groot belang. In Hattem heeft de Sportkoepel aangegeven dat zij per 1-1-2024 wil stoppen met haar werkzaamheden.

In de 2de helft 2023 zijn we daarom gestart met een onderzoek naar de behoefte en organisatie van een eventuele alternatieve vorm. We kijken hierbij ook naar een manier waarop we de uitvoering van het sportakkoord op een goede manier kunnen borgen. De uitkomsten hiervan worden in 2024 verwacht. 2024 willen we dan ook gebruiken om uitvoering te geven aan dit onderzoek. Ook willen we volgend jaar gaan kijken hoe we vorm en inhoud kunnen gaan geven aan verenigingsondersteuning. Dit willen we gaan doen in overleg met de HUB Hattem.

- **Renovatie voetbalvelden vv Hattem en Sv Hatto-Heim:**

In overleg met de voetbalverenigingen is er eind 2022 onderzoek gedaan naar de kwaliteit van de velden van beiden verenigingen. In dit onderzoek wordt geconcludeerd dat de staat van de velden dusdanig is dat zij gerenoveerd moeten worden. In het voorjaar is daarom een programma van eisen opgesteld waarin is opgenomen op welke manier deze renovatie plaats zou moeten vinden. Deze informatie is verwerkt in het Meerjaren Investeringsprogramma van de gemeente. Hierin is opgenomen dat alle velden in 2024 gerenoveerd zouden kunnen worden.

Na vaststelling van de begroting worden afspraken met de verenigingen gemaakt over de renovatie.

- **Buurtsportcoaches:**

Buurtsportcoaches zijn belangrijke sleutelfiguren voor de uitvoering van de sportagenda en de realisatie van de geformuleerde doelen van het sportakkoord. Inmiddels telt het team buurtsportcoaches drie leden met elk een eigen profiel. Een van hen is naast buurtsportcoach ook JOGG-regisseur, de anderen hebben als aandachtspunten aangepast/inclusief sporten en bewegen voor ouderen.

- **Gymzalen:**

Als gemeente hebben we de wettelijke taak om het bewegingsonderwijs te faciliteren. Daarnaast faciliteren we als gemeente met onze gymzalen ook de binnensportverenigingen in Hattem bij het beoefenen van hun sport. De gemeente heeft mede door diverse ontwikkelingen in 2023 een (integrale) toekomstvisie over de gymzalen laten ontwikkelen, zodat op basis hiervan de juiste keuzes gemaakt kunnen worden over de toekomst van haar sportaccommodaties. Deze visie wordt eind 2023 aan de raad voorgelegd en op basis van het door de raad gekozen scenario zal in 2024 gestart worden met de uitvoering van deze visie.

Als gevolg van de BTW vrijstelling is er van 2019 voor gemeenten een 'specifieke uitkering stimulering sport' in het leven geroepen ter compensatie van de BTW die niet teruggevraagd kan worden. De gemeente doet hiervoor jaarlijks een aanvraag.

- **Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA)**

Het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) is begin 2023 ondertekend door VNG, VWS, ZN en GGD GHOR Nederland.

Het akkoord omvat afspraken over het bereiken van een gezonde generatie in 2040. De bijbehorende SPUK-regeling bundelt geldstromen die zich richten op het stimuleren van gezondheid, sport en bewegen, preventie en het versterken van de sociale basis. Vanuit deze middelen willen we in 2024 verder werken aan het versterken van integrale samenwerking in onze gemeente, een toenemend beleidsbewustzijn over de bestaande problematiek onder doelgroepen en het versterken van de sociale cohesie. Dit doen we door te investeren in netwerken en verenigingskracht.

5. KUNST EN CULTUUR

Ontwikkelingen:

- In 2022 is een nieuw Cultuur- en erfgoedpact afgesloten op de Noord-Veluwe voor de periode 2022-2024. Dit pact is door het college van Hattem ook vastgesteld. Dit is in samenwerking met culturele en maatschappelijke partners in Hattem. Hierbij wordt ingezet op regionale samenwerking waar deze een versterkende werking heeft om ook lokale initiatieven een impuls te geven. 2024 is het laatste jaar van het huidige pact.
- Voor nieuwe activiteiten en evenementen die gericht zijn op de cultuurdeelname, educatie en/of (cultuur)historie van Hattem en haar inwoners, hebben we budget om éénmalig deze activiteiten te ondersteunen. In navolging van de voorgaande jaren zijn in de Subsidiebeleidsregels de voorwaarden opgenomen waaraan deze initiatieven moeten voldoen.
- In 2023 is een inventarisatie gemaakt van de kunst in de openbare ruimte in Hattem. Dat wordt in 2024 opgevolgd door een plan voor de schoonmaak en onderhoud van de werken. Hierin trekken we samen op met het Beeldhouwersgilde.
- In 2024 is het 725 jaar geleden dat Hattem stadsrechten kreeg. Na een Hanzejaar vol mooie evenementen willen we ook deze bijzondere gelegenheid niet voorbij laten gaan. Samen met musea willen we voor onze inwoners aandacht besteden aan de historie van Hattem. We stellen 10.000 EUR beschikbaar voor een activiteit- of activiteiten gerelateerd aan Hattem 725 jaar.

6. SUBSIDIEBELEID

Ontwikkelingen:

- Een aantal subsidieontvangers heeft te maken met loon- en prijsstijgingen. Indexatie compenseert (voor een deel) de stijgende kosten die organisaties hebben om de activiteiten te organiseren die de gemeente van hen vraagt. De prijscompensatie die we als gemeente ontvangen via het Gemeentefonds is de basis voor de indexatie voor loon- en prijsstijgingen van te verstrekken subsidies, zijnde 4%.
Een aantal subsidiepartijen heeft aangegeven hogere loon- en prijsstijgingen te hebben in vergelijking met het indexeringspercentage dat de gemeente hanteert. Om aan de inhoudelijke afspraken te kunnen voldoen is het nodig deze subsidiepartijen een hogere subsidie te verstrekken. Het gaat om VÉrian, de bibliotheek, MEE Veluwe, en Zoethout.

7. INCLUSIE

Ontwikkelingen:

- In het bestuursakkoord is opgenomen dat Hattem een plek is waar iedereen niet alleen thuis is, maar zich thuis en betrokken voelt. In 2024 starten we met het faciliteren van activiteiten binnen het brede thema inclusie waarbij we ons richten op ontmoeting, meedoen en acceptatie.

• WAT GAAT HET KOSTEN ?

Meerjarenraming (x € 1.000,--)	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Totaal lasten	2.154	2.510	2.312	2.379	2.434	2.554
Totaal baten	-158	-377	-189	-181	-173	-134
Resultaat voor bestemming	1.996	2.133	2.124	2.198	2.260	2.421

• ANALYSE

Toelichting

De voorliggende begroting kent ten opzichte van 2023 op het deelprogramma 'welzijn en sport' een voordelig saldo van € 9.000,-- en is opgebouwd uit:

Verschillenanalyse			
Begroting (x € 1.000,--)	2023	2024	Verschil
Kulturhus en zwembad	791	747	-45
Bibliotheek	227	236	9
IJsbaan	2	2	0
Sport	151	276	125
Gymnastiekaccommodaties	294	231	-63
Kunst en Cultuur	342	320	-22
Mantelzorg en vrijwilligers werk	326	312	-14
Welzijn en Sport	2.133	2.124	-9

Dit voor- c.q. nadeel is hoofdzakelijk ontstaan op:

- Kulturhus en zwembad 45.000,-- V
  - De subsidie vanwege energieproblematiek bij het Zwembad en MFC de Marke is in 2023 eenmalig begroot voor € 60.000,-- (V).
- Sport 125.000,-- N
  - De subsidie vanwege energieproblematiek is in 2023 eenmalig begroot voor € 55.000,-- (V). En de daaraan gerelateerde eenmalige vergoeding door het Rijk is in 2023 begroot voor € 185.000,-- (N).
- Gymnastiekaccommodaties 63.000,-- V
  - Op basis van geactualiseerde meerjarenonderhoud programma gebouwen (MJOP) wordt onderhoud gepleegd aan de gemeentelijke sportaccommodaties. Door een gewijzigde fasering zijn de kosten € 20.000,-- (V) in 2024 lager. De kosten worden voor € 40.000,-- (V) gedekt uit de voorziening.
- Kunst en Cultuur 22.000,-- V
  - De subsidies die beschikbaar zijn gesteld voor musea en voor lokale culturele instellingen zijn geïndexeerd voor circa € 20.000,-- (N).

De investeringen in het Anton Pieck museum drukken in 2024 voor het eerst als kapitaallasten op de begroting voor circa € 30.000,-- (N).

De subsidie vanwege energieproblematiek is in 2023 eenmalig begroot voor € 70.000,-- (V).

Reserve

- Voor dekking van kapitaallasten van een drietal investeringen is de bekleemde reserve 'dekking kapitaallasten' aangewend.

2

Wonen, werken en recreëren

• AMBITIE

Wonen in Hattem!

Het is goed wonen en prachtig leven in Hattem. We zijn omringd door de Natura2000 gebieden van de IJsseluitwaarden en de Veluwe. Dat maakt Hattem aantrekkelijk, zoals de Hattemers al weten, maar ook steeds meer toekomstige inwoners zien de kwaliteiten van onze Hanzestad. De opgave voor de komende jaren is om deze kwaliteiten enerzijds te beschermen, maar juist ook te blijven kijken en zoeken hoe we de balans vinden met het op een verantwoorde en zorgvuldige manier benutten van onze leefomgeving. Hierbij is de ruimte -letterlijk- beperkt waardoor keuzes gemaakt moeten worden.

Duurzaam Hattem!

Hattem start een duurzaamheidsoffensief en elke Hattemer profiteert hiervan. We vragen nadrukkelijk aandacht om in onze stad mens, milieu en economie in evenwicht te brengen. We putten onze aarde zo min mogelijk uit, omdat we oog hebben voor toekomstige generaties.

Duurzaamheid gaat in Hattem over klimaatverandering, energietransitie en circulariteit, over het op een toekomstbestendige manier omgaan met onze leefomgeving. We gaan voor een Hattemse Green Deal waarin we samen met inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties, Triada, Veluwe Duurzaam en PoweredbyHattem duurzame plannen uitvoeren voor en met iedereen die mee wil doen, ongeacht inkomen of vermogen.

Het centrum van Hattem!

De historische binnenstad van Hattem veroverd het hart van de toeristen die onze mooie Hanzestad bezoeken. Daarmee is de binnenstad niet alleen een levende herinnering aan het verleden van Hattem, maar ook cruciaal voor de toekomst van Hattem. De schoonheid van ons centrum maakt het tot een prachtige plek om te beleven en elkaar te ontmoeten. Toeristen en inwoners bezoeken de winkels, musea en de horeca, genieten van de sfeer en cultuur en worden vermaakt met mooie evenementen. We willen hier in blijven investeren en de ruimte goed gebruiken. Natuurlijk is daarbij ook oog voor de leefbaarheid van de binnenstad voor bewoners.

Bereikbaar Hattem!

Hattem veilig en bereikbaar houden is een opgave die continu aandacht vraagt en veel verschillende onderdelen heeft. Het gaat niet alleen over de keuze voor de fiets of de auto, maar ook over het openbaar vervoer, de wegen in Hattem en de verbinding in en met de regio. Dit is extra complex doordat de beslissing over veel oplossingen op andere overlegtafels genomen wordt, zoals in Regio Zwolle, door de provincie Gelderland en de Rijksoverheid. We zien het dan ook juist als taak om met deze mede-overheden de verbinding te blijven leggen en zo voor Hattem te werken aan duurzame bereikbaarheid: lopend, fietsend, met het openbaar vervoer en met de auto. We houden hier bij de inrichting van de openbare ruimte rekening mee.

• FINANCIËEL

Meerjarenraming (x € 1.000,-)	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Totaal lasten	9.793	7.947	9.023	9.127	9.260	9.750
Totaal baten	-2.615	-1.650	-1.840	-1.435	-1.026	-1.015
Resultaat voor bestemming	7.179	6.297	7.182	7.692	8.234	8.735

Wonen, werken en recreëren

- Ruimtelijke ontwikkeling

• BESTUURSAKKOORD HATTEM | 2022 - 2026

- **We werken samen in Regio Zwolle** met de Kop van de Veluwe (Elburg, Hattem, Heerde, Nunspeet en Oldebroek) en stemmen af hoe wij ons willen verhouden tot de verstedelijkingsopgave waar Regio Zwolle zich voor gesteld ziet. Groei in kwaliteit en groei van de brede welvaart zijn daarbij ons doel. Ons gebied moet zich in samenhang ontwikkelen, het gaat niet alleen om wonen, maar ook om klimaatadaptatie, bereikbaarheid, kwaliteit van de leefomgeving en werkgelegenheid.
- **We zien in Hattem mogelijkheden voor groei.** Deze groei kan echter niet alleen op de huidige inbreidingslocaties gefaciliteerd worden. Om grip te houden en zelf richting te kunnen geven aan onze ontwikkeling gaan we tegelijk aan de lopende locaties op zoek naar nieuwe locaties en ontwikkelrichtingen. We staan open voor groei waarbij groen en/of natuur niet aangetast worden. We kiezen voor niet-grondgebonden woningen en gaan daarover graag het gesprek met de raad en de samenleving aan. Hierbij hanteren we de Omgevingsvisie Hattem en de *Gebiedsverkenning Kop van de Veluwe* als vertrekpunt.
- **We gaan voor een woningmarkt waar voor iedereen een passende woning te vinden is; starters, gezinnen, alleenstaanden en ouderen.** Dit doen we zonder gereserveerdheid over de inzet van enig instrument, zolang het ons doel - een ruimer en diverser en betaalbaar aanbod van woningen voor huidige en toekomstige inwoners - dient. Er wordt specifiek ruimte gegeven aan Hattemers om in Hattem te kunnen blijven wonen door inzet van een zelfbewoningsplicht, anti-speculatiebeding en een percentage voor inwoners met een sociaal economische binding met Hattem. Om de inzet van deze instrumenten af te stemmen op de doelstelling omarmen wij het *Woonplan Hattem* en gaan samen met de raad in gesprek om tot een integrale Woonvisie voor Hattem te komen.
- **In Hattem is ruimte voor de ontwikkeling van alternatieve woonvormen,** zoals bijvoorbeeld een Knarrenhof, tiny houses en coöperatieve woonvormen. We zien daarnaast ook mogelijkheden in het splitsen van kavels en woningen. We zijn enthousiast over het initiatief *Knarrenhof Hattem* en bekijken op welke manier we een verdere bijdrage aan de realisatie ervan kunnen geven.
- **We willen inzetten op het verder versimpelen en inzichtelijker maken van vergunningsprocedures.** De nieuwe Omgevingswet biedt hiervoor kansen, maar we zoeken ook in onze werkprocessen naar winst voor onze inwoners.
- **We gaan Hattem meer in contact brengen met de natuur, ecologie en biodiversiteit.** Als gemeente gaan we daar zelf mee aan de slag in de aanleg en het beheer van de openbare ruimte om zo de kwaliteit en de leefbaarheid van de openbare ruimte te vergroten. We willen de nieuwe generaties ook in de praktijk kennis laten maken met natuur, ecologie en biodiversiteit. Het liefste zien we dat tot stand komen vanuit een initiatief als bijvoorbeeld een Stadsboerderij. We willen de kennis en kracht in Hattem de ruimte geven. Zo'n initiatief zou ook plek kunnen bieden aan Hattemers die zorg of ondersteuning nodig hebben of hen een kans kunnen bieden om naar vermogen te participeren. Daarnaast willen we natuurinclusief bouwen in Hattem bevorderen.
- **We dichten de energiekloof en bestrijden energie-armoede.** We maken duurzaamheids-regelingen aantrekkelijk voor lagere inkomens, zodat zij ook maximaal kunnen profiteren.

Alle Hattemers, maar ook het Hattemse bedrijfsleven, hebben de mogelijkheid om mee te komen in ons duurzaamheidsoffensief. Hierin krijgt Veluwe Duurzaam een prominente rol.

- **Hattem sluit aan op het Schone Lucht Akkoord** en verbindt zich aan de doelstelling om de gezondheidsschade de komende jaren fors te verminderen. We maken hierbij gebruik van wat het Rijk, de provincie Gelderland, het RIVM en TNO ons aanreiken.
- **De klimaatnotitie Hattem actualiseren** we, waarbij een energieneutraal Hattem in 2030 leidend blijft. De warmtevisie wordt per wijk verder uitgevoerd. We wachten het lopende onderzoek over het zonnepark op de vuilstort af en nemen in dialoog met de gemeenteraad hierover een besluit. We streven naar geïntegreerde wind, geluid en energieschermen langs de A50. We blijven ons sterk maken voor meer zonnepanelen op daken.
- **We zijn tegen de opening van Lelystad Airport**, vanwege de CO² uitstoot en de negatieve effecten voor mens en natuur. Zeker in een klimaat- en stikstofcrisis is het voor ons onvoorstelbaar dat het Kabinet een opening op welke termijn dan ook wil overwegen. We vragen onvermoeibaar aandacht voor de Veluwe als natuur- en stiltegebied en vinden de extra overlast van geluid en van fijn- en stikstof die de opening van Lelystad Airport met zich mee zou brengen onaanvaardbaar. Dit standpunt dragen we actief uit, ook op alle (bestuurlijke) overlegtafels.
- **We willen Hattemers de mogelijkheid bieden om hun woning te verduurzamen.** We gaan de mogelijkheid onderzoeken om met Triada, maatschappelijke organisaties en bedrijven een samenwerking op te zetten die er voor zorgt dat energie bespaard wordt en, dat warmte en stroom goedkoper én schoner wordt opgewekt. Inzet is dat de besparingen terugvloeien in de stad in leefbaarheidsprojecten en vergroening.
- **Green Deal Hattem** is een project van heel Hattem. We nemen maatregelen op het gebied van duurzaamheid met een horizon van tientallen jaren. Van groot belang is dat iedere Hattemer hierin een stem krijgt. In dit project werken we nauw samen met de gemeenteraad om tot een pakket van duurzame maatregelen te komen.
- **Duurzaamheidsinitiatieven.** We gaan onderzoeken hoe de vergunningplicht voor (kleine) duurzaamheidsinitiatieven kan worden verminderd of zelfs kan komen te vervallen. We willen alle mogelijkheden benutten om initiatieven van Hattemers die bijdragen aan het halen van de duurzaamheidsdoelstelling van onze gemeente en het Rijk onderzoeken. We gaan de mogelijkheden in het vergunningtraject hiervoor verkennen en onderzoeken.

• RELEVANTE THEMA'S

1. RUIMTELIJKE ORDENING

Ontwikkelingen:

- **Op tijd klaar voor de Omgevingswet**

Inmiddels is de invoeringsdatum van de nieuwe Omgevingswet eindelijk vastgesteld. De inwerkingtreding van de wet is op 1 januari 2024. Vanaf dat moment werken wij volgens nieuwe werkprocessen en met nieuwe systemen.

De interne voorbereidingen, die voor een groot deel ook in H2O verband worden uitgevoerd, liggen nog steeds op schema. De laatste voorbereidende activiteiten hebben vooral betrekking op het maken van goede werkafspraken met de ketenpartners. Hierbij vormt de omgevingsdienst de belangrijkste schakel. Op dit moment is ook voorzien dat op 1 januari 2024 de ODNV (Omgevingsdienst Noord-Veluwe) en OVIJ (Omgevingsdienst Veluwe IJssel) fuseren tot één nieuwe organisatie. De voorbereiding op de Omgevingswet wordt gezamenlijk opgepakt. Dat betekent dat de regionale samenwerking is uitgebreid met de gemeenten die nu nog door de OVIJ worden bediend. Voor de sturing op het proces is ook een gezamenlijk BO (bestuursoverleg) ingericht.

De invoering van de nieuwe Omgevingswet is een transformatieproces. Eigenlijk begint het "echte werk" pas na de feitelijke invoering. De jaren 2024 en verder staan in het teken van het verder uitwerken van

nieuwe werkwijzen die de gemeente in staat stellen de fysieke leefomgeving kwalitatief en kwantitatief goed in te richten en te benutten. De gemeente Hattem heeft bij de invoering van de Omgevingswet de ambitie om zo snel als mogelijk over een volwaardig en volledig instrumentarium conform deze wet te beschikken. Hierdoor beperken wij de transitieperiode zo veel mogelijk en vergroten wij de duidelijkheid voor de Hattemers.

- **Omgevingsplan Hattem**

Een belangrijke voorwaarde voor bovenstaande doelen is het opstellen van een gebiedsdekkend omgevingsplan voor de gehele gemeente. Bij het maken van dat omgevingsplan moet het gemeentebestuur tal van keuzes maken over de aard en omvang van de regelgeving die in het plan moeten worden opgenomen. Het omgevingsplan is het voornaamste gemeentelijke instrument in de nieuwe Omgevingswet om sneller en flexibeler te kunnen inspelen op alle ruimtelijke ontwikkelingen. De uitdaging is om in het omgevingsplan een balans te vinden tussen het beschermen van de kwaliteiten van onze leefomgeving en het vormgeven van mogelijkheden voor ontwikkeling. In 2024 worden de eerste stappen gezet in het opstellen van het Omgevingsplan Hattem. Daar waar nodig wordt ook de Omgevingsvisie bijgesteld en eventueel aangevuld met inzichten die bij het opstellen van het Omgevingsplan of de inhoudelijke programma's worden opgedaan.

- **Communicatie**

Zodra de invoering van de Omgevingswet een feit is, wordt breed naar alle betrokkenen (inwoners, bedrijven en partners in de keten) uiteengezet welke veranderingen de wet met zich meebrengt. In de organisatie leren alle betrokken medewerkers al werkend hoe de wet zijn beslag krijgt in hun werk.

- **Digitaal stelsel Omgevingswet**

Het Digitaal stelsel Omgevingswet is een elementaire schakel in het systeem van uitvoering van de Omgevingswet. Wij willen in 2024 de digitale informatievoorziening over de leefomgeving verder ontwikkelen. Uiteindelijk doel is dat alle initiatiefnemers voor ruimtelijke plannen over dezelfde digitale informatie kunnen beschikken als de overheid.

- **Financieel**

De kosten van de verdergaande invoering van de Omgevingswet hebben we ingeschat, waarbij rekening is gehouden met het in H2O-verband creëren van nieuwe functies, met name voor het beheer van de geautomatiseerde systemen en het beheer van de zgn. toepasbare regels.

Voor 2024 is nog steeds een aanzienlijke inzet nodig van medewerkers en middelen. Voor het verder invoeren van de wet en voor het opstellen van het Omgevingsplan wordt daarnaast externe capaciteit ingehuurd. Hierbij is rekening gehouden met capaciteit voor het vervangen van reguliere taken, zodat interne medewerkers in staat zijn voldoende tijd te besteden aan de vervolgvactiteiten. De werkzaamheden van de Omgevingswet worden gefinancierd uit incidentele middelen.

- **Lelystad Airport**

De geplande vliegroutes voor Lelystad Airport vormen een bedreiging voor de leefbaarheid op de Veluwe en de woonomgeving van Hattem. De gemeente Hattem is dan ook tegen de opening van de luchthaven. De gemeente Hattem zet zich samen met bewoners, omliggende gemeenten (H2O/Elburg/Epe/Voorst/Zwolle/Kampen), provincies en andere natuurlijke partners in voor het voorkomen van deze ontwikkeling. Er wordt zowel ingezet op lobby als op overleg met de belangrijkste instanties zoals het ministerie (I&W) van de luchtverkeersleiding (LVNL) en de provincie Gelderland. Ook de lange termijnontwikkelingen rond luchtvaart worden gevolgd om tijdig te kunnen reageren. Het besluit van het kabinet over de opening van Lelystad Airport is tenminste uitgesteld tot 2024 mede door de val van het Kabinet in 2023 en de eisen voor stikstof, fijnstof en geluidsoverlast waaraan niet voldaan wordt. Dit geeft de regio meer ruimte om Den Haag te overtuigen van de grote nadelen van opening van de luchthaven voor ons gebied.

- **Landelijk gebied en stikstof**

De stikstof-crisis in Nederland heeft een grote impact op zowel natuur als samenleving. De natuur in Nederland ondervindt al jarenlang de negatieve effecten van hoge stikstofdepositie.

Deze depositie wordt veroorzaakt door uitstoot van ammoniak en stikstofoxiden. Nieuwe ontwikkelingen, zoals woningbouw of de aanleg van wegen en voorzieningen, botsen vaak met de regels die zijn opgesteld om stikstofuitstoot te verminderen. De transformatie van de agrarische sector die noodzakelijk is om de uitstoot op een lager niveau te brengen veroorzaakt veel maatschappelijke weerstand.

Ondanks dat Hattem geen groot buitengebied heeft, zijn wij wel actief betrokken bij de plannen voor de aanpak van het landelijk gebied. We zijn rechtstreeks aangesloten bij het VLGG proces van de provincie (Vitaal landelijk gebied Gelderland). De integrale aanpak met gebiedsprocessen vindt plaats via de Kop van de Veluwe als uitwerking van de samenwerkingsagenda Kop van de Veluwe en het regioarrangement voor deze regio. Naast de al lopende gebiedsprocessen Hoenwaard 2030 en IJsselvallei, zal worden gestart met nieuwe gebiedsprocessen zoals Kop van de Kop en Corridor A50. In deze gebiedsprocessen worden ook zoveel mogelijk lokale initiatieven meegenomen zoals Stadsstrand Hoenwaard en Korte Keten Streekproducten.

2. WONEN

Ontwikkelingen:

- **Landelijke en regionale ontwikkelingen**

Het zoeken van een passende en betaalbare woning is een onderwerp dat veel mensen raakt. Inwoners worden geconfronteerd met hoge woningprijzen en er is een woningaanbod dat achterblijft bij de vraag. Ook bij huurwoningen is betaalbaarheid en beschikbaarheid van passende woningen een knelpunt dat elke dag wordt gevoeld. Daarnaast sluit de bestaande woningvoorraad ook niet meer aan op de veranderende bevolkingsamenstelling en woonbehoeften. Zowel vanuit het Rijk (woondeal) als vanuit de regio (Verstedelijkingsstrategie Zwolle/Kop van de Veluwe) wordt gestuurd op een versnelling en intensivering van de woningbouwproductie. Het Rijk vraagt in het bijzonder aandacht voor het ophogen van het aandeel goedkope en betaalbare koop- en huurwoningen. Dit heeft begin 2023 geresulteerd in een woondeal. In 2024 wordt deze woondeal verder gespecificeerd en uitgewerkt tot aanvullende afspraken tussen gemeenten, provincie en Rijk.

Daarnaast is er veel aandacht voor een gebiedsgerichte aanpak, waarbij integraal gekeken wordt naar alle relevante thema's en lagen die van belang zijn voor het maken van ruimtelijke keuzes. Vanuit Hattem wordt volop ingezet in de samenwerking met de Kop van de Veluwe, waarin naast de 5 gemeenten ook de provincie Gelderland en het waterschap Vallei en Veluwe meedoen. Hattem heeft in de Omgevingsvisie al een eerste aanzet gedaan voor de Hattemse bijdrage aan de woningbouwintensivering. Aan de hand van de samenwerkingsagenda Kop van de Veluwe wordt verder verkend welke extra inzet nodig is voor het oplossen van het lokale en regionale woningtekort.

- **Omgevingsvisie en Programma Wonen**

In 2023 is intensief gewerkt aan het opstellen van een Programma Wonen. Het Programma Wonen is een verdere beleidsmatige uitwerking van de Omgevingsvisie voor het thema wonen. Ook wordt in het programma de vertaling gemaakt naar de woningbouwprogrammering en worden keuzes gemaakt voor het in te zetten instrumentarium. Tenslotte vormt het Programma Wonen de grondslag voor de prestatieafspraken met de woningbouwcorporaties Triada en Habion. Het Programma Wonen wordt eind 2023 ter besluitvorming voorgelegd aan de gemeenteraad. 2024 zal vooral in het teken staan van de uitvoering van het programma wonen en de invoering van het instrumentarium van het programma. Een van de uitdagingen is om in een complexe woningmarkt en een krappe arbeidsmarkt toch de woningbouwprojecten versneld te kunnen realiseren. Nieuwe inzichten vanuit het Programma Wonen en de processen in de regio (Woondeal, Regiodeals en de Samenwerkingsagenda Kop van de Veluwe) kunnen leiden tot aanpassing van de Omgevingsvisie. In 2024 zal hiervoor een procesvoorstel worden gedaan.

- **Prestatieafspraken**

De Huisvestingswet geeft handvatten voor de sturing van de gemeente op de woningbouw-corporatie. De gemeente kan via prestatieafspraken sturen op investeringsprioriteiten binnen het werkveld van de corporaties. De gemeente zal dit vanuit de beleidslijn van de Omgevingsvisie en het Programma Wonen

vormgeven. Er zal worden ingezet op meerjarige prestatieafspraken met de corporatie(s). Daarbij wordt ook gekeken naar nieuwe vormen die aansluiten op de veranderende situatie in het werkveld wonen.

- **Woningbouwlocaties algemeen**

Eind 2023 zal de grondexploitatie van Assenrade formeel worden afgesloten. De laatste werkzaamheden aan de openbare ruimte van de wijk worden in 2023 afgerond. Daarmee is de nieuwbouwwijk met 280 woningen definitief afgerond en zal het gebied worden opgenomen in het reguliere beheerprogramma. Om de woningvraag van de toekomst te kunnen bedienen heeft Hattem na Assenrade drie grotere inbreidingslocaties: 't Veen en de twee woonzorgzones. Aanvullend zijn er diverse inbreidingslocaties waar met name appartementen worden gerealiseerd. Hiervoor zijn op dit moment meerdere ruimtelijke procedures in voorbereiding. Voor een aantal van deze locaties lopen al verkenningen door de gemeente of de ontwikkelaar. In 2024 zal dit proces worden doorgezet en geïntensiveerd om ook te voldoen aan de doelstellingen van het programma wonen en de afspraken binnen woondeal.

- **Tijdelijke huisvesting en flexwoningen**

In 2023 is gewerkt aan een locatieonderzoek voor tijdelijke huisvesting voor doelgroepen. Het gaat hierbij zowel om woonunits voor Oekraïners als een flexibele schil voor de sociale woningvoorraad in de vorm van flexwoningen. Deze laatste woningen zijn bedoeld voor reguliere woningzoekenden die met spoed een woning nodig hebben, maar ook voor jongeren en statushouders. We doen dit in nauwe samenwerking met Triada. Het jaar 2024 zal in het teken staan van de uitwerking en realisatie van flexwoningen en de huisvesting van de Oekraïners. In alle fasen van het proces is zorgvuldige communicatie en participatie van belang.

In de begroting 2024 is extra geld uitgetrokken om het bovenstaande proces richting realisatie verder te doorlopen.

- **Woonzorgzones**

De Bongerd

Voor de noodzakelijke vernieuwing van De Bongerd is het bestemmingsplan in maart 2023 vastgesteld. Dit nieuwe planologisch kader biedt de basis voor het verlenen van vergunning voor de realisatie van de zorgbestendige huurappartementen in verschillende prijs categorieën waar grote behoefte aan is. De aanvraag voor de vergunning wordt parallel aan de planologische procedure voorbereid door de initiatiefnemers met een co-creatieproces onder regie van de gemeente. Onderwerpen hierbij zijn o.m. architectuur, terreininrichting, parkeren en functies in het publieke deel van het zorggebouw. Voor de vereniging Gelre Petanque wordt door de gemeente in samenwerking met de initiatiefnemer en de vereniging een passend alternatief geboden.

De gemeente heeft bij de vernieuwbouw van De Bongerd de rol van bewaker van kwaliteit (woonproduct, zorgaanbod en stedenbouwkundig) en faciliteert het ruimtelijk planologisch proces, op basis van de anterieure overeenkomst. Het woningbouwprogramma is afgestemd met de ontwikkeling op de zone Geldersedijk.

Tegen het in maart 2023 vastgestelde bestemmingsplan is beroep aangetekend en voorlopige voorziening ingesteld. Dat levert een vertraging op in de realisatie.

Zone Geldersedijk

Met de vaststelling van het bestemmingsplan eind 2021 zijn de ambities uit de stedenbouwkundige visie (december 2019) en stedenbouwkundig plan (november 2020) planologisch verankerd. Wanneer het bestemmingsplan rechtskracht heeft, kan ook voldoende zekerheid geboden worden aan gegadigden bij de verkoop onder voorwaarden van de uitgeefbare percelen. De gemeentelijke kosten moeten worden terugverdiend uit de grondverkoop van de oude ijsbaan en de Van Heemstralocatie. Op die percelen kan dan het gewenste aanbod van zelfstandige en niet-zelfstandige wooneenheden voor ouderen (zonder en met zorgbehoefte) worden gerealiseerd. Voor de verkoop zijn de voorbereidingen getroffen, zodat wanneer het bestemmingsplan onherroepelijk is, de aanbesteding kan plaatsvinden.

In 2022 startte een beroepsprocedure bij de Raad van State; deze loopt (augustus 2023) nog steeds.

Feitelijke realisatie van de onderdelen wonen/zorg enerzijds en onderwijs (IKC) anderzijds zullen doorlopen in de jaren vanaf 2024, afhankelijk van de gerechtelijke uitspraak en mogelijke fasering.

Voor de parkachtige openbare ruimte die de bouwpercelen omringt, is in 2022 een inrichtingsplan gemaakt met speel- en beweegelementen. Dit inrichtingsplan wordt gefaseerd gerealiseerd in afstemming met de bouwstromen.

- **Transformatie 't Veen**

Na vele jaren van ambities formuleren is het bedrijventerrein 't Veen sinds 2017 feitelijk in transitie. Dit voormalige bedrijventerrein wordt een duurzame klimaatbestendige woonwijk waar ruimte is voor ruim 640 woningen. Het is daarmee de grootste inbreidingslocaties in onze gemeente, die een belangrijke bijdrage levert aan de volkshuisvestelijke opgave. De beoogde transformatie voegt 11,5% aan de woningvoorraad toe in een gemengd programma met 57% betaalbare woningen, wat geborgd is in het Chw bestemmingsplan.

In 2021 is gestart met de bouw van de eerste woningen op 't Veen-Noord (voormalige Antarctica-locatie). De eerste vier fases van deze deelontwikkeling zijn opgeleverd of in aanbouw. Fase 5 is de laatste fase van dit deel en bestaat uit 18 sociale huurappartementen.

We volgen op basis van het Ontwikkelingsperspectief (2013) een strategie voor de transformatie volgens een aantal parallelle sporen. Concreet gaat het over:

- a. verkabeling van de hoogspanningsverbinding;
- b. ontwikkelplannen haalbare clusters;
- c. alternatieven voor bedrijven;
- d. Chw-bestemmingsplan inclusief duurzaamheidsdoelstellingen.

De basis hiervoor wordt versterkt door het ontwikkelkader en de grondexploitatie (december 2019). We werken samen met partijen uit de markt en semi-overheid die risico kunnen en willen dragen omdat hun doelstellingen aansluiten bij de ambities van de gemeente. Om de ambitie kracht bij te zetten, is een financiële voorziening getroffen die in 10 jaar opbouwt tot 2 miljoen euro. Het ontwikkelkader en grondexploitatie zijn flexibel en kunnen aangepast worden naar de marktomstandigheden en de vertrekbaarheid van zittende bedrijven.

Ontwikkelingen ten aanzien van de vier sporen:

- a. Eind 2022 werd het definitieve Basisontwerp opgeleverd door TenneT. In augustus 2023 is de overeenkomst aangegaan voor de fase van Definitief Ontwerp & Realisatie. Het tracé wordt ingepast in het Chw-bestemmingsplan. Oplevering is voorzien in de tweede helft van 2026.
- b. Voor het hele plangebied geldt dat ontwikkeling alleen plaats kan vinden in clusterverband, dus niet per individueel perceel. In diverse clusters worden door samenwerkende eigenaren voorbereidingen getroffen voor planvorming, op basis van de eisen uit het (concept) Chw-bestemmingsplan. Om de kansen op haalbare ontwikkelingen verder te vergroten, worden gesprekken met grotere grondeigenaren geïntensiveerd.
- c. Een aantal bedrijven kiest ervoor om hun activiteiten elders voort te zetten. Hen helpen we met contacten en procedures. Enkele andere bedrijven zullen als gevolg van de verkabeling geheel of gedeeltelijk gedwongen op een andere locatie verder moeten. Deze helpen we via actief grondbeleid.
- d. Het Chw-bestemmingsplan lag in mei-juni 2023 ter inzage. Er zijn zienswijzen ingediend die deels gaan leiden tot aanpassingen in het plan. Naar verwachting is vaststelling van het plan in najaar 2023 haalbaar. Dat is ook gewenst in het licht van voortgang op de verkabeling en de afspraken met het Rijk over de Woningbouwimpuls.

3. MILIEU EN DUURZAAMHEID

Ontwikkelingen:

- **Duurzaamheid**

In 2024 gaan we onze duurzaamheidsambities nog sterker en programmatischer oppakken. Een programma Duurzaamheid 2023-2027 gaat ons daarin helpen. Met dit programma willen we meer balans aanbrengen tussen de programmadoelen circulaire economie, klimaatadaptatie en biodiversiteit,

omgevingskwaliteit en energie- en warmtetransitie. Met het programma geven we ook invulling aan de voorgenomen aanpassing van de klimaatnotitie. De raad wordt meegenomen in de totstandkoming van het programma en wordt uitgenodigd een besluit te nemen.

- **Green Deal Hattem**

De Green Deal Hattem is een beweging waarin inwoners, ondernemers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden in Hattem elkaar helpen om de stad duurzaam en toekomstbestendig te maken. Deze beweging heeft als doel mens, milieu, natuur en economie in evenwicht te brengen en de stad zo min mogelijk uit te putten. Er ligt een gezamenlijke verantwoordelijkheid om een leefbaar Hattem door te geven aan de volgende generaties.

In 2023 zijn veel partijen aangehaakt, is een convenant getekend en krijgen de eerste initiatieven vorm. De waarde van de Green Deal Hattem heeft zich inmiddels bewezen als een katalysator voor positieve verandering in de richting van een veerkrachtige stad. Door middel van doelgerichte inzet van financiële middelen en menselijke capaciteit wordt beoogd om meetbare en blijvende vooruitgang te boeken in de richting van een groenere en duurzamere gemeente Hattem. Deze beweging zetten we in 2024 voort.

- **De Groene Icoon**

In 2024 zetten we de uitvoering van project de Groene Icoon voort. Het plan de Veldhoeve vermindert de stenige omgeving en maakt er een groene plek van waar het aangenaam bewegen, recreëren en ontmoeten is. Het ontwerp is tot stand gekomen in nauwe samenspraak met de bewoners, maatschappelijke organisaties en ondernemers rondom de Veldhoeve. Voor de realisatie van het kerngebied (Veldhoeve) dragen de provincie Gelderland, de gemeente en – naar verwachting – het waterschap bij. We hebben hiervoor een subsidie ontvangen.

- **Regionale Energiestrategie (RES)**

In samenwerking met zeven gemeenten op de Noord-Veluwe werken we aan het opwekken van duurzame energie in onze regio. In regionaal verband zoeken we naar mogelijkheden om duurzame energie op te wekken via zon of wind. In 2024 zal de RES 2.0 worden vastgesteld wat een eerste aanpassing is van de regionale afspraken (RES 1.0).

Vanuit Hattem zoeken we uitdrukkelijk de samenwerking met gemeenten en regio's die aan het Hattemse grondgebied grenzen. In 2024 willen we verder met de verkenning naar duurzame energieopwekking voor de corridor N50/A50. In nauwe samenwerking met onze buurgemeenten (Oldebroek, Kampen en Zwolle) onderzoeken we welke mogelijkheden er zijn voor het creëren van een energielandschap/tuin in deze corridor.

Een extra uitdaging voor de energietransitie is netcongestie. De opwaardering van het elektriciteitsnet verloopt niet snel genoeg om de snel stijgende elektriciteitsvraag en de grote groei van de duurzame opwek bij te benen. Hierdoor raakt het netwerk overbelast en worden nieuwe ontwikkelingen on hold gezet. In nauwe samenwerking met de regio, de provincie, de netwerkbeheerders en het bedrijfsleven wordt gekeken hoe dit probleem opgelost kan worden. Het opstarten van Smart Energie Hubs, onder andere voor het bedrijvenpark H2O, is een voorbeeld van een maatregel waarbij slimmer wordt omgegaan met de beschikbare energie. Structurele oplossingen in de vorm van versnelde uitbreiding van het energienet blijft echter noodzakelijk en hier wordt dan ook via regionale en provinciale lobby bij het Rijk en de netwerkbeheerders op aangedrongen.

Onderdeel van de RES is de vastgestelde Transitievisie Warmte. Hierin werken we aan twee doelstellingen:

- 1) het 'transitie gereed' maken van huizen en wijken;
- 2) het zoeken naar duurzame energiebronnen binnen de gemeente waarmee een warmtenet kan worden gecreëerd voor (delen van) Hattem. We zetten het onderzoeken naar duurzame, zo mogelijk hybride, warmtebronnen voor wijken of buurten in Hattem in 2024 voort, samen met bedrijven, woningbouwcorporatie Triada en andere partijen.

- Regionale samenwerking Duurzaamheid, Water & Klimaatadaptatie**

We zijn actief in de uitwerking van de regionale samenwerkingsagenda's van de zeven gemeenten op de Noord-Veluwe. Complexe en nieuwe thema's die op het bordje van elke gemeente liggen, worden gezamenlijk besproken, zodat we kennis en ervaring delen. Dit betreft voor duurzaamheid bijvoorbeeld de warmtetransitie. Voor water- en klimaatadaptatie betreft dit bijvoorbeeld het gemeentelijke hitteplan (zie alinea Klimaatadaptatie bij Fysieke leefomgeving).
- Duurzaamheidsloket Noord-Veluwe**

We werken ook samen met de zes andere Noord-Veluwse gemeenten aan thema's die een multidisciplinair karakter hebben en een regionale aanpak vergen. Een voorbeeld hiervan is het gezamenlijke belang om inwoners te helpen hun huis en leefomgeving te verduurzamen en het daarvoor instellen van het Duurzaamheidsloket Noord-Veluwe. Het Duurzaamheidsloket Noord-Veluwe fungeert als vraagbaak voor inwoners over verschillende duurzaamheidskwesties. Dit loket zal inwoners niet alleen helpen met energie- en warmtevragen, maar ook met vragen over natuur en groen, elektrisch rijden, afval & recycling en subsidiemogelijkheden.
- Nationaal isolatieprogramma**

We maken gebruik van de financiële middelen die het Rijk beschikbaar stelt door middel van het Nationaal Isolatieprogramma om woningen verder te isoleren. We kiezen voor een buurtgerichte aanpak om woningen met een laag energielabel beter te isoleren.
- Young Energy Team**

In 2024 zetten we de inzet van het Young Energy Team voort naar aanleiding van de evaluatie die in 2023 heeft plaatsgevonden. Dit team wordt ingezet om proactief Hattemers te benaderen om duurzame maatregelen in en rondom het huis te treffen. Het gaat hierbij om het ondersteunen van inwoners met kleine maatregelen en handelingen die gedragsverandering teweegbrengen en het energiegebruik verlagen. Hierin wordt samengewerkt met en doorverwezen naar verschillende maatschappelijke partners.
- Bestrijden energiearmoede**

Gemeente Hattem werkt samen met de gemeenten Epe en Heerde en woningbouwcorporatie Triada om energiebesparingsmaatregelen te treffen. Er worden klusteams geformeerd die de adviezen van energiecoaches en/of het Young Energy Team in de praktijk te brengen. Het Duurzaamheidsloket Noord-Veluwe, het Klusteam en het Young Energy Team komen in contact met Hattemers en dragen bij aan de vermindering van de energiebehoefte.
- Duurzaamheidsfonds**

De gemeente stimuleert inwoners te investeren in het verduurzamen van hun eigen huis, tuin en omgeving. In 2024 gaat de gemeente onderzoeken of inwoners via de gemeente geld kunnen lenen uit een in te stellen fonds.
- Schone lucht akkoord**

In 2023 hebben wij meer inzicht gekregen over de kwaliteit van de lucht rondom Hattem door de inzet van de snuffelfiets. Na analyse van de opgehaalde informatie, zal worden afgewogen op welke locaties in Hattem interventies nodig zijn ten behoeve van de luchtkwaliteit. Voorts kijkt de gemeente Hattem in 2024 hoe zij gebruik kan maken van en aan kan sluiten bij initiatieven van het Rijk, de provincie Gelderland, buurgemeenten, de GGD, het RIVM en TNO.
- Smart Energy Hub H2O**

Vanuit de RES samenwerking is het initiatief opgepakt voor het opstarten van Smart Energy Hubs op een aantal locaties in regio. H2O is een van deze locaties. Samen met de bedrijven, H2O BV en de gemeente Oldebroek onderzoeken we op welke manier we de energiezekerheid kunnen vergroten voor het bedrijventerrein. Doel is om op korte termijn systemen op te zetten die oplossingen bieden voor de energieproblematiek van huidige en nieuwe bedrijven en innovatie te bevorderen.

- **Gemeentelijk vastgoed**

Gemeente Hattem werkt samen met provincie Gelderland aan het verduurzamen van het gemeentelijk vastgoed. Samen met de coaches en adviseurs van het provinciale team ‘verduurzamen maatschappelijk vastgoed’ brengen we het vastgoed in beeld en onderzoeken we de mogelijkheden om de gebouwen te verduurzamen. Het betreft onder andere de gebouwen van het Anton Pieckmuseum en het Voerman Museum. Nadat de inventarisatie is afgerond zal samen met de duurzaamheidsadviseurs van de gemeente Hattem gekeken worden naar de uitvoering van het plan.

- **Zonnepark op de voormalige vuilstort**

PoweredbyHattem heeft een initiatief ingebracht voor de realisatie van een zonnepark op de voormalige vuilstort. Het lopende onderzoek hiertoe is in 2022 afgerond. In 2023 heeft het college over dit initiatief een positief principebesluit genomen op basis van een verkenning in de raad. Hiermee kunnen de volgende stappen worden gezet in het planologische proces inclusief de afstemming met de provincie Gelderland over de natuurvergunning. PoweredbyHattem zal in 2024 het pakket voor bestemmingsplanaanpassing en vergunningaanvragen compleet moeten maken. De gemeente en provincie zullen op basis van de dan voorliggende aanvragen en bijbehorende onderzoeken besluiten nemen.

- **Duurzame mobiliteit**

Deelauto's, verminderen van klimaatbelastend verkeer

De haalbaarheid van deelauto's in Hattem bleek in 2023 een wankel basis te hebben. In 2024 gaan wij verder op zoek naar haalbare oplossingen om het gebruik van fossiele brandstof terug te dringen, mobiliteit te veranderen, vervoersmiddelen te delen en te elektrificeren. Dit geldt - in eerste instantie - voor ons eigen woon-werk en zakelijk verkeer.

Laadpalen

De behoefte aan duurzaam vervoer en elektrische laadpalen blijft groeien. Gemeente Hattem voorzag al eerder in deze behoefte door logische locaties uit te zoeken die verspreid zijn over de stad. Samen met de exploitanten, kijken hoe we dit in 2024 voort kunnen zetten.

- **Educatie**

In 2024 zal een aantal activiteiten bij gaan dragen aan informatie voor en educatie van volwassenen en kinderen. Met het programma duurzaamheid 2023-2027 zal dit vorm krijgen.

• WAT GAAT HET KOSTEN ?

Meerjarenraming (x € 1.000,--)	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Totaal lasten	2.599	2.235	2.496	2.347	2.196	2.232
Totaal baten	-1.186	-944	-1.005	-694	-435	-425
Resultaat voor bestemming	1.413	1.291	1.492	1.653	1.762	1.806

Toelichting

De voorliggende begroting kent ten opzichte van 2023 op het deelprogramma 'ruimtelijke ordening' een nadelig saldo van € 200.000,-- en is opgebouwd uit:

Verschillenanalyse			
Begroting (x € 1.000,--)	2023	2024	Vershil
Ruimtelijke ordening	61	443	382
Vergunningverlening en handhaving	356	327	-29
Wonen	79	41	-38
Erfgoed	137	155	18
Milieu en duurzaamheid	426	275	-151
Omgevingswet	232	250	18
Ruimtelijke Ordening	1.292	1.492	200

Dit voor- c.q. nadeel is hoofdzakelijk ontstaan op:

- Ruimtelijke ordening 382.000,-- N
  - De bouwleges zijn verantwoord onder vergunningverlening
  - De projectkosten voor Flexwonen zijn hier begroot, de dekking hiervoor komt uit de reserve
- Vergunningverlening en handhaving 29.000,-- V
  - De opbrengsten m.b.t. leges zijn verhoogd in het kader van IKC 1 en nieuwbouwprojecten
- Wonen 38.000,-- V
  - De eenmalige kosten voor de woningmarkt in 2023 zijn in 2024 uit de begroting gehaald
- Erfgoed 18.000,-- N
  - De afschrijvingskosten en de onderhoudskosten voor de Molen vallen hoger uit. Op basis van de onderhoudsplanning en de uitgevoerde renovatie
- Milieu en duurzaamheid 151.000,-- V
  - Eenmalige kosten die in 2023 begroot zijn worden niet in 2024 begroot
- Omgevingswet 18.000,-- N
  - De personeelskosten vallen hoger uit

Reserve

- Voor dekking van kapitaallasten van de investering restauratie stadsmuur nabij de molen is de bekleemde reserve 'dekking kapitaallasten' aangewend.
- Aan de algemene reserve zijn de verwachte baten van de bouwleges IKC toegevoegd.
- De reserve gemeentelijke opvang vluchtelingen (Oekraïners) is ingezet voor dekking van de projectmanagement kosten ten behoeve van tijdelijke huisvesting.

Wonen, werken en recreëren

- Economische ontwikkeling

• BESTUURSAKKOORD HATTEM | 2022 - 2026

- **We willen de binnenstad vitaal en onderscheidend houden.** De gemeente en de HAVO hebben in 2016 een convenant getekend met daarin acties om de vesting vitaal te houden. We zien graag dat Hattemers lokaal hun inkopen kunnen doen, zowel voor het vitaal houden van de binnenstad als vanuit het oogpunt van duurzaamheid. We willen ondernemers uitdagen en met hen meedenken over wat voor de komende jaren de acties moeten zijn om de levendigheid, beleving en de kwaliteit van onze binnenstad te versterken en de rol van ondernemers en winkelaanbod daarin. We zien daarbij ook een belangrijke rol voor het vermarkten en promoten van Hattem door Visit Hattem.
- **Door een afgebakende zondagsopenstelling van winkels kan mogelijk de kwaliteit van de beleving van de binnenstad versterkt worden.** Dat levert wel spanning op met de ambitie om te werken aan de groei in kwaliteit die we nastreven en de rust en reflectie die we als mens en maatschappij ook nodig hebben om ons te ontwikkelen. De mogelijkheid om altijd en overal aankopen te doen, draagt niet bij aan het duurzamer omgaan met de aarde. Als een zondagsopenstelling niet door het grootste deel van de ondernemers benut zou gaan worden, dan leidt het slechts tot versnippering van het aanbod en doet het afbreuk aan de sfeer in en beleving van de binnenstad. Daarom willen we in samenspraak met de raad zorgvuldig onderzoeken of minimaal 2/3^e van de ondernemers in de binnenstad de behoefte heeft aan een zondagsopenstelling, voordat we daar ruimte voor geven. Daar achteraan zou dan nog de vraag komen over hoeveel zondagen en welke tijdsvensters het zou moeten gaan. Hattem kent immers vele kleinere winkels en speciaalzaken die belangrijk zijn voor de sfeer en beleving van de binnenstad, maar voor wie een zondagsopenstelling mogelijk een zware inspanning betekent.
- **De binnenstad levert een belangrijke bijdrage aan de Hattemse economie.** Dat geldt ook voor de bedrijven die Hattem rijk is, of dat nu vanaf een industrieterrein is of door zelfstandigen die dat vanaf andere locaties doen. Voor veel Hattemers geldt dat zij hun inkomen buiten Hattem verdienen, veelal in Regio Zwolle. We blijven dan ook volop deelnemen in Regio Zwolle en willen meepraten over en bijdragen aan het toekomstbestendig maken van de regionale economie en de arbeidsmarkt. We willen ook voor onze inwoners investeren in een Leven Lang Ontwikkelen zodat zij weerbaar en wendbaar zijn op de arbeidsmarkt.
- **We gaan Hattem als cultuurstad versterken** door de aandacht voor cultuur zowel in het basisonderwijs als in onze stadspromotie op niveau te houden en waar noodzakelijk gericht uit te breiden. Het verhaal van Hattem is veel breder dan alleen cultuur, ook ons Hanze verleden, het prachtige historische decor en ons landschap en de evenementen met bovenlokale aantrekkingskracht maken daar deel van uit.
Wij gaan in 2024, als Hattem 725 jaar stadsrechten bezit, maar ook tijdens het Hanzejaar, aandacht besteden aan deze bijzondere momenten. In dat jaar willen we in samenwerking met onze musea alle Hattemers de mogelijkheid bieden om de stad en haar historie (nog beter) te leren kennen. De jeugd brengt via de scholen al een bezoek aan de musea. We willen nieuwe inwoners van Hattem ook kennis laten maken met de musea en ze op die manier niet alleen welkom heten, maar ook betrekken bij Hattem.

- **We vinden het belangrijk dat we in Hattem belangrijke dagen vieren en herdenken.** Dat zorgt er voor dat we stilstaan, reflecteren, en heden en verleden verbinden.
- **Met inwoners en ondernemers onderzoeken we of Hattem FairTrade gemeente kan worden.** Zo dragen we ook buiten Hattem bij aan kansengelijkheid door een eerlijke prijs voor boeren, arbeiders en producenten.

• RELEVANTE THEMA'S

1. ECONOMIE

Ontwikkelingen:

- **Binnenstad**

Om inzicht te krijgen over de koopstromen binnen de gemeente Hattem, het winkelaanbod, consumentengedrag, aankoopkanalen en het functioneren van de detailhandel wordt er een koopstromenonderzoek uitgevoerd. Met deze data willen we de binnenstad vitaal en onderscheidend houden. De gemeente wil samen met onder andere de ondernemersvereniging HAVO de ambities van de Omgevingsvisie vertalen naar concrete acties.

- **Lokale economie**

Met de Voorjaarsnota 2023 heeft de gemeenteraad budget beschikbaar gesteld om te investeren in de lokale Hattemse economie. Het doel is om partnerschap tussen gemeente en ondernemers op te bouwen. De gemeente is een partner die meedenkt en faciliteert. Dat doen we onder andere door het opzetten van een ondernemersloket, waar ondernemers toegankelijk informatie kunnen vinden en terecht kunnen met hun vragen. Daarnaast investeren we in ontmoeting, organiserend vermogen en partnerschap, door bedrijfsbezoeken samen met Ondernemend Hattem en het bijdragen aan het jaarlijkse Ondernemersevent.

- **Regionale economie**

De gemeente Hattem maakt onderdeel uit van de Regio Zwolle, een samenwerkingsverband van overheden, ondernemers en onderwijsinstellingen. In 2023 is de meerjarige agenda van de Regio Zwolle vastgesteld. Binnen de actielijn Economie gaat de regio bezig met ondernemersdienstverlening, kennis en innovatie (o.a. continuering Kennispoort) en het opstellen van een ruimtelijk-economische visie.

Binnen de Samenwerkingsagenda Kop van de Veluwe is economie een belangrijk thema. Samen met de andere Gelderse gemeenten binnen de Regio Zwolle, Heerde, Elburg, Oldebroek en Nunspeet, werken we aan bijvoorbeeld organiserend vermogen en de ontwikkeling van smart energy hubs. In 2024 wordt er gewerkt aan een regionaal programma werklocaties waarin we toekomstige vraag en aanbod van bedrijfsruimte in beeld brengen en op elkaar laten aansluiten.

- **Bedrijventerreinen**

Op Bedrijvenpark H2O wordt in totaal circa 63 ha (netto) bedrijfsgrond ontwikkeld. De Ontwikkelingsmaatschappij Hattermerbroek BV is verantwoordelijk voor de aan- en verkopen. Dekking vindt plaats uit de opbrengsten in de grondexploitatie. Door de gunstige marktsituatie van de afgelopen jaren en zicht op de realisatie van de nieuwe aansluiting op de A28 is de verkoop van kavels goed aangetrokken. De aanleg van de nieuwe aansluiting is al een heel eind gevorderd. Ook voor het Hattemse plandeel is de uitgangssituatie goed. Het grootste deel van de kavels is verkocht of in optie uitgegeven. In 2023 zijn diverse bedrijfspanden gerealiseerd op het Hattemse plandeel. De verwachting is dat begin 2024 de meeste resterende kavels zijn verkocht, zowel op het Hattemse als het Oldebroekse plandeel.

Op Netelhorst wordt samen met ondernemers gewerkt aan verduurzaming, vergroening en toekomstbestendigheid van het bedrijventerrein.

2. RECREATIE EN TOERISME

Ontwikkelingen:

- **Hanze**

Het jaar 2023 was het 'Hanzejaar'. Gedurende het jaar vonden er verschillende evenementen, activiteiten en marketingacties plaats in alle Hanzesteden. Bij het ontwikkelen van het Hanzejaar werd duidelijk dat de uitwerking van het merk 'Hanze' verbeterd kan worden. Daarnaast spelen de vragen: waar zit energie op? Waar kunnen we toegevoegde waarde leveren? Waar liggen kansen en wat is het potentieel. Om dit te definiëren is Hanzesteden Marketing gestart met het formuleren van een zogenaamd manifest. De verwachting is dat dit manifest eind 2023 gereed is en in 2024 kan worden opgepakt.

De Noord-Veluwse gemeenten werken samen aan 5 'Hanzestories'; interactieve routes die op een nieuwe manier de Hanzetijd doen beleven. De verwachting is dat dit in 2024 gereed is.

- **Veluwe**

In 2024 willen we het recreatieve aanbod in Hattem uitbreiden met het Wandelknooppuntennetwerk. In Hattem willen we daar ook een hardlooperoute aan toevoegen. Het huidige aanbod bestaat uit een Fietsknooppuntenroutennetwerk en een Ruiter- en Menrouteknooppuntennetwerk. Op de planning staat tot slot nog het ontwikkelen van een Veluwe-breed MTB-routennetwerk. Voorbereidingen hiervoor worden volgend jaar verwacht. Het Routebureau Veluwe speelt hierin een coördinerende en uitvoerende rol.

Doordat het drukker wordt op de Veluwe, wordt er gezocht naar oplossingen om de kwaliteit en veiligheid te waarborgen. Er zijn verschillende proeven om het onderhoud en beheer van recreatie structuur rond te krijgen. Eén daarvan is invoeren van vignetten voor MTB en paardrijden op de Veluwe. We verwachten hier begin 2024 meer duidelijkheid over te kunnen geven.

- **Kleine Veer**

Hattem exploiteert samen met de gemeente Zwolle het Kleine Veer. Het exploitatietekort wordt met een vaste verdeelsleutel (75-25%) verdeeld tussen Hattem en Zwolle. Vanaf 2023 is het voor de gemeente Hattem niet meer mogelijk om 35% van ons aandeel via het Verenfonds Gelderland vergoed te krijgen, omdat het Verenfonds leeg is. De provincie Overijssel was hier jaren geleden al mee gestopt. Om het exploitatietekort te verkleinen zijn de gemeente Zwolle en Hattem aan het nadenken over mogelijkheden om de opbrengsten te verhogen. Hierbij wordt gedacht aan een tariefsverhoging en het verlengen van het vaarseizoen, passend bij de verlenging van het toeristisch seizoen wat we zien.

- **Visit Hattem**

Visit Hattem is een belangrijke samenwerkingspartner voor ons als gemeente waar het gaat om de marketing en promotie van Hattem als Hanzestad. Visit Hattem speelt hierbij lokaal een coördinerende rol en werkt nauw samen met regionale partijen zoals Hanzesteden Marketing en Visit Veluwe. Het toeristisch informatiepunt is een herkenbare plek voor toeristen en bezoekers, met een belangrijke ontvangstfunctie. Die gastvrijheid wordt mede ingevuld door een grote groep vrijwilligers. Via de jaarlijkse subsidie aan Visit Hattem van € 53.000 blijft de gemeente structureel bijdragen aan deze belangrijke pijler in ons toeristisch aanbod.

- **Ondernemersfonds en Reclamebelasting**

Het Ondernemersfonds en de gemeente Hattem werken aan het actualiseren van het convenant Reclamebelasting, met daarin herijkte afspraken over de besteding van de Reclamebelasting en de rol van het Ondernemersfonds bij het organiseren van evenementen. We verwachten eind 2023, begin 2024 hier meer uitsluitsel over te kunnen geven.

• WAT GAAT HET KOSTEN ?

Meerjarenraming (x € 1.000,--)	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Totaal lasten	2.512	664	550	540	541	545
Totaal baten	-981	-80	-159	-106	-49	-49
Resultaat voor bestemming	1.530	584	392	434	491	496

• ANALYSE

Toelichting

De voorliggende begroting kent ten opzichte van 2023 op het deelprogramma 'economische ontwikkeling' een voordelig saldo van € 193.000,-- en is opgebouwd uit:

Verschillenanalyse			
Begroting (x € 1.000,--)	2023	2024	Vershil
Straatmarkten	2	2	0
Economie	90	54	-36
Recreatie en toerisme	309	284	-25
Vastgoed	184	52	-131
Economische ontwikkeling	585	392	-193

Dit voor- c.q. nadeel is hoofdzakelijk ontstaan op:

- Economie 36.000,-- V
  - De eenmalige kosten in 2023 m.b.t. het bestuursakkoord zijn in 2024 niet begroot. Dit zorgt voor minder kosten.
- Recreatie en Toerisme 25.000,-- V
  - De eenmalige kosten m.b.t. het Hanzejaar in 2023 zijn in 2024 niet begroot
- Vastgoed 131.000,-- V
  - Het positieve resultaat wordt veroorzaakt door verwachte anterieure opbrengsten voor 't Veen.

Reserve

- Voor de toekomstige infrastructurele investeringen op 't Veen is ter dekking van exploitatiekosten een reserve gevormd. Het betreft een jaarlijkse dotatie die vrijvalt als de kapitaallasten van de investering op de exploitatie worden verantwoord
- Bijdrage aan de reserve die wordt gecompenseerd door de te verhalen kosten uit anterieure overeenkomsten.

Wonen, werken en recreëren

- Fysieke leefomgeving

• BESTUURSAKKOORD HATTEM | 2022 - 2026

- **We kiezen in Hattem voor de fiets.** Hattem is een fietsstad en scoort al hoog op het aantal fietsbewegingen per dag, maar we willen dit verder stimuleren en faciliteren. Hattem kent een goed voorzieningenniveau en door de verbindingen met de directe omgeving en met name Zwolle, zijn veel voorzieningen ruim binnen fietsbereik.
Fietsen is een duurzame manier om je te verplaatsen, maar daarnaast legt de fiets een minder grote claim op de openbare ruimte dan andere vervoersmiddelen. We willen samen met onze partners en de raad een fietsplan voor Hattem opstellen. Hierin willen we naast een visie ook een verdere concretisering van onze ambities opnemen over de fietsinfrastructuur, fietsveiligheid, fietsparkeervoorzieningen en de mogelijkheden om aan te sluiten bij (bestaande) fietssnelwegen.
- **We zetten in op het nog verkeersluwer maken van onze winkelstraten.** Om de kwaliteiten van ons centrum nog meer tot z'n recht te kunnen laten komen en een veilig verblijfsklimaat te creëren, zetten we in op het nog verkeersluwer maken van het centrum winkelgebied (de Kruisstraat, de Kerkstraat en de Markt). Voor het laden en lossen stellen we venstertijden vast. Daarnaast gaan we de mogelijkheid onderzoeken om emissievrij te laden en te lossen in de binnenstad. Hierbij zien we de ontwikkeling van een stadshub aan de rand van de binnenstad als een van de mogelijkheden.
- **We kiezen voor een veilige, consequente en begrijpelijke verkeerssituatie en inrichting.** We zetten in op één snelheidsregime binnen de bebouwde kom van 30 km/u. We passen hier de weginrichting waar nodig (verder) op aan. Als vertrekpunt hanteren we het Gemeentelijk Verkeers- en VervoersPlan. De daarin gesignaleerde knelpunten pakken we aan. Om verder in te zetten op de verkeersveiligheid in Hattem willen we verschillende vervoersmiddelen zo min mogelijk met elkaar in conflict laten komen. We zetten als eerste stap daarvoor in op een logische en veilige route voor het vrachtverkeer in Hattem.
Het in de praktijk brengen van de Groenstructuurvisie kleurt de inrichting van de openbare ruimte ook en kan versterkend werken op de ruimte en veiligheid voor fietsers en voetgangers
- **We zetten ons in voor een hoogwaardige(re) OV-verbinding met Zwolle, Amersfoort en Apeldoorn.** Binnen de regio bekijken we hoe een duurzaam, stabiel en hoogwaardig OV netwerk kan worden behouden en uitgebreid. Met de ontwikkeling van de Spoorzone in Zwolle en de ambities om de bereikbaarheid in de regio goed te houden, mobiliteit te verduurzamen en niet alleen te gaan voor meer asfalt, denken we dat de aanleg van een station in Hattem een belangrijke meerwaarde kan hebben op de lange termijn.
- **We willen het gebruik van de auto in Hattem ook verduurzamen:** Hierbij zetten we in op een uitbreiding van de oplaadmogelijkheden in de openbare ruimte en stimuleren we particulieren en bedrijven om dit te doen op eigen terrein. We sluiten hierbij aan op de *Integrale Laadvisie* die in 2022 is vastgesteld door de gemeenteraad. Daarnaast stimuleren we het gebruik van deelauto's.
- **Afvalscheiding.** We willen samen met de gemeenteraad het systeem van afval scheiden tegen het licht houden. De oprichting van een eigen milieustraat willen we in nauw overleg met alle partijen onderzoeken.

1. WEGBEHEER EN VERKEER

Ontwikkelingen:

- **Mobiliteitsvisie**

In het GVVP wordt voornamelijk aandacht besteed aan de 'klassiek' verkeerskundige onderwerpen als bereikbaarheid en verkeersveiligheid. Enige aandacht wordt besteed aan de komst van de Omgevingswet, elektrisch rijden, deelauto's en leefbaarheidsaspecten. Het GVVP is een redelijk uitvoeringsgericht document en daarmee in de dagelijkse praktijk vaak zeer goed te gebruiken. Toch wordt inmiddels duidelijk dat het GVVP niet op alle mobiliteit-gerelateerde onderwerpen voldoende handvatten (meer) geeft.

Zo was in 2018 de ontwikkeling van 't Veen nog in de planfase, inmiddels zijn de eerste woningen opgeleverd en wordt de invulling van het gebied steeds meer duidelijk. Inmiddels heeft Hattem een laadvisie en doet de gemeente mee in de concessie voor Gelderland en Overijssel voor het plaatsen van elektrische laadpalen. De eerste deelauto's worden gebruikt in Hattem.

Daarnaast merken we ook steeds meer de gevolgen van de woningbouwopgave waar bij de inbreidingsprojecten het parkeren een terugkerend onderwerp is. Ook de keerzijde van het succes van de fiets wordt ervaren, bijvoorbeeld in de binnenstad waar meer fietsen gestald worden. Dit zijn een aantal voorbeelden van thema's die zorgen voor een steeds verder toenemende druk op de openbare ruimte. De wijze waarop de gemeente Hattem met dit soort thema's om wil gaan wordt momenteel niet beschreven. Gelijktijdig bemerken we ook dat mobiliteit (of het nu gaat om lopen, fietsen, openbaar vervoer of auto's) een onderwerp is waarvoor veel aandacht is.

Daarom wordt voorgesteld om in 2024 te gaan werken aan een visie op het gebied van mobiliteit, aansluitend op de omgevingsvisie. Deze mobiliteitsvisie moet een nieuwe dimensie aan de aanpak van mobiliteitsbeleid in Hattem geven. We gaan werken aan toekomstgerichte visie op mobiliteit die mogelijk maakt dat Hattem leefbaar, vitaal en bereikbaar blijft maar ook de gewenste groei kan doormaken. Dit met aandacht voor thema's als duurzaamheid, groen, toegankelijkheid en leefbaarheid.

De mobiliteitsvisie zal fungeren als leidraad, hierin worden de verschillende thema's geduid en de aanpak daarvan op hoofdlijn beschreven. Ook beschrijven we wat de rol van de gemeente Hattem per thema wordt, zo weten gebruikers en bewoners wat ze van ons kunnen verwachten. De exacte uitwerking van de thema's volgt in thematische beleidsdocumenten waarvan het GVVP (voor de 'klassiek' verkeerskundige aspecten) en de laadvisie twee voorbeelden zijn. Ook een nieuw parkeerbeleid en een fietsplan zijn voorbeelden van thematische beleidsdocumenten.

Hiermee ontstaat een structuur aan beleids- en uitvoeringsdocumenten waarbij de mobiliteitsvisie overkoepelend is, met daaronder thematische beleidsdocumenten en ten slotte concrete uitvoeringsplannen. Zo wordt invulling gegeven aan het mobiliteitsbeleid van strategisch niveau vrijwel tot en met concreet straatniveau. Een herkenbare en bruikbare structuur voor bewoners, plannenmakers, ontwikkelaars etc.

- **Fietsplan**

Hattem scoort hoog op het aantal fietsbewegingen per dag. Zowel voor utilitair (woon-werk, school, etc.) als recreatief fietsen heeft Hattem kenmerken van een aantrekkelijke fietsomgeving. Bovendien is fietsen een duurzame en gezonde manier om je te verplaatsen en legt de fiets een minder grote claim op de openbare ruimte dan bijvoorbeeld de personenauto. We willen het fietsgebruik dan ook verder stimuleren en faciliteren.

We zien ook dat de populariteit van de fiets specifieke uitdagingen met zich meebrengt. Zo zijn fiets parkeren en fietsveiligheid onderwerpen die in Hattem actueel zijn.

Ook zien we een toename van modellen als speedpedelecs en bakfietsen die uitdagingen met zich meenemen. Het fietsplan is een van de deelaspecten van de mobiliteitsvisie en bevat concrete uitwerking van de ambities op het gebied van fietsinfrastructuur, fietsveiligheid, fietsparkeervoorzieningen en de mogelijkheden om aan te sluiten bij (bestaande) fietssnelwegen.

Ook de provincie Gelderland heeft de fietser hoog op de agenda staan. In het bestuursakkoord wordt gekozen voor de fiets. Een aantal jaar geleden heeft vanuit de regio's Stedendriehoek en Noord -Veluwe een inventarisatie plaatsgevonden voor de potentie van een hoogwaardige fietsroute Epe-Zwolle (als onderdeel van Apeldoorn - Zwolle). Hieruit bleek voldoende potentie én ambitie te zijn voor deze fietsverbindingen.

De provincie Gelderland is voortrekker in het verder brengen van het traject. Hierbij is 2023 benut om de onderzoeksgegevens te actualiseren en mogelijke knelpunten, kansen en bedreigingen in beeld te brengen. Op basis hiervan worden de vervolgstappen in beeld gebracht. Hierbij worden de uitgangspunten, voorwaarden en doelstelling van een fietsverbinding bepaald en vervolgens een ontwerp- en onderzoekstraject uitgezet. Vanwege de kosten die gemoeid zijn met deze onderzoeken is ingezet op co-financiering door aangesloten partners en het verkrijgen van aanvullende subsidie. Beoogd eindresultaat is naast het voorkeurstracé in 2024 meer duidelijkheid krijgen over benodigde investeringen.

- **Uitvoering van het GVVP**

In 2018 is het Gemeentelijk Verkeer- en VervoerPlan vastgesteld. De doelstellingen uit het GVVP zijn vertaald naar projecten. Een deel van deze projecten is opgenomen in een uitvoeringsprogramma voor de periode 2019 – 2023. De looptijd van dit uitvoeringsprogramma zit er inmiddels op. Een evaluatie van dit uitvoeringsprogramma in 2023 vormt de basis voor het uitvoeringsprogramma voor de periode 2024 – 2028 binnen het huidige GVVP. Ook dit programma bevat ontwerp- en onderzoeksmaatregelen voor de korte en middellange termijn.

De grotere investeringen uit het uitvoeringsprogramma worden samen met het wegbeheer- en rioleringsprogramma in het MIP verwerkt. Opgaven in het uitvoeringsprogramma sluiten aan op de doelstellingen uit het GVVP, zoals het verbeteren van de verkeersveiligheid, het verbeteren van de inrichting van 30 km/uur gebieden en het verbeteren van fietsvoorzieningen.

- **Gebruik openbare ruimte binnenstad**

Met het afronden van het project Herinrichting Binnenstad beschikt het centrum van Hattem over een openbare ruimte die qua uitstraling en afwerkingsniveau aansluit bij het monumentale karakter van het gebied. In 2024 zal, mede op basis van de uitkomsten van de evaluatie van het project, verder invulling worden gegeven aan het gebruik van de ruimte. Het gaat hierbij o.a. om het uitstallingenbeleid, terrasbeleid en optimaliseren van fietsparkeren.

- **Monumenten**

Voor 2024 is het voorstel om de subsidiemogelijkheid voor onderhoud van gemeentelijke monumenten in ere te herstellen. De regeling is een aantal jaar geleden 'in de koelkast gezet' door het subsidieplafond te verlagen naar nul euro. Door het verhogen van het subsidieplafond voor 2024 naar € 14.000 wordt de regeling weer actief en kunnen pandeigenaren financieel ondersteund worden. Met deze steun wordt bijgedragen aan goed onderhoud van de ruim 100 gemeentelijke monumenten in Hattem. Voor de meer lange termijn wordt onderzocht of subsidies voor verduurzaming gecombineerd kunnen worden met de subsidie voor monumenten. Hiervoor komen we in 2024 met een inhoudelijk voorstel.

- **Openbare ruimte**

Sinds een aantal jaren pakken we projecten in de openbare ruimte integraal op. Door de combinatie van opgaven beperken we de overlast en komen we tot een toekomstbestendige openbare ruimte. Daarbij

speelt klimaatadaptatie een steeds grotere rol. Het weer wordt extremer met lange droge periodes afgewisseld door periodes van extreme neerslag.

We werken aan een visie over hoe we willen omgaan met regenwater (infiltreren, vasthouden of afvoeren) en werken aan de uitvoering van de Groenstructuurvisie.

- **Parkeren Sportvelden**

In 2022 is gestart met het verkennen van mogelijkheden en uitdagingen voor het verbeteren van de verkeers- en parkeersituatie bij de sportvelden aan de Konijnenbergerweg. In 2023 heeft dit traject een vervolg gekregen in de vorm van gesprekken met betrokken verenigingen. Vanuit deze samenwerking wordt verder gewerkt aan een breed gedragen oplossing. Uw raad zal hierin worden meegenomen. Na overeenstemming zal gestart worden met de voorbereiding van de werkzaamheden.

- **Wateroverlast Van Lintelweg**

Het onderzoek naar de wateroverlast en de mogelijke oplossingen is uitgevoerd en de gekozen variant is technisch uitgewerkt. In Q3 van 2023 worden de werkzaamheden aanbesteed. Met het uitvoeren van deze werkzaamheden in 2024 wordt de Van Lintelweg klimaatadaptief ingericht. Zo zullen er infiltratiekratten worden toegepast om regenwater op te slaan en te laten infiltreren in de grond. Naast dat dit help het wateroverlast probleem op te lossen zorgt het ook voor aanvulling van het grondwater in droge tijden.

- **Reconstructie Ierstweg**

Uit de weginspectie van 2020 is naar voren gekomen dat de kwaliteit van de Ierstweg dermate slecht is dat er groot onderhoud noodzakelijk is. De ondergrond ter plaatse van de rijbaan is minder draagkrachtig waardoor de bestrating in de loop van de jaren is verzakt. Door de elementenverharding in 2024 deels te vervangen door een gesloten betonverharding worden deze verzakkingen voorkomen en wordt een duurzame oplossing gerealiseerd.

- **Herinrichting Dorpsweg en Eijerdijk**

Met de aanpak van de Dorpsweg en de Eijerdijk wil gemeente Hattem de veiligheid en leefbaarheid verbeteren. De Dorpsweg en Eijerdijk zijn aangewezen als erftoegangsweg. Door de straat opnieuw in te richten wil de gemeente de weg veiliger maken voor alle verkeersdeelnemers en de doorstroming verbeteren. Waar mogelijk komt er ook extra groen in de straten. Dit sluit aan bij de Groenvisie en maakt de straten nog mooier. De uitvoering van de werkzaamheden zijn in Q3 van 2023 gestart en worden in Q1 van 2024 afgerond.

In 2023 worden de voorbereidende werkzaamheden voor de Dorpsweg oost uitgevoerd. Dit is het stukje Dorpsweg wat tussen de Eijerdijk en de binnenstad ligt. Dit stuk is niet gekoppeld aan het project Dorpsweg – Eijerdijk omdat dit stukje Dorpsweg al een 30 km zone is. Met de reconstructie van het oostelijke stukje Dorpsweg wordt een mooie overgang van de Dorpsweg naar de binnenstad gecreëerd. De uitvoering van de werkzaamheden zal plaatsvinden in 2024.

- **Herinrichting Geldersedijk (bibeko)**

De herinrichting van de Geldersedijk binnen de bebouwde kom (tussen het Voermanplein en de aansluiting met de Burgemeester Bijleveldsingel) stond op de MIP voor 2023. In verband met een gedeeltelijke financiering vanuit de ontwikkeling van de Woonzorgzone Geldersedijk en de nog lopende bestemmingsplanprocedure is besloten het project op te schuiven naar 2025.

- **Herinrichting Verlengde Parklaan-Stationslaan**

In de tweede helft van 2023 is de herinrichting van de Verlengde Parklaan-Stationslaan opgepakt en is gestart met de voorbereidingsfase van het project. Dit voorbereidingstraject loopt door in 2024 waarbij toegewerkt wordt naar aanbesteding en realisatie van het werk.

- **Herinrichting Apeldoornseweg**

In 2023 zijn er veel ontwikkelingen geweest in de transformatie van 't Veen van industrie naar gemengd wonen/werken. Deze ontwikkelingen raken ook de openbare ruimte langs de grenzen van 't Veen, o.a. de

Apeldoornseweg. Duidelijk is dat de ontwikkeling van 't Veen effect heeft op de verkeersstromen op en langs de Apeldoornseweg en tevens aanleiding biedt voor een gewijzigde ruimtelijke inpassing van de Apeldoornseweg. Het verplaatsen van de bebouwde komgrens op de Apeldoornseweg en de herinrichting die hiermee gepaard gaat, draagt tevens bij aan het zorgen voor een veilige en vlotte afwikkeling van toekomstige verkeersstromen van en naar 't Veen. In 2023 is gestart met de verkeerskundige studie naar de verplaatsing van de komgrens, de invloed op aanliggende wegen en de herinrichting van de weg vanaf de rotonde bij de Marke tot de aansluiting met de Burgemeester van Heemstralaan. In 2024 wordt verder gewerkt aan de voorbereidingsfase ten behoeve van de werkzaamheden met als doel realisatie in 2025.

- **Vervangen steiger De Waa**

Uit de inspectie van de kunstwerken begin 2023 is naar voren gekomen dat de kwaliteit van de steiger in de Waa ter hoogte van de Hessenweg slecht was en dat deze per direct afgesloten moest worden voor gebruik. De steiger is inmiddels verwijderd en deze wordt, na een participatie proces met direct betrokkenen, in 2024 vervangen door een nieuw steiger.

- **Gladheidsbestrijding**

De gladheidsbestrijding is net als in de afgelopen 2 winters ook voor de komende winter van 2023/2024 uitbesteed. Uitbesteding voor een langere periode wordt onderzocht.

2. GROEN, NATUUR EN LANDSCHAP

Ontwikkelingen:

- **Groenvisie**

Groen, natuur en landschap zijn thema's die steeds meer aandacht krijgen van bewoners. Het vaststellen van de Groenvisie Hatterm in 2021 is een belangrijke stap geweest om het beleidsterrein in Hatterm steviger op de kaart te zetten. Naast het opstellen van de Groenvisie is en wordt ook geïnvesteerd in gespecialiseerd personeel (van beleid tot uitvoering) die deze thema's met meer aandacht kunnen vormgeven. In 2024 gaan we verder met de implementatie van de Groenvisie in de organisatie en werkwijzen van Hatterm en gaan we o.a. groen integreren in het MIP. De projectvoorstellen uit het Uitvoeringsplan groen zijn hierbij leidend.

- **Bosbeheervisie**

Het huidige bosbeleid en –beheer in Hatterm is sterk verouderd. Het laatste bosbeheerplan dateert uit 2003 en had een looptijd van 10 jaar. Het ontbreekt aan een actuele visie en planmatig beheer. Het huidige beheer in het gemeentelijk bosplantsoen bestaat voornamelijk uit een incidentele aanpak en beperkt zich tot het onderhoud en beheer langs paden en wegen (wettelijke zorgplicht). Actuele ontwikkelingen in het (inter)nationale bos – en natuurbeleid ten aanzien de functies natuur, productie, recreatie en cultuurhistorie vragen om herijking van het gevoerde beleid, het opstellen van nieuwe ambities en een strategie om dit te verwezenlijken. Deze ambities richten zich op het beschermen, herstellen, versterken en waar mogelijk uitbreiden van het bestaande bosplantsoen. Thema's die hierbij aan de orde komen zijn onder andere klimaatverandering (en de gevolgen daarvan), biodiversiteitsverlies (verzuring, vermesting, verdroging en versnippering), toenemende recreatieve druk (verstoring en zonerings), inventarisatie en monitoring van de aanwezige flora en fauna, duurzame en circulaire benutting. Voor het opstellen van een nieuwe bosbeheervisie en daaraan gekoppeld meerjarig uitvoeringsplan is voor 2024 budget gereserveerd.

- **Klompenpaden**

Hatterm heeft drie Klompenpaden waarvan één Klompenpad Kids (per september 2023). Per jaar betalen wij beheerkosten aan de Stichting Landschapsbeheer Gelderland (SLG). Door het vervallen van de subsidie vanuit de Provincie aan SLG en doorgevoerde prijsstijgingen vallen de jaarlijkse beheerkosten hoger uit.

- **Speeltuinen**

Momenteel werkt Speelplan in opdracht van de gemeente een speelbeleidsplan uit. Ons huidige beleid is verouderd en dient herzien te worden. Fase 1 (de onderzoeksfase) is afgerond. In deze fase is er veldwerk

gedaan en zijn er participatietrajecten geweest met scholen, jongeren en de speeltuinverenigingen. Uit alle bevindingen en input vanuit de diverse partijen is een onderzoeksrapport gekomen.

Fase 2 is het maken van een uitvoeringsplan met hieraan gekoppeld een begroting voor de komende jaren. In de afgelopen jaren is er weinig tot niks vervangen in de speeltuinen in Hattem. Wel zijn er noodzakelijke vervangingen en reparaties uitgevoerd waardoor de kosten binnen de perken zijn gebleven. Echter is het noodzakelijk om in 2024 en 2025 diverse speelplekken te vernieuwen en speeltoestellen te vervangen. Helaas zijn de kosten van diverse materialen flink gestegen, waardoor de toestellen in aanschaf duurder zijn geworden. Voortvloeiend uit het nog op te stellen uitvoeringsplan (fase 2) zijn voor 2024 als 2025 de budgetten bijgesteld.

- **Begraafplaats**

- Onderhoud begraafplaats

- Mede naar aanleiding van de aangenomen motie 'Kappen met Kappen', zal er extra onderhoud uitgevoerd moeten worden aan de 43 bomen op de begraafplaats. Om de levensduur van de bomen te verlengen, zullen de bomen gesnoeid worden en zal het dode hout verwijderd worden. Daarnaast zal de bodem rondom de bomen pneumatisch losgemaakt worden, ook wel het ploffen van bomen genoemd. Hierdoor kunnen de wortels van de bomen weer voldoende voedingsstoffen en water opnemen. Met het ploffen worden er meststoffen in de grond ingebracht.

Het areaal van de begraafplaats is groter geworden doordat het nieuwe vak 7 in gebruik is genomen en er een sterrenveld gerealiseerd is. Dit heeft gevolgen voor het beheer. Om dit beheer te vergemakkelijken zal er een proef starten met een mechanische schoffelmachine voor het onderhouden van de paden.

- Ruimen graven

- Om tot 2050 te kunnen voorzien in de begraafbehoefte op de begraafplaats aan de Kerkhofdijk zal er in 2024 gestart worden met het ruimen van graven, die terug zijn gevallen aan de Gemeente Hattem. De ruiming van circa 400 graven zal in fases uitgevoerd worden in een periode van 4 jaar (2024-2028). Het ruimen van de graven zal aanbesteed moeten worden.

- De kosten van het ruimen zullen uit de voorziening begraven bekostigd worden.

- Aanbesteding grafdelven

- In 2024 zal er een nieuwe aanbesteding plaatsvinden voor het grafdelven door een externe partij, omdat de huidige overeenkomst afloopt op 1 april 2024. Gelet op de inflatie en kostenstijgingen houden we rekening met een prijsstijging.

- Kostendekkendheid begraafplaats

- Mede door voornoemde ontwikkelingen staat de kostendekkendheid van de begraafplaats onder druk. We zullen met voorstellen komen om de kostendekkendheid weer op het afgesproken niveau van 70% te brengen.

3. VASTGOED

Ontwikkelingen:

- **Aanpassingen gemeentelijke gebouwen**

- De investeringen zijn verwerkt op het Meerjaren investeringsprogramma (MIP). Sinds 2022 werken we met een voorziening voor het Meerjaren Onderhoud Programma (MJOP). Hierin is al het onderhoud van de gemeentelijke gebouwen opgenomen.

- **Herbouw Verkentoren**

- In 2024 willen we de Verkentoren herstellen. Hiervoor zijn middelen vanuit de verzekeringsgelden beschikbaar. We onderzoeken of verbeteringen in het ontwerp aangebracht kunnen worden zodat ze voldoen aan de eisen van deze tijd.

4. WATER

Ontwikkelingen:

- **Afvalwater**

Het beleids- en beheerplan water en riolering is in december 2020 door de raad vastgesteld. De investeringen zijn afgestemd op de maatregelen en projecten van wegen en verkeer en verwerkt in het Meerjaren investeringsprogramma (MIP).

In 2024 ronden we onze hemelwatervisie af waarin we hebben omschreven op welke wijze we als gemeente met regenwater willen omgaan (gebruiken, infiltreren, vasthouden of afvoeren). Het resultaat is een planning waarin per locatie staat aangegeven welke maatregelen voorzien zijn.

De knelpunten die tijdens extreem weer optreden in de riolering hebben wij in kaart en op enkele locaties zullen wij werkzaamheden uitvoeren om de knelpunten op te lossen. Hierbij maken we gebruik van een nieuw model van de riolering zoals dat eind 2023 is opgesteld.

- **Klimaatadaptatie**

Hattem moet zich voorbereiden op de risico's van het veranderende klimaat en hierop de omgeving waar nodig aanpassen. Het aanpassen van de omgeving is nu al terug te zien in de toepassing van wadi's voor het vasthouden en infiltreren van regenwater en het plaatsen van meer groen. Naast maatregelen die wij als gemeente kunnen nemen is ook de inzet van bewoners en bedrijven nodig. Samen met de gemeenten die aangesloten zijn bij duurzaamheidsloket Noord-Veluwe, is een financiële regeling opgezet voor het stimuleren van bewoners en bedrijven om klimaat adaptieve maatregelen te nemen, zoals het aanleggen van meer groen of door water langer vast te houden. Deze regeling loopt tot en met 31 december 2024.

5. VERLICHTING

Ontwikkelingen:

- **Openbare verlichting**

In 2023/2024 worden de laatste lichtmasten ver-LED als onderdeel van de in uitvoering zijnde reconstructie en herinrichtings-projecten. Na deze vervanging is de openbare verlichting van de gemeente voor 100% voorzien van duurzame en energiezuinige LED verlichting.

6. AFVAL

Ontwikkelingen:

- **Afvalinzameling**

Inwoners van gemeente Hattem scheiden het afval goed. Om de doelstelling van 30 kg per persoon in 2025 te behalen, moeten er nog wel stappen gezet worden. In samenwerking met ROVA wordt hier een langetermijnvisie voor ontwikkeld.

Ingezamelde grondstoffen kunnen hergebruikt worden. Helaas blijkt de kwaliteit van de ingezamelde grondstoffen nog niet voldoende en ligt er potentie in het verbeteren van de kwaliteit. In 2024 wordt daarom een zogenaamd poortwachterstarief in het leven geroepen. Het doel is in eerste instantie om de vervuiling van de ingezamelde grondstoffen te verminderen en de potentie voor hergebruik te vergroten. Kosten gaan hierbij veelal voor de baten uit. De verwachting is dat op termijn de investeringen een positief effect hebben op de hoeveelheid afkeur en daarmee afkeurkosten.

Omdat Hattem zelf geen milieubrengstation heeft, maar inwoners hiervoor naar Zwolle moeten, is het GRondstoffen Inlever Punt (GRIP) op donderdagen in Hattem te vinden voor spullen tot de grootte van een boodschappentas. Deze GRIP-wagen draagt bij aan het beter scheiden van afval. Omdat het belangrijk is om dicht bij huis kleine artikelen in te leveren, is de GRIP-wagen ook voor het komende jaar begroot. Op zaterdagochtend kan ook tuinafval en klein chemisch afval (KCA) ingeleverd worden in Hattem. Deze dienstverlening wordt in 2024 voortgezet.

Omdat het belangrijk is dat kinderen al vroeg de waarde van grondstoffen leren begrijpen en dat het gebruik hiervan niet oneindig is, is de textielrace voor twee Hattemse scholen begroot voor 2024.

Dit is een educatief programma waarbij kinderen al vroeg de waarde van grondstoffen leren begrijpen en wordt afgewisseld met de e-wasterace (elektronisch afval).

Er is landelijk nog geen overeenstemming bereikt voor zwerfuitvergoedingen en gebruik van Single Used Plastics (SUP) voor 2024. Daarom zijn in de begroting extra kosten opgenomen voor een aantal activiteiten waarmee zwerfuit opgeruimd kan worden en ondergrondse verzamelssystemen schoongehouden worden.

In 2024 bekijken we hoe het inzamelen van PMD en bedrijfsafval verder kunnen optimaliseren. In overleg met de ROVA wordt daarnaast bekeken hoe het gebruik van de afvalpassen voor de ondergrondse containers verder aan kan sluiten bij de gebruikswensen.

Inwoners betalen een vast tarief voor de inzameling van de grondstoffen. De afvalstoffenheffing wordt in 2024 geïndexeerd met 4%. Voor restafval wordt een extra bijdrage gerekend per inzameling, deze kosten blijven gelijk ten opzichte van 2023. Omdat alle Nederlanders te maken hebben met inflatie, wil gemeente Hattem haar inwoners op deze manier tegemoet komen.

Het verschil wordt aangevuld vanuit de reserve van de afvalstoffenheffing. Deze reserve heeft geen spaardoel, maar is bedoeld om eventuele tegenvallers op te vangen.

• WAT GAAT HET KOSTEN ?

Meerjarenraming (x € 1.000,--)	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Totaal lasten	4.683	5.048	5.976	6.240	6.523	6.973
Totaal baten	-447	-626	-677	-636	-542	-541
Resultaat voor bestemming	4.236	4.422	5.299	5.604	5.981	6.433

• ANALYSE

Toelichting

De voorliggende begroting kent ten opzichte van 2023 op het deelprogramma 'fysieke leefomgeving' een nadelig saldo van € 877.000,-- en is opgebouwd uit:

Verschillenanalyse			
Begroting (x € 1.000,--)	2023	2024	Vershil
Groen, natuur en landschap	839	1.029	190
Water	871	1.089	218
Speelvoorzieningen	92	61	-30
Afval	1.181	1.079	-102
Verkeer en openbaar vervoer	244	317	73
Wegen	844	1.177	333
Verlichting	192	258	66
Gladheidsbestrijding	56	71	14
Begraafplaats	14	95	81
Parkeren	89	123	33
Fysieke leefomgeving	4.422	5.299	877

Dit voor- c.q. nadeel is hoofdzakelijk ontstaan op:

• Groen, Natuur en landschap	190.000,--	N
- Toename van de personeelskosten van € 167.000		
- Extra verwachte kosten in verband opstellen van werkplan en beheerplan t.b.v. realisatie groenvisie € 35.000	218.000,--	N
• Water		
- Kapitaallasten van gerealiseerde rioleringswerken (N)		
- Per saldo is in 2023 het 'resultaat' op het product riolering en waterzuivering onttrokken aan de hiervoor gevormde voorziening (V)		
• Speelvoorzieningen	30.000,--	V
- De kosten voor advisering vallen lager uit, dit omdat in 2023 het beheerplan is opgesteld voor speelvoorzieningen		
• Afval	102.000,--	V
- In 2024 komen er subsidies voor de kosten van met name plastic verwerking		
- Ten opzichte van 2023 vindt er in 2024 een onttrekking plaats vanuit de reserve afval		
• Parkeren	33.000,--	N
- Betreft onderhoud aan de parkeergelegenheid die incidenteel wordt uitgevoerd.		
• Verkeer en openbaar vervoer	73.000,--	N
- Betreft de inzet van een verkeerskundige		
• Wegen	333.000,--	N
- Kapitaallasten van gerealiseerde investeringen in de infrastructuur		
- Toename van de onderhoudskosten doordat de prijzen met circa 30% zijn toegenomen		
• Verlichting	66.000,--	N
- Toename wordt veroorzaakt door hogere afschrijvingskosten i.v.m. verledning van de gemeente		
- Toename van de salariskosten		
• Begraafplaats	81.000,--	N
- Toename wordt veroorzaakt extra kosten voor onderhoud groen en het ruimen van graven		
- Toename van de salariskosten		

Reserve

- De bekleemde reserve 'dekking kapitaallasten' wordt aangewend voor de kapitaallasten van de investering 'toegangspoort begraafplaats' en de ondergrondse afvalopslag.
- De egalisatiereserve afvalstoffenheffing is ingezet voor egaliseren van de tarieven.

3

Besturen en organiseren

- **AMBITIE**

Dialogen met Hattem

We willen in partnerschap met de Hattemers, maatschappelijke organisaties, ondernemers en de gehele gemeenteraad werken aan de koers voor een duurzaam, toekomstbestendig en betekenisvol zelfstandig Hattem. We staan open voor initiatieven en ideeën vanuit de Hattemse samenleving die daar aan bijdragen. We hopen dat de agenda voortdurend verrijkt wordt met nieuwe onderwerpen en initiatieven. Daarbij moeten we natuurlijk wel steeds bekijken hoe we ook de randvoorwaarden realiseren om met onderwerpen en initiatieven aan de slag te gaan. We zullen keuzes moeten maken in wat we oppakken en daarin ook prioriteren. In dialoog met de gemeenteraad zien we onderwerpen die we de komende vier jaar gezamenlijk zouden willen oppakken, met daarbij de open uitnodiging om de koers en de agenda van de stad te verrijken.

Investeren in Hattem!

Hattem staat voor grote maatschappelijke opgaves met beperkte financiële middelen. Dit vraagt om scherpe financiële keuzes die de onderlinge solidariteit niet op de proef stellen. Het vorige college heeft in aanvulling op de rijksmaatregelen met een zestal steunpakketten de negatieve effecten van corona zoveel mogelijk bestreden, maar de coronajaren hebben natuurlijk wel hun weerslag gehad op onze gemeenschap. De inflatie en prijsstijgingen vragen onze aandacht, net als de klimaatcrisis, het woningtekort, de personeelstekorten en de stikstofproblematiek. De rol van de gemeente bij de oplossing van deze crises is vaak beperkt, maar wij willen wel kijken hoe wij vanuit onze rol en mogelijkheden op een toekomstbestendige wijze met de Hattemers aan de slag kunnen voor Hattem.

We voorzien incidentele investeringsruimte, wat vertrouwen geeft om onze ambities en plannen tot uitvoer te brengen. Het tempo van onze ambities stemmen we af op de financiële mogelijkheden. We investeren in de opgaven waar onze ondersteuning het meeste maatschappelijke meerwaarde heeft en het grootste verschil kan maken. We communiceren de financiële cijfers compact, in begrijpelijke taal en overzichtelijk.

We willen in kunnen blijven spelen op de actualiteit en meebewegen op de energie van de samenleving. Daarom willen we kansrijke initiatieven helpen in de opstartfase, maar we gaan initiatieven niet overnemen en gaan geen structurele verplichtingen aan. We willen jaarlijks met de raad bespreken welke speerpunten toegevoegd moeten worden aan de agenda en deze speerpunten daarna opnemen in de begroting.

We beseffen ons dat we een manier van werken voorstaan die meer vraagt van raad, college, organisatie en inwoners, ondernemers en instellingen. We willen het nog meer samen doen en sneller kunnen schakelen. Dat zal extra capaciteit en (proces)geld vragen op onderdelen

• FINANCIËEL

Meerjarenraming (x € 1.000,--)	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Totaal lasten	6.353	4.920	4.487	5.385	4.110	4.330
Totaal baten	-29.466	-28.653	-30.275	-32.078	-31.780	-33.162
Resultaat voor bestemming	-23.114	-23.732	-25.788	-26.693	-27.670	-28.833

Besturen en organiseren

- Netwerken en besturen

• BESTUURSAKKOORD HATTEM | 2022 - 2026

Bestuur

- **Nieuwe vormen van democratie:** we willen samen met de gemeenteraad komen tot nieuwe vormen van democratie waarbij inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties actiever worden betrokken bij besluitvorming, beleid en uitvoering van plannen. We wensen een meer inclusieve democratie waarbij ruimte is voor initiatief en tegenspraak, waarbij we handelen vanuit de menselijke maat en een gezamenlijk toekomstbeeld van Hattem.
- **We willen kinderen en jongeren een heldere stem geven wanneer we besluiten over de toekomst van Hattem.** Met alle partijen in de gemeenteraad willen we onderzoeken hoe we hier vorm aan kunnen geven.
- **We willen in overleg met de gemeenteraad komen tot een alternatieve viering van Oud & Nieuw.** We voeren de dialoog met elkaar over hoe we willen omgaan met het afsteken van vuurwerk in Hattem tijdens de jaarwisseling.
- **Initiatieven als pumptrack (bewegen) en graffiti (cultuur) bespreken op kansrijkheid** en bijdrage aan toekomstbestendig Hattem en mogelijke rol van de gemeente daarbij.

Samenwerking

- **We benutten de kansen die (regionale) samenwerking** biedt om de realisatie van onze bovenlokale opgaven bereikbaar te maken. Dat gaat niet alleen over het pakken van kansen op cofinanciering, maar ook over het langs regionale weg werken aan zaken die lokaal effect hebben voor onze inwoners.

• RELEVANTE THEMA'S

1. BESTUUR:

Ontwikkelingen:

- **Gemeenteraad**

Gelet op de toenemende werkzaamheden die er op de griffie afkomen (hetgeen door diverse externe onderzoeken ook wordt onderschreven) en het feit dat de gemeenteraad meer in wil gaan zetten op intensievere communicatie met inwoners, vraagt dit extra formatie voor de griffie. Dit proces willen we in 2024 al gaan inzetten.

Daarnaast zal er ook verder worden ingezet op doorontwikkeling en professionalisering van de gemeenteraad, naast structurele kosten voor opleiding en training zal dit wellicht ook tot andere kosten leiden omdat er bepaalde keuzes moeten worden gemaakt die kosten met zich meebrengen. Hiervoor willen we een extra budget van € 10.000 beschikbaar stellen.

Thema's:

- **Integrale veiligheid**

Integrale veiligheid is een terrein waarin we steeds meer samenwerken met verschillende beleidsterreinen. Zo zien we in casuïstiek steeds meer overlap met het sociaal domein (bijvoorbeeld op de terreinen huiselijke geweld of personen met verward gedrag). Om dit goed op te vangen zijn er intern korte lijntjes, maar wordt er ook regionaal aandacht besteed aan kennisdeling. We werken samen met politie, OM, Het Veiligheidshuis en het RIEC.

In 2024 is er een nieuw Integraal Veiligheidsplan 2024-2027. In dit plan werken de gemeenten Elburg, Epe, Hattem, Heerde, Nunspeet, Oldebroek, het Openbaar Ministerie en de politie basisteam Veluwe Noord samen aan de hand van de drie prioriteiten: Ondernijning, Gedigitaliseerde Criminaliteit en Jeugd. Deze prioriteiten zijn besproken in de gemeenteraden. Ook de vaststelling van het Integrale Veiligheidsplan 2024-2027 zal via de gemeenteraad verlopen. De uitwerking van de prioriteiten vindt plaats in jaarlijkse Uitvoeringsprogramma's (UVP) die door het college worden vastgesteld.

Om de boa's goed het werk uit te kunnen laten voeren is nodig dat zij een eigen dienstvoertuig krijgen. Met een dienstvoertuig kunnen boa's hun taken effectief uitvoeren, een groter gebied bestrijken, snel reageren op noodsituaties en een positieve impact hebben op de handhaving van wet en regelgeving. Tevens zorgt een dienstvoertuig voor zichtbaarheid en herkenbaarheid bij burgers. Uitgangspunt is de aanschaf van een elektrische auto.

- **Ondernijning**

Ondernijning is waar de onder- en bovenwereld steeds meer met elkaar verweven raken. Dit gaat ten koste van inwoners en ondernemers. Bovendien brengt dit risico's mee voor de betrouwbaarheid van de overheid. Ondernijning is dan ook een thema wat de afgelopen jaren, maar ook de komende jaren, onze prioriteit heeft. In 2021 is de coördinator ondernijning begonnen voor Veluwe Noord. Deze functie loopt af per 1 januari 2024. In het vierde kwartaal van 2023 zal er worden gekeken op welke wijze de gemeenten gezamenlijk de aanpak van ondernijning willen voortzetten.

- **Samenwerking**

Regio Zwolle

Hattem maakt samen met 21 andere gemeenten onderdeel uit van de Regio Zwolle. We zien dat het Rijk steeds vaker via de (stedelijke) Regio's toenadering zoekt. Zo werkt de Regio Zwolle samen met het Rijk aan de grote opgaven rond mobiliteit en woningbouw, maar ook aan thema's als klimaatadaptatie en de wateropgave. Dit komt samen in de NOVEX-aanpak: een combinatie van de verstedelijkingsstrategie en NOVI-uitwerking. Deze "nieuwe" opgaven hebben zich in 2023 vertaald in de meerjarige agenda 'Regio Zwolle stapt door'. Daarnaast worden bestaande maatregelen zoals ondernemersdienstverlening en innovatieondersteuning via Kennispoort, en de human capital agenda, gecontinueerd. De meerjarige agenda is door de gemeenteraad op 10 juli 2023 vastgesteld.

Voor deelname in de Regio Zwolle betalen alle gemeenten een jaarlijkse bijdrage per inwoner. In 2024 is dat € 2,37 per inwoner voor de basisinfrastructuur (structureel). Voor deelname aan de vier actielijnen is dat in 2024 € 4,59 per inwoner (incidenteel).

Kop van de Veluwe (spoor 1)

Op de Kop van de Veluwe werken vijf gemeenten, het waterschap en de provincie aan een gezamenlijke agenda voor de komende jaren. Hierin benoemen de samenwerkingspartners de opgaven waar ze de komende jaren samen aan willen werken. Enerzijds op het gebied van economie en arbeidsmarkt (menselijk kapitaal) en anderzijds op integrale en gebiedsgerichte opgaven in het fysieke domein. Denk hierbij aan woningbouw, klimaat, mobiliteit, stikstof etc. Deze Samenwerkingsagenda ligt naar verwachting nog dit jaar voor aan uw raad. De Samenwerkingsagenda Kop van de Veluwe is tevens het regioarrangement tussen Kop van de Veluwe en de provincie Gelderland.

De regioarrangementen van alle 7 regio's vormen de basis voor het Ruimtelijk Voorstel, wat de provincie Gelderland aan het Rijk presenteert.

De Kop van de Veluwe gemeenten zijn onderdeel van de Regio Zwolle en werken in die hoedanigheid ook samen in bijv. afstemming over de verstedelijkingsstrategie (samen met de andere Vitale kernen) of betrokkenheid bij de diverse Regio Zwolle Tafels. De burgemeester van Elburg vertegenwoordigt de Kop van de Veluwe in het Regiobestuur van de Regio Zwolle. Hierover stemmen de burgemeesters van de vijf gemeenten periodiek af. De Kop van de Veluwe gemeenten onderzoeken tot slot in gezamenlijkheid mogelijke inbreng voor de Regio Deals 5e tranche voor zowel de aanvraag van de Regio Zwolle als die van de Veluwe.

In de begroting 2024 nemen we vast een voorschot op definitieve besluitvorming over de Samenwerkingsagenda, en de daarbij benodigde middelen voor uitwerking, door voor organisatiekosten € 15.000,- structureel op te nemen en € 25.000,- incidenteel voor 4 jaar.

Kop van de Veluwe (spoor 2)

Op het gebied van bedrijfsvoering werken de Kop van de Veluwe gemeenten in wisselende samenstellingen en gradaties samen. Voor ICT wordt momenteel het voorkeursscenario van een intensieve samenwerking met 5 gemeenten uitgewerkt. Voor Belastingen werken we aan een samenwerking met Oldebroek, Heerde en Elburg, hetzelfde geldt voor Inkoop.

Noord-Veluwe Bereikbaar

Het project Noord Veluwe Bereikbaar heeft vooral als doel met flankerende maatregelen de verkeersdrukke op de A28 te laten afnemen. Hiervoor is een pakket aan maatregelen vastgesteld waaraan momenteel volop uitvoering wordt gegeven.

• WAT GAAT HET KOSTEN ?

Meerjarenraming (x € 1.000,--)	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Totaal lasten	3.165	2.747	2.796	2.867	2.924	2.937
Totaal baten	-625	-254	-90	-85	-89	-82
Resultaat voor bestemming	2.540	2.493	2.705	2.782	2.835	2.855

• ANALYSE

Toelichting

De voorliggende begroting kent ten opzichte van 2023 op het deelprogramma 'besturen en netwerken' een nadelig saldo van € 213.000,-- en is opgebouwd uit:

Verschillenanalyse			
Begroting (x € 1.000,--)	2023	2024	Vershil
Raad en commissies	594	609	15
Burgemeester en Wethouders	790	823	33
Bestuursondersteuning	23	39	16
Verkiezingen	40	29	-11
Integrale veiligheid	870	1.064	194
Rampenbestrijding	50	53	3
Externe betrekkingen	126	89	-37
Besturen en netwerken	2.494	2.705	213

Dit voor- c.q. nadeel is hoofdzakelijk ontstaan op:

• Burgemeester en wethouders	33.000,--	N
- De salarissen zijn geïndexeerd (N)		
- In 2023 is de wachtgeldverplichting van een gewezen wethouder eenmalig geraamd (V)		
• Integrale veiligheid	194.000,--	N
- Herijking capaciteit en werkplanning van de ambtelijke inzet en indexatie van salarissen (N)		
- In 2023 is op aanbeveling van de Veiligheidsregio een brandput aangelegd ten behoeve van de Binnenstad. Dit betreft eenmalige kosten (V)		
- De bijdrage aan de gemeenschappelijke regeling VNOG is gestegen (N)		
- De bijdrage door de regiogemeenten in de kosten van de coördinator ondermijning is komen te vervallen (N).		
• Externe betrekkingen	37.000,--	V
- Herijking capaciteit en werkplanning ambtelijke inzet t.b.v. mobiliteit en bereikbaarheid (A28)		

Reserve

Algemene reserve

- Met de algemene reserve zijn de wachtgeldvergoedingen van de wethouders verrekend.
- Deze reserve is ook ingezet voor dekking van de kosten voortvloeiend uit de motie 'advertentiekosten' gerelateerd aan de communicatiebehoefte vanuit de raad.

Besturen en organiseren

- Dienstverlening

• BESTUURSAKKOORD HATTEM | 2022 - 2026

- **We werken aan een toekomstbestendig stadhuis.** We gaan investeren in het Stadhuis als plek voor dienstverlening en ontmoeting voor onze inwoners.

• RELEVANTE THEMA'S

1. DIENSTVERLENING:

Ontwikkelingen:

- **Huisvesting**

We hebben ons ten doel gesteld om de inrichting en het gebruik van het stadhuis toekomstbestendig te maken. We willen een inrichting van het stadhuis die past bij de dienstverlening die we aan onze inwoners bieden en waarbij verduurzaming van het pand plaatsvindt. De inrichting en het gebruik van het stadhuis moeten – naast dat aan de regelgeving op het gebied van (brand)veiligheid, arbo en informatieveiligheid wordt voldaan – ook ondersteunend zijn aan de organisatievisie, taken en werkwijze van de gemeentelijke organisatie.

Ontwikkelingen zoals de coronacrisis zijn meegenomen in de eerder ontwikkelde scenario's. We bereiden ons nu voor op besluitvorming over deze scenario's. Ten behoeve van de besluitvorming worden verschillende thema's in een afwegingskader opgenomen, die ten opzichte van elkaar worden gewogen en op die manier ondersteunend zijn aan de integrale besluitvorming. Het afwegingskader zal aan de raad voorgelegd worden en daarna toegepast worden om te komen tot een scenario-keuze. Daarnaast zal een participatieagenda worden opgesteld. De mate van participatie en de doelgroepen die participeren hangen af van het scenario dat gekozen wordt. Op deze manier wordt een maatwerk participatietraject ontwikkeld en uitgevoerd. Na de keuze voor een scenario zullen ook de daarbij behorende financiële gevolgen in de begroting verwerkt worden. Voor de meeste scenario's geldt dat die een groter bedrag betreffen dan de 4 miljoen euro die nu in de begroting is opgenomen.

- **Ontwikkeling KCC**

Op grond van het Programma Verbetering Dienstverlening, werken wij toe naar een light klantcontactcentrum (KCC). De positionering van het KCC krijgt vorm in diverse klantprocessen en verschillende kanalen. Per keten worden afspraken gemaakt in welke mate het KCC, taken op zich kan nemen. Daarbij kijken we naar direct klantcontact aan de balie, telefonische dienstverlening, informatieverstrekking via social media en binnengekomen mails. Ons uitgangspunt is om daar waar

mogelijk, digitaal contact te stimuleren en waar het meerwaarde heeft voor inwoners en ondernemers persoonlijk contact te handhaven. In samenspraak met medewerkers van verschillende vakinhoudelijke teams worden KCC-medewerkers opgeleid zodat er meer vragen van inwoners en ondernemers tijdens het eerste contact kunnen worden afgehandeld. Daardoor bieden we betere dienstverlening aan onze inwoners en ondernemers en ontlasten we de ketens.

Binnen de doorontwikkeling van het KCC, is specifiek aandacht voor de telefonische bereikbaarheid. Helaas hebben we veel technische problemen met de huidige software gehad. Inmiddels zijn hierover aanvullende en aangescherpte afspraken met de leverancier gemaakt. We willen de bereikbaarheid van de totale organisatie in kaart brengen met behulp van een (externe) nulmeting. De bevindingen willen we vertalen naar maatregelen om de telefonische bereikbaarheid te verbeteren.

Voor de afhandeling van meldingen openbare ruimte (MOR) hebben we in de loop van dit jaar vastgesteld dat het nieuwe zaakstelsel geen uitkomst biedt. Hierdoor hebben we alsnog besloten te onderzoeken om in H2O-verband een MOR-app aan te schaffen. Met deze app kunnen inwoners snel en eenvoudig via een mobiele device meldingen doorgeven aan de gemeente. Naast dat een app voor de inwoner handig is, is de afhandeling van de melding voor de gemeente efficiënter.

- **Digitale ontwikkelingen**

Meldingen openbare ruimte (MOR)

Voor de afhandeling van meldingen openbare ruimte onderzoeken we in H2O-verband de mogelijkheid van het gebruik van het nieuwe zaakstelsel dan wel een app. Vooruitlopend op de komst van een app, waarmee inwoners snel en eenvoudig via een mobiele device meldingen doorgeven aan de gemeente, richten we het nieuwe zaakstelsel in om meldingen openbare ruimte zoveel mogelijk digitaal te laten verlopen. Inwoners kunnen digitaal meldingen via de website doorgeven en wanneer meldingen telefonisch bij de gemeente binnenkomen worden deze door het KCC in het zaakstelsel verwerkt.

- **Digitale toegankelijkheid websites Hattem, Heerde en Oldebroek**

De gemeentelijke websites van Hattem, Heerde en Oldebroek voldoen aan de eisen uit het Tijdelijk . besluit digitale toegankelijkheid overheid. Dit houdt in dat onze websites gebruiksvriendelijk en toegankelijk zijn voor verschillende doelgroepen. De websites voldoen op de pdf-bestanden na. Digitale toegankelijkheid is geborgd in het in 2022 vastgestelde websitebeleid H2O. Er is onderzocht of er geschikte tooling is voor het toegankelijk maken van pdf-bestanden. Dat is op dit moment niet het geval. We blijven de ontwikkelingen monitoren.

De Single Digital Gateway (SDG) geeft inwoners en ondernemers toegang tot digitale overheidsdienstverlening in de Europese Unie. Deze centrale toegangspoort verwijst gebruikers door naar de juiste websites in de verschillende lidstaten. Alle diensten van de gemeente Hattem worden via dit portaal ontsloten (Annex 1). In Annex 2 moet het ook mogelijk zijn om direct een aanvraag in te dienen via de centrale toegangspoort.

Aan overheidswebsites worden (wettelijke) eisen gesteld. In de afgelopen jaren zijn er meer en aanvullende richtlijnen gekomen voor overheidswebsites. Dit maakt het noodzakelijk om hier duidelijke afspraken over vast te leggen, die gebruikt kunnen worden bij de toetsing van de huidige en toekomstige websites.

Het beleid is in H2O-verband opgesteld en vastgesteld. Het beleid heeft als doel het vaststellen en vastleggen waar onze gemeentelijke websites aan moeten voldoen. In de basis gaat het om de volgende vier hoofdonderdelen (BTAB):

- Beveiligingsbeleid
- Toegankelijkheidsbeleid
- Archivering
- Beheer

• WAT GAAT HET KOSTEN ?

Meerjarenraming (x € 1.000,--)	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Totaal lasten	240	260	275	275	275	275
Totaal baten	-170	-172	-179	-186	-194	-201
Resultaat voor bestemming	71	88	96	89	82	74

• ANALYSE

Toelichting

De voorliggende begroting kent ten opzichte van 2023 op het deelprogramma 'dienstverlening' een nadelig saldo van € 8.000,-- en is opgebouwd uit:

Verschillenanalyse			
Begroting (x € 1.000,--)	2023	2024	Vershil
Burgerzaken	88	96	8
Dienstverlening	88	96	8

Dit voor- c.q. nadeel is hoofdzakelijk ontstaan op:

- Burgerzaken 8.000,-- N
  - Herijking capaciteit en werkplanning van de ambtelijke inzet burgerzaken € 15.000,-- (N) en indexatie van de legesbaten € 7.000,-- (V)

Reserve

- Er vinden in 2024 geen verrekeningen met de reserves plaats.

Besturen en organiseren

- Financiën

• BESTUURSAKKOORD HATTEM | 2022 - 2026

- **We geven een vervolg aan het zero-based begroten** wat onder het vorige college is gestart. Dat vergroot de transparantie van hoe we onze middelen inzetten en zo kunnen we sneller schakelen;
- **We willen meer sparen en minder lenen** om zo te werken aan de toekomstbestendigheid van onze financiën en de reserves op peil te brengen;
- **We streven naar in relatieve zin gelijkblijvende woonlasten** voor onze inwoners;
- **De nieuwe tarieven voor de toeristenbelasting bepalen we na afstemming** met de raad en de ondernemers en willen we meerjarig vastzetten qua basisbedrag.

• RELEVANTE THEMA'S

- **Algemeen**

Artikel 212 van de Gemeentewet regelt dat de raad bij verordening de uitgangspunten vaststelt voor het financiële beleid, het financiële beheer en de inrichting van de financiële organisatie. De verordening waarborgt dat aan de eisen van rechtmatigheid, verantwoording en controle wordt voldaan. De verordening wordt in het najaar van 2023 geactualiseerd (planning).

Nieuwe financieringssystematiek

Eind 2021 stelde het kabinet het nieuwe coalitieakkoord Rutte IV vast: "Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst". Daarin besloot het kabinet na 2025 een nieuwe financierings-systematiek te ontwikkelen voor de decentrale overheden. Een van de aanpassingen waarnaar het Rijk kijkt, is een uitbreiding van het lokale belastinggebied.

Op dit moment weten we nog niet hoe de nieuwe financieringssystematiek tussen het Rijk en gemeenten zich ontwikkelt. Of hoe die er straks uit gaat zien.

- **Belastingen**

Onroerende zaakbelastingen

De bekendste gemeentelijke belasting is de onroerendezaakbelasting (ozb). De grondslag is de WOZ-waarde. Deze wordt ieder jaar opnieuw bepaald. De afgelopen jaren is vooral de waarde van woningen sterk gestegen. Belastingbetalers zijn vaak bang dat een hogere WOZ-waarde leidt tot een evenredig grote stijging van de betaalde ozb. Dit is niet het geval omdat ozb-tarieven worden vastgesteld door de gewenste opbrengst te delen door de belastinggrondslag. Een hogere WOZ-waarde betekent bij gelijkblijvende opbrengst dan een lager tarief. In de voorliggende begroting is voor het begrotingsjaar 2024 alleen het inflatiepercentage van 4,0 % toegepast.

Om de begroting in meerjarenperspectief sluitend te krijgen ontkomen we niet aan aanvullende (inkomsten)maatregelen voor de jaren 2025 t/m 2027.

Wisselgeld in de vorm van keuzes maken in het ambitie- en voorzieningenniveau zijn voor zover noodzakelijk aangedragen en verwerkt. Het investeringsvolume van ruim € 40 miljoen drukt stevig op de gemeentelijke financiën als gevolg van inflatie en de in toenemende mate stijgende rente en leidt tot een budgettaire opgave.

Daarnaast is uitvoerig gesproken over de werkdruk bij het personeel en de disbalans die is ontstaan in de verhouding eigen - vast personeel ten opzichte van externe inhuur. Ook vanuit de raad is meermaals deze ongewenste ontwikkeling onder de aandacht gebracht. In deze begroting is de koers ingezet om de balans te herstellen.

Bovengenoemde ontwikkelingen leggen een dusdanig zwaar beslag op de gemeentefinanciën dat geen positief begrotingsresultaat valt te presenteren. Het ligt voor de hand een maatregel door te voeren waarbij de inkomsten uit de onroerende zaakbelastingen worden verhoogd. Met jaarlijks 7,5% ingaande het jaar 2025 - bovenop het indexeringspercentage - is een structureel en reëel sluitende begroting gerealiseerd.

Afvalstoffenheffing

De argumentatie voor een inkomstenmaatregel in de vorm van verhoging van de OZB inkomsten is bovenstaand aangedragen.

De mogelijkheid dient zich echter aan om het begrotingsresultaat 2025 incidenteel in te zetten voor compensatie van de toenemende belastingdruk voor de jaren 2025 t/m 2027.

In de vorm van een incidentele dotatie vindt in 2025 een toevoeging aan de reserve afvalstoffenheffing plaats. Hierdoor wordt het begrotingsresultaat in 2025 verlaagd en het saldo van de reserve afvalstoffenheffing verhoogd. Tijdelijk, want de reserve wordt vervolgens in de jaren 2025 t/m 2027 ingezet om de lastendruk als gevolg van de OZB-maatregel te neutraliseren door een verlaging van het vastrecht bij de afvalstoffenheffing.

De doorgevoerde wijzigingen doen zich 'technisch' voor in de meerjarenbegroting en hebben geen effect op de daadwerkelijke belastingdruk 2024 die wordt bepaald bij het vaststellen van de tarievenverordening 2024.

Voor de begroting 2025 en verder worden de situatie en de te maken keuzes opnieuw in beeld gebracht bij de dan op te stellen meerjarenbegroting.

Afvalstoffenheffing en Rioolheffing

Voor een toelichting op deze beide heffingen wordt verder verwezen naar paragraaf A Lokale heffingen waarbij nader wordt in gegaan op de indexatie en de kostendekkendheid.

Toeristenbelasting

De toeristenbelasting wordt geheven om de eigen inkomsten te vergroten. Het geld wordt gebruikt om voorzieningen binnen de gemeente op een bepaald peil te brengen of te houden. Dit betekent dat het geld niet per se hoeft te worden ingezet voor voorzieningen die direct aan het toerisme zijn te koppelen.

In de begroting 2024 wordt uitgegaan van een verhoging van de tarieven 2023 met € 0,30. De gedifferentieerde tarieven voor 2024 worden € 1,86 en € 2,33 ingaande het begrotingsjaar 2024. Vanaf het begrotingsjaar 2025 worden de tarieven jaarlijks met het inflatiepercentage geïndexeerd.

Vennootschapsbelasting

We hebben met ingang van 2016 te maken met de Wet modernisering VPB-plicht overheidsondernemingen indien en voor zover zij een onderneming drijft. Er is sprake van een onderneming wanneer cumulatief voldaan wordt aan de volgende voorwaarden

- een duurzame organisatie van kapitaal en arbeid;
- die deelneemt aan het economische verkeer;
- met het oogmerk om winst te behalen.

We bewaken voortdurend of activiteiten, waaronder ruimtelijke projecten zoals woonzorgzones, mogelijk belastingplichtig zijn.

Onbenutte belastingcapaciteit

De onbenutte belastingcapaciteit voor het jaar 2024 is berekend op een bedrag van € 253.000. Zie voor een uitgebreide toelichting paragraaf B Weerstandsvermogen.

- **Algemene Uitkering**

- De algemene uitkering voor de jaren 2024 en verder is begroot op basis van de informatie die in meicirculaire gemeentefonds 2023 bekend is gemaakt. De raad is hierover geïnformeerd voorafgaand aan de behandeling van de Voorjaarsnota 2023 in juli.
- Op 19 september is de septembercirculaire gemeentefonds 2023 gepubliceerd. Te laat om te mee te nemen in de financiële cijfers van de primaire begroting 2024-2027. Evenals in eerdere jaren zal de raad vóór de begrotingsbehandeling (in 2023 op 6 november) worden geïnformeerd over de financiële consequenties voor de gemeente Hattem.
- De onderstaande tabel geeft de standen van de genoemde circulaire weer en de mutaties.

	<i>(bedragen x € 1.000,--)</i>			
<i>Circulaire / Jaar</i>	2024	2025	2026	2027
Mei 2022 eindstand	21.106	22.288	20.977	21.354
Mei 2023 eindstand	22.232	23.499	22.429	22.858
Financiële mutatie	1.126	1.211	1.442	1.504

De bedragen van de meicirculaire 2023 zijn jaarlijks circa € 400.000 hoger dan opgenomen in de informatie aan de raad 'Uitkomsten meicirculaire 2023 op hoofdlijnen'. Om reden dat een aantal maatstaven zijn bijgesteld waardoor de eindstand mei 2023 hoger wordt.

Verreweg het grootste deel van de jaarlijkse mutaties bestaat uit de aangroei vanuit het Accres, waarvan vooral loon- en prijscompensatie.

Btw compensatiefonds

De jaarlijkse septembercirculaire geeft aan wat het voorschot van dat betreffende jaar wordt. De meicirculaire van het volgend jaar (in casu 2024) gaat dat voorschot afrekenen. In de begroting anticiperen wij niet op de mogelijke ruimte onder het plafond van het BTW-compensatiefonds (BCF). Om reden dat er tussen de circulaire grote verschillen zijn in de berekende ruimte. Ter indicatie: de ruimte voor het jaar 2023 is in septembercirculaire 2023 € 211 miljoen lager geraamd door het Rijk dan in september 2022.

Integratie-uitkering sociaal domein

De integratie-uitkering sociaal domein bevat vanaf 2023 alleen nog Participatie: het deel WSW en Nieuwe begeleiding Beschut werk.

- **Loon- en prijsstijgingen**

Inflatie/prijsstijgingen

Naast de forse inflatie hebben we ook te maken met de ontwikkelingen op de energiemarkt.

Het Centraal Planbureau (CPB) volgt de ontwikkelingen met aandacht. En stelt regelmatig de prijsindicatoren bij. Dat wil zeggen: de percentages waarmee prijzen stijgen. Die indicatoren staan ook in de mei- en septembercirculaire van het gemeentefonds.

Deze ontwikkelingen hebben ook financiële invloed op de begroting en meerjarenraming van onze gemeente. Niet alleen voor het reëel begroten van de lastenkant van de begroting en meerjarenraming, maar ook aan de batenkant. Het Rijk compenseert de extra uitgaven voornamelijk via de loon- en prijscompensatie in de accessen van het gemeentefonds. Daarnaast zorgt ook de inflatiecorrectie op de eigen tarieven en belastingen voor compensatie.

Salarisstaat

De gemeentelijke salarisstaat gaat uit van het salaris peil per 1 januari 2024 en is gebaseerd op de CAO Gemeenten. De CAO loopt van 2 januari 2023 tot en met 31 december 2023.

Voor 2024 is naast stijgende premies ook rekening gehouden met een verwachte loonstijging.

De werknemers, vertegenwoordigd in de vakbonden, zetten de CAO-onderhandelingen in met een loonsverhoging met 8%. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) noemt op het gebied van loonontwikkeling geen percentages maar wil een loonontwikkeling afspreken waarmee de gemeentelijke sector zich goed positioneert tegenover de omliggende sectoren in de overheid. Hierbij wordt de ruimte voor loonontwikkeling mede bepaald door de verwachte pensioenpremieontwikkeling in 2024.

In de voorliggende begroting is met een loonstijgingspercentage met 5% rekening gehouden en met een bedrag van € 352 duizend verwerkt in de salariscomponent op de reguliere producten. Het bedrag is verrekend met de opgenomen stelpost voor loon- en prijsstijgingen.

Stelpost

De gemeentebegroting wordt jaarlijks opgesteld in constante prijzen. Voor loonkosten- en prijsstijgingen ontvangt de gemeente in de algemene uitkering een compensatie.

Jaarlijks wordt hiervoor in de begroting een stelpost opgenomen waarbij het bedrag is gebaseerd op de prijsontwikkeling BBP 2023 en toegepast op de jaren 2024 en verder. De begroting wordt hierdoor vertaald naar lopende prijzen.

Voor de (meerjaren)begroting 2024 is het in de algemene uitkering vertaalde percentage ontoereikend om de loonkosten- en prijsstijgingen te compenseren. Dit betekent onder andere dat aan de lastenkant grotendeels de 'nullijn' in de vorm van bestaand beleid is gehanteerd. Wel zijn de subsidies geïndexeerd en zijn (meerjaren)begrotingen van verbonden partijen als uitgangspunt genomen voor de gemeentelijke bijdrage.

Als financieel vangnet is voor de stelpost voor loon- en prijsontwikkelingen voor 2024 een bedrag opgenomen van € 100 duizend jaarlijks vermeerderd met € 100 duizend tot een bedrag van € 400 duizend in 2027.

Gelet op de financiële ontwikkelingen bij de door de gemeente gesubsidieerde instellingen is, naast de reguliere indexatie die heeft plaatsgevonden, een incidenteel bedrag van € 100 duizend begroot en als vangnet beschikbaar.

• **Dividend**

- **Alliander**

De gemeente Hattem bezit 169.659 aandelen. Op grond van de prognoses is een bedrag van € 100.000 aan dividend te verwachten. Het dividend is in lijn met voorgaande jaren en zal de komende jaren nagenoeg gelijk blijven. Alliander heeft een ambitieus investeringsprogramma om de duurzaamheidstransitie te kunnen realiseren. Dit zou de komende jaren effect kunnen hebben op het uit te keren dividend.

- **Vitens NV**

De gemeente Hattem bezit 10.682 aandelen. De uitkering van dividend door Vitens is onder andere gekoppeld aan de solvabiliteit. Beneden een solvabiliteit van 30% wordt geen dividend uitgekeerd. Omdat de solvabiliteit in 2022 31,0% bedroeg wordt naar verwachting vanaf 2024 wel weer dividend uitgekeerd. Bij een uitkering van € 0,90 per aandeel (gebaseerd op eerdere uitkeringen) begroten we vanaf 2024 een dividend van circa € 9.600.

- **NV Bank voor Nederlandse Gemeenten**

De gemeente Hattem bezit 30.030 aandelen. Aanhoudende onzekerheden en ingrijpende ontwikkelingen in wet- en regelgeving maken het BNG niet mogelijk een uitspraak te doen over de hoogte van de toekomstige nettowinst. Vanaf de begroting 2023 is de raming van de dividenduitkering gesteld op € 50.000 per jaar. Voor de begroting 2024-2027 is er geen reden om deze raming bij te stellen.

- NV Rova Holding
De gemeente Hattem bezit 172 aandelen. Het resultaat op publieke taken vertaald zich in lagere tarieven. Het resultaat op commerciële taken en het resultaat op de stortplaats worden in de vorm van dividend uitgekeerd. Geraamd is een dividend van € 51.000.

- **Reservepositie**

Het weerstandsvermogen van de gemeente wordt uitgedrukt in een ratio. Bij de beoordeling van de ratio wordt gebruik gemaakt van een waarderingstabel die in samenwerking tussen het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement (NAR) en de Universiteit Twente is opgesteld. Het uitgangspunt is dat de ratio hoger of gelijk moet zijn aan 1,4. Dit betekent dat het weerstandsvermogen als voldoende wordt gecategoriseerd en voldoende is om de gevolgen van risico's op te kunnen vangen.

In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing van deze begroting is de weerstandsratio berekend op 2,05. De jaarrekening 2022 presenteert een ratio van 1,89. Beide meetgegevens geven aan dat het weerstandsvermogen uitstekend respectievelijk ruim voldoende is.

Ons uitgangspunt '*een krachtig en stabiel financieel beleid*' dat gericht is op een blijvend en structureel evenwicht tussen inkomsten en uitgaven en de ambitie om een robuuste reservepositie te hebben, maakt dat we de ontwikkeling van de weerstandsratio continu monitoren.

De huidige begroting bevat een beoordeling van de onderlinge verhouding van de voorgeschreven kengetallen in relatie tot onze financiële positie. We willen beleid maken op de richting waarin de kengetallen zich moeten ontwikkelen.

In het onderstaande overzicht is de ontwikkeling van de reservepositie over de afgelopen jaren weergegeven:

Reservepositie	<i>(bedragen x € 1.000,-)</i>							
	rekening						begroting	
(stand per 1/1)	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Algemene reserves	6.435	6.754	6.819	6.640	7.174	7.347	6.540	6.854
Bestemmingsreserves	2.367	2.797	1.972	2.115	2.402	2.429	3.081	2.965
Bestemmingsreserves (beklemd)	892	842	796	750	704	653	606	560
Voorzieningen	2.143	2.249	1.918	1.833	1.691	2.965	2.991	2.857
Saldo van baten en lasten	1.483	-225	232	928	189	686	331	347
Totaal reserves en voorzieningen	13.319	12.417	11.737	12.266	12.160	14.080	13.549	13.582

Aan de reserves wordt over 2024 per saldo een bedrag van € 179 duizend onttrokken.

Te weten aan:

Reserve ontwikkeling 2024	<i>(bedragen x € 1.000,-)</i>
Algemene reserve	-17
Reserve afvalstoffenheffing	-16
Reserve ontwikkeling 't Veen	55
Reserve gemeentelijke opvang Oekraïners	-155
Reserve dekking kapitaallasten	-46
Totaal:	-179

Het positieve exploitatieresultaat kan na besluitvorming worden toegevoegd aan de algemene reserve.

(bedragen x € 1.000,--)

Resultaatbestemming 2024

346

- **Rente**

Het omslagpercentage (de gemiddelde toegerekende rente) is ten opzichte van 2023 gewijzigd en komt voor 2024 uit op 1,0%. Het percentage ligt aan de grondslag voor de berekening van de kapitaallasten van in het verleden uitgevoerde investeringsprojecten waar financiering voor is aangetrokken.

De kosten voor rente en afschrijving voor nieuwe investeringen zoals opgenomen op het meerjaren-investeringsprogramma worden na realisatie van het werk geraamd op een volledig jaar.

Het investeringsvolume zoals op het programma opgenomen voor de periode 2024-2027 vraagt een financieel beslag van € 42 miljoen waardoor er een financieringstekort gaat ontstaan. De financiering wordt gerealiseerd door het aantrekken van vreemd vermogen in de vorm van langlopende leningen. Het percentage gerelateerd aan een twintigjarige lineaire lening bedraagt 3,6% (september 2023). De rentebedragen zijn verwerkt in de begrote kapitaallasten en doorbelast aan de diverse taakvelden. Verdere informatie is terug te vinden in de paragraaf Financiering.

- **Investerings**

Als basis voor het meerjareninvesteringsprogramma geldt de jaarschijf 2024 en verder die bij de behandeling van de begroting 2023 door de raad is vastgesteld. We hebben hierbij het uitgangspunt van bestaand beleid gehanteerd. Daarbij willen we onze bedrijfsvoering continueren waarbij de lijn van control op investeringen wordt doorgezet. Aan de hand van een projectplan wordt beoordeeld of de investering wordt uitgevoerd en daarvoor beschikbaar gestelde middelen worden ingezet. Hierbij betrekken we nadrukkelijk het participatieaspect.

Het investeringsvolume is ten opzichte van de voornemens uit 2023 gelijk gebleven. Gelet op de financiële positie van de gemeente zijn alle voorgenomen investeringen beoordeeld en geactualiseerd als gevolg van inspecties, onderhoudsplannen en niet in de laatste plaats loon- en prijsstijgingen. Waar (technisch) mogelijk zijn investeringen in de tijd doorgeschoven en zijn projecten geclusterd. Alle investeringen die in uitvoering zijn worden sober en doelmatig uitgevoerd.

In de paragraaf Bedrijfsvoering wordt stilgestaan bij de ontwikkelingen in de informatie-voorziening ICT. Daar waar het bijstellingen betreft op het 'M2A-project' zijn de budgetten meegenomen op het investeringsprogramma.

De ruimte die voor 2024 op de exploitatie wordt gevraagd bedraagt € 55.000 (2023: € 54.000) en neemt de komende jaren toe tot een bedrag van € 2,4 miljoen in 2027.

Op grond van de richtlijnen uit het BBV worden de kapitaallasten rechtstreeks verantwoord op de desbetreffende programma's en beleidsvelden. Voor een aantal beleidsvelden geldt dat de kapitaallasten worden gedekt uit een hiervoor gevormde reserve.

Beleidsveld			Bedragen jaarlasten in:			
			2024	2025	2026	2027
1a - opgroeien en ontwikkelen	A102	Onderwijshuisvesting	378.000	660.700	923.400	
	A105	Voorschoolse voorzieningen	1.700	1.700	1.700	
1d - welzijn en sport	D103	Sport	15.900	15.900	15.900	
	D105	Kunst en cultuur	13.800	13.800	13.800	
2a - ruimtelijke ontwikkeling	A203	Erfgoed	2.200	2.200	2.200	

Beleidsveld			Bedragen jaarlasten in:			
			2024	2025	2026	2027
2c - fysieke leefomgeving	C200	Groen, natuur en landschap		3.300	9.000	9.000
	C201	Water		25.100	35.600	46.100
	C202	Speelvoorzieningen		18.000	35.900	39.200
	C203	Afval		19.300	31.500	31.500
	C206	Wegen		234.500	528.900	872.300
3a - raad en commissies	A304	Integrale veiligheid		19.900	19.900	19.900
4a - bedrijfsvoering	A004	Documentaire informatie	5.800	9.300	12.800	16.300
	A008	Huisvesting en werkplek		5.200	149.200	309.200
	A009	ICT	49.100	93.200	117.200	131.400
	A017	Materieel			2.000	2.000
			54.900	839.400	1.636.400	2.433.900

- **Onvoorzien**

Voor onvoorziene uitgaven wordt jaarlijks een basisraming opgenomen van € 1,35 per inwoner. Voor 2024 is uitgegaan van een inwoneraantal van 12.000.

Naast de basisraming is vanaf 2023 extra financiële ruimte voor uitgaven in het kader van nieuw beleid opgenomen ten behoeve van de uitvoering van voorstellen voortkomend uit het 'Bestuursakkoord Hattem 2022 – 2026'.

Dit budget is gevoed uit de middelen die beschikbaar zijn gesteld in de algemene uitkering uit het gemeentefonds (meicirculaire 2022) en die de grondslag vinden in de herijking van het gemeentefonds en het tijdelijk bevrozen van de opschalingskorting. 50% Van deze korting is ingezet voor incidenteel 'nieuw beleid' gelieerd aan het bestuursakkoord.

Op 7 november 2022 heeft de Raad de programmabegroting 2023 vastgesteld. In de begroting is een stelpost opgenomen om in 2023 uitvoering te kunnen geven aan ambities uit het bestuursakkoord.

In april 2023 is de raad een voorstel voorgelegd om de begroting te wijzigen door daarin een aantal onderwerpen uit het bestuursakkoord op te nemen, die ten tijde van het opstellen van de begroting nog niet van een benodigd budget konden worden voorzien.

Met het besluit van de raad is het beschikbaar gestelde budget 2023 ingezet en zijn de structurele gevolgen vertaald voor de meerjarenbegroting.

Raming 'nieuw beleid bestuursakkoord'	2023	2024	2025	2026
Incidenteel budget - opschalingskorting	113.800	151.500	190.000	
Structureel budget - herijking	91.700	275.100	458.600	458.600
Totaal	205.500	426.600	648.600	458.600
Raadsbesluit 17 april 2023	-218.000	-110.000	-70.000	-70.000
Totaal	nihil	316.600	578.600	388.600

In de voorliggende begroting is verder invulling gegeven aan onderwerpen uit het bestuursakkoord. Zo is structurele personele formatie vrijgemaakt voor de thema's 'bereikbaar Hattem', 'duurzaam Hattem' en 'wonen in Hattem' en is een incidenteel budget beschikbaar gesteld voor aandacht voor bijzondere momenten in het kader van Hattem 725 jaar stadsrechten.

Voor wat betreft inzet van de stelpost zijn we van mening dat de komende jaren de vertaling van onze ambities zijn weg moet vinden in de reguliere uitwerking van ons gemeentelijk beleid.

Voor de jaren vanaf 2026 nemen we geen extra 'vrij te besteden' budget meer op om hier invulling en uitvoering aan te geven.

Raming 'nieuw beleid bestuursakkoord'	2024	2025	2026	2027
Budget	316.600	578.600	388.600	388.600
Inzet 2024	-195.200	-185.200	-185.200	-185.200
Totaal:	121.400	393.400	nihil	nihil

- **Financieel evenwicht**

Het streven is om jaarlijks een structureel en reëel sluitende meerjarenbegroting op te leveren. Naast toetsing door de gemeenteraad op de financiën (horizontaal toezicht) ziet ook de provincie als een soort 'extra check' hierop toe (verticaal toezicht). Wanneer niet wordt voldaan aan het toezichtcriteria van structureel en reëel sluitend, kan de Provinciaal toezichthouder preventief toezicht instellen. Voortbordurend op de uitgangspunten en aannames is bereikt dat ieder begrotingsjaar een positief exploitatiesaldo heeft. Na bestemming (na verrekening met de reserves) cumulatief in de periode 2024-2027 voor een bedrag van € 1,2 miljoen.

	Bedragen in:			
	<u>2024</u>	<u>2025</u>	<u>2026</u>	<u>2027</u>
Exploitatieresultaat	346.200	448.200	101.200	285.600

- **Vooruitblik 2028-2033**

De laatste jaren komt steeds meer de focus te liggen op de financiële haalbaarheid van voorgenomen ambities. De scope van de op te stellen (meerjaren)begroting beperkt zich echter tot een periode van 4 jaar terwijl we weten dat er ontwikkelingen spelen met een horizon die verder reikt. Zo zijn in de onderwijsvisie de vervangingen of aanpassingen van onze huidige onderwijsaccommodaties na 2024 al benoemd in de vorm van een tweetal Integrale Kindcentra's (IKC's). Daarnaast spelen de investering in openbare ruimte van 't Veen en zijn er vervangingsinvesteringen in riolering, infrastructuur en ICT gepland.

De investeringsvolumes die hiermee gepaard gaan hebben als kapitaallasten hun weerslag op de meerjarige gemeentelijke exploitatie en het structureel reëel evenwicht. Daarnaast heeft het noodzakelijke aantrekken van vreemd vermogen invloed op de kengetallen solvabiliteit en netto schuldquote. Als gemeente hebben we niet voor alle kengetallen streef- en normwaarden.

Kengetallen

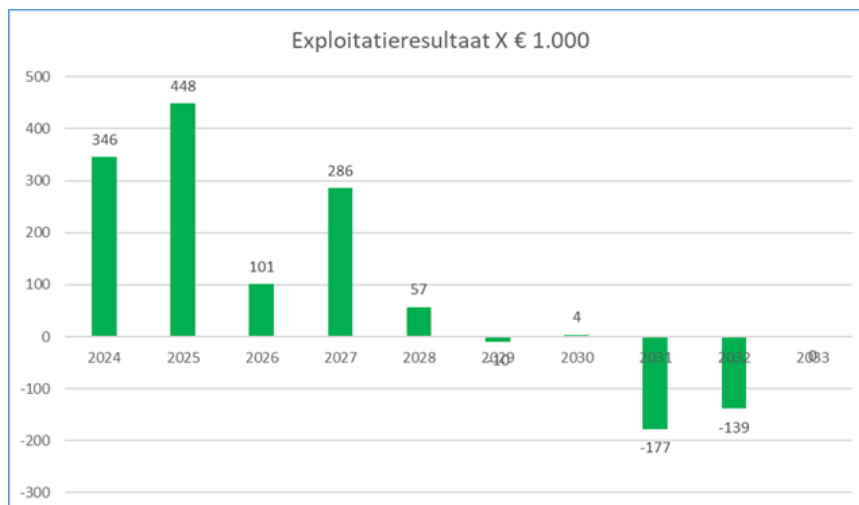
Voor het berekenen van de kengetallen 2028-2033 zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Begroting en MIP 2024-2027
  - Voor de aan te trekken financiering geldt dat is gerekend met een rentepercentage van 3,6%, wat mogelijk in de toekomst te laag is. In de markt stijgt de rente ten opzichte van het moment van het opstellen van de begroting nog steeds.
  - De indexatie van de inkomsten en uitgaven zijn gelijk
  - IKC 1: investering € 10,5 miljoen in 2025 gereed
  - IKC 2: investering € 7,5 miljoen in 2027 gereed
  - IKC 3: investering € 6,8 miljoen in 2031 gereed
  - Investeringsriolering op basis van afvalwaterketenplan
  - Investeringswegen op basis van haalbaarheidsindicatie
  - Investering in de openbare ruimte van het Veen per 2025 € 2,3 miljoen
  - Met als gevolg meer aantrekken van lang vreemd vermogen van tot mogelijk € 40 miljoen in 2031
- *Exploitatie.*

De begroting 2024-2027 wordt aangeboden met een structureel en reëel sluitend resultaat. Een voorwaarde waarop de Provincie Gelderland als toezichthouder repressief toezicht afgeeft.

Het financieel resultaat in de periode 2028-2033 is per saldo negatief. Dit wordt met name veroorzaakt door het investeringvolume en de bijbehorende rentelasten die in deze begroting zijn geëffectueerd.

Bij het opstellen van de begroting 2024-2027 is onderzocht welke activiteiten in welk jaar zullen plaats vinden. Dit heeft - in de tijd weggezet - over de diverse jaren geleid tot aangepaste investeringen in vergelijking met de begroting 2023-2026.

- **Solvabiliteit**

Het kengetal solvabiliteit wordt gekenschetst als een zogenaamde ‘signaleringswaarde’.

De waarde maakt onderdeel van de risicobeoordeling van de financiële positie door de provincie. Het kengetal komt onder druk te staan omdat we genoodzaakt zijn de voorgenomen ambities te financieren met vreemd vermogen, ofwel het aangaan van leningen.

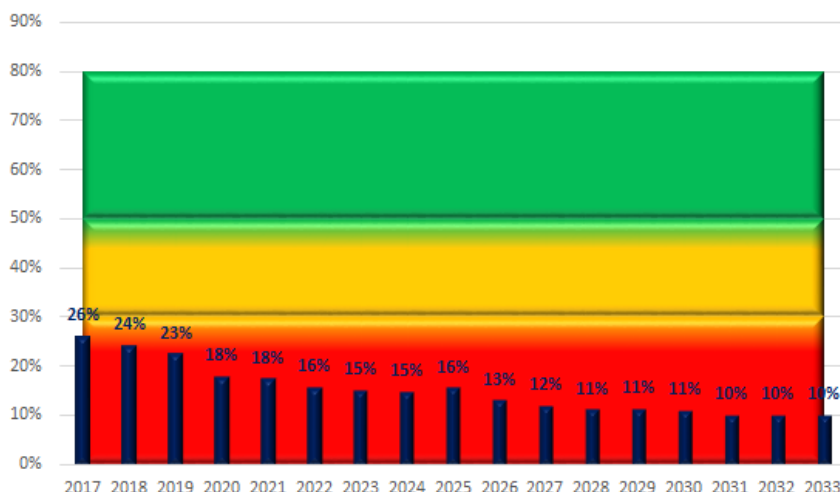
Om de ratio te verbeteren moeten we ‘simpelweg’ de verhouding tussen eigen en vreemd vermogen verbeteren. Dit kan door te zorgen voor een structureel positief begroting- en rekeningresultaat en die toe te voegen aan onze reserves.

Ook het reserveren van incidentele baten door verkoop van onroerend goed kan hieraan bijdragen. Daarnaast heeft het beperken van investeringen een positieve invloed op de solvabiliteitsratio.

Het percentage dat bij ongewijzigd beleid voor de solvabiliteit is berekend daalt onder de 20% en wordt beoordeeld als het meest risicovol.

Ten opzichte van de begroting 2023-2026 lijken de percentages m.b.t. de solvabiliteit af te nemen. Dit wordt met name veroorzaakt door een stijgende rentelast. De gemeente heeft externe financiering nodig om alle ambities te realiseren. Een solvabiliteitspercentage onder de 20% kan in de toekomst mogelijk negatieve effecten hebben voor de aan te trekken financiering bij marktpartijen.

Solvabiliteit

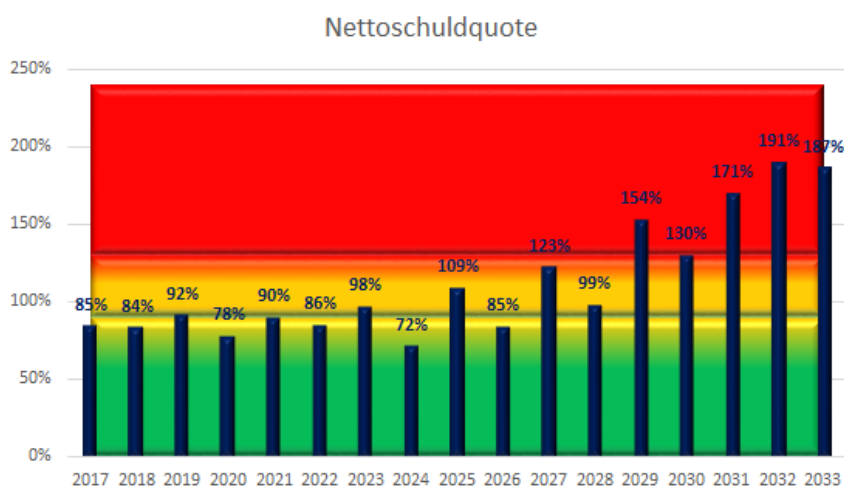
- *Netto schuldquote*

De netto schuldquote geeft de verhouding aan tussen de aflossingen van de leningen en rente t.o.v. de baten. Kortweg, hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote.

De netto schuldquote verslechtert net als de solvabiliteitsratio als gevolg van de ambitie die we als gemeente hebben. De investeringen die in het MIP en daarna worden verwacht, worden gefinancierd door het aantrekken van leningen. Dit verslechtert het kengetal netto schuldquote.

Het verlagen van leningen helpt in het verbeteren van deze ratio. De financieringsbehoefte kan worden verkleind door het beperken van investeringen en verkoop van (on)roerend goed.

De druk op de exploitatie van de rentelasten zal de komende jaren fors toenemen als gevolg van de ambitie die de gemeente heeft qua investeringsprogramma. Dit heeft een negatief effect op de nettoschuldquote.

• WAT GAAT HET KOSTEN ?

Meerjarenraming (x € 1.000,--)	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Totaal lasten	2.947	1.913	1.417	2.243	910	1.118
Totaal baten	-28.671	-28.227	-30.006	-31.807	-31.497	-32.879
Resultaat voor bestemming	-25.724	-26.314	-28.589	-29.564	-30.587	-31.761

• ANALYSE

Toelichting

De voorliggende begroting kent ten opzichte van 2023 op het deelprogramma 'financiering en dekkingsmiddelen' een voordelig saldo van € 2.276.000,-- en is opgebouwd uit:

Verschillenanalyse			
Begroting (x € 1.000,--)	2023	2024	Vershil
Belastingen en heffingen	-6.244	-6.827	-583
Heffing en invordering	169	169	0
Nutsbedrijven	-190	-199	-10
Financiering en dekkingsmiddelen	-75	-50	25
Algemene Uitkering	-20.129	-22.232	-2.103
Algemene baten en lasten	722	338	-384
Schade aan gemeente eigendommen	45	46	1
Mutaties reserves	-611	-180	431
Resultaat rekening baten en lasten		346	346
Financiering en dekkingsmiddelen	-26.314	-28.589	-2.276

Dit voor- c.q. nadeel is hoofdzakelijk ontstaan op:

- Belastingen en heffingen 583.000,-- V
  - Baten afvalstoffenheffing
  - Baten rioolheffing
  - Baten onroerende zaakbelastingen
  - Toeristenbelasting
- Algemene uitkering 2.103.000,-- V
  - Bijstellingen gebaseerd op de circulaire gemeentefonds van september en december 2021 en van mei 2023
    - algemene uitkering gemeentefonds
    - deelfonds sociaal domein

Tegenover de hogere opbrengsten algemene uitkering zijn in de begroting diverse stelposten en taakmutaties opgenomen.
- Algemene baten en lasten 384.000,-- V
  - In de post onvoorzien (lastenbudget) zijn de extra inkomsten vanwege Herijking gemeentefonds (structureel) en het schrappen van de oploop opschalingskorting (incidenteel in 2023-2025) als lasten geraamd. Het bedrag wordt als budget beschikbaar gesteld voor invulling van ambities uit het bestuursakkoord. Het budget 2023 is volledig ingezet (N)

- Betreft de stelpost voor loon- en prijsstijgingen (begroting in 'lopende' prijzen). In 2023 is bij de voorjaarsnota de stelpost verhoogd voor de financiële uitwerking van de Cao-gemeentebtenaren (N)
- Mutaties reserves 431.000,-- N
  - Over 2024 wordt per saldo een bedrag aan de reserves onttrokken. Het bedrag van de onttrekkingen ligt lager dan de raming over 2023.
Het resultaat is voornamelijk het gevolg van de in 2023 verrekenende onttrekking met de reserves als gevolg van de jaarrekeningresultaten 2021 en 2022.
- Begrotingsresultaat 346.000,-- N
  - Voordelig exploitatieresultaat 2024 voor winstbestemming

Reserve

- Verrekeningen met de reserves zijn op de diverse programma's toegelicht.
- In de nota van aanbidding wordt voorgesteld de positieve begrotingsresultaten te verrekenen met de algemene reserve.

- **Begrotingsresultaat**

De baten en lasten met betrekking tot het begrotingsjaar 2024 zijn als volgt over de (deel)programma's verwerkt:

(Bedragen x € 1.000)	rekening	begroting	begroting 2024		
	2022	2023	lasten	baten	saldo
Lasten en baten programma's					
1 Sociaal sterk					
1a - opgroeien en ontwikkelen	3.823	4.285	4.522	205	4.317
1b - werk	1.784	2.193	3.863	1.675	2.188
1c - zorg	2.908	3.302	3.603	72	3.531
1d - welzijn en sport	1.996	2.133	2.312	189	2.123
2 Wonen, werken en recreëren					
2a - ruimtelijke ontwikkeling	1.413	1.291	2.496	1.005	1.491
2b - economische ontwikkeling	1.530	584	550	159	391
2c - fysieke leefomgeving	4.236	4.422	5.976	677	5.299
3 Besturen en organiseren					
3a - netwerken en besturen	2.540	2.493	2.796	90	2.706
3b - dienstverlening	71	88	275	179	96
3c - financiën					0
4 Bedrijfsvoering					
4a - overhead					
	5.322	5.520	6.984	538	6.446
totaal	25.623	26.311	33.377	4.789	28.588
Algemene lasten en baten					
Lasten:					
- Lokale heffingen	345	350	370		370
- Algemene uitkeringen					
- Dividend		1	1		1
- Saldo van de financieringsfunctie					0
- Overige algemene dekkingsmiddelen	236	780	261		261
- Onvoorziene uitgaven		2	138		138
Baten:					
- Lokale heffingen	6.127	6.425		7.028	-7.028
- Algemene uitkeringen	19.478	19.424		21.495	-21.495
- Algemene uitkeringen - deelfonds	926	706		737	-737
- Dividend	304	190		200	-200
- Saldo van de financieringsfunctie		75		50	-50
- Overige algemene dekkingsmiddelen	16	15		15	-15
Resultaat voor bestemming:	-647	609	34.147	34.314	-167
Bestemming resultaat:					
Beoogde onttrekking (bate) en	1.719	1.392		481	-481
Toevoegingen (last) reserves	1.679	452	301		301
Resultaat na bestemming:	-687	-331	34.448	34.795	-347

* Resultaat 2024 na bestemming bedraagt € 346.200 positief. Weergave in overzicht is veroorzaakt door afronding op duizendtallen.

Besturen en organiseren

- Gemeentelijke organisatie

• BESTUURSAKKOORD HATTEM | 2022 - 2026

- **We werken aan een toekomstbestendige organisatie.** We vragen onze gemeentelijke organisatie om nog meer in verbinding te staan met de stad, in te zetten op participatie, mee te werken aan kansrijke initiatieven en actief te zijn in de regio.

• RELEVANTE THEMA'S

1. ORGANISATIEONTWIKKELING EN PERSONEELSBELEID:

Ontwikkelingen:

- **Waardebehoud en ontwikkeling van de organisatie**

De afgelopen jaren hebben we gewerkt aan de ambitie om de organisatie opgave- en procesgericht te laten werken. In de nieuwe inrichting van de organisatie zijn teams gevormd rondom (ketens van)processen, opgaven en projecten. De medewerkers hebben daar zelf aan bijgedragen, zodat hun kennis is benut en waarde is ontstaan door het samen werken en betekenis geven aan het werk voor – en met de stad. We vinden het belangrijk om deze waarde te behouden en verder te investeren in kennis en kwaliteit van onze organisatie. We willen dat medewerkers in teams, opgaven en werkprocessen jaarlijks analyseren op verbeterpotentieel, gericht op een beoogd maatschappelijk effect of dienstverlening aan inwoners. Hiervoor moeten dan wel de juiste condities worden gesteld, zodat medewerkers in teams hun talenten daarvoor inzetten en verder ontwikkelen.

De werkdruk is in de afgelopen jaren gestegen, zodat we maatregelen moesten nemen om een gezonde werkbalans te creëren. Met de inzet van tijdelijke medewerkers en externe inhuur, hebben we de continuïteit in de dagelijkse dienstverlening geborgd en ruimte gecreëerd voor de eigen mensen om bij te dragen aan de ontwikkeling van de organisatie. Op deze manier hebben we veel ervaringen opgedaan met een organisatiedynamiek waarbij permanent keuzes moesten worden gemaakt over de uitvoering van het werk, tijdelijke inzet (en inwerken) van mensen, het experimenteren met nieuwe werkwijzen en het opvangen van nieuwe taken en fluctuaties in het werk. De flexibele schil van inhuur en externen bleef daarbij fors in omvang, terwijl de kernbezetting relatief laag bleef. Dat was een bewuste keuze, aangezien de inrichting van de nieuwe organisatie en het ontwikkelen van nieuwe werkwijzen, nog onvoldoende houvast gaf om de juiste structurele vaste formatie te bepalen.

Inmiddels zijn we weer een fase verder en hebben we de formatie & bezetting van de ketens geanalyseerd en beoordeeld op noodzakelijke omvang ten opzichte van het werk en de ambities van het bestuur. We hebben ons daarbij ten doel gesteld om de kernbezetting te versterken en de tijdelijke inzet van medewerkers en externe inhuur af te bouwen. We verwachten op deze manier een robuuste basis te

vormen en betere condities te garanderen voor de noodzaak om te blijven investeren in waardebehoud en ontwikkeling van de organisatie.

In het bestuursakkoord zijn ambities van het college uitgewerkt en is op hoofdlijnen aangegeven in welke periode aan welke onderwerpen zal worden gewerkt. Voor de (permanente) ontwikkeling van een toekomstbestendige organisatie, is een bandbreedte opgegeven tot 1 miljoen structureel.

De totale investering voor de noodzakelijke structurele formatie-uitbreiding is voorlopig geïndiceerd op € 2,2 miljoen. Deze uitbreiding zal gefaseerd moeten worden ingevuld, aangezien de uitbreiding over de volle breedte van de organisatie niet in een keer kan worden gerealiseerd. Daartegenover staat voorlopig een volume voor tijdelijke inhuur van € 2,1 miljoen (1e-halfjaar 2023) incidenteel. Het jaarbedrag zal parallel aan de invulling van eigen vacatures worden afgebouwd.

De fasering is gebaseerd op de urgentie die voortvloeit uit het bestuursakkoord enerzijds en de belofte aan de medewerkers om de eerder beschreven organisatiedynamiek terug te dringen en bij te dragen aan stabiele en uitnodigende werkomstandigheden.

- **Goed werkgeverschap**

Een toekomstbestendige organisatie is aantrekkelijk om voor te werken. Als werkgever vinden we het belangrijk om ruimte en faciliteiten te bieden zodat kennis wordt vergroot en talenten worden ontwikkeld.

Het HR beleid en instrumentarium zal vanuit de ambitie voor goed werkgeverschap worden gemoderniseerd. Een positief en sterk imago is belangrijk voor het aantrekken en behouden van talentvolle medewerkers. Als werkgever bieden we jonge mensen graag kansen om ervaring op te doen binnen een gemeentelijke organisatie. Met het beschikbaar stellen van “young professional plekken” willen we inspelen op de ontwikkeling in ons personeelsbestand waarbij we de komende jaren onze kernbezetting willen versterken en minder afhankelijk zijn van inhuur.

Het Hybride werken hebben we inmiddels uitgewerkt naar “activiteit georiënteerd werken”. Het type werk geeft richting aan de plaats waar je het werk uitvoert. Dit concept hebben we ook vertaald naar het huisvestingsvraagstuk. Alle teams hebben de opdracht om met elkaar een goede balans te vinden tussen productiviteit, socialisering en betrokkenheid. We willen dit ondersteunen met passende personeelsregelingen en tegemoetkomingen die marktconform zijn. Het inrichten van een hybride werkomgeving vraagt ook aandacht voor een goede werk/privé balans. Gezondheid, vitaliteit en een goede werk-privé balans omvatten een breed pakket van maatregelen en faciliteiten. Daarbij ligt de focus niet alleen op de zieke medewerker maar richten we ons vooral op preventie en duurzame inzetbaarheid van medewerkers.

Kerngegevens:	Per 31-12-2022	Per 1-9-2023
Formatie in Fte	96,05	98,50
Bezetting	95,67	98,77
Gemiddelde leeftijd	45,9	46,4
Aantal medewerkers	115	120
Aantal mannen	53	51
Aantal vrouwen	62	69
Ziekteverzuim in %	7,28%	7,29%
Banen met mensen met een arbeidsbeperking in % van aantal Fte's	6	6

- **Participatie**

De gemeente Hattem heeft Samen Hattem in het bestuurlijk DNA verankerd. We betrekken inwoners actief bij de vorming van beleid en plannen, evenals bij de uitvoering van projecten.

Deze aanpak leidt tot beter doordacht beleid en afgestemde plannen, die nauwkeurig inspelen op de behoeften van onze inwoners. Dit resulteert in verhoogd wederzijds begrip en frequentere consensus.

We willen dat participatie een natuurlijk onderdeel van onze werkwijze vormt. Het moet zowel voor de gemeente (raadsleden, collegeleden en ambtenaren) als voor inwoners helder zijn waarom we participatie nastreven en op welke wijze we dit gezamenlijk vormgeven. We werken samen met de raads werkgroep participatie aan de verdere uitwerking van de visie en hoe we de visie naar de praktijk gaan brengen. We zetten ook in op medewerkers die specifieke taken op het gebied van participatie in hun functie hebben.

• WAT GAAT HET KOSTEN ?

Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), vallen de kosten van de gemeentelijke organisatie onder programma 4 - Bedrijfsvoering / Overhead.

4

Bedrijfsvoering

• AMBITIE

- **We willen als gemeente transparant zijn** in ons doen en laten en dus ook in de doelstelling, activiteiten en financiën van de Bedrijfsvoering.

• FINANCIEEL

Meerjarenraming (x € 1.000,-)	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Meerjarenraming		
				2025	2026	2027
Totaal lasten	5.860	5.923	6.984	6.582	6.665	6.868
Totaal baten	-436	-403	-538	-252	-238	-223
Resultaat voor bestemming	5.424	5.521	6.446	6.330	6.426	6.645

Bedrijfsvoering

- Bedrijfsvoering en overhead

• BESTUURSAKKOORD HATTEM | 2022 - 2026

-

• RELEVANTE THEMA'S

1. Bedrijfsvoering

Ontwikkelingen:

Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV)

- Voor het opstellen van de documenten (meerjaren)begroting en jaarrekening is het wijzigingsbesluit BBV van toepassing en kennen we onder andere een uniforme indeling in taakvelden, een uniforme basisset van beleidsindicatoren en financiële kengetallen dat de gemeente gebruikt voor de uitvoeringsinformatie. Daarnaast verplicht het BBV dat de aanlevering richting het ministerie van BZK en het CBS ook geschiedt volgens de indeling op basis van taakvelden.

Een goede vergelijkbaarheid van baten en lasten die verbonden zijn aan de verschillende taken van gemeenten is in het belang van de Raad, die dergelijke informatie kan benutten voor sturing op prioriteiten. Daarbij is het van belang dat de informatie van goede kwaliteit is en aansluit op de behoefte van gemeenten. Dit draagt bij aan een grotere transparantie van het proces rond begroting en verantwoording en een grotere betrokkenheid van alle belanghebbenden.

Overeenkomstig de voorschriften geven we inzage in de financiële ontwikkelingen op de diverse taakvelden waarbij we 2023 vergelijken met 2024.

Notities:

De commissie BBV geeft in notities aan op welke manier we een bepaald onderwerp in de begroting kunnen of moeten verwerken. Kunnen, wanneer we een onderwerp volgens de regels op meerdere manieren mogen verwerken. En moeten, als de regels maar 1 manier toestaan.

In de BBV-notities staan dan ook aanbevelingen ('kan') en stellige uitspraken ('moet') voor de juiste toepassing en uitvoering van het BBV. Daarnaast vraagt het verwerken van de 'stellige uitspraken' jaarlijks aandacht in onze begroting.

Openbaarheidsparagraaf Wet open overheid

In de begroting en jaarrekening houden we rekening met de Wet open overheid (Woo).

Volgens artikel 3.5 Openbaarheidsparagraaf moeten we in de begroting aandacht besteden aan de beleidsvoornemens. Dat zijn plannen over de uitvoering van deze wet. In de jaarrekening doen we verslag van de uitvoering ervan en hebben we voor het eerst in de jaarrekening 2022 vormgegeven.

De verplichting geldt ook voor opname in de begroting 2024 en heeft als afzonderlijke paragraaf vorm gekregen .

In de memorie van toelichting bij de Woo staat onder andere dat dit artikel een impuls wil geven aan de actieve openbaarheid. Dat geldt voor de actieve openbaarmaking: publiceren en toegankelijk maken uit eigen beweging. En ook voor de passieve openbaarmakingen: op verzoek.

Actualisering Notities

De commissie BBV werkt verder aan een aanpassing van de notitie grondbeleid, die past bij de Omgevingswet. De commissie moet de bijgewerkte notitie nog vaststellen en publiceren. Toch besloot de commissie alvast de voorwaarden voor de warme gronden aan te passen.

De wijziging gaat in met ingang van de jaarrekening 2022 en is meegenomen bij de in deze begroting opgenomen paragraaf grondbeleid.

Overzicht taakvelden

Taakvelden		2023			2024		
		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
0.1	Bestuur	1.710	-177	1.533	1.631	-71	1.560
0.10	Mutaties reserves	450	-1.392	-942	301	-481	-180
0.11	Res. van de rekening van baten en	331	0	331	346	0	346
0.2	Burgerzaken	300	-172	128	304	-179	125
0.3	Beheer overige gebouwen en	234	-67	167	198	-28	170
0.4	Overhead	5.498	-123	5.375	6.669	-207	6.462
0.5	Treasury	426	-546	-120	316	-581	-265
0.61	OZB woningen	123	-2.609	-2.486	145	-2.827	-2.682
0.62	OZB niet-woningen		-800	-800		-919	-919
0.64	Belastingen overig	144	-79	65	144	-80	64
0.7	Alg.uitkeringen en ov. uitkeringen		-20.129	-20.129		-22.232	-22.232
0.8	Overige baten en lasten	722		722	338		338
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)						
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	800	-9	791	851	-19	833
1.2	Openbare orde en veiligheid	367	-225	143	541	-40	501
2.1	Verkeer en vervoer	1.409	-28	1.381	1.896	-28	1.868
2.2	Parkeren	89		89	152	-30	123
2.3	Recreatieve havens	16		16	13	-2	11
3.1	Economische ontwikkeling	90		90	54		54
3.3	Bedrijvenloket en	3	-2	2	3	-2	2
3.4	Economische promotie	254	-282	-29	211	-358	-147
4.1	Openbaar basisonderwijs	29	0	29	30	0	30
4.2	Onderwijshuisvesting	289		289	297		297
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	974	-234	740	986	-302	684
5.1	Sportbeleid en activering	305	-245	60	132		132
5.2	Sportaccommodaties	958	-74	884	966	-74	892
5.3	Cult.presentatie, -productie en -	153		153	170		170
5.4	Musea	204	-31	173	192	-58	134
5.5	Cultureel erfgoed	147	-10	137	188	-33	155
5.6	Media	239	-12	227	236		236
5.7	Openbaar groen en (openlucht)	962	-16	946	1.142	-16	1.126
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	736		736	740		740
6.2	Toegang en	1.001		1.001	1.136		1.136
6.3	Inkomensregelingen	2.311	-1.507	804	2.282	-1.507	775
6.4	WSW en beschut werk	890		890	931		931

Taakvelden		2023			2024		
		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
6.5	Arbeidsparticipatie	628	-128	500	616	-128	487
6.6	Maatwerkvoorziening (WMO)	548	-12	536	580	-12	569
6.71A	Hulp bij het huishouden (WMO)	1.131	-60	1.071	1.235	-60	1.175
6.71B	Begeleiding (WMO)	883		883	936		936
6.71C	Dagbesteding (WMO)	253		253	270		270
6.72A	Jeugdhulp begeleiding	388		388	380		380
6.72B	Jeugdhulp behandeling	218		218	258		258
6.72C	Jeugdhulp dagbesteding	123		123	168		168
6.72D	Jeugdhulp zonder verblijf overig	7		7	23		23
6.73A	Pleegzorg	124		124	14		14
6.73B	Gezinsgericht	104		104	23		23
6.73C	Jeugdhulp met verblijf overig	84		84	153		153
6.74A	Jeugdhulp behandeling GGZ	594		594	520		520
6.74B	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ_verblijf	136		136	185		185
6.81A	Beschermd wonen (WMO)	51		51	25		25
6.82A	Jeugdbescherming	114		114	31		31
6.82B	Jeugdreclassering	7		7	10		10
7.1	Volksgezondheid	837	-83	755	793		793
7.2	Riolering	987	-1.439	-452	1.113	-1.474	-361
7.3	Afval	1.291	-1.471	-179	1.251	-1.599	-348
7.4	Milieubeheer	1.167	-256	911	994	-255	739
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	356	-342	14	485	-390	95
8.1	Ruimte en leefomgeving	292	-190	102	534	-166	368
8.2	Grondexploitatie (niet-	0	0	0	0	0	0
8.3	Wonen en bouwen	601	-340	260	653	-638	15
		33.090	-33.090	0	34.794	-34.794	0

2. Bedrijfsvoering

Ontwikkelingen:

BBV - Beleidsindicatoren

- Op grond van de voorschriften is de gemeente gehouden de maatschappelijke effecten die met de verschillende programma's worden beoogd of gerealiseerd, toe te lichten aan de hand van beleidsindicatoren. Deze indicatoren dragen bij om de begroting en jaarverslagen beleidsmatiger te maken, zodat de raad op de belangrijke momenten in een beleidscyclus zich een beeld kan vormen over behaalde beleidsresultaten en te behalen beleidsresultaten. Voor de gemeenten is door de Vereniging Nederlandse Gemeenten VNG en Kwaliteitsinstituut Nederlandse Gemeenten (KING), met raadpleging van enkele gemeenten, een lijst van indicatoren ontwikkeld en samengesteld.

Daarbij is een aantal belangrijke uitgangspunten gehanteerd:

- de indicatoren leveren een bijdrage aan de versterking van het horizontaal toezicht;
- de indicatoren zijn van toepassing op alle gemeenten;
- de indicatoren zijn gebaseerd op landelijke bronnen waardoor er geen extra informatie uitvraag hoeft te worden gedaan en zodat gemeenten automatisch deelnemen;
- er worden bestaande bronnen gebruikt;
- de indicatoren worden regelmatig door de bronnen gepubliceerd;
- voor de indicatoren met betrekking tot het 'sociaal domein' is aangesloten bij de reeds bestaande 'Gemeentelijke monitor sociaal domein'.

Omdat er voor gekozen is om voor de indicatoren aan te sluiten bij reeds bestaande bronnen is de informatie voor de indicatoren voor alle gemeenten beschikbaar en toegankelijk. Via de website 'waarstaatjegemeente.nl' zijn alle gegevens voor het opnemen van de indicatoren te raadplegen (peildatum begroting 2024 is 26 september 2023). Via deze website zal ook meer achtergrondinformatie over de gekozen indicatoren worden gegeven en de bronnen.

Uit de publicatie blijkt dat niet alle beleidsindicatoren even relevant zijn voor onze gemeente. De indicatoren zijn, met uitzondering van de indicatoren die betrekking hebben op Bestuur en ondersteuning, afkomstig van externe instanties. Dat is ook de reden dat de periode waarop de indicator betrekking heeft varieert. In de kolom 'Jaar' wordt het meest recente jaar genoemd waarvan beschikbaar is.

Per 1 juli 2022 is de organisatie-inrichting aangepast. De nieuwe structuur maakt dat we de organisatie steeds beter in positie brengen om continue te verbeteren onder de 'standaard' Opgave- en Procesgericht werken.

Dit betekent dat opgaven en werkprocessen jaarlijks worden geanalyseerd op verbeterpotentieel, gericht op een beoogd maatschappelijk effect of dienstverlening aan inwoners. Hierbij willen we ook specifiekere beleidsindicatoren bepalen en monitoren. Daarbij wordt ook gekeken naar efficiency, de inzet van formatie en (zero based) opbouw van budgetten.

Overzicht beleidsindicatoren

Taakveld	nr.	Indicator	Eenheid	Bron	Hattem	NL	Jaar
0. Bestuur en ondersteuning	1	Formatie	Fte per 1.000 inwoners	Eigen gegevens	10,1		2024
	2	Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	Eigen gegevens	7,9		2024
	3	Apparaatskosten	Kosten per inwoner	Eigen gegevens	1.107		2024
	4	Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	Eigen gegevens	6,5		2024
	5	Overhead	% van totale lasten	Eigen gegevens	18,5		2024
1. Veiligheid	6	Verwijzingen Halt	per 1.000 inw. 12-17 jr	Bureau Halt	9	8	2022
	8	Winkeldiefstal	aantal per 1.000 inwoners	CBS - Geregistreerde criminaliteit & Diefstallen	0,4	2,3	2022
	9	Geweldsmisdrijven	aantal per 1.000 inwoners	CBS - Geregistreerde criminaliteit & Diefstallen	2,0	4,6	2022
	10	Diefstal uit woning per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	CBS - Geregistreerde criminaliteit & Diefstallen	1,2	14	2022
	11	Vernieling en beschadiging	aantal per 1.000 inwoners	CBS - Geregistreerde criminaliteit & Diefstallen	4,9	6,0	2022
3. Economie	14	Functiemenging	%	LISA	43,7	53,8	2022
	16	Vestigingen (van bedrijven)	per 1.000 inw. 15-64jr	LISA	149,1	174,1	2022
4. Onderwijs	17	Absoluut verzuim	per 1.000 leerlingen	DUO/Ingrado	10,5	4,2	2022
	18	Relatief verzuim	per 1.000 leerlingen	DUO/Ingrado	16	24	2022
	19	Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO) %	%	DUO/Ingrado	1,6	1,9	2021
5. Sport, cultuur en recreatie	20	Niet-sporters	%	RIVM - Zorgatlas	46,9	49,3	2020
6. Sociaal domein	21	Banen	per 1.000 inw 15-74jr	LISA	473,2	704,0	2022
	22	Jongeren met delict voor rechter	%	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel	1	1	2021

Taakveld	nr.	Indicator	Eenheid	Bron	Hattem	NL	Jaar
	23	Kinderen in uitkeringsgezin	%	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel	2	6	2021
	24	Netto arbeidsparticipatie	%	CBS - Arbeidsdeelname	74,5	72,2	2022
	26	% werkloze jongeren	%	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel	1	2	2021
	27	Bijstandsuitkeringen	per 10.000 inw 18jr eo	CBS - Participatie Wet	156,0	431,2	2021
	28	Lopende re-integratievoorzieningen	per 10.000 inw. 15-64jr	CBS - Participatie Wet	149,1	197,7	2021
	29	Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	CBS - Beleidsinformatie Jeugd	8,2	10,7	2022
	30	Jongeren met jeugdbescherming	%	CBS - Beleidsinformatie Jeugd	0,6	1,1	2022
	31	Jongeren met jeugdreclassering	%	CBS - Beleidsinformatie Jeugd	geen data	0,3	2022
	32	Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement	per 10.000 inwoners	CBS - Monitor Sociaal Domein WMO	590	700	2022
7. Volksgezondheid en Milieu	33	Fijn huishoudelijk restafval	kg per inwoner	CBS - Statistiek Huishoudelijk afval	48	169	2021
	34	Hernieuwbare elektriciteit	%	Rijkswaterstaat Klimaatmonitor	9,1	33,2	2021
8. Vhrosv	35	WOZ-waarde woningen	per 1.000 euro	CBS - Statistiek Waarde Onroerende Zaken	402	369	2023
	36	Nieuwbouw woningen	aantal per 1.000 woningen	ABF - Systeem Woningvoorraad	11,1	9,3	2022
	37	Demografische druk	%	CBS - Bevolkingsstatistiek	87,7	70,3	2023
	38	Woonlasten éénpersoonshuishouden	euro	COELO, Groningen	1.046	860	2023
	39	Woonlasten meerpersoonshuishouden	euro	COELO, Groningen	1.070	942	2023

3. Bedrijfsvoering

Ontwikkelingen:

BBV - Overhead

- Naast de indeling in taakvelden vragen de voorschriften ook inzicht in de gemeentelijke overhead en (rente)kosten. In het programma 'Bedrijfsvoering' is een overzicht opgenomen van de kosten van de overhead.

In de overige programma's zijn de kosten opgenomen die betrekking hebben op het primaire proces. Het uitgangspunt hierbij is dat direct toe te rekenen kosten onderdeel uitmaken van de directe producten en derhalve niet onder de overhead vallen. De kosten die verband houden met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces (keten eigenaren) en de kosten van communicatie, klachtenafhandeling en de receptie worden wel onder de overhead gerekend.

Overhead is toegerekend aan grondexploitaties, investeringen en andere projecten. In de paragraaf lokale heffingen is een uitwerking van de kostendekkendheid opgenomen. Voor het berekenen van de kostendeckende tarieven wordt rekening gehouden met de feitelijke rente en overhead. Voor de tarieven van de afvalstoffen- en rioolheffing wordt daarnaast rekening gehouden met de BTW.

Zoals eerder aangegeven is de organisatiestructuur per 1 juli 2022 aangepast. Dat betekent dat ook nadere invulling wordt gegeven aan de relatie tussen beleid en uitvoering en bevoegd- en verantwoordelijkheden. Wijziging in de inrichting betekent ook wijziging in de capaciteit en werkplanning en de toerekening van kosten en overhead aan de beleids- en taakvelden. Gelet op het starten van het proces van zero-based budgeting met als planning vertaling in de begroting 2025 is voor de huidige begroting gekozen voor een systematiek waarbij doorbelasting van kosten is gebaseerd op de werkelijke kosten die zijn verwerkt in de jaarrekeningen.

De totaal gemiddelde ureninzet is vertaald in een organisatie-uurtarief van afgerond € 57,--.

Evenals bij de berekening van het uurtarief voor de doorbelasting van de directe kosten is ook voor de overhead uitgegaan van de werkelijke kosten zo die zijn verantwoord in de laatste jaarrekeningen. Het uurtarief voor de overhead is hierdoor bepaald op € 50,--.

Doorbelasting heeft direct plaatsgevonden naar de investeringen die zijn opgenomen op het meerjareninvesteringsprogramma (MIP) 2024-2027. De ureninzet van in- en extern personele inzet is voor 2023 gepland op 9.807 uur. Het bedrag aan overhead dat hierdoor is doorbelast bedraagt € 490.350,--.

De overhead aan de exploitatie vindt extra comptabel op die beleidsvelden plaats waarbij sprake is van de berekening van een kostendekkendheidspercentage.

• WAT GAAT HET KOSTEN ?

Meerjarenraming (x € 1.000,--)	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Totaal lasten	5.860	5.923	6.984	6.582	6.665	6.868
Totaal baten	-436	-403	-538	-252	-238	-223
Resultaat voor bestemming	5.424	5.521	6.446	6.330	6.426	6.645

• ANALYSE

Toelichting

De voorliggende begroting kent ten opzichte van 2023 op het deelprogramma 'overhead' een nadelig saldo van € 925.000,-- en is opgebouwd uit:

Verschillenanalyse			
Begroting (x € 1.000,--)	2023	2024	Vershil
Kapitaallasten	145	-16	-161
Bedrijfsinformatie	1.042	1.414	372
Facilitaire zaken	2.982	2.393	-589
Advies en ondersteuning	29	31	2
Materieel	101	107	6
Ketens	1.221	2.516	1.295
Overhead	5.521	6.446	925

Dit voor- c.q. nadeel is hoofdzakelijk ontstaan op:

- Kapitaallasten 161.000,-- V
    - Het omslagpercentage toegepast voor de berekening van kapitaallasten over de in het verleden gedane investeringen bedraagt 1%.
    - Betreft verwachte ontvangen rente als gevolg van het financieringsoverschot 2024 als gevolg van in voorgaande jaren aangetrokken langlopende leningen. Het percentage van de marktrente bedraagt 3,6% (september 2023)
  - Bedrijfsinformatie 372.000,-- N
    - Het continuïteitsbudget beschikbaar voor de inzet van (extern) personeel als gevolg van o.a. ziekte is verhoogd naar 2% van de loonsom
    - Betreft incidentele frictiekosten van personeel waarvan de dekking plaats vindt uit de reserve
    - Door de fasering in de personeelsuitbreiding is 50% van het nog benodigde budget ingezet voor externe inhuur
    - Kosten Wet open overheid
  - Facilitaire zaken 589.000,-- V
    - De personeelskosten van communicatie, service en managementondersteuning zijn rechtstreeks verantwoord onder de teams/ketens (V)
    - Vrijval kosten van rente en afschrijving ICT (V)
    - Kosten H2O Bedrijfsvoeringsorganisatie ICT (GR) en de H2O samenwerking op de informatisering ICT (N)
  - Ketens/teams 1.295.000,-- N
    - Om de balans te herstellen in de verhouding vast/eigen personeel en externe inhuur wordt de personeelsformatie fasegewijs in de periode 2024 t/m 2027 uitgebreid met naar verwachting 24,9 fte. Gedeeltelijke dekking vindt plaats door de toerekening naar projecten en investeringen of opbrengsten in de vorm van subsidies, bijdragen en overeenkomsten
    - De Cao-gemeentepersoneel loopt af per 31 december 2023. Voor de verwachte loonstijging 2024 is gerekend met 5%
- Reserve*
- De algemene reserve is aangewend voor dekking van frictiekosten oud personeel.
  - De bekleemde reserve 'dekking kapitaallasten' wordt gebruikt voor de kapitaallasten van de investering 'nieuwbouw werkplaats'.

Paragrafen

• INLEIDING

De begroting bevat zeven voorgeschreven paragrafen. De paragrafen geven een dwarsdoorsnede van de financiële aspecten van de begroting gezien vanuit een bepaald perspectief. Het gaat met name om de beleidslijnen van beheersmatige aspecten. Deze kunnen grote financiële gevolgen hebben. Mogelijk is hun politieke betekenis groot, of zijn ze van belang voor het realiseren van de programma's. De paragrafen geven de raad de mogelijkheid om de kaderstellende en controlerende rol ook op de beheersmatige aspecten waar te maken. Met andere woorden: de raad geeft zo bewust de kaders aan waarbinnen het college de beleidsuitvoering vervult zonder dat de raad die uitvoering op detail hoeft te volgen.

Met ingang van het begrotingsjaar 2015 is een nieuwe paragraaf toegevoegd; 'Decentralisaties'. In deze paragraaf zijn de drie integratie-uitkeringen 'sociaal domein' voor de taakvelden WMO, Jeugdhulp en Participatiewet opgenomen.

Vanaf de jaarrekening 2022 en de begroting 2024 is ook het opnemen van een Openbaarheidsparagraaf verplicht. De Wet open overheid (Woo) schrijft voor dat een bestuursorgaan in de jaarlijkse begroting aandacht besteedt aan de beleidsvoornemens inzake de uitvoering van de wet.

Elke paragraaf gaat in op de hoofdlijnen van het desbetreffende aspect. Zoals voorgeschreven in de nieuwe regels van het Besluit Begroting en Verantwoording zijn er zeven paragrafen waarbij per paragraaf het artikel uit het BBV is aangegeven:

- A. Lokale heffingen (artikel 10)
- B. Weerstandsvermogen, inclusief risicoparagraaf (artikel 11)
- C. Onderhoud kapitaalgoederen (artikel 12)
- D. Financiering (artikel 13)
- E. Bedrijfsvoering (artikel 14)
- F. Verbonden partijen (artikel 15)
- G. Grondbeleid (artikel 16)
- H. Decentralisaties
- I. Openbaarheid (Wet open overheid)

Lokale heffingen

• INLEIDING

In deze paragraaf wordt u geïnformeerd over het beleid ten aanzien van de lokale heffingen en de kwijtschelding, de geraamde inkomsten en hoe deze ramingen tot stand zijn gekomen, de lokale lastendruk, de tariefstructuur en het doel van de verschillende gemeentelijke heffingen.

In de gemeente Hattem worden in 2024 de volgende heffingen opgelegd:

- a. de onroerendezaakbelastingen;
- b. de afvalstoffenheffing;
- c. de rioolheffing;
- d. de precariobelasting;
- e. de reclamebelasting;
- f. de forensenbelasting;
- g. de toeristenbelasting;
- h. de begraafrechten;
- i. de leges, waaronder de WABO-leges.

Deze lokale heffingen vormen een belangrijk onderdeel van de inkomsten van de gemeente en zijn daarom een integraal onderdeel van het gemeentelijk beleid.

De inkomsten uit de onroerendezaakbelastingen, toeristenbelasting, forensenbelasting en precariobelasting gebruiken we als algemeen dekkingsmiddel. Dat wil zeggen dat de opbrengst vrij aanwendbaar is ter dekking van de algemene gemeentelijke kosten en aanvullend is op de uitkering uit het gemeentefonds. De inkomsten van de reclamebelasting betalen we, na aftrek van de gemeentelijke kosten, door aan het Ondernemersfonds.

De afvalstoffenheffing, rioolheffing, begraafrechten en leges wordt geheven ter gehele of gedeeltelijke compensatie van de kosten die de gemeente maakt bij de realisering en het onderhoud van die voorzieningen of de verleende diensten.

Op grond van de Gemeentewet beschikt de gemeente Hattem over verordeningen inzake de boven genoemde heffingen. Hierin zijn de grondslagen opgenomen voor de berekening van prijzen en tarieven voor rechten.

• TARIEVENBELEID

Het beleid inzake de lokale lasten is opgenomen in:

- de diverse belastingverordeningen;
- het kwijtscheldingsbeleid gebaseerd op de Invorderingswet 1990;
- de nota lokale heffingen 2004.

De bestendige lijn van voorgaande jaren qua indexering is gehanteerd. Uitgangspunt is kostendekkende tarieven.

• BELASTINGSOORTEN

• Wet WOZ/Onroerende zaakbelastingen

Feiten:

Vanaf 2006 is het wettelijk verplicht dat jaarlijks alle onroerende zaken worden gewaardeerd. Conform de Wet WOZ vindt op dit moment een hertaxatie plaats van alle onroerende zaken per prijspeildatum van 1 januari 2023. De vastgestelde waarden gelden voor belastingjaar 2024. In januari 2024 ontvangen de belanghebbenden de gecombineerde aanslag gemeentelijke heffingen met daarop de vastgestelde WOZ-waarde. De WOZ-beschikkingregel staat op dit aanslagbiljet vermeld.

Ontwikkeling:

Voor de begroting 2024 zijn de werkelijke baten 2023 het uitgangspunt van de OZB-opbrengst. Deze OZB-opbrengst is voor de begroting 2024 geïndexeerd met 4%. Daarnaast maakt ook de uitbreiding van het woningcontingent onderdeel uit van de opbrengstenraming. Dit heeft ook structureel effect voor 2025 en verder.

In de raadsvergadering van 10 juli 2023 is bij de behandeling van de voorjaarsnota 2023 en de begrotingsrichtlijnen 2024 stilgestaan bij de berekening van de OZB opbrengst. Daarbij werd aangegeven dat de communicatie naar de inwoners over de WOZ en de OZB vaststelling beter kan, met als doel het aantal bezwaren te verminderen.

Hierop is bij amendement onder andere besloten om het OZB bedrag in de begroting in de paragraaf lokale heffingen uit te werken op een transparante manier.

Omschrijving	2023	2024
OZB opbrengsten - woningen	€ 2.634.700	
- Uitbreiding contingent: 199 woningen	€ 83.700	
	€ 2.718.400	
Indexatie met + 4%		€ 2.827.200
OZB opbrengsten - niet woningen	€ 825.700	
Indexatie met + 4%		€ 858.800
- Uitbreiding contingent: 7 bedrijven		€ 60.000
Totaal	€ 3.544.100	€ 3.746.000

Naast de reguliere indexering is een verdere verhoging van de OZB nodig om vanaf 2026 een structureel en reëel sluitende begroting te verkrijgen.

Het ligt voor de hand een maatregel door te voeren waarbij de inkomsten uit de onroerende zaakbelastingen worden verhoogd. Met jaarlijks 7,5% ingaande het jaar 2025 - bovenop het indexeringspercentage - wordt een structureel en reëel sluitende begroting gerealiseerd.

De mogelijkheid dient zich echter aan om het begrotingsresultaat 2025 incidenteel in te zetten voor compensatie van de toenemende belastingdruk voor de jaren 2025 t/m 2027.

In de vorm van een incidentele dotatie vindt in 2025 een toevoeging aan de reserve afvalstoffenheffing plaats. Hierdoor wordt het begrotingsresultaat in 2025 verlaagd en het saldo van de reserve afvalstoffenheffing verhoogd. Tijdelijk, want de reserve wordt vervolgens in de jaren 2025 t/m 2027 ingezet om de lastendruk als gevolg van de OZB-maatregel te neutraliseren door een verlaging van het vastrecht bij de afvalstoffenheffing.

De doorgevoerde wijzigingen doen zich 'technisch' voor in de meerjarenbegroting en hebben geen effect op de daadwerkelijke belastingdruk 2024 zo die wordt bepaald bij het vaststellen van de belastingverordening 2024.

Voor de begroting 2025 en verder worden de situatie en de te maken keuzes opnieuw in beeld gebracht bij de dan op te stellen meerjarenbegroting.

- **Afvalstoffenheffing**

Feiten:

In de Nota Omgekeerd Inzamelen is bepaald dat Hattem gefaseerd over gaat op een nieuw inzamelsysteem. De afgelopen jaren is deze overgang voorbereid en in de loop van 2016 geëffectueerd.

Ontwikkeling:

De afvalstoffenheffing ligt onder het landelijk gemiddelde en Hattem kent een relatief hoog scheidingspercentage. Toch wordt niet bij alle percelen in Hattem het groente-, fruit- en tuinafval afzonderlijk ingezameld. Het basistarief (vastrecht) wordt in 2024 verhoogd met een indexatie van 4% en de lediging van het restafval blijft gehandhaafd op € 1,92 (per lediging).

Wel is in de begroting voor de jaren 2025 t/m 2027 een verlaging van het vastrecht tarief doorgevoerd als compensatie voor de verwerkte verhoging van de opbrengsten onroerende zaakbelastingen.

- **Reclamebelasting**

Feiten:

In het kader van KRACHT is besloten met ingang van 2014 een reclamebelasting voor het centrumgebied van Hattem in te voeren. Tevens is ingestemd met het instellen van een ondernemersfonds op basis van het ondertekende convenant tussen de gemeente Hattem en het beoogde ondernemersfonds.

Ontwikkeling:

In 2021 en 2022 is met het Ondernemersfonds gesproken over de herziening van het huidige convenant. De begroting 2024 van het Ondernemersfonds is de basis voor de begrote inkomsten reclamebelasting van de gemeente. De inkomsten van de reclamebelasting en de uitgaven vanwege de subsidie aan het Ondernemersfonds zijn voor de gemeentebegroting budgettair neutraal.

- **Toeristenbelasting**

Feiten:

In de begroting 2024 wordt uitgegaan van een tariefstelling van het lage tarief van € 1,86 en het hoge tarief van € 2,33. Vanaf 2025 vindt een jaarlijkse indexering plaats overeenkomstig de overige gemeentelijke belastingen.

Ontwikkeling:

Vanaf 2024 wordt een vrijstelling voorgesteld voor minderjarige jeugdgroepen in educatief verband.

- **Rioolheffing**

Feiten:

Overeenkomstig het door de raad in 2020 vastgestelde Afvalwaterketenplan WHOEN, wordt vanaf 2024 tot en met 2032 de rioolheffing jaarlijks met 1,9% verhoogd. Van 2033 tot en met 2050 is een verdere stijging niet van toepassing. Op deze wijze wordt het zogenaamde rioolfonds optimaal benut. Verder is uitgegaan van het jaarlijkse inflatiepercentage (4% voor 2024).

- **Precariobelasting**

Feiten:

Voor de opbrengsten van de terrassen en standplaatsen is uitgegaan van een jaarlijkse inflatie van 4%.

- **Leges**

Ontwikkeling:

De inkomsten van de secretarieleges burgerzaken zijn onveranderd ten opzichte van de begroting 2023. De Omgevingswet zal per 1 januari 2024 van kracht zijn. De legesverordening en de daarbij behorende tarieventabel is overeenkomstig de dan geldende regelgeving aangepast. De begrote inkomsten zijn gebaseerd op de aanname dat de wet per 1 januari 2024 van kracht is.

- **Begraafrechten**

Feiten:

Rekening houdend met het door de raad gewenste kostendekkingspercentage van 70% stijgen de tarieven van begraafrechten uitsluitend met de index van 4%. De kostendekkendheid van 70% staat onder druk (52%) en dit zal in 2024 nader uitgezocht worden. Zodat de raad een besluit kan nemen over de stijging van de tarieven per 2025.

Overige belastingen/rechten

Ontwikkeling:

Voor de overige belastingsoorten zijn geen nieuwe ontwikkelingen te vermelden. De belastingaanslagen van deze belastingsoorten worden in 2024 opgelegd zodra de belastingplicht ontstaat.

• **OVERZICHT BEGROTE INKOMSTEN**

Op basis van de begroting 2024 dienen de volgende opbrengsten te worden gegenereerd:

Belastingsoort	Opbrengst heffingen in €
de onroerende zaakbelastingen:	
• OZB woningen - eigenaren	2.827.000
• OZB niet woningen - eigenaren	623.000
• OZB niet woningen - gebruikers	296.000
Forensenbelasting	3.900
Precariobelasting	13.000
Toeristenbelasting	354.000
Reclamebelasting	56.500

Voor onderstaande belastingsoorten is, conform het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV), de kostendekkendheid in beeld gebracht.

Tabel kostendekkendheid:

Belastingsoort	kosten taakveld	inkomsten taakveld	inkomsten belastingen	Toe te rekenen kosten	Overhead	BTW
Afvalstoffenheffing	1.257.600	-182.100	1.365.600	3.200	85.200	237.100
Rioolheffing	1.114.800	-2.500	1.449.700	3.800	213.200	143.700
Begraafrechten	332.100	0	236.700	0	124.750	0
Leges:						
- Titel 1	281.000	0	166.900	0	123.000	2.000
- Titel 2	358.200	0	512.200	0	188.000	4.400
- Titel 3	2.000	0	1.000	0	5.300	100

Belastingsoort	Totale kosten	Totale baten	Dekkingspercentage
Afvalstoffenheffing	1.583.100	-1.547.700	97,76%
Rioolheffing	1.475.600	-1.452.200	98,42%
Begraafrechten	456.900	-236.700	51,82%
Leges:			
- Titel 1	405.900	166.900	41,11%
- Titel 2	550.500	512.200	93,05%
- Titel 3	7.200	1.000	13,38%

Bouwleges in titel 2

De begrote baten bouwleges 2024 bedragen € 610.000. Hiervan is € 150.000 als incidenteel te beschouwen. Het structurele deel van € 460.000 is als baten meegeteld bij de legesinkomsten in Titel 2.

Rioolheffing: door een onttrekking aan de voorziening van € 23.347 wordt het verschil tussen baten en lasten gedekt. Door deze onttrekking wordt het dekkingspercentage 100%.

Afvalheffing: door een structurele onttrekking aan de reserve van € 16.000 wordt een investering qua extra kosten gedekt in de begroting. Uit de voorziening wordt € 19.400 onttrokken om het verschil van baten en lasten gelijk getrokken. Door deze onttrekking wordt het dekkingspercentage 100%.

De overhead is berekend overeenkomstig de voorschriften van het BBV.

Bij de onroerende zaakbelastingen, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing is het bedrag dat zal worden kwijtescholden aan belastingplichtigen, conform het BBV, niet meer in mindering gebracht op de opbrengst, maar wordt apart verantwoord.

• KWIJTSCHELDING

Het gemeentelijk kwijtscheldingsbeleid is van toepassing op de onroerende zaakbelasting zakelijk recht, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. Bij de afrekening diftar is een maximaal aantal ledigingen voor kwijtschelding mogelijk. Bij de vaststelling van de belastingverordeningen voor belastingjaar 2024 is besloten om voor dit maximum aansluiting te zoeken bij het gemiddeld aantal ledigingen genoemd in de afvalmonitor. Voor 2024 is het maximum aantal ledigingen voor het ondergrondse systeem 20 aanbiedingen. De uitvoering van de kwijtschelding, die betrekking heeft op een doelgroep bestaande uit globaal 130 personen/gezinnen, is gebonden aan de wetgeving van het rijk. Daartoe worden 2 maal per jaar normbedragen van het rijk ontvangen. Deze worden gebruikt bij de beoordeling van de kwijtscheldingsverzoeken.

Met ingang van het jaar 2013 worden de aanvragen automatisch getoetst door het inlichtingenbureau. Het percentage van toetsing lag in 2023 op 70%. Hierop vindt een controle plaats door de gemeente. De resterende aanvragen worden op basis van het aanvraagformulier kwijtschelding berekend.

• INVORDERING

Feiten:

- Het gemeentelijke invorderingsbeleid volgt nauwkeurig en actueel de wetgeving. De basis voor bevoegdheden en de rechten en plichten m.b.t. invorderen van gemeentelijke heffingen ligt besloten in diverse wetten met name in de Gemeentewet, de Algemene Wet Rijksbelastingen (AWR) en de Invorderingswet.
Om meer duidelijkheid zowel intern als extern te hebben over het beleid en de uitvoering, is inmiddels besloten de landelijke Leidraad Invordering Gemeentelijke Belastingen van toepassing te verklaren.
- Voor de aanslagen 2024 zal het invorderingstraject binnen het betreffende belastingjaar worden opgestart.
Maandelijks zal een incassobestand worden verwerkt voor de automatische incassanten. Daarnaast worden de ontvangsten dagelijks verwerkt. Tevens worden er maandelijks invorderingsmaatregelen (herinnering, aanmaning, dwangbevel, beslagopdrachten) getroffen bij die belastingplichtigen die niet tijdig aan hun betalingsverplichting voldoen.

Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

• INLEIDING

Het weerstandsvermogen is het vermogen om (onverwachte) financiële tegenvallers op te kunnen vangen, zonder dat de continuïteit of de dienstverlening van de organisatie direct in gevaar komt of financiële noodmaatregelen nodig zijn.

De omvang van het benodigde weerstandsvermogen wordt bepaald door de omvang van de beschikbare weerstandscapaciteit in relatie tot de risico's.

De beschikbare weerstandscapaciteit is het geheel aan vrij aanwendbare financiële middelen om mogelijke risico's met financiële gevolgen op te kunnen vangen.

In artikel 11 van de BBV zijn de minimaal aan deze paragraaf te stellen eisen opgenomen.

De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit vier onderdelen:

- a. de reserves;
- b. de voorzieningen;
- c. de ruimte op de begroting/rekening;
- d. de onbenutte belastingcapaciteit.

• ONTWIKKELINGEN

Bepaling weerstandscapaciteit

Zoals hier boven is verwoord, bestaat de weerstandscapaciteit uit vier onderdelen.

Bij het analyseren van de reserves en voorzieningen is uitgegaan van de berekende geraamde stand per 31 december 2024.

a. Reserves.

Voor de bepaling van de weerstandscapaciteit zijn die reserves meegenomen die vrij aanwendbaar zijn.

De hieronder opgenomen Reserves en voorzieningen zijn gebaseerd op de Nota Reserves en voorzieningen 2017.

1. Algemene reserve vaste buffer.

De Algemene reserve vaste buffer is de basis voor het beschikbaar weerstandsvermogen. De bodem en het plafond zijn bepaald op € 4.500.000. De verwachte stand per 31 december 2024 bedraagt daarom € 4.500.000.

2. Algemene reserve.

Voor deze reserve is geen plafond bepaald. De verwachte stand per 31 december 2024 bedraagt afgerond € 2.354.000.

3. Reserve grondexploitatie

De reserve grondexploitatie laat het weerstandsvermogen zien van de grondexploitatie en dient als buffer voor het opvangen van risico's en nadelige saldi van de complexen.

De verwachte stand per 31 december 2024 bedraagt afgerond € 0.

4. Stille reserves

De gemeente kent eigendommen die niet voor de openbare dienst zijn bestemd en waarvan de waarde niet in de financiële administratie is opgenomen. Die eigendommen kunnen worden gezien als stille reserves. Het betreffen diverse percelen los land vrij verkoopbaar, diverse percelen verpachte gronden, volkstuintencomplexen en groenstroken. De geschatte waarde bedraagt per 31 december 2024 ongeveer € 1.260.000.

b. Voorzieningen.

Voor de bepaling van de weerstandscapaciteit komen alleen die voorzieningen in aanmerking die vrij aanwendbaar zijn. Er zijn geen voorzieningen die in aanmerking komen voor opnemings in de beschikbare weerstandscapaciteit.

c. Ruimte op de begroting/rekening.

Op het moment van het opstellen van deze begroting is het verwachte resultaat 2023 afgerond € 330.000 voordelig. Dit verwachte resultaat is verrekend met de Algemene reserve per 1 januari 2024. Het geprognosticeerde begrotingsresultaat 2024 bedraagt € 346.000 positief.

d. Onbenutte belastingcapaciteit.

Onder de onbenutte belastingcapaciteit wordt de ruimte verstaan om de belastingen en retributies te verhogen, of om andere belastingen in te voeren.

1. OZB

Voor de berekening van de weerstandscapaciteit wordt uitgegaan van het tarief van de artikel 12-norm. Dat is het tarief dat jaarlijks door de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties wordt bekendgemaakt. Dit tarief geldt als toelatingseis om voor een uitkering volgens artikel 12 van de Financiële Verhoudingswet in aanmerking te komen.

In de Meicirculaire 2023 van het Gemeentefonds is het tarief gesteld op 0,1614% (in 2022 was dit 0,1729%).

Op het moment van schrijven zijn de WOZ-waarden van woningen ongeveer € 2.180.350.000 en voor niet-woningen ongeveer € 148.760.000. De verwachte stijging van de woningen is 6,822% en van niet-woningen is 0%. Daarmee komt de verwachte waarde van woningen per 1 januari 2023 uit op ongeveer € 2.329.110.000 en van niet-woningen op ongeveer € 148.760.000. Op basis van het percentage voor toelating tot artikel 12 van 0,1614% kan hieruit een opbrengst worden verkregen van (de OZB waarden van de niet-woonruimten mag tweemaal worden meegenomen, éénmaal het deel gebruikers en éénmaal het deel eigenaren):

- 0,1614% x € 2.477.870.000	3.999.000
- geraamde opbrengst OZB begroting 2024	3.746.000
- berekende onbenutte belastingcapaciteit	<u>253.000</u>

De onbenutte belastingcapaciteit is niet exact aan te geven. Het staat de gemeenten vrij om tarieven te hanteren boven het normtarief voor toelating tot artikel 12 van de Financiële Verhoudingswet.

2. Rioolrecht en Afvalstoffenheffing.

De kosten van de reiniging en riolering worden voor 100% doorberekend aan de inwoners.

e. Recapitulatie.

De volgende weerstandscapaciteit is aanwezig:

Exploitatie:

- Begrotingsresultaat	346.000
- Onbenutte belastingcapaciteit OZB	253.000
- Onvoorzien (12.000 inwoners à € 1,35)	16.000
Totaal weerstandscapaciteit exploitatie	<u>615.000</u>

Vermogen:

- Algemene reserve vaste buffer	4.500.000
- Algemene reserve	2.354.000
- Reserve grondexploitatie	-
- Stille reserves	1.260.000
Totaal weerstandscapaciteit vermogen (incidenteel)	<u>8.114.000</u>

De incidentele weerstandscapaciteit voor de bouwgrondexploitatie is gelijk aan de reserve grondexploitatie van € 0. De overige incidentele weerstandscapaciteit in het vermogen bedraagt daarmee € 8.114.000.

Bij de berekening van de incidentele weerstandscapaciteit zijn de overige niet bekleemde bestemmingsreserves voor een verwacht totaalbedrag van € 2.965.000, per 31 december 2024, buiten beschouwing gelaten. De raad kan indien noodzakelijk over deze reserves beschikken en de bestemming wijzigen.

Risico's

De risico's worden ingedeeld in de categorieën Algemeen, Concreet en Specifiek.

Voor algemene risico's worden in de regel geen reserves aangehouden en ook geen weerstandsvermogen opgebouwd. Voor concrete risico's zijn in principe bestemmingsreserves of voorzieningen gevormd.

a. Algemene risico's.

Het is wenselijk om voor de algemene risico's een deel van het weerstandsvermogen te reserveren. Uitgegaan kan worden van 5% van de omzet. Dit percentage is ten opzichte van 2023 gelijk gehouden. Dit betekent dat een bedrag van afgerond € 1.718.000 (5% van € 34,36 miljoen) aangehouden kan worden als mogelijk risico.

b. Concrete risico's.

Bij concrete risico's is de omvang van de te verwachten verplichtingen redelijkerwijs in te schatten. Voor deze risico's zijn bestemmingsreserves en voorzieningen ingesteld.

c. Specifieke risico's.

De volgende specifieke risico's zijn zoveel mogelijk gekwantificeerd en kunnen zowel op korte als lange termijn voordoen:

Exploitatie

<i>Waarborg/achtervangpositie garantieleningen met een publiek belang € 80 miljoen</i>	1.000.000
De gemeente staat garant voor leningen die door derden zijn verstrekt aan organisaties aan wie zij een publiek belang heeft toegekend. In het verleden is voor een totaalbedrag van € 80 miljoen aan dergelijke leningen verstrekt. Per 31 december 2022 bedroeg de boekwaarde van deze leningen +/- € 80 miljoen. Dat ligt kort bij het historische bedrag doordat nagenoeg niet wordt afgelost voor de einddatum van het contract. De gemeente staat voor ongeveer € 40 miljoen garant - voornamelijk aan woningbouwverenigingen (€ 21 miljoen.). Een garantie van € 13 miljoen heeft betrekking op de geldleningen van de Ontwikkelingsmaatschappij Hattermerbroek en wordt verderop in deze paragraaf B als apart risico vermeld.	

Van de resterende circa € 21 miljoen aan gegarandeerde leningen kan 5% als risico worden opgenomen.	
<p><i>Leningen aan sportverenigingen</i></p> <p>Ultimo 2023 staat voor € 704.000 aan leningen uit bij sportverenigingen in Hattem. De kans dat deze leningen niet worden terugbetaald achten wij zeer klein (10%). De Stichting Waarborgfonds Sport staat voor maximaal 50% garant op deze leningen voor een deel van de lening periode. Het maximaal financieel gevolg plaatsen wij daarmee op 5% van de totaal uitstaande middelen.</p>	35.000
<p><i>Zwembad</i></p> <p>Het geschil met de bouwer van het zwembad is om voor beide partijen moverende redenen in 'de minne' opgelost, zonder dat daarbij sprake is van erkenning van standpunten van één van de partijen. De in dat kader gemaakte afspraken worden schriftelijk vastgelegd in een vaststellingsovereenkomst.</p> <p>Met het ondertekenen van deze vaststellingsovereenkomst verplichten partijen zich in dit kader verder geen procedures jegens elkaar te voeren.</p> <p>Behoudens de rechten en plichten voortvloeiende uit deze vaststellings-overeenkomst hebben partijen over en weer niets meer van elkaar te vorderen in verband met het geschil en verlenen zij elkaar finale kwijting met betrekking tot het geschil. Op grond van de conceptovereenkomst wordt een bedrag van € 180.000 op de gemeentelijke vordering afgeboekt.</p>	340.000
<p><i>Risico's van de decentralisaties van het rijk naar gemeenten</i></p> <p>Gemeenten en Rijk hebben een principeakkoord bereikt over het financiële kader voor de Hervormingsagenda Jeugd. Tot en met 2025 zijn middelen aan de algemene uitkering van het gemeentefonds toegevoegd voor jeugdzorg. Op de zgn. Algemene Post (AP) zijn middelen gereserveerd voor 2026 en verder. De beschikbaarstelling van deze middelen voor de jaren 2026 en verder vindt plaats na het advies van de deskundigencommissie en de besluitvorming daarover. Net als voor de middelen in 2024 en 2025 geldt dat deze beschikbaar worden gesteld aan gemeenten met uitzondering van de investeringen waarvan is afgesproken deze door het Rijk worden gedaan (<i>bron: meicirculaire 2023</i>).</p> <p>Hierdoor achten wij het risico nihil dat gemeenten onvoldoende gecompenseerd worden.</p>	
<p><i>Bedrijvenpark Hattemerbroek</i></p> <p>Omschrijving</p> <p>De gemeenten Hattem, Heerde en Oldebroek hebben een samenwerkings-overeenkomst voor het realiseren en exploiteren van een bedrijvenpark. Het bedrijvenpark richt zich vooral op het aantrekken van bedrijven in de logistieke sector. Om dat te realiseren is het bedrijvenpark aangewezen als 'bovenregionaal' bedrijventerrein.</p> <p>Grondexploitatie</p> <p>Jaarlijks wordt de grondexploitatieberekening geactualiseerd. De uitkomst (contante waarde) van de in februari 2023 opgestelde berekening is positief. Deze is ook vastgesteld door de AVA in april 2023.</p> <p>Bestemmingsreserve</p> <p>In de overeenkomst met de Provincie Gelderland, Rijkswaterstaat en de Ontwikkelingsmaatschappij Hattemerbroek BV, die op 14 maart 2019 is ondertekend, is afgesproken dat wij bijdragen aan de financiering van het nieuwe op- en afrittenstelsel. De bijdrage is € 1 miljoen.</p>	206.000

<p>Garantstellingen</p> <p>Bedrijvenpark H2O heeft een door de aandeelhouders gegarandeerde kredietfaciliteit van 39 miljoen bij de Bank Nederlandse Gemeenten. Elk van de drie gemeenten staat garant voor een derde deel van dat bedrag. De huidige grondverkoop en grex laten een dermate positief beeld zien, waarbij de looptijd is aangepast van 2032 naar eind 2024, dat de langlopende lening in oktober 2022 volledig is afgelost. In 2023 wordt gebruik gemaakt van een kortlopende kredietfaciliteit waarbij de verwachting is dat er geen aanvullend gebruik gemaakt gaat worden van de kredietfaciliteit van 39 miljoen bij de Bank Nederlandse Gemeenten. Deze ontwikkelingen maken het mogelijk om het risico te verlagen van 10% van het bedrag waarvoor we garant staan naar 10% van de huidige kortlopende kredietfaciliteit. Ultimo 2023 is de verwachting het saldo € 6.230.000 bedraagt. Van de huidige kredietfaciliteit staat elke gemeente voor een derde deel van dat bedrag garant (€ 2.056.000).</p> <p>Hoogte van het risicobedrag</p> <p>Het risicobedrag is aangepast naar 10% van het gedeelte van de huidige krediet faciliteit waarvoor wij garant staan zijnde € 206.000,-.</p> <p>Wijze van berekening</p> <p>Door elk van de drie gemeenten is voor een bedrag van € 13 miljoen aan garantstelling ten opzichte van de kredietfaciliteit bij financiers verleend. De langlopende lening is in 2022 volledig afgelost waarbij bedrijvenpark H2O gebruik maakt van een kortlopende kredietfaciliteit. De kortlopende kredietfaciliteit bedraagt ultimo boekjaar € 6.230.000. Elke gemeente staat garant voor 1/3 deel van € 6.230.000 zijnde € 2,06 mln. Het risicobedrag is 10% van deze € 2,06 miljoen.</p> <p>Beheersing van het risico</p> <p>Om de risico's te beheersen stellen we jaarlijks een risicomanagementrapportage op voor de betrokken gemeenten. Het Bedrijvenpark maakt jaarlijks een grondexploitatieberekening en een liquiditeitsprognose.</p>	
<p>'t Veen</p> <p>Investeringen gedaan voor 't Veen zijn opgenomen als kosten te verhalen via anterieure overeenkomsten of publiekrechtelijk kostenverhaal . Deze kosten dienen volgens de Commissie BBV binnen vijf jaar verhaald te worden. De gemaakte kosten tellen in het eerste jaar mee voor 20% in het risico/financieel gevolg. Na twee jaar betreft dit 40% t/m het vijfde jaar 100%. De gemaakte kosten zijn:</p> <p>2018 → € 129.000 (100% - € 129.000) 2019 → € 271.000 (100% - € 271.000) 2020 → € 224.000 (100% - € 224.000) 2021 → € 395.000 (80% - € 316.000) 2022 → € 210.000 (60% - € 126.000) 2023 → € 2.129.000 (40% - € 852.000)* 2024 → € 1.445.000(20% - € 289.000)* Totaal → € 4.803.000 - € 2.207.000</p> <p>* = raming</p> <p>De kosten t/m 2022 zijn gerealiseerd. De kosten vanaf 2023 zijn geraamd.</p> <p>In deze begroting is ultimo 2024 een reserve aanwezig van € 217.000 om het risico af te dekken op basis van de nog te verhalen kosten uit het verleden.</p> <p>De kans dat kosten niet verhaald worden, achten wij klein (20% kans). Het bruto risico wordt daarmee € 2.207.000 * 20% = € 441.000.</p> <p>En het netto risico € 441.000 - € 217.000 = € 224.000</p>	<p>224.000</p>

<p>Omgevingswet Met de Omgevingswet wil de overheid de regels voor ruimtelijke ontwikkeling vereenvoudigen en samenvoegen. Naar verwachting treedt de Omgevingswet medio januari 2024 in werking. De impact op de leges wordt in de komende periode nader uitgewerkt deze impact is verwerkt in de begroting voor de jaren 2024-2027.</p>	-/-
<p>Renterisico op nog aan te trekken leningen Volgens de meerjarenprognose 2023 t/m 2027 zullen wij nog eens € 25 miljoen aan langlopende leningen moeten aantrekken. Voor deze vanaf 2024 aan te trekken leningen is een rentelast van 3,60% in de exploitatie meegenomen. De marktrente - op het moment van schrijven - voor een lening van 20 jaar circa 3,84%. De gestegen rente heeft een cumulatief nadelig effect van € 580.000 maximaal in 2027. We achten de kans groot dat dit risico zal plaatsvinden o.b.v. de huidige situatie. Het risico is hiermee € 580.000.</p>	580.000
<p>Woonzorgzone (effecten prijsstijgingen) De afgelopen jaren zijn kosten gemaakt voor de ontwikkeling van de woonzorgzone. Deze kosten dienen gedekt te worden uit de verkoop van de gronden. De verwachting is dat dit haalbaar is.</p>	-/-
<p>Inflatierisico investering gebouwen Voor de komende jaren staan enkele forse investeringen in gebouwen op de planning. In de achterliggende periode is de inflatie op bouwmaterialen fors geweest. De budgetten voor de investeringen in de gebouwen zouden door de stijging van de inflatie mogelijk ontoereikend zijn. De schatting voor de inflatie is 4%. Voor de volgende onderwerpen staan de volgende budgetten geraamd: Stadhuis à € 4.000.000</p>	160.000

Bepaling weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen weerstandscapaciteit en alle risico's waarvoor geen maatregelen getroffen zijn.

Weerstandscapaciteit.

De weerstandscapaciteit is als volgt berekend:

• Incidentele weerstandscapaciteit	8.114.000
• Structurele weerstandscapaciteit	269.000
• Begrotingsresultaat 2024	<u>346.000</u>
	8.729.000

Risico's.

De risico's kunnen worden onderverdeeld in 3 onderdelen:

• Incidentele risico's exploitatie:		
○ algemene risico's	1.718.000	
○ specifieke risico's	<u>2.321.000</u>	
		4.039.000
• Incidentele risico's bouwgrondexploitatie		<u>224.000</u>
		4.263.000

Weerstandsvermogen

Omschrijving	Weerstandscapaciteit	Risico's	Totaal
<u>Exploitatie</u>			
• incidenteel	8.114.000	4.039.000	4.075.000
• structureel	615.000		615.000
<u>Bouwgrondexploitatie</u>			
• incidenteel	0	224.000	-224.000
<u>Generaal totaal</u>	<u>8.729.000</u>	<u>4.263.000</u>	<u>4.466.000</u>

Begin 2024 resteert er een verwacht weerstandsvermogen van € 4.466.000 om de niet gekwantificeerde risico's op te vangen.

Conclusie

Om financiële tegenvallers op te kunnen vangen zodra risico's ontstaan heeft de gemeente een buffer nodig. Echter de structurele risico's zijn hoger dan de structurele buffer.

Het weerstandsvermogen - de relatie tussen weerstandscapaciteit en risico's - bepaalt in hoeverre de gemeente in staat is de financiële gevolgen van opgetreden risico's op te vangen. Met de weerstandsratio wordt het weerstandsvermogen van de gemeente uitgedrukt in een verhoudingsgetal.

Gebruikelijk wordt de ratio als volgt weergegeven:

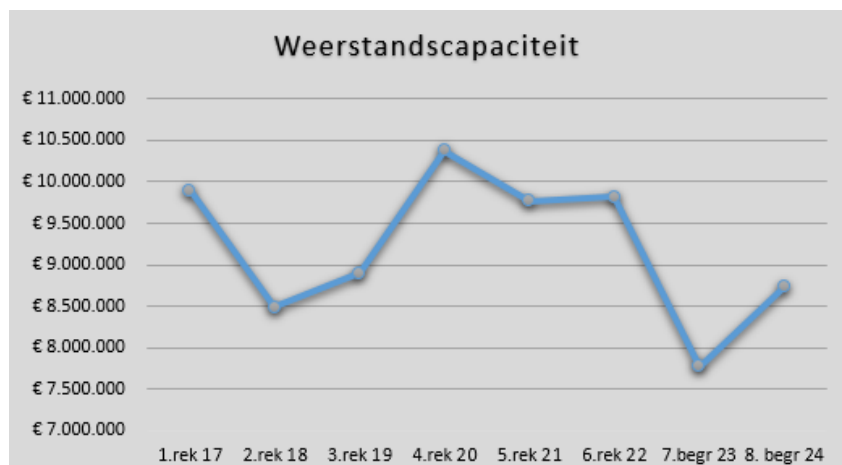
$$\text{Weerstandsratio} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Risico's (risicoprofiel)}} = \frac{\text{€ 8.729.000}}{\text{€ 4.263.000}} = 2,05$$

Het weerstandsvermogen is ruim voldoende (> 1,4) om de gevolgen van de risico's op te kunnen vangen. Ter vergelijking: begroting van 2023 was 1,77. In de jaarrekening van 2022 was deze ratio 1,89.

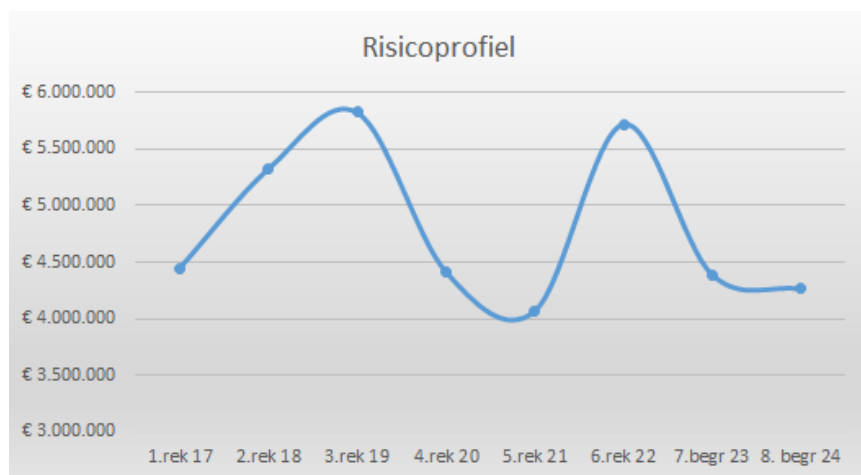
Onderstaand is te zien dat deze drie uitkomsten fluctueren wat te verklaren is uit het verloop van de weerstandscapaciteit respectievelijk de risico's in deze P&C-documenten. De stijgende weerstandsratio wordt veroorzaakt doordat het risicoprofiel sterker daalt dan de beschikbare weerstandscapaciteit.

Onderstaand is te zien dat deze drie uitkomsten fluctueren wat te verklaren is uit het verloop van de weerstandscapaciteit respectievelijk de risico's in deze P&C-documenten. De stijgende weerstandsratio wordt veroorzaakt doordat het risicoprofiel sterker daalt dan de beschikbare weerstandscapaciteit.

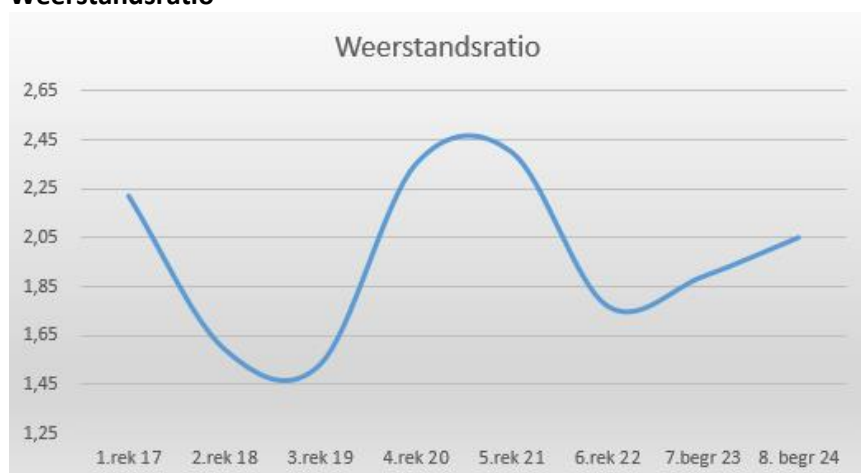
Weerstandscapaciteit

Risicoprofiel

Weerstandratio

Om het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen gebruiken we een waarderingstabel die in samenwerking tussen het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement (NAR) en de Universiteit Twente is opgesteld. Ons weerstandsvermogen valt in de waarderingsklasse B en is daarmee 'ruim voldoende' om de gevolgen van de risico's op te kunnen vangen.

Waardering	Ratio weerstandsvermogen	betekenis
A	> 2,0	Uitstekend
B	> 1,4 – 2,0	Ruim voldoende
C	> 1,0 – 1,4	Voldoende
D	> 0,8 – 1,0	Matig
E	> 0,6 – 0,8	Onvoldoende
F	< 0,6	Ruim onvoldoende

Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV)

In 2015 is naar aanleiding van het rapport van de commissie Depla een wijziging van het BBV doorgevoerd. Deze wijziging heeft betrekking op het verplicht opnemen in de gemeentebegroting van een set financiële kengetallen.

De kengetallen geven zicht op de financiële positie van de gemeente en bieden de mogelijkheid om gemeenten onderling te vergelijken. De kengetallen dragen daarmee bij aan de controlerende en de kader stellende taak van de raad.

De vijf kengetallen zijn:

1. Netto schuldquote
2. Solvabiliteitsratio
3. Grondexploitatie
4. Structurele exploitatieruimte
5. Belastingcapaciteit

Begroting 2024		Verloop van de kengetallen					
Vaststelling kengetallen (in procenten)		2022 (jrk)	2023	2024	2025	2026	2027
1	Netto schuldquote	86%	97%	106%	121%	151%	170%
	Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen en kapitaal	61%	71%	82%	97%	128%	147%
2	Solvabiliteitsratio	15,9%	15,3%	15,6%	16,3%	13,7%	12,6%
	Solvabiliteitsratio gecorrigeerd excl. doorleningen	18%	17%	18%	18%	15%	14%
3	Structurele exploitatieruimte	0,01%	1,01%	1,26%	0,30%	0,79%	-0,22%
4	Grondexploitatie	2,20%	5,49%	1,55%	5,19%	1,74%	1,68%
5	Belastingcapaciteit	111%	111%	111%	111%	111%	111%

Sturen met financiële kengetallen

Financiële situatie gemeente / provincie

Bron: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Netto schuldquote

- De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast van de medeoverheid ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft zodoende een indicatie in welke mate de rentelasten en aflossingen op de exploitatie drukken.

Omdat bij leningen onzekerheid kan bestaan of ze allemaal terug worden betaald wordt bij de berekening van de netto schuldquote onderscheid gemaakt door het kengetal te berekenen, zowel inclusief als exclusief de doorgeleende gelden. Op die manier wordt duidelijk wat het aandeel van de verstrekte leningen in de exploitatie is en ook wat dat betekent voor de schuldenlast. De wijze waarop de netto schuldquote gecorrigeerd voor de doorgeleende gelden wordt berekend is gelijk aan de netto schuldquote, met dien verstande dat bij de financiële activa ook alle verstrekte leningen worden opgenomen.

Begroting 2024	(A+B+C-D-E-F-G)/H x 100%											
1 Kengetal Netto schuldquote:	2022 (jrk)		2023		2024		2025		2026		2027	
A Totaal vaste schulden	43.971		41.794		39.614		40.245		52.840		58.884	
B Totaal netto vlottende schulden	2.601		4.279		4.279		4.279		4.279		4.279	
C Totaal overlopende passiva	7.887		11.370		11.370		11.370		11.370		11.370	
D Totaal financiële vaste activa/gecorrigeerd	0	8.951	0	8.904	0	8.693	0	8.565	0	8.437	0	8.307
E Totaal uitzettingen	6.216		6.216		6.216		6.216		6.216		6.216	
F Totaal liquide middelen	12.710		13.490		6.792		2.864		2.885		2.790	
G Totaal overlopende activa	4.089		4.085		4.085		4.085		4.085		4.085	
H Totaal saldo van baten	36.702		34.449		35.453		35.205		36.322		36.322	
Kengetal (%)	86%	61%	98%	72%	108%	83%	121%	97%	152%	129%	169%	146%

Solvabiliteitsratio

- De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de medeoverheid in staat is aan zijn financiële verplichtingen te voldoen.

Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het totale balanstotaal. Het eigen vermogen van een gemeente bestaat uit de reserves (zowel de algemene reserve als de bestemmingsreserves) en het resultaat uit het overzicht van baten en lasten.

De gemeente heeft een noemenswaardig deel van haar vermogen doorgeleend aan derden. In onderstaande tabel geven wij ook inzicht in het kengetal exclusief deze doorleningen.

Begroting 2024	(A/B x 100%)					
2 Kengetal Solvabiliteitsratio:	2022 (jrk)	2023	2024	2025	2026	2027
A Eigen vermogen	10.774	10.886	10.725	11.478	11.297	11.224
B Balanstotaal	67.936	71.321	68.845	70.293	82.733	88.911
Kengetal	16%	15%	16%	16%	14%	13%
Doorleningen	7.907	7.859	7.648	7.521	7.392	7.263
B Balanstotaal excl. doorleningen	60.029	63.461	61.197	62.772	75.340	81.648
Kengetal excl. doorleningen	18%	17%	18%	18%	15%	14%

Structurele exploitatieruimte

- Dit kengetal is van belang om te kunnen beoordelen welke structurele ruimte de gemeente heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt thans het onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten.

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves gedeeld door de totale baten uit te drukken in een percentage.

In het BBV wordt een overzicht gevraagd van de geraamde incidentele baten en lasten per programma, waarbij per programma tenminste de belangrijkste posten afzonderlijk worden gespecificeerd en de overige posten als een totaal bedrag kunnen worden opgenomen. In het BBV wordt ook een overzicht gevraagd van de beoogde structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves. Deze gegevens moeten ook worden verstrekt voor de meerjarenraming.

Op basis van deze gegevens kan het saldo van de structurele baten en structurele lasten worden berekend. Daarbij wordt het saldo opgeteld van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves.

Begroting 2024		((B-A) + (D-C))/(E) x 100%					
		2022	2023	2024	2025	2026	2027
3	Kengetal structurele exploitatieruimte:	(jrk)					
A	Structurele lasten	32.568	34.620	34.449	35.453	35.205	36.322
B	Structurele baten	33.810	34.620	34.794	35.900	35.307	36.607
C	Structurele toevoegingen aan de reserves	0	0	0	0	0	0
D	Structurele onttrekkingen aan de reserves	5	5	5	5	5	5
E	Totaal saldo van baten	36.702	34.620	34.794	35.900	35.307	36.607
	Kengetal	3,40%	0,01%	1,01%	1,26%	0,30%	0,79%

Grondexploitatie

4. Dit kengetal geeft weer hoe de waarde van de grond zich verhoudt tot de totale (geraamde) baten. Voor de berekening van dit kengetal worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten uit de programmabegroting en uitgedrukt in een percentage. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop.

Begroting 2024		(A+B)/C x 100%					
		2022	2023	2024	2025	2026	2027
4	Kengetal grondexploitatie	(jrk)					
A	Niet in exploitatie genomen gronden	0	0	0	0	0	0
B	Bouwgronden in exploitatie	807	1.901	538	1.862	614	614
C	Saldo baten	36.702	34.620	34.794	35.900	35.307	36.607
	Kengetal	2,20%	5,49%	1,55%	5,19%	1,74%	1,68%

Belastingcapaciteit

5. De belastingcapaciteit geeft inzicht hoe de belastingdruk in de gemeente zich verhoudt ten opzichte van het landelijke gemiddelde.

De uitkomst van de berekening van dit kengetal is voor het jaarverslag hetzelfde als bij de begroting. Het kengetal hoeft dus voor het opnemen in het jaarverslag niet opnieuw te worden berekend. Het toch opnieuw opnemen houdt verband met het feit dat de kengetallen gezamenlijk en in samenhang bezien inzicht geven in de financiële positie van een gemeente.

Begroting 2024 (x € 1.000)		(A+B+C)/F x 100%					
		2022	2023	2024	2025	2026	2027
5	Kengetal belastingcapaciteit:	(jrk)					
A	OZB-lasten gezin	551,9	574	582	590	598	606
B	Rioolheffing gezin	216,6	231	239	247	255	264
C	Afvalstoffenheffing gezin (incl. ledigingen)	238	238	238	238	238	238
D	Heffingskorting	0	0	0	0	0	0
E	Totale woonlasten gezin (A+B+C-D)	1007	1043	1059	1075	1091	1108
F	Woonlasten landelijk gemiddelde voorafgaand jaar	904	944	957	970	984	998
	Kengetal	111%	111%	111%	111%	111%	111%

Onderhoud kapitaalgoederen

• INLEIDING

De gemeente Hattem heeft ongeveer 2.428 hectare aan openbare ruimte in beheer. Veel activiteiten vinden hier plaats zoals wonen, werken, zich verplaatsen en recreëren. Voor deze activiteiten zijn kapitaalgoederen nodig zoals wegen, riolering, openbaar groen, verlichting en gebouwen.

Het beleid van de gemeente Hattem voor het onderhoud kapitaalgoederen is onder meer opgenomen in de nota's:

- Beleids- en beheerplan water en riolering;
- Visiedocument Beheer Openbare Ruimte
- Jaarlijkse weginspecties en meerjarige onderhoudsplannig;
- Beleidsplan openbare verlichting gemeente Hattem;
- Gemeentelijk Verkeer en vervoerplan (GVVP);
- Uitvoeringsprogramma GVVP
- Groenstructuurvisie Hattem;
- Kwaliteitsboek Inrichting Openbare Ruimte gemeente Hattem;
- Meerjarenonderhoudsplan gebouwen

• ONTWIKKELINGEN

De kapitaalgoederen worden zowel technische (korte termijn) als cyclische (midden-lange en lange termijn) beheert. De beheercyclus bestaat uit:

- dagelijks onderhoud
- meldingen openbare ruimte
- inspecties
- beoordelen inspecties
- opstellen maatregelen
- uitvoeren onderhoud
- opleveringsinspectie

• Openbare ruimte

Voor wegen, kunstwerken, riolering en groen maken wij gebruik van het assetmanagement programma GBI World. De vaste gegevens worden per asset in GBI World opgeslagen. We werken aan een situatie waarin we exact weten wat we beheren tot op het niveau van rioolbuistype, verhardingstype, beplantingssoort (bomen), enzovoort. Alle bekende gegevens worden aan de objecten toegevoegd zoals oppervlak, lengte, breedte, diameter, hoogte, aanlegjaar enzovoort.

Alle objecten worden regelmatig gedetailleerd geïnspecteerd:

- wegen 1 x per 2 jaar
- kunstwerken, 1x per jaar visueel en 1x per 7 jaar specifiek
- riolering ouder dan 20 jaar; 1x per 10 jaar
- bomen 1x per jaar of per 3 jaar VTA controle (visuele boomkeuring)
- groen; kwaliteitsschouw, meerdere keren per jaar
- openbare verlichting, 2 schouwrondes per jaar

De inspecties worden in het beheersysteem omgezet in kwalitatieve maatregelen voor de korte termijn (tot 5 jaar). Voor de lange termijn wordt gebruik gemaakt van de cyclische benadering. Deze cycli worden bepaald op basis van landelijke richtlijnen en de plaatselijke ervaring. Voor riolering is op basis van de inspecties gekozen voor risico gestuurd beheer. Deze wijze van planning komt dicht bij de werkelijkheid doordat de snelheid waarmee schades zich ontwikkelen worden verwerkt in de planning.

Het opstellen van de maatregelen wordt afgestemd tussen de verschillende disciplines in de openbare ruimte voor het vergroten van efficiëntie. Ook wordt de uitvoering van nieuwe ontwikkelingen vanuit bijvoorbeeld, het delta programma ruimtelijke adaptatie (DPRA) en het gemeentelijk verkeers- en vervoersplan (GVVP) hierin meegenomen.

Het resultaat is een advies voor groot onderhoud en/of reconstructie van de openbare ruimte. Deze investeringen worden opgenomen in het meerjaren investeringsprogramma (MIP). Ieder jaar wordt deze investeringsplanning bijgesteld en aangevuld.

- **Waterhuishouding en Rioolbeheer**

Met het vaststellen van het beleids- en beheerplan water en riolering in 2020 heeft de gemeenteraad gekozen voor een klimaat adaptief beleid. In de komende jaren blijven we investeren in afkoppelen. Stimuleren we particulieren om regenwater af te koppelen van de riolering en de tuinen te vergroenen. Door dit jaar een visie op te stellen over hoe wij om willen gaan met regenwater kunnen wij gerichte keuzes maken voor wat betreft het infiltreren, vasthouden en afvoeren van regenwater.

Het "optimale" moment om het riool te repareren, renoveren of vervangen wordt in samenhang met de rest van de openbare ruimte (wegen, groen) bepaald. Het meten en monitoren van de kwaliteit van de rioolleidingen speelt hierbij een belangrijke rol. Met deze andere aanpak is de theoretische levensduur van de rioleringsbuizen losgelaten. De kwaliteit van de rioolleidingen is een belangrijk aspect waarmee het "optimale" moment wordt bepaald. Ook wordt er meer naar nieuwe methoden gekeken om een ongestoorde afvoer van ons (afval)water te garanderen.

De koppeling met wegbeheer blijft belangrijk, omdat een deel van de verharding wordt bekostigd vanuit de rioolheffing en om desinvesteringen voorkomen worden.

Naast de reguliere onderhoudsbudgetten bedraagt het investeringsvolume dat voor de periode 2024 t/m 2027 op het MIP is opgenomen voor het taakveld water en klimaatadaptatie respectievelijk:

2024	2025	2026	2027
€ 87.000	€ 4.999.000	€ 187.000	€ 187.000

Verder staat voor de komende jaren groot onderhoud gepland aan de drukriolering in het buitengebied. In 2023 worden de pompen en gemalen van de drukriolering geïnventariseerd en geïnspecteerd. De resultaten van deze inventarisatie en inspectie vormen de basis voor het groot onderhoud.

- **Beheer Openbare Ruimte (BOR)**

De openbare ruimte in beheer van de gemeente Hattem is circa 209 ha groot en is opgebouwd uit bos (ca. 76 ha), wegen (ca. 69 ha) en groen (ca. 64 ha). In deze openbare ruimte staat een groot aantal te beheren objecten, zoals bomen, banken, lichtmasten, verkeersborden, etc.

Op 22 juni 2009 heeft de Raad de nota 'Evaluatie BOR' vastgesteld. Dit document is het beleidskader voor het onderhoud van groen en wegen, zowel ten aanzien van het technisch onderhoud als het schoonhouden van deze openbare ruimte. Voor alle onderdelen van de openbare ruimte en typen gebieden staat in de 'Evaluatie BOR' de wenselijke en haalbare onderhoudskwaliteit. De raad kan het onderhoudsniveau jaarlijks wijzigen.

In onderstaande tabel is de kwaliteit van het vastgestelde straatbeeld weergegeven.

	stadshart	woonwijk	buiten wonen	buitengebied	begraafplaats	bedrijventerrein	hoofdstructuur wegen
verharding	B	C	C	C	A	C	C
groen	B	C	C	C	A	C	C
meubilair	B	C	C	C	A	C	C
onkruid /zwerfvuil	B	C	C	C	A	C	C

Bestaande adoptanten van groen worden ondersteund bij het onderhoud van de geadopteerde percelen. De komende periode werken we aan heldere richtlijnen en voorwaarden voor o.a. de adoptie van groen op basis van de beleidsambities in de Groenvisie Hattem. Daarbij houden wij rekening met de ruimtelijke impact van actuele thema's zoals de energietransitie en klimaatadaptatie.

- **Wegbeheer**

Het onderhoudsniveau van de wegen is op niveau C vastgesteld. Steeds meer wegen komen op deze ondergrens van de vastgestelde kwaliteit. Als goed beheerder zoeken we naar een optimale verhouding tussen de onderhoudskosten en de vervangingsinvesteringen, zoveel mogelijk afgestemd op GVVP en vervanging van riolering.

De afstemming tussen de maatregelen wegen en riolering wordt in het voorjaar na de cyclische inspectieronde van de wegen (Q3 2023) en de riolering geactualiseerd en vertaald naar uitvoeringsplannen en projecten voor het meerjaren investeringsplan.

Naast de reguliere onderhoudsbudgetten bedraagt het investeringsvolume dat voor de periode 2024 t/m 2027 op het meerjaren investeringsprogramma is opgenomen voor het taakveld wegen respectievelijk:

2024	2025	2026	2027
€ 6.597.000	€ 3.826.000	€ 999.000	€ 999.000

- **Civiel technische kunstwerken**

De gemeente Hattem heeft 17 bruggen, 2 steigers en 5 duikers in beheer. In 2023 zijn deze kunstwerken geïnspecteerd en is een meerjaren onderhoudsplan opgesteld voor de periode 2023-2033. De uitvoering van het onderhoud en de vervangingen wordt in overeenstemming met de planning uitgevoerd en opgenomen in het MIP.

- **Openbare Verlichting**

In 2012 heeft de raad de visie "duurzaamheid in de openbare verlichting H2O" en het beleidsplan "Openbare verlichting gemeente Hattem" vastgesteld. De raad heeft ervoor gekozen om het maatregelenpakket uit te laten voeren waarbij de verduurzaming van de openbare verlichting versneld wordt uitgevoerd. Eind 2023 wordt de resterende openbare verlichting voorzien van LED armaturen, waarna de gehele openbare verlichting van de gemeente Hattem voorzien is van LED verlichting.

- **Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan (GVVP):**

In 2018 is het GVVP vastgesteld vanwege nieuwe ontwikkelingen en aangepaste wet- en regelgeving. Om uitvoering te geven aan het GVVP is in 2019 het uitvoeringsprogramma GVVP 2019-2023 vastgesteld door het college. De uit het uitvoeringsprogramma voortvloeiende benodigde maatregelen zijn in het MIP voor 2024 en verder opgenomen en veelal geïntegreerd met herinrichting / reconstructie van wegen. Eind 2023 is het GVVP geëvalueerd en in 2024 zullen de vervolgacties die daaruit voortvloeien worden opgepakt.

- **Openbaar groen bomen**

In 2021 is de Groenvisie Hattem vastgesteld. Om uitvoering te geven aan het plan is een uitvoeringsplan opgesteld. De komende jaren werken we aan de implementatie van de Groenvisie en uitvoering van de maatregelen, o.a. met een beheerplan groen.

- **Speeltuinen en speelweiden**

Naast de reguliere onderhoudsbudgetten bedraagt het investeringsvolume dat voor de periode 2023 t/m 2026 op het meerjaren investeringsprogramma is opgenomen voor vervanging van speeltoestellen respectievelijk:

2024	2025	2026	2027
€ 175.000	€ 175.000	€ 30.000	€ 30.000

- **Vastgoed (onderhoud gebouwen)**

De gebouwen worden op basis van de meerjaren onderhoudsplannen (MJOP) onderhouden.

Voor het opvangen van de financiële begroting- en rekening fluctuaties als gevolg van de jaarlijks muterende onderhoudskosten is bij de begroting 2022 de egaliseringsreserve onderhoud gebouwen omgevormd naar een voorziening meerjaren onderhoud gebouwen.

In 2022 is het MJOP geactualiseerd. Dit heeft geleid tot een aangepaste begroting 2024. In 2023 is een forse prijsstijging van het onderhoud geconstateerd. Dit heeft geleid tot het bijstellen van de uitgangspunten bij de voorziening. De jaarlijkse dotatie is geactualiseerd en van € 253.000 verhoogd tot € 283.000. De oorzaak van deze stijging ligt in de aanbesteding van installatietechniek en de eerder genoemde prijsstijging. Vanaf dit jaar zal de dotatie jaarlijks geïndexeerd worden met het geldende inflatiepercentage, om zodoende voldoende budget te hebben voor het jaarlijkse onderhoud. De mogelijke meer- of minderkosten zullen jaarlijks verrekend worden met de te vormen voorziening. In het voorliggende MJOP zijn 2 onderwerpen niet verwerkt:

- Voor het onderhoud van het Stadhuis zijn er in de periode van 2024 - 2027 geen onderhoudskosten meegenomen in het MJOP vanwege de mogelijke verbouwing van het stadhuis. Voor onverwachte kosten is in dit MJOP een bedrag van circa € 50.000 per jaar gereserveerd.
- In het voorliggende MJOP zijn klimaatmaatregelen voor het verduurzamen van gebouwen niet meegenomen. Dit dient in de komende periode nader uitgewerkt te worden.

Voor de begroting van 2024 heeft een verdere inventarisatie op detailniveau plaatsgevonden en zijn de bedragen geïndexeerd. In de figuur 1 zal weergegeven worden welke onderhoudskosten per gebouw begroot zijn in het MJOP 2024-2027.

Gebouwnaam	2024	2025	2026	2027	Totaal
Windkorenemolen De Fortuin	€ 29.193	€ 23.653	€ 19.047	€ 19.130	€ 91.024
Brandweerkazerne	€ 29.033	€ 15.570	€ 36.925	€ 21.486	€ 103.014
Stadhuis	€ 130.358	€ 170.312	€ 85.340	€ 105.050	€ 491.060
Stadhuis 2022-2025	€ -130.358	€ -170.312	€ -85.340	€ -105.050	€ -491.060
Stadhuis onderhoud	€ 47.999	€ 47.999	€ 47.999	€ 47.999	€ 191.995
Gemeentewerf	€ 51.257	€ 50.343	€ 20.002	€ 53.973	€ 175.574
Parkeergarage Tinneplein	€ 94.062	€ 87.190	€ 7.481	€ 9.716	€ 198.448
Voermanmuseum	€ 47.235	€ 38.088	€ 33.565	€ 17.126	€ 136.014
Gymzaal Eijerdijk	€ 37.340	€ 5.182	€ 40.319	€ 32.643	€ 115.484
Gymzaal De Hunze	€ 36.918	€ 10.904	€ 42.234	€ 175.766	€ 265.823
Gymzaal Spoorstraat	€ 53.423	€ 132.497	€ 63.939	€ 22.901	€ 272.761
Kinderopvang Partou	€ 32.136	€ 32.748	€ 98.555	€ 20.324	€ 183.762
Dijkpoort	€ 10.578	€ 13.988	€ 13.923	€ 19.189	€ 57.678
Huisje op de vestingmuur	€ 743	€ 6.060	€ 3.443	€ 303	€ 10.550
Stadsmuren	€ 217	€ 217	€ 1.449	€ 8.845	€ 10.729
Toren	€ 14.822	€ 12.372	€ 11.660	€ 11.001	€ 49.855
Verkentoren op de vestingmuur	€ 2.226	€ -	€ -	€ 550	€ 2.776
Havengebouw	€ 7.085	€ 13.423	€ 11.064	€ 10.295	€ 41.868
Begraafplaats	€ 11.899	€ 457	€ 457	€ 825	€ 13.639
Museum Anton Pieck	€ 21.633	€ 15.003	€ 33.500	€ 18.138	€ 88.274
Totaal	€ 527.798	€ 505.694	€ 485.564	€ 490.212	€ 2.009.268
Mutatie voorziening onderhoud	€ -167.798	€ -131.294	€ -96.188	€ -85.261	€ -480.541
Jaarlijkse onderhoudslast	€ 360.000	€ 374.400	€ 389.376	€ 404.951	€ 1.528.727

Figuur 1 MJOP overzicht kosten per gebouw 2024-2027

In figuur 2 zal de ontwikkeling van de te vormen voorziening worden weergegeven. Aan de hand van een regulatie van de jaarlijkse onderhoudskosten op € 360.000 is de voorziening vormgegeven, de dotatie wordt geïndexeerd met het inflatiepercentage in verband met de stijgende kosten. Door middel van een jaarlijkse dotatie of onttrekking aan de te voorziening Onderhoud.

Figuur 2 Voorziening onderhoud gebouwen

Uit de bovenstaande blijkt dat het voorliggende MJOP in de periode van 2024-2037 betaalbaar is en dat binnen de budgettaire kaders voor het onderhoud dit mogelijk is.

Wij onderscheiden drie soorten onderhoud; planmatig , contractonderhoud en klachtenonderhoud.

- *Planmatig onderhoud*
Voor gebouwen maken wij gebruik van het meerjaren onderhoudsprogramma. We stellen hierbij per gebouw een onderhoudsplan op voor een termijn van 10 jaar. Voor de langere termijn wordt gebruik gemaakt van de cyclische benadering.
- *Contract onderhoud*
Bestaat uit jaarlijks terugkerend (installatie)onderhoud, met een preventief karakter.
- *Klachtenonderhoud*
Dagelijkse meldingen van storingen loopt via meldingen openbare ruimte (MOR) of komen binnen per mail via onderhoud@hattem.nl.
- *Verduurzamingsmaatregelen t.b.v. onderhoud*
- De maatregelen die onze gebouwen verduurzamen zijn in 2023 uitgewerkt binnen het normale planmatige onderhoud of vervangingsonderhoud. Extra verduurzamingsmaatregelen zijn niet opgenomen in het MJOP.

De Matrix betreffende de NEN 2767 is hieronder weergegeven:

Conditie score						
gebrek	intensiteit	OMVANG				
		<2% Incidenteel	2 - 10% Plaatselijk	10 - 30% Regelmatig	30 - 70% Aanzienlijk	>70% Algemeen
GERING	Begin	1	1	1	1	2
	Duidelijk	1	1	1	2	3
	Eind	1	1	2	3	4
SERIEUS	Begin	1	1	1	2	3
	Duidelijk	1	1	2	3	4
	Eind	1	2	3	4	5
ERNSTIG	Begin	1	1	2	3	4
	Duidelijk	1	2	3	4	5
	Eind	2	3	4	5	6

De NEN 2767 is een methodiek om zo objectief mogelijk een kwaliteitsscore aan bouwkundige en installatie technische elementen te kunnen toekennen.

Deze beoordeling per element gaat uit van drie beoordelingscriteria aan een element, welke resulteert in een score voor dat betreffende element:

- De ernst van het gebrek, waarbij meerdere gebreken aan een element kunnen voorkomen (ernstig, serieus of gering), genormeerd in de NEN 2767 gebrekenlijst.
- De intensiteit van het betreffende gebrek (begin-, gevorderd- of eindstadium), matig objectief te meten.
- Omvang van het betreffende gebrek (5 omvangsgroepen) grotendeels objectief te meten. De conditiemeting is een feitelijke vaststelling van de staat waarin een element verkeerd. Dit normeren we met een conditiescore.

De aanwezige gebreken op en aan een aanwezig element of onderdeel (in zijn totaliteit) en de veroudering (leeftijd), bepalen gezamenlijk de conditiescore. Indien echter een bepaald element op een bepaalde plaats een zeer afwijkende staat van onderhoud of afwijkende gebreken laat zien ten opzichte van gelijke omliggende elementen (en daardoor geen referentie kan zijn), dan wordt dit element separaat beoordeeld. Naast het bepalen van de conditie van een element dienen, ten behoeve van het eventueel terugbrengen van een element naar een acceptabel conditieniveau, maatregelen bepaald te worden.

De inspecteur die objectief de conditie vast stelt, zal hier een voorstel voor doen, naar aanleiding van het vooraf vastgestelde beleid (zie hiervoor de A/P matrix).

De medewerker van Gemeente Hattem zal het voorstel en de maatregelen verwerken in het MJOP. Daarnaast zullen de medewerkers van Gemeente Hattem het MJOP verder updaten en up-to-date houden middels periodieke (jaarlijkse) controles.

INLEIDING

Bij de uitoefening van de financieringsfunctie worden de regels in acht genomen, welke in de wet Financiering decentrale overheden (wet Fido), de door raad vastgestelde financiële verordening en in het BBV zijn opgenomen. De wet Fido bevat instrumenten om de risico's te beperken die gemeenten lopen bij het lenen en het uitzetten van financiële middelen. In deze wet is onder meer een verbod opgenomen voor het inzetten van financieringsmiddelen voor andere dan publieke doelen.

Samen met de financiële regelgeving van de Gemeentewet en de Financiële verhoudingswet, met het artikel 12-regime en het financiële toezicht draagt de wet Fido bij aan het grote vertrouwen van de financiële sector in de overheid. Overheidsorganen hebben daardoor gunstige financieringsvoorwaarden.

ONTWIKKELINGEN

- **BBV wijzigingen**

In de notitie Rente 2017 van de commissie BBV is de regelgeving voor de rente geactualiseerd. Het doel van de notitie is om harmonisatie van en inzicht in de wijze van rentetoerekening en de berekening van het renteomslagpercentage door gemeenten. Dit leidt tot een verbetering van de transparantie van de financiële positie van de gemeente. De notitie bevat een aantal wettelijke bepalingen en een aantal aanbevelingen. Voor de berekeningen van de rente voor de grondexploitatie zijn de wijzigingen al in het boekjaar 2016 ingegaan.

De belangrijkste wijzigingen zijn, samengevat, de volgende:

- Voor de berekening van het rentepercentage voor het grondbedrijf wordt rekening gehouden met het aandeel eigen vermogen waarover de gemeente beschikt.
- De berekening van het rente omslagpercentage is veranderd.
- Het te hanteren rentepercentage mag maximaal 0,5% afwijken van het berekende rente omslagpercentage.
- In de paragraaf financiering komt een renteschema te staan waaruit de toerekening van rente aan de diverse onderdelen blijkt. In deze paragraaf is het genoemde renteschema opgenomen.

- **Algemeen**

- De treasuryfunctie is als volgt te definiëren:

De treasuryfunctie omvat alle activiteiten die zich richten op het besturen en beheersen van, het verantwoord en het toezicht houden op de financiële vermogenswaarden, de financiële stromen, de financiële posities en de hieraan verbonden risico's. De treasuryfunctie bestaat uit vier deelfuncties: risicobeheer, gemeentefinanciering, kasbeheer en debiteuren- en crediteurenbeheer. De financieringsfunctie dient zich te beperken tot financieringen ten behoeve van de publieke functie, en dient tevens prudent te zijn.

- **Schatkistbankieren**

- Schatkistbankieren houdt in dat de tegoeden van decentrale overheden worden aangehouden in de Nederlandse schatkist. Het doel is het verlagen van de schuld van de Economisch Monetaire Unie (EMU). Gemeenten dienen overtollige (liquide) middelen aan te houden in de schatkist of bij andere decentrale overheden. Het woord 'overtollig' verwijst naar alle middelen die decentrale overheden niet onmiddellijk nodig hebben voor de publieke taak. Door het verplichte schatkistbankieren, hoeft de Nederlandse staat minder geld te lenen op de financiële markten en daalt de staatsschuld en de EMU-schuld. Een neveneffect is dat de risico's die decentrale overheden lopen met hun tegoeden worden geminimaliseerd. Een decentrale overheid behoudt de mogelijkheid om leningen te verstrekken en uitzettingen te verrichten voor publieke taken. Voor het aanhouden van liquide middelen buiten de schatkist bestaat een drempel. Voor Hattem is deze drempel voor 2023 en verder € 1.000.000; het meerdere dient bij de schatkist te worden ondergebracht. Het drempelbedrag is gelijk aan 2% van het begrotingstotaal. Indien het begrotings-totaal lager is dan € 500 miljoen, wordt een minimum van €1.000.000 gehanteerd.

- **Wet Houdbaarheid Overheidsfinanciën (Wet Hof) en het EMU-saldo**

- De Europese regeringsleiders hebben in 2011 afspraken gemaakt om de financiële stabiliteit van de EU en de eurozone te waarborgen. De Europese afspraken ten aanzien van begrotingsdiscipline zijn in Nederland opgenomen in de Wet houdbare overheidsfinanciën (Wet Hof). De hoogte van de overheidsschuld en de jaarlijkse groei van de overheidsschuld (EMU-saldo) zijn daarbij genormeerd. Alle decentrale overheden samen krijgen een plafond voor het totale EMU-tekort van gemeenten, provincies en waterschappen in een jaar.

Dit kan onder andere tot gevolg hebben dat bijvoorbeeld forse incidentele investeringen in activa in een bepaald jaar tot een tekort leiden. Bij een individuele gemeente zal het EMU-saldo hoge schommelingen te zien geven. Indicatief is de referentiewaarde ongeveer 4 % van het begrotingstotaal. Voor de gemeente Hattem is dat ongeveer € 1 miljoen.

In artikel 20 en 23 van het nieuwe BBV is bepaald dat gemeenten het meerjarige EMU-saldo in beeld dient te brengen. Dit saldo is hieronder in de vorm van een kasstroombalans per ultimo van het jaar terug te vinden naast het EMU-saldo van het huidige en vorige verslagjaar.

financiële sfeer

<i>x € 1.000,-</i>	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Investeringen Financiële Vaste Activa	10.673	10.626	10.414	10.287	10.159	10.029
Financieringsoverschot/werkkapitaal	12.527	8.142	1.445	-2.484	-2.463	-2.558
Vaste Schuld	-43.971	-41.794	-39.614	-40.245	-52.840	-58.884
Vorderingen saldo (Cumulatief EMU)	-20.771	-23.026	-27.755	-32.442	-45.145	-51.413
Toename/afname EMU-saldo	-2.246	-2.255	-4.729	-4.687	-12.702	-6.269

De toename van het EMU-saldo is in de jaren 2023 tot en met 2027 afgerond € 30 miljoen voornamelijk door de hoge investeringsambitie van de gemeente Hattem, zoals ook is terug te vinden bij de toename van de materiële vaste activa.

reële sfeer

x € 1.000,-	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Totaal Eigen Vermogen	10.774	10.886	10.725	11.478	11.297	11.224
Totaal Materiële Vaste Activa	-33.441	-35.002	-40.799	-44.978	-58.774	-65.176
Voorzieningen	2.703	2.991	2.857	2.920	2.946	3.153
Voorraad grondbedrijf	-807	-1.901	-538	-1.862	-614	-614
Vorderingen saldo (Cumulatief EMU)	-20.771	-23.026	-27.755	-32.442	-45.145	-51.413
Toename/afname EMU-saldo	-2.246	-2.255	-4.729	-4.687	-12.702	-6.269

In de septembercirculaire 2022 (norm voor 3 jaar) zijn de referentiewaarden per gemeente meegegeven. Voor Hattem is deze referentiewaarde: -4,0% van het begrotingstotaal 2024 van € 34.450.000 is een bedrag van -€ 1.378.000. Dit betekent dat binnen de macro-norm de gemeente Hattem meetelt voor een geraamde afname van het EMU-saldo van € 1.378.000. Voor 2024 geldt dat wij deze norm overschrijden.

EMU-saldo t.o.v. de Referentiewaarde

x € 1.000,-	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Vorderingen saldo (Cumulatief EMU)	-20.771	-23.026	-27.755	-32.442	-45.145	-51.413
Toename/afname EMU-saldo t.o.v. vorig jaar	-2.246	-2.255	-4.729	-4.687	-12.702	-6.269
Referentiewaarde (septembercirculaire 2022)	-1.047	-1.204	-1.378	-1.378	-1.378	-1.378
Saldo boven (+) of onder (-) de referentiewaarde	-1.199	-1.051	-3.351	-3.309	-11.324	-4.891

- **Risicobeheer.**

In de wet FIDO staan de uitgangspunten van het risicobeheer genoemd. Onder risico's worden hierin verstaan renterisico's, koersrisico, kredietrisico, intern liquiditeitsrisico en valutarisico.

Onder het renterisicobeheer vallen de volgende activiteiten:

1. Het per kwartaal bepalen van de kasgeldlimiet
2. Het jaarlijks bepalen van de renterisiconorm

1. Kasgeldlimiet

Dit is een hulpmiddel om de renterisico's op korte financiering te beperken. Jaarlijks wordt door het ministerie aangegeven, welk bedrag gefinancierd mag worden met kort geld (rekening-courant en kortlopende leningen): **de kasgeldlimiet**. Het betreft een percentage (momenteel 8,5%) van het totaal van de begroting bij aanvang van het begrotingsjaar. Ieder kwartaal wordt de gemiddelde liquiditeitspositie berekend. Dit gebeurt door het bepalen van het gemiddelde kassaldo over het betreffende kwartaal. Dit saldo wordt getoetst aan de berekende kasgeldlimiet. Bij structurele overschrijding van deze limiet (langer dan 3 kwartalen) dient de vlottende schuld geconsolideerd te worden door het afsluiten van een langlopende geldlening. Tevens dient bij een overschrijding de provincie hiervan op de hoogte gebracht te worden, en een ontheffing te worden aangevraagd. Uit onderstaand overzicht blijkt het kasgeldlimiet voor de jaren 2023 tot en met 2027:

	(Bedragen x EUR 1.000)					
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
	budget	budget	budget	budget	budget	budget
Begrotingstotaal (lasten) primaire begroting	30.007	31.030	34.448	35.452	35.205	36.322
Kasgeldlimiet 8,5% hierover	2.551	2.638	2.928	3.013	2.992	3.087

2. Renterisiconorm

Jaarlijks bij de begroting dient de renterisiconorm over de langlopende schulden te worden berekend. Deze bedraagt 20% van het begrotingstotaal. Daarnaast dient te worden berekend het renterisico van de totale vaste schuld. Het berekende renterisico wordt vergeleken met de renterisiconorm.

Het doel van de renterisiconorm is het beperken van de gevolgen van een stijgende kapitaalmarktrente op de rentelasten van de gemeente. Dit wordt bereikt door een limiet te stellen aan dat deel van de vaste schuld waarover het rentepercentage in een jaar mag worden aangepast aan de marktrente. Per jaar mag maximaal 20% van het begrotingstotaal een rentewijziging ondergaan. Uit onderstaand overzicht blijkt dat het bedrag waarover renterisico wordt gelopen lager is dan de renterisiconorm.

	(Bedragen x EUR 1.000)					
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Renterisico op vaste schuld	budget	budget	budget	budget	budget	budget
1. Renteherzieningen	0	0	0	0	0	1
2. Aflossingen	1.949	1.952	2.180	2.180	2.200	2.203
3. Renterisico op vaste schuld (1 + 2)	1.949	1.952	2.180	2.180	2.200	2.204

4 Renterisiconorm	2022	2023	2024	2025	2026	2027
4a. Begrotingstotaal (lasten, volgens prim. begroting)	30.007	31.030	34.448	35.452	35.205	36.322
4b. Het bij ministeriële regeling vastgestelde percentage	0	0	20%	20%	20%	20%
4. Renterisiconorm	6.001	6.206	6.890	7.090	7.041	7.264

Toets Renterisiconorm	2022	2023	2024	2025	2026	2027
3. Renterisico op vaste schuld	1.949	1.952	2.180	2.180	2.200	2.204
4. Renterisiconorm	6.001	6.206	6.890	7.090	7.041	7.264
5. Ruimte onder de norm	4.053	4.254	4.709	4.910	4.841	5.060

Bij het afsluiten van leningen wordt rekening gehouden met de renterisiconorm door te kiezen voor een spreiding in looptijden van de leningen, en/of door te kiezen voor een jaarlijkse aflossing. Daarbij wordt gestuurd op het minimaliseren van de rentelasten.

Renterisico op nog aan te trekken leningen

In bovenstaand overzicht is uitgegaan van de bestaande vaste schuld en de nog aan te trekken leningen. Er is ook een meerjarenraming voor de financieringsbehoefte tot en met 2027 opgesteld. Uit dat overzicht blijkt dat volgens de ramingen in 2025 een gelimiteerde financiering van € 2.812.000 wordt aangetrokken. De benodigde extra financiering lang geld loopt op naar € 25,8 miljoen in 2027. Hierbij is er overigens van uitgegaan dat alle investeringen volgens het Meerjareninvesteringsprogramma plaatsvinden en bestaande leningen worden (deels) afgelost. In deze begroting hebben wij uit praktische overwegingen de extra (nog niet bekende) aflossingsverplichtingen, die de nieuw aan te trekken leningen met zich mee kunnen brengen, niet meegenomen. Verder is in deze begroting uitgegaan van een structureel extra rentelast van 3,60% voor de nog aan te trekken leningen van in totaal € 26 miljoen (exclusief aflossingen) van 2024 t/m 2027. In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing hebben wij een rente risico opgenomen voor die nog aan te trekken leningen, waarbij wij uitgaan van een rentestijging van 0,25% per jaar voor de jaren 2024 t/m 2027. Tot cumulatief 1% extra in het jaar 2027. De maximale extra rentelast bedraagt dan circa € 580.000 per jaar extra.

- **Kasbeheer**

Het kasbeheer omvat het beheer van alle geldstromen, gericht op alle kas- en rekening-courant posities, waaronder het aantrekken van gelden op de geldmarkt en het beleggen van overtollige middelen. Het 'AFS kasstroomoverzicht' hieronder geeft zicht op de kasstromen van deze meerjarenbegroting.

Tabel: AFS Kasstroomoverzicht per ultimo jaar

x € 1.000	2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Realisatie	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
<i>Liquide middelen 01-01</i>	12.314	12.710	13.490	6.792	2.864	2.885
Resultaat ná bestemming	686	264	346	448	101	286
Mutaties in de reserves	-142	-3.063	-508	305	-282	-359
Resultaat uit bedrijfsvoering	544	-2.798	-161	754	-181	-74
<i>Aanpassingen voor:</i>						
Afschrijvingen materiële vaste activa	1.781	1.769	1.697	1.640	51.751	3.002
Desinvestering in materiële vaste activa	0	0	0	0	0	0
<i>Cashflow</i>	2.326	-1.029	1.536	2.394	51.571	2.929
Aanpassingen resultaat uit bedrijfsvoering:	1.532	217	-143	839	1.599	2.578
Kasstroom op winstbasis	3.858	-812	1.392	3.233	53.170	5.507
Verkoop voorraad grondbedrijf	0	0	0	0	0	0
Investeringen voorraad grondbedrijf	-509	1.069	1.363	-1.325	1.249	0
Veranderingen in werkkapitaal, exclusief geldmiddelen en kortlopende schulden:	-4.999	-253	0	0	0	0
Kasstroom uit operationele activiteiten	-1.651	5	2.756	1.908	54.418	5.507
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-5.148	-16.012	-7.218	-5.629	-65.356	-9.212
<i>Vrije kasstroom</i>	-6.798	-16.008	-4.462	-3.720	-10.937	-3.705
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	7.195	4.498	-2.235	-208	10.958	3.610
Mutatie geldmiddelen	396	-11.510	-6.698	-3.929	21	-95
<i>Liquide middelen 31-12</i>	12.710	1.200	6.792	2.864	2.885	2.790
WERKAPITAAL 01-01	-7.246	11.566	4.344	1.573	-2.379	-2.265
Mutatie werkkapitaal	4.940	-13.895	-6.698	-3.929	21	-95
WERKAPITAAL 31-12	-2.306	-2.329	-2.354	-2.356	-2.358	-2.360

- Rentevisie**

- De marktrente voor leningen 10 jaar met een lineaire fixe aflossing is in 2023 gestegen naar 3,84% (28-09-2022). De verwachting is, dat de wereldeconomie in 2023 nog last ondervindt van de hoge inflatie voornamelijk a.g.v. de oorlog in Oekraïne. Om de inflatie te beteugelen stijgen wereldwijd de rentes nog steeds. De verwachting voor 2024 is dat de rente minder hard zal stijgen dan in 2023.

De verwachting is dat de korte rente in 2023 eveneens zal stijgen. Het beleid is gericht op het maximaal aantrekken van kort geld tot maximaal de kasgeldlimiet.

- **Financiering**

De ontwikkeling van de financieringspositie is afhankelijk van de behoefte aan middelen. Hierbij dient rekening gehouden te worden met de aanwezige eigen financiële middelen en de voorgenomen investeringen.

- Het verloop van het werkkapitaal wordt het komende jaar beïnvloed door diverse factoren vanwege de financieringsbehoefte met betrekking tot de lopende investeringen.
- Langlopende activa (langer dan 1 jaar) worden zoveel mogelijk gefinancierd met lang vermogen.

Uit onderstaand overzicht blijkt de begrote meerjarige financieringsbehoefte voor de jaren 2022 t/m 2027 per 31 december:

Bedragen x EUR 1.000	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Financieringsbehoefte (A):						
Vaste activa + Grondbedrijf	46.895	58.718	64.691	72.801	72.622	71.946
Financieringsmiddelen (B):						
Geldleningen > 1 jaar*	43.971	46.079	51.115	57.126	56.306	56.029
Reserves en voorzieningen	10.303	10.001	10.936	13.001	13.602	13.240
Totaal vaste passiva	54.274	56.080	62.051	70.127	69.908	69.270
Financieringstekort A - B (1)	-7.379	2.638	2.640	2.674	2.714	2.676
Kasgeldlimiet (2):	2.551	2.638	2.640	2.674	2.714	2.676
Financieringstekort boven de kasgeldlimiet	-9.930	0	0	0	0	0

* In bovenstaande tabel zijn bij 'Geldleningen > 1 jaar' nog nieuw aan te trekken leningen opgenomen van:

2023: € 0 miljoen

2024: € 0 miljoen

2025: € 2,8 miljoen

2026: € 14,8 miljoen

2027: € 8,2 miljoen

- **Rente omslag en renteresultaat**

In de begroting is de renteomslag berekend volgens de methodiek die het BBV voorschrijft. De omslagrente voor het begrotingsjaar 2024 is 1,00%.

- In het schema op de volgende pagina is weergegeven hoe de rente aan de investeringen, grondexploitaties en taakvelden is toegerekend.
- Hierna zijn de totale rentelasten weergegeven. Die komen voor 2024 uit op €674.818 Hiervan heeft een deel betrekking op leningen die zijn doorgeleend aan derden zoals verbonden partijen. Daar staan rentebaten tegenover.
- Uit het schema blijkt dat het renteresultaat uitkomt op een saldo van € 62.299 -/-. Dit saldo ontstaat mede doordat gekozen is voor een renteomslag van 1,00%, waarbij gebruik is gemaakt van de mogelijkheid om het berekende percentage van 0,82% af te ronden binnen de wettelijke bandbreedte van 0,5%.

Renteschema BBV

	Rente
a. <u>De externe rentelasten over lange financiering</u>	674.818
b. De externe rentebaten :	360.547
Totaal door te rekenen externe rente	<u>314.271</u>
c1. Af: De rente tbv grexp Woonzorgzone 1,21% x € 1.901.351	22.825
Saldo door te rekenen externe rente	<u>291.446</u>
d1. Rente over eigen vermogen	0
d2. Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	0
De aan taakvelden (programma's inclusief overzicht Overhead) toe te rekenen rente	<u>291.446</u>
e. De werkelijk aan taakvelden (programma's inclusief overzicht Overhead) toegerekende rente (renteomslag)	353.745
f. Renteresultaat op het taakveld treasury	<u>-62.299</u>

Berekening omslagrente percentage:

Vaste activa begrote boekwaarde per 1-1-2023	54.944.724
Af activa waarvoor geen omslagrente van toepassing is:	7.125.300
- Vaste geldleningen / deelnemingen/kap. Verstrekingen	10.543.558
- Grondbedrijf (IJsbaan / Woonzorgzone)	<u>1.901.351</u>
	<u>19.570.209</u>
Over	35.374.515
Toe te rekenen rente aan taakvelden	<u>291.446</u>

Renteresultaat:

Rente% (291.446 / 35.374.515)	0,82%
Afgerond	<u>1,00%</u>
(Afronding moet plaatsvinden binnen een veelvoud van 0,5% en binnen een marge van 0,5%.)	

Renteresultaat door afronding (0,82% min 1,00% x 35.374.515)	<u>-62.300</u>
---	-----------------------

• INLEIDING

In programma 3 wordt de ambitie voor besturen en organiseren nader toegelicht. Samen Hatterm vormt het kernprogramma om deze ambitie te verwezenlijken.

De vakdisciplines van de keten Ondersteuning zijn mede richtinggevend én ondersteunend aan de uitvoering van dat programma. Er wordt gewerkt vanuit business-partnerschap zodat vakkennis nadrukkelijk(er) wordt ingezet én ontwikkeld ten gunste van goed (be)sturen en functioneren van de organisatie.

In deze paragraaf worden de belangrijkste ontwikkelingen beschreven. Wij verwijzen hier naar deze resultaten. In deze paragraaf benoemen we concreet wat we gaan doen.

• RELEVANTE ONTWIKKELINGEN**• Informatievoorziening**

Het opdrachtgeverschap voor gezamenlijke i-projecten zal door de 3 organisaties verder ontwikkeld moeten worden. Hiervoor zijn binnen de domeinen gezamenlijke visies ontwikkeld die richting geven aan organisatiedoelen, beoogde nieuwe werkwijzen en digitale ondersteuning. Vervolgens worden projecten gedefinieerd met als doel gezamenlijk aan te besteden en ons landschap van applicaties te optimaliseren.

Inmiddels ligt er een concept informatiebeleidsplan, met als doel de ontwikkelingen in- en de behoefte aan informatievoorziening te bundelen en te vertalen naar een overzichtelijke projectportfolio voor de drie organisaties. De (be)sturing van de samenwerking tussen de CIO office met de 3 organisaties en de onderlinge samenwerking tussen de 3 organisaties afzonderlijk, spelen daarbij een belangrijke rol.

Voor het komende jaar zijn keuzes gemaakt in wat we willen en kunnen doen. Onderwerpen die onvermijdbaar zijn, hebben prioriteit. Verder ligt de focus op afmaken en mogelijk vertragen van projecten waar mee is begonnen en starten van projecten die randvoorwaardelijk zijn om verder te komen en resultaten te halen in verdergaande digitaliseren en verbetering van in- en externe dienstverlening van de 3 organisaties.

De grote onderwerpen die in aandacht vragen zijn:

- kostenbeheersing met behulp van benchmarkonderzoek
- (her)oriëntatie inrichting van de IT governance; versterken (be)sturing van IT samenwerking en inrichten en ontwikkelen projectportfoliomanagement
- Centraliseren functioneel beheer; onderzoek naar organisatie-inrichting en invulling van rollen .

Financiële impact

De afgelopen jaren is veel geïnvesteerd in het richten en inrichten van de IT samenwerking, met als doel om gezamenlijk opgaven uit te voeren en daarvoor de randvoorwaarden in te vullen. De huidige I-begroting geeft een overzichtelijk beeld over de exploitatie en investeringsbehoeften. Het financieel raamwerk dat hierdoor is ontstaan, geldt ook als kader voor het komende jaar. Behoudens bijzondere omstandigheden of onvoorziene ontwikkelingen, worden de gezamenlijk projecten voor het komende jaar, binnen het investeringsvolume van de meerjarenbegroting opgevangen.

- **Automatisering**

De IT in H2O verband raakt ruim 800 medewerkers op 10 verschillende locaties. Na de coronacrisis blijven we ook meer thuis werken en is er feitelijk sprake van het beheren en ondersteunen van ruim 800 verschillende locaties. Verder is sprake van een toename van het aantal medewerkers bij de drie gemeenten, hetgeen zich ook vertaalt naar een grotere hulpvraag aan de i-Dienst. Deze hulpvraag vraagt een permanente ontwikkeling van de organisatie en meebewegen met technologische ontwikkelingen die onvermijdelijk zijn om een veilige en moderne werkomgeving aan te (blijven) bieden.

Door het stijgende personeelsbestand, meer thuiswerken en de gestegen kosten voor apparatuur en software, is de deelnemer bijdrage aan de gezamenlijke I-Dienst met structureel € 110.000,- bijgesteld.

- **Informatiebeheer**

Informatiehuishouding op orde

- We werken in H2O verband aan een gezamenlijk programma om het informatiebeheer voor de drie gemeenten op orde te krijgen. Dit is noodzakelijk door de wettelijke eisen die o.a. gesteld worden door de Archiefwet en de Wet Open Overheid.
Nieuwe eisen inzake Duurzame Toegankelijke Informatiehuishouding en de Wet Modernisering Elektronisch Bestuurlijk Verkeer, maar ook het nieuwe gezamenlijke zaaksysteem, maken de noodzaak om de basis op orde te brengen urgent.
- In het kader van de verkenning én met het oog op de samenvoeging vindt er ook een nulmeting informatiebeheer plaats. Deze nulmeting geeft inzicht in de stand van zaken op het gebied informatiebeheer. Op basis van de meting zal een advies worden opgesteld met te nemen beheersmaatregelen.

Wet open overheid

De Wet open overheid verplicht de gemeenten tot het actief openbaar maken van documenten, verdeeld over een elftal categorieën én het op orde brengen van de informatiehuishouding van bestuursorganen. Voor de uitvoering van deze wet zijn gelden beschikbaar gesteld via het Gemeentefonds.

Toekomst streekarchief Epe, Hattem en Heerde

In juli 2022 hebben we besloten tot het verrichten van een verkennend onderzoek naar de mogelijkheden van samenvoeging met het Streekarchivariaat Noordwest Veluwe en de raad is hierover geïnformeerd in september van dat jaar. In deze verkenning richten we ons op een nieuwe gemeenschappelijke regeling in de vorm van een bedrijfsvoeringorganisatie (BVO) ingaande 1 juli 2024. We zullen daarover tijdig een voorstel aanbieden. Rekening gehouden moet worden met meerkosten als gevolg van deze fusie ten opzichte van de oude gemeenschappelijke regeling. Deze meerkosten zijn op voorhand in de meerjarenbegroting vanaf 2024 verwerkt.

Restauratie archieven.

In het meerjarenprogramma zijn vanaf 2022 voor de komende 5 jaar gelden opgenomen om de restauratie van de oudere archieven, zoals het Franse archief en de Notariële archieven. Deze uitvoering vindt fasegewijs plaats. Inmiddels is de restauratie van de helft van het oud rechterlijk archief van Hattem gereed.

• OVERHEAD

De kosten die verband houden met de gemeentelijke bedrijfsvoering worden verantwoord op programma 4 - Bedrijfsvoering

Verbonden partijen

• INLEIDING

Deze paragraaf omvat een lijst van verbonden partijen. Per partij is aangeven hoe deze bijdraagt aan de realisatie van beleidsdoelstellingen.

Het begrip verbonden partij is in artikel 1, eerste lid, onderdeel b van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) als volgt gedefinieerd: “Een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft.”

Bestuurlijk belang

Bestuurlijk belang wordt gedefinieerd als: “Zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht”.

Financieel belang

Financieel belang wordt gedefinieerd als: “Een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag dat niet verhaalbaar is als de verbonden partij failliet gaat onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt”.

Een verbonden partij betekent participatie in N.V.'s, B.V.'s, Commanditaire Vennootschappen en gemeenschappelijke regelingen. Ook stichtingen en verenigingen, bedrijfsvoeringsorganisaties en een centrumgemeente-constructie kunnen onder verbonden partijen vallen.

Het BBV schrijft verder voor dat de verbonden partijen gecategoriseerd moeten worden opgenomen in de vorm van een lijst met de volgende onderverdeling:

1. gemeenschappelijke regelingen;
2. vennootschappen en coöperaties;
3. stichtingen en verenigingen, en,
4. overige verbonden partijen;

Lijst van verbonden partijen:

Ad1: gemeenschappelijke regelingen

- GGD Noord en Oost Gelderland
- Archeologie Hattem-Zwolle-Zwartewaterland
- Omgevingsdienst Noord Veluwe
- Sociale recherche IJssel-Vechtstreek
- Streekarchivariaat
- Veiligheidsregio Noord en Oost Gelderland
- ICT samenwerking Hattem, Heerde en Oldebroek (H2O)
- Samenwerkingsverband Noord Veluwe
- Vervoercentrale Stedendriehoek / Plus OV

Ad2: vennootschappen en coöperaties

- Alliander NV
- Vitens NV
- Bank Nederlandse Gemeenten NV (BNG NV)
- NV Rova
- Ontwikkelingsmaatschappij Hattemerbroek B.V
- Leisurelands
- Powered by Hattem

Ad3: stichtingen en verenigingen

- -

Ad4: overige verbonden partijen

-

• DEELNEMINGEN GEMEENTE HATTEM

GGD

GGD Noord- en Oost Gelderland gevestigd te Warnsveld

De gemeenten in de regio Noord- en Oost Gelderland zetten zich op bepaalde terreinen van lokale gezondheidszorg samen in voor hun inwoners. Een belangrijke plek daarin hebben gezondheid en hulpverlening.

Doel:

De GGD Noord- en Oost Gelderland heeft tot taak de behartiging van het gemeenschappelijke belang van de deelnemende gemeenten op het gebied van volksgezondheid.

Betrokkenen:

GGD Noord- en Oost-Gelderland is de gezondheidsdienst van 22 gemeenten in de regio's Achterhoek, Midden-IJssel/Oost-Veluwe en Noord-Veluwe, waaronder de gemeente Hattem.

Bestuurlijk belang/participatie:

De deelnemende gemeenten hebben hun samenwerking vastgelegd in een gemeenschappelijke regeling, de 'statuten' van de GGD. Hattem neemt deel in het bestuur. Verder wordt bestuurlijk en ambtelijk deelgenomen in diverse portefeuillehoudersoverleggen van de regio.

Financieel belang:

- *Verdeling kosten:* de gemeente Hattem draagt evenals de andere deelnemers middels een jaarlijkse bijdrage per inwoner bij in de kosten van de gemeenschappelijke regeling.
- *Aandelen:* n.v.t.
- *Dividend:* n.v.t.
- *Vermogen 2023:* in de begroting wordt het resultaat verrekend met de reserves.

x € 1.000,--	Begroot 2024	Begroot 2023	31-12-2022	31-12-2021
<i>Eigen vermogen</i>	2.411	2.211	2.656	2.912
<i>Vreemd vermogen</i>	2.629	2.879	8.787	10.226
<i>Resultaat</i>	0	0	-487	77

(bron: programmabegroting GGD-NOG 2024-2027 en Jaarrekening 2022)

Ontwikkelingen:

De prioriteiten van de GGD-NOG voor 2024 zijn de volgende: NOG gezondere jeugd, NOG gezondere leefomgeving, NOG gezonder oud worden en NOG gezondere leefstijl. Deze prioriteiten komen voort uit de bestuursagenda 2019-2023 van de GGD NOG. Deze prioriteiten sluiten

uitstekend aan op de prioriteiten uit het volksgezondheidsbeleid van de gemeente Hattem. Ook sluiten deze prioriteiten goed aan op de inzet die in Hattem wordt gepleegd op preventie (door bijvoorbeeld JOGG), maar ook op de koppeling die in Hattem wordt gelegd tussen volksgezondheid en de nieuwe omgevingswet.

BNG

N.V. Bank voor Nederlandse Gemeenten gevestigd te 's Gravenhage

Doel:

De bank Nederlandse Gemeenten is voor overheden en instellingen voor het maatschappelijke belang. Met gespecificeerde financiële dienstverlening draagt de BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. De strategie van de bank is gericht op het behouden van substantiële marktaandeelen in het Nederlands maatschappelijk domein en het handhaven van een excellente kredietwaardigheid (Triple A). Daarnaast streeft zij naar een redelijk rendement voor haar aandeelhouders. De BNG biedt financiële diensten op maat, zoals kredietverlening, betalingsverkeer, advisering en elektronisch bankieren. Daarnaast neemt zij deel aan projecten in de vorm van publiek private samenwerking.

Betrokkenen:

Overheden en instellingen op het gebied van volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs, cultuur en openbaar nut (publieke sector).

Bestuurlijk belang/participatie:

De gemeente Hattem participeert in het aandelenkapitaal.

Financieel belang:

- *Algemeen:* De bank is een structuurvennootschap. Het rijk is houder van de helft van de aandelen, de andere helft is in handen van gemeenten, provincies en het waterschap. Aangezien de aandeelhouders van de bank alle overheden zijn, is de BNG vanzelfsprekend onderdeel van de publieke sector.
- *Aandelen:* de gemeente Hattem heeft per 1 januari 2023 een aantal van 30.030 aandelen in bezit met een nominale waarde van € 2,50 per aandeel.
- *Dividend:* voor 2024 wordt een dividend geraamd van € 50.000
- *Uitgekeerd dividend 2022* (€ 2,50 per aandeel); € 75.000, ontvangen in 2023
- *Uitgekeerd dividend 2021* (€ 2,28 per aandeel); € 68.500
- *Uitgekeerd dividend 2020* (€ 1,81 per aandeel); € 54.000

x € 1 mln	Begroot 2023	31-12-2022	31-12-2021	31-12-2020
<i>Eigen vermogen</i>	niet bekend	4.615	5.062	5.097
<i>Vreemd vermogen</i>	niet bekend	107.459	143.995	155.262
<i>Resultaat</i>	niet bekend	300	236	221

(Bron: website BNG - Jaarrekeningen sectie Verbonden partijen)

Ontwikkelingen:

Er is met betrekking tot de BNG een onzekere ontwikkeling van het financieel resultaat en daarmee onzekere winstuitkering voor gemeente. De nettowinst in het eerste halfjaar 2023 van EUR 141 miljoen is lager dan in het eerste halfjaar 2022 van EUR 206 miljoen. (Bron: halfjaarbericht 2023 BNG).

Beleidsvoornemens:

BNG Bank is in het eerste halfjaar van 2022 verder gegaan met de uitvoering van haar strategie 'Ons Kompas Naar Impact'. (Bron: halfjaarbericht 2023 BNG)

Alliander

N.V. Alliander gevestigd te Amsterdam

Doel:

Alliander is een netwerkbedrijf dat zorgt voor het vervoeren van energie en daaraan gerelateerde producten aan particuliere en zakelijke klanten op een betrouwbare, veilige en maatschappelijk verantwoorde manier.

Betrokkenen:

Aandeelhouder is een aantal provincies en een groot aantal gemeenten in Zuid-Holland, Friesland, Gelderland, Noord-Brabant en Noord-Holland.

Bestuurlijk belang:

De aandeelhoudersvergaderingen worden bijgewoond door de portefeuillehouder.

Financieel belang:

- *Aandelen:* de gemeente Hattem houdt per 1 januari 2023 169.659 aandelen NV Alliander in bezit met een nominale waarde van € 1,65 per aandeel. Met jaarlijkse rentebaten van € 15.000.
- *Dividend:* voor 2023 wordt een dividend geraamd van € 100.000.
- Uitgekeerde dividend 2022 (€ 0,60 per aandeel): € 101.500, ontvangen in 2023
- Uitgekeerde dividend 2021 (€ 0,74 per aandeel): € 125.000
- Uitgekeerde dividend 2020 (€ 0,68 per aandeel): € 116.000

<i>x € 1,-- miljoen</i>	<i>Begroot 2023</i>	<i>31-12-2022</i>	<i>31-12-2021</i>	<i>31-12-2020</i>
• <i>Eigen vermogen</i>	niet bekend	4.570	4.470	4.328
• <i>Vreemd vermogen</i>	niet bekend	6.122	5.739	5.094
• <i>Resultaat</i>	niet bekend	198	242	224

Ontwikkelingen:

N.V. Alliander is het netwerkbedrijf dat in 2009 werd afgesplitst van Nuon.

De gegevens voor het jaar 2022 zijn afkomstig uit het Jaarverslag 2022 van Alliander.

De gegevens voor het jaar 2023 zijn niet beschikbaar.

Beleidsvoornemens:

Geen

Vitens

Vitens N.V. gevestigd te Zwolle

Doel:

Het uitoefenen van een publiek (drink)waterbedrijf, daaronder begrepen de winning, productie, transport, verkoop en distributie van water, evenals het verrichten van alles wat met de publieke watervoorziening verband houdt of daaraan bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin van het woord.

Betrokkenen:

Aandeelhouders van de vennootschap Vitens N.V. is een aantal provincies en een groot aantal gemeenten in Gelderland, Overijssel, Flevoland en Midden-Nederland.

Bestuurlijk belang:

De gemeente Hattem heeft een wethouder in de aandeelhoudersvergadering.

Financieel belang:

- *Aandelen:* de gemeente Hattem heeft 10.682 aandelen in bezit met een nominale waarde van € 1,--. Binnen de continuïteitsdoelstelling is de solvabiliteit m.i.v. boekjaar 2019 te laag en wordt er tot nader besluit (AvA) geen dividend uitgekeerd.

- Vanaf 2024 wordt dividend begroot € 9.600 (afgerond)
- Geen dividend begroot voor 2022 en 2023

x € 1,-- miljoen	Begroot 2023	31-12-2022	31-12-2021	31-12-2020
Eigen vermogen	niet bekend	650	600	559
Vreemd vermogen	niet bekend	1.446	1.388	1.340
Bedrijfsresultaat	niet bekend	33,9	44,6	52,1

Ontwikkelingen:

Al enige jaren heeft Vitens te maken met financiële ratio's die onder druk staan door het hoge investeringsniveau en de lage WACC. Dat is een ratio die wordt vastgelegd door de Autoriteit Consument en Markt. De ratio heeft als gevolg dat wanneer het bedrijfsresultaat van Vitens boven de WACC uit komt, Vitens de overwinst het jaar daarop in de tarieven moet teruggeven.

De solvabiliteit is in de jaren 2019 en 2020 onder de 30% gedaald. Hiermee voldoet Vitens niet aan de continuïteitsdoelstelling en daarom wordt er geen dividend uitgekeerd. De solvabiliteit in 2022 was 31,0%. In de begroting 2024-2027 verwachten we dat er vanaf 2024 weer dividend wordt uitgekeerd van € 0,90 per aandeel, afgerond € 9.600 per jaar.

Beleidsvoornemens:

Geen

Leisurelands **Leisurelands gevestigd te Arnhem**

Doel:

De handelsnaam van RGV Holding BV is Leisurelands. Leisurelands heeft tot taak de behartiging van het gemeenschappelijke belang van de deelnemende gemeenten wat betreft de ontwikkeling van recreatieve en toeristische mogelijkheden in het gebied, dit met bescherming van het landschappelijke karakter. RGV Holding B.V. is eigenaar van in totaal 19 openbare, laagdrempelig toegankelijke recreatiegebieden waaronder jachthaven Hattem en Heerderstrand.

Betrokkenen:

Aan de recreatiegemeenschap wordt onder andere door Veluwe gemeenten deelgenomen, waaronder de gemeente Hattem.

Bestuurlijk belang:

De vergaderingen van het algemeen bestuur worden bijgewoond door de portefeuillehouder.

Financieel belang:

- *Aandelen:* de gemeente Hattem heeft 1 aandeel in Leisurelands.
- *Dividend:* n.v.t.

x € 1.000	31-12-2020	31-12-2019	31-12-2018	31-12-2017
Eigen vermogen	73.105	68.893	63.878*)	57.556
Vreemd vermogen	15.288	46.663	14.412	21.679
Resultaat	4.212	4.422	-687*)	1.277

*) herzien in de jaarrekening van 2019

We hebben geen actuele gegevens van Leisurelands per 4 oktober 2021. Het bovenstaande overzicht is daarom niet geactualiseerd ten opzichte van de begroting 2022.

Ontwikkelingen:

Hattem heeft om niet aandelen verworven in de besloten vennootschap RGV Holding. Het verwerven van de aandelen dient een algemeen belang. Met het verkrijgen van de aandelen worden geen financiële verplichtingen aangegaan.

Gelet op de solvabiliteit en de verbeterde resultaten in 2019 en 2020 risico's wordt het risico voor de gemeente laag ingeschat. Wel met de kanttekening dat er geen actuele financiële informatie beschikbaar is.

Rova

N.V. ROVA gevestigd te Zwolle

Doel:

Het op financieel, milieutechnisch en maatschappelijk verantwoorde wijze exploreren en exploiteren van de afvalzorgplicht van gemeenten.

Betrokkenen:

Aandeelhouders van de vennootschap N.V. ROVA is een groot aantal gemeenten.

Bestuurlijk belang:

De gemeente is vertegenwoordigd in de algemene vergadering van aandeelhouders.

Financieel belang:

- *Aandelen:* de gemeente Hattem heeft 172 aandelen A in bezit met een nominale waarde van € 113,45. Met jaarlijkse rentebaten van € 24.000.
- *Dividend:* voor 2023 wordt een dividend geraamd van € 51.000
- *Uitgekeerd dividend 2022 aandelen A (€ 552 per aandeel):* € 63.000 (ontvangen in 2023)
- *Uitgekeerd dividend 2021 aandelen A (€ 413 per aandeel):* € 71.000
- *Uitgekeerd dividend 2020 aandelen A (€ 413 per aandeel):* € 71.000,

<i>x € 1,-- miljoen</i>	<i>Begroot 2023</i>	<i>31-12-2022</i>	<i>31-12-2021</i>	<i>31-12-2020</i>
• <i>Eigen vermogen</i>	niet bekend	40,9	40,3	39,0
• <i>Vreemd vermogen</i>	niet bekend	63,4	58,9	53,3
• <i>Resultaat</i>	niet bekend	4,4	5,1	5,0

Ontwikkelingen:

Geen.

Beleidsvoornemens:

Geen.

H2O

Ontwikkelingsmaatschappij Hattemerbroek B.V. gevestigd te Oldebroek

Doel:

Het samen met de gemeenten Oldebroek en Heerde ontwikkelen van een gemeentelijk bedrijventerrein waarbij de focus primair ligt op :

- *werving van bedrijven in de logistiek en distributie (op circa 2/3 deel van terrein);*
- *vulling door lokale bedrijfsverplaatsingen (op ca. 1/3 deel van het terrein).*

Betrokkenen:

De drie gemeenten Heerde, Hattem en Oldebroek zijn aandeelhouders elk voor een gelijk deel.

Bestuurlijk belang:

De structuur van Ontwikkelingsmaatschappij Hattemerbroek BV is in 2010 aangepast. Met de nieuwe structuur en doelstellingen ontstaat een constructie waarbinnen de B.V. zich uitsluitend kan focussen op het bedrijventerrein zelf. Als onderdeel van het Vernieuwde Perspectief is de governance verscherpt; het belang daarbij is een duidelijke en op de rol toegesneden deskundige invulling van de samenwerking (door de Directeur/bestuurder van de BV, de Raad van Commissarissen en de aandeelhouders).

Financieel belang:

- *Aandelen:* de gemeente Hattem heeft 1 aandeel in de Ontwikkelingsmij. Hattemerbroek B.V. met een nominale waarde van € 6.000.
- *Dividend:* n.v.t.
- *Garantstelling:* De gemeenten staan garant voor de leningen die door financiers aan het Bedrijvenpark H2O zijn verstrekt. De totale garantstelling is € 39 miljoen. Elk van de drie gemeenten staat garant voor een derde deel van dat bedrag.
- *Bijdrage op- en afritstelsel A28:* In de overeenkomst met de Provincie Gelderland, Rijkswaterstaat en de Ontwikkelingsmaatschappij Hattemerbroek BV, die op 14 maart 2019 is ondertekend, is afgesproken dat de bijdrage door Hattem € 1 miljoen bedraagt.

Zie ook paragraaf B Weerstandsvermogen.

<i>x € 1.000,--</i>	<i>Begroot 2023</i>	<i>31-12-2022</i>	<i>31-12-2021</i>	<i>31-12-2020</i>
<i>Eigen vermogen</i>	niet bekend	2.926	592	18
<i>Vreemd vermogen</i>	niet bekend	7.176	23.868	33.063
<i>Resultaat</i>	niet bekend	2.334	574	0

Ontwikkelingen:

Geen.

Beleidsvoornemens:

De Ontwikkelingsmaatschappij Hattemerbroek BV is verantwoordelijk voor de aan- en verkopen. Dekking vindt plaats uit de opbrengsten in de grondexploitatie. Door de verbeterde marktsituatie is de verwachting is dat in 2025 alle kavels zijn uitgegeven.

Archeologie

Archeologie Hattem-Zwolle-Zwartewaterland gevestigd te Zwolle

Doel:

Het betreft een gemeenschappelijke regeling met het doel om de samenwerking tussen de gemeenten Hattem, Zwartewaterland en Zwolle voort te zetten waarbij de archeologische opgravingsexpertise van de gemeente Zwolle ook wordt ingezet in de gemeente Hattem en aldus tevens wordt bijgedragen aan het vergroten van inzicht in de regionale archeologische informatie en in de samenhangende bewoningsgeschiedenis van dit gebied. Uitgangspunt hierbij is ook het verdrag van Malta dat beoogt het cultureel erfgoed dat zich in de bodem bevindt beter (integraal) te beschermen. Het gaat om archeologische resten als nederzettingen, grafvelden, en gebruiksvoorwerpen.

Betrokkenen:

Gemeente Hattem, Zwolle en Zwartewaterland.

Bestuurlijk belang:

Verantwoordelijkheid nemen voor archeologie en daarin zelfstandig beleid willen voeren.

Financieel belang:

- *Algemeen:* de kosten voor de adviezen van de archeoloog worden berekend aan de hand van de standaard uurtarieven binnen de eenheid Expertisecentrum van de gemeente Zwolle. De uurtarieven worden jaarlijks aangepast.
- *Aandelen:* n.v.t.
- *Dividend:* n.v.t.
- *Eigen vermogen 2023:* n.v.t.
- *Vreemd vermogen 2023:* n.v.t.
- *Resultaat:* n.v.t.

Ontwikkelingen:

Geen.

Beleidsvoornemens:

Geen.

ODNV

Omgevingsdienst Noord Veluwe gevestigd te Harderwijk

Doel:

De Omgevingsdienst voert de milieutaken op de Noord-Veluwe uit. Dit gebeurt in opdracht van haar deelnemers.

De Omgevingsdienst biedt hoogwaardige kennis en expertise op het gebied van vergunningverlening, toezicht, handhaving en milieuadvies. De gemeente Hattem is toegetreden voor de basis milieutaken.

Betrokkenen:

Aan de Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Noord-Veluwe wordt door negen deelnemers deelgenomen, waaronder acht Noord-Veluwse gemeenten en de provincie Gelderland.

Bestuurlijk belang:

De gemeente heeft een vertegenwoordiger in het algemeen bestuur.

Financieel belang:

- *Verdeling kosten:* de gemeente Hattem draagt in 2024 voor € 255.000 bij in de kosten van de gemeenschappelijke regeling ODNV (circa 3,5%).
- *Aandelen:* n.v.t.
- *Dividend:* n.v.t.
- *Vermogen:* in de begroting wordt het resultaat verrekend met de reserves.

x € 1.000,--	Begroot 2024	Begroot 2023	31-12-2022	31-12-2021
<i>Eigen vermogen</i>	0	0	713	784
<i>Vreemd vermogen</i>	1.278	1.278	1.608	880
<i>Resultaat</i>	0	698	698	574

(bron: programmabegroting ODNV 2024-2027 en Jaarrekening 2022)

Ontwikkelingen:

De Omgevingsdienst is operationeel sinds 1 april 2013. De gemeente Hattem is toegetreden per 1 juli 2013. Begin oktober 2023 is voorzien dat op 1 januari 2024 de ODNV (Omgevingsdienst Noord-Veluwe) en OVIJ (Omgevingsdienst Veluwe IJssel) fuseren tot één nieuwe organisatie. De inwerkingtreding van de nieuwe Omgevingsdienst is op 1 januari 2024. Daarna zal de ODNV worden geliquideerd.

Beleidsvoornemens:

Geen.

**Sociale
Recherche**

Sociale recherche IJssel-Vechtstreek, gevestigd te Zwolle

Doel:

De taak en doelstelling van de Sociale recherche is het voorkomen en opsporen van fraude en misbruik van sociale verzekeringswetten en een consultfunctie.

De Gemeenschappelijke Regeling is ontstaan uit het oogpunt van effectiviteit. In een groter dienstverband kan een betere kwaliteit en dienstverlening worden geboden.

Betrokkenen:

Aan de unit Regionale Sociale Recherche van de gemeente Zwolle zijn negen gemeenten aangesloten; Zwolle, Dalfsen, Hardenberg, Ommen, Zwartewaterland, Olst-Wijhe, Kampen, Dronten en Hattem.

Bestuurlijk belang/participatie:

In het bestuursoverleg participeren de wethouders uit de deelnemende gemeenten.

Financieel belang:

- *Algemeen:* de gemeente Zwolle voert de werkzaamheden uit. De kosten worden verrekend op basis van het aantal uitkeringsgerechtigden.
- *Aandelen:* n.v.t.
- *Dividend:* n.v.t.
- *Eigen vermogen 2023:* n.v.t.
- *Vreemd vermogen 2023:* n.v.t.
- *Resultaat:* n.v.t.
- In de begroting 2024 is een gemeentelijke bijdrage geraamd van € 15.000.

Ontwikkelingen:

Geen

Beleidsvoornemens:

Zoveel mogelijk voorkomen en opsporen van fraude en misbruik.

Streek- archief

Gemeenschappelijke Regeling Streekarchivariaat gevestigd te Epe

Doel:

Het beheer en toezicht op openbare archiefbescheiden van de deelnemende gemeenten op en door derden overgebrachte archief kundige wijze uitvoeren.

Betrokkenen:

Aan deze gemeenschappelijke regeling doen de gemeenten Epe, Heerde en Hattem mee.

Bestuurlijk belang:

De drie colleges van B&W nemen de besluiten voor een goede uitvoering van de Archiefwet 1995.

Financieel belang:

- *Algemeen:* De gemeenten worden ondersteund door een archiefcommissie uit hun midden. Deze commissie adviseert hen over aangelegenheden in de archief technische of personele sfeer.
- *Verdeling kosten:* de bijdrage in het streekarchief bedraagt een deel van de salariskosten van de streekarchivaris en van de kosten van de archiefbewaarpplaats. Het aandeel in de exploitatielasten wordt verdeeld op basis van de strekkende meters archiefruimte, die elk van de gemeenten in de archiefbewaarpplaats gebruiken. Deze verdeling wordt eens in de vijf jaar vastgesteld.
- *Aandelen:* n.v.t.
- *Dividend:* n.v.t.
- *Eigen vermogen 2023:* n.v.t.
- *Vreemd vermogen 2023:* n.v.t.
- *Resultaat:* n.v.t.
- In de begroting 2024 is een gemeentelijke bijdrage opgenomen van € 123.500.

Ontwikkelingen:

Er wordt een verkenning uitgevoerd naar een mogelijke fusie met het Streekarchivariaat Noordwest-Veluwe (SNWV).

Beleidsvoornemens:

Geen

VNOG

Veiligheidsregio Noord- en Oost-Gelderland gevestigd te Apeldoorn

Doel:

Rode draad in de begroting 2024-2027 zijn de Opgaven van VNOG uit het regionaal beleidsplan 2021-2024 en de hieronder liggende Toekomstvisie 2020-2026. De Opgaven vormen het concrete antwoord van VNOG op de vragen van de samenleving.

Deze Opgaven zijn:

0. Het voorkomen, beperken en bestrijden van incidenten, rampen en (langdurige) crises (maatschappelijke opdracht) (Incidentbestrijding en crisisorganisatie)
1. Zelfredzaam & risicobewust
2. Vakbekwaam & deskundig
3. Sterke informatiepositie
4. Een gezonde financiële basis en betrokken medewerkers (randvoorwaarde) (gezonde bedrijfsvoering)

Betrokkenen:

In deze gemeenschappelijke regeling werken 22 gemeenten - onderverdeeld in een zestal clusters - in de provincie Gelderland samen op het gebied van veiligheid.

De gemeente Hattem vormt samen met de gemeenten Elburg, Heerde en Oldebroek het cluster Veluwe-Noord.

Bestuurlijk belang:

Het Algemeen Bestuur wordt gevormd door alle burgemeesters van de deelnemende gemeenten. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit de bestuurlijke vertegenwoordigers (burgemeesters) van de clusters.

Financieel belang:

- Algemeen: De gemeenteraad wordt geïnformeerd aan de hand van de planning & control documenten van de VNOG. De vergaderfrequentie van het Algemeen- en Dagelijks Bestuur is vier keer per jaar.
- Verdeling kosten: de gemeentelijke bijdrage is het aandeel in de exploitatielasten en is gebaseerd op een bedrag per inwoner.

<i>x € 1 mln.</i>	<i>Begroot 2024</i>	<i>Begroot 2023</i>	<i>31-12-2022</i>	<i>31-12-2021</i>
<i>Eigen vermogen</i>	12.691	14.149	17.183	15.525
<i>Vreemd vermogen</i>	56.608	44.112	35.715	38.213
<i>Resultaat</i>	0	0	2.360	5.256

(bron: programmabegroting VNOG 2024-2027 en Jaarrekening 2022)

- *Resultaat:* -
- *Aandelen:* n.v.t.
- *Dividend:* n.v.t.
- In de begroting 2024 is een gemeentelijke bijdrage opgenomen van € 655.000.

Ontwikkelingen:

Op 1 januari 2017 is de nieuwe Gemeenschappelijke Regeling van de VNOG van kracht. Onderdeel van de nieuwe regeling is een nieuw financieel verdeelmodel, gebaseerd op het gemeentefonds.

Het regionaal beleidsplan 2021-2024 loopt af. Per 2025 moet er een nieuw vierjarig regionaal beleidsplan zijn. In 2024 zal VNOG met de gemeenten het traject voor het nieuwe beleidsplan doorlopen, waaronder ook de wettelijke consultatie van de raden;

Beleidsvoornemens:

Geen

ICT H2O

ICT samenwerking Hattem, Heerde en Oldebroek (H2O)

Doel:

Verhogen van de kwaliteit van beleid. De samenwerking moet leiden tot schaalvoordelen en kostenbesparingen op het gebied van automatisering.

Het doel van deze gemeenschappelijke regeling is een verder professioneel beheer van onze IT infrastructuur en services op het gebruik van moderne tooling.

Betrokkenen:

Aan deze gemeenschappelijke regeling doen de gemeenten Hattem, Heerde en Oldebroek mee.

Bestuurlijk belang:

Het bestuur van de GR wordt gevormd uit de portefeuillehouders van de afzonderlijke colleges.

Financieel belang:

Begroting van de GR is gebaseerd op een Producten en Diensten Catalogus (PDC). Deze wordt jaarlijks gemonitord. De kosten worden specifiek toegerekend aan de gemeenten (vertaald in een deelnemer bijdrage per gemeente)

Ontwikkelingen:

Bij de inzet en ontwikkelingen van techniek wordt geanticipeerd op het realiseren van de doelstellingen (dienstverlening en bedrijfsvoering).

Beleidsvoornemens:

Geen.

SNV

(Inkoop)samenwerkingsverband Noord Veluwe

Doel:

Uitwisseling van expertise, schaalvoordelen en kostenbesparingen.

Betrokkenen:

Aan deze gemeenschappelijke regeling doen de gemeenten Hattem, Heerde en Oldebroek mee en de gemeenten Elburg, Ermelo, Harderwijk, Nunspeet, Putten, Zeewolde, Sociale Dienst Veluwerand (SDV), Regio Noord-Veluwe (RNV), Gastvrije Randmeren en Omgevingsdienst Noord-Veluwe (ODNV).

Bestuurlijk belang:

Geen formele samenwerking, maar wel een ambtelijke afstemming.

Financieel belang:

Afhankelijk van aantal aanbestedingstrajecten.

Ontwikkelingen:

In dit samenwerkingsverband heeft Hattem de strategische taak Mobiliteit en Bereikbaarheid Noord-Veluwe op zich genomen. Doel is een behoud en verbetering van de doorstroming op de A28. In het kader van Smart Mobility komt voor onze gemeente onder meer een snelfietspad naar Apeldoorn in beeld.

Beleidsvoornemens:

Geen. De meervoudige centrumregeling SNV is per 1 januari 2020 opgeheven.

Plus OV

Vervoerscentrale Stedendriehoek / Plus OV te Lochem

Doel:

Samenwerking op het gebied van aanvullend openbaar vervoer. Door het combineren van vervoersstromen kan het vervoer efficiënter worden vormgegeven.

Betrokkenen:

Aan deze gemeenschappelijke regeling doen de gemeenten Apeldoorn, Brummen, Deventer, Epe, Hattem, Heerde, Lochem, Voorst en Zutphen mee.

Bestuurlijk belang:

In het bestuur zitten wethouders uit alle 9 gemeenten.

Financieel belang:

De gemeentelijke bijdrage bedraagt over 2024 €563.600 (incl. 9% BTW, met uitzondering van routegebonden vervoer waar geen BTW van toepassing is).

<i>x € 1 mln.</i>	<i>Begroot 2024</i>	<i>Begroot 2023</i>	<i>31-12-2022</i>	<i>31-12-2021</i>
<i>Eigen vermogen</i>	370	336	576	410
<i>Vreemd vermogen</i>	3.676	4.125	4.631	6.878
<i>Resultaat</i>	0	0	55	24

Hattem neemt af: leerlingenvervoer basisonderwijs, individueel vervoer jeugd (routegebonden), vraagafhankelijk WMO-vervoer (regiotaxi) en dagbesteding vervoer (routegebonden).

Ontwikkelingen:

De uitvoering van het vraagafhankelijk vervoer (voorheen regiotaxi) is per januari 2017 overgenomen van de provincie. Per augustus 2017 is voor alle 9 gemeenten het routegebonden vervoer (leerlingenvervoer en vervoer naar dagbesteding/ jeugdhulp) gestart. PlusOV is een organisatie in opbouw en is aan het door ontwikkelen.

Beleidsvoornemens:

Geen.

Powered by Hattem

Powered by Hattem

Doel:

Het stimuleren van alle mogelijke en denkbare duurzame initiatieven in de gemeente Hattem en het reduceren van energiegebruik.

Betrokkenen:

De coöperatie kent leden, o.a. gemeente Hattem bezit certificaten.

Bestuurlijk belang:

Geen formele samenwerking, maar wel een ambtelijke afstemming.

Financieel belang:

- *Aandelen:* de gemeente Hattem heeft 100 certificaten op naam in bezit met een nominale waarde van € 250 per stuk.
- *Winstuitkering:* n.v.t.

• INLEIDING

Grondexploitatie is het proces waarbij grond wordt aangekocht, bouw- en woonrijp wordt gemaakt om vervolgens de grond te verkopen voor de bouw van woningen of bedrijven. Gronden welke buiten het grondexploitatieproces vallen worden door de Algemene Dienst beheerd.

Het grondbeleid heeft een grote financiële impact. De grondexploitatie (inclusief de resultaten hieruit) is een onderdeel van de totale exploitatie van de gemeente. Gelet op de risico's in relatie tot de omvang van de bedragen, waarover het op dit terrein gaat, zijn de financiële risico's van groot belang voor de algemene financiële positie van de gemeente.

• ONTWIKKELINGEN

In 2024 speelt het volgende in Hattem op het gebied van grondbeleid.

Bedrijvenpark H2O

- Op Bedrijvenpark H2O wordt in totaal circa 63 ha (netto) bedrijfsgrond ontwikkeld. De Ontwikkelingsmaatschappij Hattemerbroek BV is verantwoordelijk voor de aan- en verkopen. Dekking vindt plaats uit de opbrengsten in de grondexploitatie. Door de gunstige marktsituatie van de afgelopen jaren is de verkoop van kavels sterk aangetrokken. Zicht op realisatie van de nieuwe aansluiting op de A28 heeft hierop ook een gunstig effect. Zowel op het Hattemse als het Oldebroekse plandeel is het grootste deel van de kavels verkocht of in optie uitgegeven. De verwachting is dat de resterende kavels uiterlijk in 2025 uitgegeven zijn. Het bovenstaande heeft een positieve effect op de grondexploitatie.

Woonzorgzone De Bongerd

- In 2021 en 2022 zijn door initiatiefnemers Habion en Hanzeheerd de voorbereidingen getroffen voor het concept-bestemmingsplan. Als gevolg van inspraak door en participatie met omwonenden ging het bestemmingsplan in augustus 2022 ter inzage; een half jaar later dan voorzien. Bij regulier verloop van de procedure zal 2023 in het teken staan van vergunning(en) voor de vernieuwbouw van het complex naar een nieuw huisvestingsconcept. Initiatiefnemers zullen met de omgeving een co-creatieproces voeren voor de inrichting van het terrein en de architectonische kwaliteit. Voor de vereniging Gelre Petanque wordt door gemeente i.s.m. met de initiatiefnemer een passend alternatief geboden.

De gemeente heeft bij de vernieuwbouw van De Bongerd de rol van bewaker van kwaliteit (woonproduct, zorgaanbod en stedenbouwkundig) en faciliteert het ruimtelijk planologisch proces, op basis van de anterieure overeenkomst. De gemeentelijke kosten worden hiermee afgedekt. De

gemeentelijke inzet vraagt wel capaciteit die deels is ingehuurd en onder de werking van de overeenkomst valt. Het programma is afgestemd met de ontwikkeling op de zone Geldersedijk.

Woonzorgzone Geldersedijk

- Voor de gemeentelijke gronden van de oude ijsbaan en omgeving werd eind 2019 een nieuwe visie op de ontwikkeling naar woonzorgzone met IKC vastgesteld. In 2020 is de visie uitwerkt in een Stedenbouwkundig Plan, als basis voor een bestemmingsplan. Dat bestemmingsplan is in december 2021 vastgesteld. Tegelijkertijd werd een gemeentelijke grondexploitatie geopend. Er is sprake van actief grondbeleid – de gemeentelijke kosten van planvoorbereiding worden gedekt door de verkoop van de bouwkavels waar de woongebouwen op gerealiseerd gaan worden. Als gevolg van een uitspraak in voorlopige voorziening en beroep tegen het vaststellingsbesluit loopt het proces vertraging op. In 2022 is de verdere voorbereiding in intensiteit omlaag gebracht. Naar verwachting volgt rond de kerst 2023 uitspraak in bodemprocedure. Dan wordt het vervolg van het project verder uitgekristalliseerd.

Transformatie 't Veen

- Voor de transformatie van 't Veen is gelijktijdig met de vaststelling van het Ontwikkeldkader in december 2019 een gemeentelijke grondexploitatie opgesteld. De gemeente hanteert nog steeds een stimulerend-facilitair grondbeleid. Om enkele noodzakelijke verwervingen te kunnen plegen, is de gemeente situationeel actiever en werkt daarbij nadrukkelijk samen met marktpartijen, OHG (Ontwikkelings- en herstructureringsmaatschappij Gelderland) en provincie Gelderland. De gemeentelijke kosten van de transformatie (plankosten, infrastructurele werken en de verkabeling) moeten worden gedekt door eigen middelen (voorziening), kostenverhaal (o.b.v. anterieure overeenkomsten en kostenverhaalregels in het nieuwe bestemmingsplan) en subsidies. De vervolgstappen zijn:
  - vervolg bouw van woningen op 't Veen-Noord,
  - toekenning provinciale subsidie verkabeling,
  - toevoeging als Sleutelproject in regio Zwolle, en
  - Basisontwerp voor de verkabeling definitief.

• RISICO'S

Als algemene risico's in de grondexploitatie kunnen genoemd worden:

- het niet tijdig kunnen verwerven van gronden en het stijgen van aankooprijzen;
- stagnerende vraag naar grond (bijv. economische omstandigheden);
- planschadeclaims;
- milieu/bodemrisico's;
- tijdsduur/renteverliezen;
- hogere kosten en lagere opbrengsten dan voorzien in de exploitatieberekeningen;
- gewijzigde wetgeving;
- planologische procedure wordt niet succesvol afgerond.

In de exploitatieberekeningen wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met deze risico's. Verder worden de exploitatieopzetten jaarlijks herzien om de financiële situatie zo goed mogelijk in beeld te brengen en zo nodig maatregelen te nemen.

Voor de specifieke risico's verwijzen wij naar Paragraaf B - Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

• FINANCIËLE POSITIE

Voor elk door de gemeente geïnitieerd ruimtelijk plan wordt een berekening opgesteld, die in feite de financiële vertaalslag is van de voorgenomen ruimtelijke ingreep. Deze berekening ofwel grondexploitatie geeft (een

financieel) inzicht in het geheel van activiteiten en werkzaamheden voor verwerving, het bouw- en woonrijp maken en de uitgifte van gronden, en is daarmee het instrument op basis waarvan de financieel-economische uitvoerbaarheid van ruimtelijke plannen kan worden afgeleid. Na vaststelling van deze grondexploitatie door de raad, geldt deze als (financieel) kader voor de uitvoering.

Vervolgens wordt de grondexploitatie jaarlijks geactualiseerd.

Voor het grondbeleid is de "bestemmingsreserve grondexploitatie" in het leven geroepen. De stand van deze reserve laat het weerstandsvermogen zien van de grondexploitatie, waaruit de eventuele financiële risico's dienen te worden opgevangen. Als in 2023 een complex wordt afgesloten, dan wordt het voordelige of nadelige saldo van dat complex verrekend met deze reserve.

In de Nota Reserves en Voorzieningen 2017 is als bodem voor deze reserve een percentage van 2,5% van de boekwaarde van alle grondexploitaties vastgesteld. De stand van de Reserve grondexploitatie per 1 januari 2024 bedraagt € 0.

• INLEIDING

Vanaf 2015, sinds de drie grote decentralisatieoperaties in het sociaal domein op het gebied van jeugdzorg, maatschappelijke ondersteuning en arbeidsparticipatie wordt in afzonderlijke paragraaf gerapporteerd over de financiën. Zowel bij de begroting als bij de jaarrekening. Dit is geen verplichting vanuit het Besluit begroting en verantwoording (BBV) maar een keuze door het bestuur van de gemeente Hattem.

Ingegeven door de behoefte van de gemeenteraad aan inzicht in en '*control*' op de financiën van deze voor de gemeente nieuwe taken. Met deze taken nam de omvang van de baten en lasten in de gemeentebegroting in één keer met bijna € 5,5 miljoen toe.

In de loop der jaren is het inzicht in de uitkering vanuit het Gemeentefonds - de inkomsten voor de gemeenten - steeds minder geworden. De uitkering voor Wmo en Jeugdzorg maakt al een aantal jaren onderdeel uit van de algemene uitkering en daardoor is niet meer separaat zichtbaar wat de inkomsten voor gemeenten in beide domeinen zijn.

Uitsluitend voor Participatie, met name de sociale werkvoorziening, is middels een Integratie uitkering zijn de inkomsten voor de gemeente Hattem. In 2024 voor circa € 750.000 en dit bedrag neemt af omdat de doelgroep WSW-ers steeds kleiner wordt.

Daarom zal in de begroting en de jaarrekening 2024 voor de laatste keer in de huidige opzet worden gerapporteerd.

Sociaal domein

Systematiek uitkeringen sociaal domein

Gemeenten zijn met ingang van 1 januari 2015 verantwoordelijk geworden voor de extra taken op het terrein van de jeugdhulp, maatschappelijke ondersteuning en begeleiding naar werk. Het geld dat daarvoor nodig is, hebben gemeenten tot en met 2018 ontvangen in het gemeentefonds via drie integratie uitkeringen sociaal domein (Jeugd, Wmo en Participatie).

Anno 2024 wordt uitsluitend voor Participatie nog een integratie uitkering verstrekt.

In het sociaal domein zijn er tal van ontwikkelingen gaande of aanstaande. Met grote financiële consequenties. Onderstaan een beknopte weergave van hetgeen er speelt per domein, met focus op de financiële consequenties. In programma 1 Sociaal Sterk wordt inhoudelijk op een aantal ontwikkelingen ingegaan.

Wmo

Zorgkosten WMO Begeleiding en Persoonsgebonden budget (PGB)

Voor begeleiding begroten we op basis van verwachte uitgaven en verhogen we het budget met 7,5%. Waarbij we rekening houden met zowel een indexatie van de tarieven van de zorgproducten als met volumeontwikkelingen. Voor PGB blijft het budget ongewijzigd.

Zorgkosten WMO Huishoudelijke Hulp HH

We zien vanaf 2021 een oplopende vraag naar huishoudelijke hulp. Op basis van verwachte volume- en prijsontwikkelingen hebben we het lastenbudget vanaf 2023 met structureel € 100.000 en verhogen we het budget vanaf 2024 opnieuw met € 100.000 per jaar.

Eigen bijdrage Wmo

Ondanks wetgeving die nog geschreven moet worden heeft het Rijk gemeenten in de jaren 2026 en 2027 al gekort in de uitkering gemeentefonds. Voor Hattem met maar liefst € 120.000 per jaar. Waarbij het Rijk er vanuit gaat dat gemeenten over alle Wmo zorgproducten een inkomensafhankelijke eigen bijdrage op gaan leggen. Om de verlaging van de algemene uitkering te compenseren hebben we in lijn met de aannames van het Rijk de eigen bijdrage in de jaren 2026 en 2027 verhoogd.

Jeugdzorg

Zorg in natura (ZIN) en Persoonsgebonden budget (PGB)

De uitkering van het Rijk is een mix van vele factoren. De mutaties ten opzichte van eerdere circulaires hebben veelal grote financiële consequenties en resulteren in zowel verhogingen als verlagingen. De **Hervormingsagenda Jeugd** heeft enerzijds een verhoging van inkomsten tot gevolg - het Hattemse aandeel in de circa € 1 miljard extra middelen jeugdzorg - en tegelijkertijd een verlaging omdat er afspraken zijn dan wel worden gemaakt die bij gemeenten tot lagere uitgaven moeten leiden. Het Rijk anticipeert op die lagere uitgaven en rekt op voorhand al een verlaging van de algemene uitkering naar gemeenten door.

De wijzigingen in het **woonplaatsbeginsel en Voogdij/18+** hebben tot gevolg dat de gemeente Hattem lagere kosten ZIN hoeft te begroten. Op basis van de gerealiseerde zorgkosten in 2022 en de zorgfacturen in de eerste 8 maanden van 2023 is een inschatting gemaakt van de te verwachten zorgkosten vanaf 2024.

De bijna € 1,9 miljoen die in de begroting 2023 was opgenomen voor het begrotingsjaar 2024 is bijgesteld naar een bedrag van € 1,6 miljoen.

Bij de **kosten PGB jeugd** zet de dalende trend zich door. De denklijn is '*We bieden jeugdhulp aan via ZIN, tenzij een PGB meer passend is.*'. In de begroting 2023 is een budget opgenomen dat € 25.000 lager was dan in 2022. In 2024 wordt het budget nog eens met € 65.000 verlaagd zodat er voor jeugdzorg via een PGB vanaf 2024 een budget van € 60.000 per jaar beschikbaar is.

Kanttekening bij al deze financiële mutaties: het blijft moeilijk om te voorspellen hoe alle inhoudelijke en beleidsmatige ontwikkelingen via de uitvoering uiteindelijk financieel uitpakt. Het blijft onbetwist dat ieder kind de zorg krijgt aangeboden die hij of zij nodig heeft.

Participatie

Sociale werkvoorziening / beschut werk laat een lichte daling zien van de lasten in de periode 2024-2027. Dit is de financiële weergave van de afname van de populatie WSW-ers. De lasten van **Re-integratie** zijn vanaf 2025 verhoogd met circa € 14.000 naar € 130.000 per jaar. In programma 1 Sociaal Sterk - Werk wordt uitgebreid toegelicht wat de ontwikkelingen zijn die maken dat het budget verhoogd dient te worden.

Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen

De doordecentralisatie van **Maatschappelijke Opvang (MO)** is nog steeds voorzien per 1 januari 2026.

De doordecentralisatie van **Beschermd Wonen (BW)** was voorzien per 1 januari 2024 maar is wederom uitgesteld. De nieuwe streefdatum wordt 1 januari 2025.

Zolang de doordecentralisatie nog geen feit is, vindt de financiering vanuit het Rijk plaats naar de centrumgemeenten. Voor onze regio is dat de gemeente Apeldoorn.

Mocht het in 2024 zo zijn - net als in de jaren tot en met 2022 - dat er een positief resultaat is in de regio, dan wordt het overschot verdeeld naar de gemeenten. In dat geval voegen we het overschot 2023, te ontvangen in 2024, toe aan de reserve Sociaal Domein - onderdeel MO/BW. Zie onder.

Er wordt in de primaire begroting 2024 niet geanticipeerd op een mogelijk positief resultaat vanuit het regiobudget 2023.

Reserve Sociaal Domein

Per ultimo 2022 bedraagt de reserve Sociaal Domein voor het **deel Wtcg** € 89.500 en voor het **deel MO/BW** € 825.000. Het deel MO/BW werd tot en met 2022 gevoed uit de overschotten van het regiobudget.

In 2022 met het aandeel Hattem uit het positieve rekeningresultaat 2021 van de regionale samenwerking MO/BW Oost-Veluwe. In augustus 2023 is het aandeel voor Hattem in het resultaat 2022 bekend gemaakt. Dat aandeel bedraagt € 284.000 waardoor de omvang van de reserve ultimo 2023 op afgerond € 1,1 miljoen uitkomt. Een mogelijke inzet van de reserve is in 2023 buiten beschouwing gelaten.

Overhead

Vanwege BBV-voorschriften worden vanaf 2017 uitsluitend de directe personele kosten op de producten geboekt, maar het overhead-deel van het uurtarief niet meer. De overheadkosten worden extra-comptabel berekend.

Begroting Sociaal domein naar kostensoorten en per domein

<i>Lasten</i>	<i>2024</i>	<i>2025</i>	<i>2026</i>	<i>2027</i>
Direct	4.035.851	4.035.353	4.035.844	4.043.900
Uitvoering	302.300	302.300	302.300	302.300
Personeel	889.500	889.500	889.500	889.500
Overhead	500.000	500.000	500.000	500.000
Totaal lasten	5.727.651	5.727.153	5.727.644	5.735.700
<i>Domein</i>	<i>2024</i>	<i>2025</i>	<i>2026</i>	<i>2027</i>
Participatie	1.240.857	1.234.191	1.228.742	1.229.844
Wmo	1.644.155	1.650.323	1.656.263	1.663.217
Jeugd	2.342.639	2.342.639	2.342.639	2.342.639
Overhead	500.000	500.000	500.000	500.000
Totaal lasten	5.727.651	5.727.153	5.727.644	5.735.700

Wet open overheid (Woo)

• 1. INLEIDING

In artikel 3.5 (Openbaarheidsparagraaf) van de Wet Open overheid (Woo) wordt voorgeschreven dat bestuursorganen in de jaarlijkse begroting aandacht besteden aan de beleidsvoornemens inzake de uitvoering van deze wet en in de jaarlijkse verantwoording verslag doen van de uitvoering ervan, mede in relatie tot de beleidsvoornemens. Deze begroting en jaarlijkse verantwoording vloeien voort uit het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).

In de memorie van toelichting bij de Woo staat onder andere dat met dit artikel beoogd wordt een impuls te geven aan de actieve openbaarheid door voor te schrijven dat bestuursorganen in hun begroting en verantwoordingsverslag aan moeten geven hoe zij rekening houden met de bepalingen uit de Woo.

• 2. RELEVANTE ONTWIKKELINGEN

• Algemeen

De Wet open overheid (Woo) heeft op 1 mei 2022 de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) vervangen. De belangrijkste verandering is de verplichting tot actieve openbaarmaking.

Actieve openbaarmaking betekent dat overheidsinstanties actief specifieke informatie moeten publiceren c.q. openbaar maken. Daarnaast is er onder de Woo de mogelijkheid om via een Woo-verzoek niet-openbare informatie op te vragen (passieve openbaarmaking). Voorheen stond dit bekend als het Wob-verzoek.

Er is een projectgroep in H2O-verband die zich bezighoudt met de implementatie van de wet en in het bijzonder: op welke manier de gemeenten de informatie actief openbaar gaan maken. Dit is een opgave, want de kaders rond de uitvoering van de Woo zijn nog in beweging.

• Besteding gelden

Tot en met 2026 zijn er vanuit het Rijk gelden (incidenteel en structureel) toegezegd die de gemeente kan inzetten voor de implementatie van de Woo. Deze gelden zijn in te zetten voor het verbeteren van de informatiehuishouding en voor het realiseren van (technische) oplossingen die ons helpen een juiste uitvoering te geven aan de Woo.

In 2022 en 2023 zijn de gelden ingezet voor (de verbetering van) de interne informatiehuishouding, zoals aanschaf van applicaties en het project samenvoeging Streekarchieven.

In 2024 en 2025 worden de Woo-gelden vooral ingezet om de organisatie te ondersteunen in de actieve en passieve openbaarmaking van informatie. Het aantal Woo-verzoeken neemt toe ten opzichte van de Wob-verzoeken in eerdere jaren. Een Woo-verzoek kan iedere dag binnenkomen en doet ad hoc een

beroep op de organisatie: de reikwijdte en omvang van het verzoek is onvoorspelbaar en de organisatie heeft te maken met een wettelijke behandeltermijn van 4 tot 6 weken.

Wij willen ons optimaal toerusten en voorbereiden om Woo-verzoeken effectief en conform de Woo te kunnen behandelen. Een betere informatiehuishouding - zijn gevraagde documenten traceerbaar en vindbaar - is hierbij een belangrijke voorwaarde.

MEERJARENRAMING 2025 T/M 2027

• MEERJARENRAMING 2025 T/M 2027

Pag.	2	Overzicht van baten en lasten 2022 t/m 2027
Pag.	3	Toelichting overzicht van baten en lasten 2022 t/m 2027
Pag.	4	Overzicht van incidentele baten en lasten
Pag.	5	Overzicht structureel begrotingssaldo 2024-2027
Pag.	7	Meerjareninvesteringsprogramma (MIP)
Pag.	18	Meerjarenraming staat van reserves en voorzieningen
Pag.	20	Toelichting meerjarenraming staat van reserves en voorzieningen

Overzicht van baten en lasten 2022 t/m 2027

Programma	Omschrijving	Rekening 2022			Begroting na wijziging 2023			Begroting 2024			Begroting 2025			Begroting 2026			Begroting 2027		
		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
<u>Programma's:</u>																			
1	Sociaal sterk	4.156	333	3.823	4.559	274	4.285	4.522	205	4.317	4.910	207	4.703	5.311	222	5.089	5.556	206	5.350
	1a - opgroeien en ontwikkelen	5.044	3.260	1.784	3.855	1.662	2.193	3.863	1.675	2.188	3.836	1.675	2.161	3.832	1.675	2.157	3.836	1.675	2.161
	1b - werk	3.343	435	2.908	3.374	72	3.302	3.603	72	3.531	3.682	72	3.610	3.695	192	3.503	3.714	192	3.522
	1c - zorg	2.154	158	1.996	2.510	377	2.133	2.312	189	2.123	2.379	181	2.198	2.434	173	2.261	2.554	134	2.420
	1d - welzijn en sport																		
2	Wonen, werken en recreëren	2.599	1.186	1.413	2.235	944	1.291	2.496	1.005	1.491	2.347	694	1.653	2.196	435	1.761	2.232	425	1.807
	2a - ruimtelijke ontwikkeling	2.512	981	1.530	664	80	584	550	159	391	540	106	434	541	49	492	545	49	496
	2b - economische ontwikkeling	4.683	447	4.236	5.048	626	4.422	5.976	677	5.299	6.240	636	5.604	6.523	542	5.981	6.973	541	6.432
	2c - fysieke leefomgeving																		
3	Besturen en organiseren	3.165	625	2.540	2.747	254	2.493	2.796	90	2.706	2.867	85	2.782	2.924	89	2.835	2.937	82	2.855
	3a - netwerken en besturen	240	170	71	260	172	88	275	179	96	275	186	89	275	194	81	275	201	74
	3b - dienstverlening																		
4	Bedrijfsvoering	5.758	436	5.322	5.923	403	5.520	6.984	538	6.446	6.582	252	6.330	6.665	238	6.427	6.868	223	6.645
	4a - overhead																		
	Subtotaal programma's	33.653	8.031	25.622	31.175	4.864	26.311	33.377	4.789	28.588	33.658	4.094	29.564	34.396	3.809	30.587	35.490	3.728	31.762
<u>Algemene dekkingsmiddelen:</u>																			
	- Lokale heffingen	345	6.127	-5.781	350	6.425	-6.075	370	7.028	-6.658	370	7.595	-7.225	370	8.460	-8.090	370	9.413	-9.043
	- Algemene uitkering	19.478	-19.478		19.424	-19.424		21.495	-21.495		22.788	-22.788		21.724	-21.724		22.146	-22.146	
	- Integratie uitkering sociaal domein	926	-926		706	-706		737	-737		711	-711		706	-706		712	-712	
	- Dividend	304	-304		1	-1		1	-1		1	-1		1	-1		1	-1	
	- Saldo van de financieringsfunctie				75	-75		50	-50		50	-50		50	-50		50	-50	
	- Overige algemene dekkingsmiddelen	236	16	221	780	15	765	261	15	246	261	15	246	361	15	346	461	15	446
	Subtotaal algemene dekkingsmiddelen	582	26.850	-26.269	1.131	26.835	-25.704	632	29.525	-28.893	632	31.359	-30.727	732	31.155	-30.423	832	32.536	-31.704
	Onvoorzien uitgaven				2	2		138		138	410		410	16		16	16		16
	Begroot totaal saldo van baten en lasten	34.235	34.881	-646	32.308	31.699	609	34.147	34.314	-167	34.700	35.453	-753	35.144	34.964	180	36.338	36.264	74
<u>Toevoeging/onttrekking aan reserves:</u>																			
1	Sociaal sterk																		
	1a - opgroeien en ontwikkelen	09	-09																
	1b - werk	500	500	-100	100	-100													
	1c - zorg	240	32	208	28	-28													
	1d - welzijn en sport	24	-24		45	-45		18	-18		18	-18		18	-18		18	-18	
2	Wonen, werken en recreëren																		
	2a - ruimtelijke ontwikkeling	572	148	424	136	-136		146	157	-11	124	-2		2	-2		2	-2	
	2b - economische ontwikkeling	33	778	-745	99	146	-47	171		171	629	216	413	-16	216	-232	-16	216	-232
	2c - fysieke leefomgeving	31	33	-02	19	173	-154	-16	18	-34									
	Besturen en organiseren																		
	3a - netwerken en besturen	07	130	-123	124	-124		100	-100		90	-90		90	-90		90	-90	
	3c - financiën	296	380	-85	334														
4	Bedrijfsvoering																		
	4a - overhead	184	-184		306	-306		188	-188		122	-122		17	-17		17	-17	
	Totaal mutaties reserves	1.679	1.719	-40	452	1.392	-940	301	481	-180	753	448	305	61	343	-282	-16	343	-359
	Begroot resultaat	35.914	36.600	-686	32.760	33.091	-331	34.448	34.795	-347	35.453	35.901	-448	35.205	35.307	-102	36.322	36.607	-285

Begrotingsrichtlijnen 2024

Voor die instellingen waarmee meerjarige subsidie-afspraken zijn gemaakt is het niet nodig richtlijnen te verstrekken. Het subsidiebedrag ligt immers vast in het contract.

Voor de overige instellingen is in de basis rekening gehouden met een indexering van 4%.

Als gemeente ontvangen we uit het gemeentefonds een compensatie voor loon- en prijsstijgingen. Deze indexatie compenseert (voor een deel) de stijgende kosten die organisaties hebben om de activiteiten te organiseren die de gemeente van hen vraagt.

De ramingen voor 2024, gebaseerd op het takenpakket 2023 zijn gebaseerd op de ramingen voor 2023. Wel zijn conform de gevolgde methode van de laatste jaren de ramingen ten behoeve van diensten door derden en overige materiële kosten gestegen. Per geval is, onder andere op basis van de laatst bekende rekeningcijfers, afgewogen of de bijstelling noodzakelijk is om het huidige voorzieningenniveau te handhaven.

Belastingvoorstellen 2024

In de begroting 2024 zijn de volgende tariefsverhogingen verwerkt. De tarieven afvalstoffenheffing en rioolheffing worden in een afzonderlijk voorstel aan de raad voorgelegd.

Uitgangspunten van de tarieven van de lokale heffingen zijn:	
<ul style="list-style-type: none"> • kostendekkende tarieven voor afvalstoffenheffing, leges, begraafrechten, precario-rechten en rioolheffing.	
<ul style="list-style-type: none"> • de leges	4,0%
<ul style="list-style-type: none"> • de bouwleges (tarief omgevingsvergunning)	
<ul style="list-style-type: none"> • de afvalstoffenheffing (basistarief vastrecht) De onderbouwing van de tarieven voor afvalstoffenheffing is weergegeven in bijlage 1.	4,0%
<ul style="list-style-type: none"> • de onroerende zaakbelastingen	4,0%
<ul style="list-style-type: none"> • de rioolheffing Overeenkomstig het door de raad in 2020 vastgestelde Afvalwaterketenplan WHOEN, wordt tot en met 2023 de rioolheffing jaarlijks met 2,5% verhoogd. Van 2024 tot en met 2032 is er sprake van een jaarlijkse verhoging van 1,9% van de rioolheffing. Van 2033 tot en met 2050 is een verdere stijging niet van toepassing. Op deze wijze wordt het zogenaamde rioolfonds optimaal benut. Verder is uitgegaan van het jaarlijkse inflatiepercentage (4,0% voor 2024).	4,0% + 1,9%
<ul style="list-style-type: none"> • de begrafenisrechten Rekening houdend met het door de raad gewenste kostendekkingspercentage van 70% stijgen de tarieven van begraafrechten uitsluitend met de index.	4,0%
<ul style="list-style-type: none"> • de toeristenbelasting Het gedifferentieerde tarief ingaande begrotingsjaar 2024 is bepaald op € 1,86 laag tarief en € 2,33 voor het hoge tarief per persoon per overnachting.	4,0%
<ul style="list-style-type: none"> • de forensenbelasting	4,0%
<ul style="list-style-type: none"> • de precariorechten De opbrengsten van de terrassen en standplaatsen zijn geïndexeerd.	4,0%
<ul style="list-style-type: none"> • de reclamebelasting De tarieven zijn gebaseerd op de begroting van het ondernemersfonds.	

Overzicht van incidentele baten en lasten.

Bij de aanpassing van de Gemeentewet en Provinciewet in 2013 is meer nadrukkelijk benoemd, dat in de begroting structurele lasten gedekt dienen te worden door structurele baten. De commissie Depla heeft een aantal ontwikkelingen geschetst die hun neerslag hebben gevonden in de aanpassing van het besluit Begroting en Verantwoording in 2016. Hierbij was de wens om de kaderstellende en controlerende rol van de raad te versterken in combinatie met het geven van meer financieel inzicht aanleiding tot het uitbreiden van het instrumentarium. Voor meerjarig financieel inzicht zijn onder meer de volgende elementen van belang:

- kengetallen en beleidsindicatoren
- geprognosticeerde balans
- meerjarenraming
- structurele en incidentele baten en lasten
- resultaatbestemming

De relatie tussen deze elementen is in de notitie “geprognosticeerd inzicht” nader uitgewerkt.

Om vast te kunnen stellen dat sprake is van een structureel evenwicht is belangrijk dat inzicht bestaat in welk deel van de baten en lasten incidenteel zijn en welke structureel. In de begroting moet daarvoor een limitatief overzicht van de incidentele baten en lasten worden gegeven. Dit verplichte (meerjarige) overzicht speelt een rol bij het vast kunnen stellen of er sprake is van een structureel evenwicht. Het is van belang dat het overzicht van incidentele baten en lasten betrokken wordt bij het presenteren van het structureel begrotingssaldo.

Het bewaken van het structureel en reëel begrotingsevenwicht op langere termijn is een belangrijke taak. Daarnaast zijn de afgelopen jaren wijzigingen in het BBV doorgevoerd zoals het moeten opstellen van een geprognosticeerde balans en financiële kengetallen. Van belang is te onderkennen wat daarin kan veranderen door het nemen van besluiten met grote financiële gevolgen. Bijvoorbeeld het toenemen van de structurele lasten door een investering.

De begroting en jaarstukken zijn belangrijke instrumenten. Immers de financiële middelen die een gemeente tot haar beschikking heeft stellen grenzen aan de mogelijkheden voor het uitvoeren van haar taken, zodat beleid en keuzes daarin gemaakt moeten worden.

In de meerjarenbegroting 2024-2027 zijn op grond van de BBV-notitie ‘Structurele en incidentele baten en lasten’ incidentele ramingen opgenomen die aan de in de notitie opgenomen criteria voldoen.

Taakveld	Omschrijving	2024	2025	2026	2027	Toelichting
2.1	Verkeer en vervoer - Verkeersmaatregelen	80.000				Onderzoek mobiliteitsvisie en fietsplan
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie - Openbaar groen	10.000				Opstellen beheerplan groen
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie - Openbaar groen	30.000				Actualisatie bosbeheerplan

Presentatie van het structureel begrotingsaldo 2024-2027

	2024			2025			2026			2027		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Programma 1 -	14.300	2.141	-12.159	14.806	2.135	-12.671	15.272	2.262	-13.010	15.660	2.207	-13.453
Programma 2 -	9.023	1.840	-7.183	9.127	1.435	-7.692	9.260	1.026	-8.234	9.750	1.015	-8.735
Programma 3 -	3.071	269	-2.802	3.143	271	-2.872	3.199	283	-2.916	3.212	283	-2.929
Totaal van de programma's	26.394	4.250	-22.144	27.076	3.841	-23.235	27.731	3.571	-24.160	28.622	3.505	-25.117
Algemene dekkingsmiddelen	632	29.525	28.893	632	31.359	30.727	732	31.155	30.423	832	32.536	31.704
Overhead	6.984	538	-6.446	6.582	252	-6.330	6.665	238	-6.427	6.868	223	-6.645
Vennootschapsbelasting			0			0			0			0
Onvoorziene uitgaven	138		-138	410		-410	16		-16	16		-16
Subtotaal	34.148	34.313	165	34.700	35.452	752	35.144	34.964	-180	36.338	36.264	-74
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	301	481	180	753	448	-305	61	343	282	-16	343	359
Geraamd resultaat (begrotingsaldo na bestemming)	34.449	34.794	345	35.453	35.900	447	35.205	35.307	102	36.322	36.607	285
Incidentele baten en lasten	120	0	120	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Incidentele baten en lasten (reserves)			0			0			0			0
Structureel begrotingsaldo	465		465	465		447	102		102	285		285
Structurele baten en lasten	34.028	34.313	285	34.700	35.452	752	35.144	34.964	-180	36.338	36.264	-74
Structurele mutaties reserves	301	481	180	753	448	-305	61	343	282	-16	343	359
	100,05%	101,40%	1,36%	100,00%	101,26%	1,26%	100,69%	100,98%	0,29%	100,16%	100,95%	0,79%

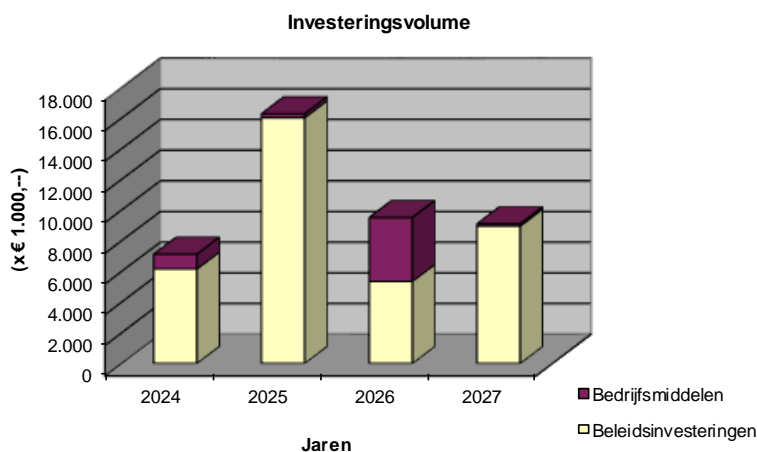
MEERJARENINVESTERINGSPROGRAMMA (MIP)
2024 TOT EN MET 2027

GEMEENTE HATTEM

Investeringsstaat (als bedoeld in het "Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV)) 2011.

1. In deze staat zijn per programma de voorgenomen investeringen opgenomen voor de periode 2024 tot en met 2027 en later.
2. Het meerjareninvesteringsprogramma kent een categoriale indeling voor wat betreft de beslissingsbevoegdheid.
Programma 1, 2 en 3:
  - **raad**: de beslissingsbevoegdheid ligt bij de raad als de investering betrekking heeft op nieuw of verandering van het beleid. De "burgergevoeligheid" en dus ook de politieke opvattingen zijn van invloed op de te maken keuze.
  - **college**: met betrekking tot het opvoeren en wijzigen van investeringen ter continuering van het beleid.Programma 4:
  - **secretaris**: met betrekking tot de vervanging van investeringen waarvan de omvang en soort gelijkwaardig blijft. Grotendeels gaat het hier om de vervanging van bedrijfsmiddelen om de continuïteit van de dienstverlening te waarborgen.
3. Voor de berekening van de kapitaallasten is een rentepercentage van 3,6 gehanteerd. Voor ICT investeringen zijn de uitgangspunten gebaseerd op afschrijvingsrichtlijnen zoals opgenomen in de Gemeenschappelijke Regeling BVO.
4. De uit de investeringen voortvloeiende kapitaallasten worden rechtstreeks verantwoord op de taakvelden. Eventueel vindt dekking van de kapitaallasten plaats uit gevormde reserves.
5. Op basis van de Financiële verordening gemeente Hattem 2019 worden activa met uitzondering van gronden afgeschreven vanaf 1 januari na het jaar van ingebruikname (bijlage afschrijvingsbeleid bij artikel 9)
6. Investeringsvolume. Dit bedraagt voor de jaren:

	Bedrijfsvoering		Totaal:
2024	6.166	957	7.123
2025	16.027	253	16.280
2026	5.355	4.163	9.518
2027	8.961	142	9.103
Totaal:	<u>36.509</u>	<u>5.515</u>	<u>42.024</u>

Investeringsprogramma 2024 t/m 2027:

nr.	beleidsveld	balans	omschrijving	Urenplanning 2024				2025 e.v.		Uren	jaar	jaar	directe kstn.	totaal	dekking	dekking
				O&A	R&B	R&BB	Derden	Uren	Tarief	Uren						
P1			Sociaal sterk - Nog uit te voeren werken 2023 - Programma 2024 t/m 2027 totaal:		205	50		540	79.500			18.271.200	18.350.700			
P2			Wonen, werken en recreëren - Nog uit te voeren werken 2023 - Programma 2024 t/m 2027 totaal:		205	50		540	79.500			18.271.200	18.350.700			
P3			Besturen en organiseren - Nog uit te voeren werken 2023 - Programma 2024 t/m 2027 totaal:	1.650	5.280	40	2.512	10.751	2.023.258			16.000.684	18.019.942	2.560.294		
P4			Bedrijfsvoering - Nog uit te voeren werken 2023 - Programma 2024 t/m 2027 totaal:		50				5.000			133.000	138.000			
					50				5.000			133.000	138.000			
							20	30	5.000			490.300	490.300			
							20	30	5.000			5.019.605	5.024.605			
							20	30	5.000			5.509.905	5.514.905			
			Totaal uren inzet personeel 2024:	1.650	5.535	110	2.512	2.333	9.807							
			Generaal totaal:	1.650	5.535	110	2.512	11.321	2.112.758			39.914.789	42.023.547	2.560.294		
			Budget 2024 op basis van Investeringsprogramma MJB 2023 (inv.ruimte + riolering)													
			totale overschrijding beschikbare ruimte													

Dekking in exploitatie:

te activeren	afs. jr.	jaarlast	vaste rekenrente ICT: 1 % vaste rekenrente: 3,6 %					overige expl. lasten gn	toelichting
			2024	2025	2026	2027	2028		
18.350.700	1.129.829		411.659	282.660	262.760	172.750			
18.350.700	1.129.829		411.659	282.660	262.760	172.750			
15.459.648	1.094.828		303.235	342.708	357.122	9.417			
15.459.648	1.094.828		303.235	342.708	357.122	9.417			
138.000	16.821		16.821						
138.000	16.821		16.821						
490.300	54.944	54.944							
5.024.605	417.604		52.780	171.571	177.663	15.589			
5.514.905	472.547	54.944	52.780	171.571	177.663	15.589			
39.463.253	2.714.025	54.944	784.495	796.940	797.545	197.756			
			-933.596	-329.478	-705.472	-705.472			
			-878.652	455.017	91.468	92.073			
			-878.652	-423.635	-332.167	-240.095		(Exclusief verrekeningen met reserves)	

nr.	beleidsveld	balans	omschrijving	Urenplanning 2024				2025 e.v. Uren	Tarief € 100	jaar verv.	jaar	directe kstn. investering	totale investering	dekking	dekking t.l.v.
				O&A	R&B	R&BB	Derden								
2023															
Nog uit te voeren werken:															
2024															
24.01.01	A105	135	- vervanging terreinverharding kinderopvang Partou							2024	16.200	16.200			
24.01.02	A102	120	- integraal kindcentrum (IKC) cluster I				340	34.000		2025	10.466.000	10.500.000			
24.01.03	A102	120	- integraal kindcentrum (IKC) cluster II - voorbereidingskrediet bouwheer							2026	560.000	560.000			
24.01.04	D105	120	- onderhoudswerkzaamheden Anton Pieckmuseum		45			4.500		2024	4.500	4.500			
24.01.05	D105	120	- onderhoudswerkzaamheden Anton Pieckmuseum		60			6.000		2024	6.000	6.000			
24.01.06	A203	120	- herbouw Verkentoren		45			4.500		2024	25.000	29.500			
24.01.07	D105	120	- onderhoudswerkzaamheden Anton Pieckmuseum		55			5.500		2024	164.000	169.500			
24.01.08	D103	135	- Vervanging sportveld(en)		50			5.000		2024	150.000	155.000			
				205	50		340	59.500			11.381.200	11.440.700			
2025															
25.01.01	A102	120	- integraal kindcentrum (IKC) cluster II				200	20.000		2027	6.790.000	6.810.000			
25.01.02	A102	120	- integraal kindcentrum (IKC) cluster III - voorbereidingskrediet							2027	100.000	100.000			
							200	20.000			6.890.000	6.910.000			
2026															
2027															
				205	50		540	79.500			18.271.200	18.350.700			
mutatie t.o.v. begrotingsjaar															
mutatie t.o.v. vorig jaar															

te activeren	afs. jr.	jaarlast	vaste rekenrente: 3,6 %					overige expl. lasten	toelichting
			2024	2025	2026	2027	2028		
16.200	15	1.663		1.663					MJOP - Meerjarenonderhoudsplan gebouwen. Dekking uit reserve Op basis van het concept onderwijshuisvestingsplan. Investering start in 2024 met een verwachte doorlooptijd in 2025. Bedrag verlaagd met 2e voorbereidingskrediet.
10.500.000	40	640.500		378.000	262.500				
560.000	40	34.160			20.160	14.000			Op basis van het concept onderwijshuisvestingsplan. Afschrijving na realisatie Bouwkundige aanpassingen Installatie aanpassingen
4.500	25	342		342					
6.000	15	616		616					Daknieuw en verduurzaming Groot onderhoud voetbalvelden.
29.500	25	2.242		2.242					
169.500	25	12.882		12.882					
155.000	15	15.913		15.913					
11.440.700		708.319		411.659	282.660	14.000			
6.810.000	40	415.410				245.160	170.250		Op basis van het concept onderwijshuisvestingsplan Op basis van het concept onderwijshuisvestingsplan.
100.000	40	6.100				3.600	2.500		
6.910.000		421.510				248.760	172.750		
18.350.700		1.129.829		411.659	282.660	262.760	172.750		
				411.659	282.660	262.760	172.750		
				411.659	-128.999	-19.900	-90.010		

nr.	beleidsveld	balans	omschrijving	Urenplanning 2024				2025 e.v. Uren	Tarief € 100	jaar verv.	jaar	directe kstn. investering	totale investering	dekking	dekking t.L.v.
				O&A	R&B	R&BB	Derden								
2023															
Nog uit te voeren werken:															
2024															
24.02.01	C206	135	- groot onderhoud Dorpsweg / Eijerdijk				220	22.000	2024			22.000			
24.02.02	C201	135	- herinrichting Veldhoeve (Groene loon)				120	12.000	2024		350.000	362.000		rioolrecht	
24.02.03	C206	135	- groot onderhoud Hilsdijk (bibekom) en Waalstraat (tot Vechstraat)				243	300	2026	2024	417.500	471.775			
24.02.04	C206	135	- groot onderhoud Hilsdijk (bubeko)				159	200	2026	2024	276.000	311.900			
24.02.05	C206	135	- herinrichting aansluiting Nieuweweg-Stationslaan				900	675	2026	2024	1.575.000	1.732.500			
24.02.06	C206	170	- reconstructie fietspad Prinses Margrietpad		267			26.655	2024		177.700	204.355			
24.02.07	C206	135	- herinrichting aansluiting Hessenweg/Keizersweg - A50					325	2027	2024	250.000	282.500			
24.02.08	C206	135	- parkeren Sportvelden		500			50.000	2024		500.000	550.000			
24.02.09	C206	135	- groot onderhoud Oude Kerkweg		105			10.500	2024		70.000	80.500			
24.02.10	C206	135	- reconstructie Dorpsweg Oost (1 t/m 20)		270			27.000	2024		180.000	207.000			
24.02.11	C202	160	- vervanging speelvoorzieningen 2024		150			15.000	2024		160.000	175.000			
24.02.12	C206	180	- investering Hoogspanningskabel / infrastructuur t Veen						2024		2.400.000	2.400.000			
24.02.13	C206	180	- herinrichting Geldersedijk (bibeko)				281	28.080	2025	2024	216.000	244.080			
24.02.14	C206	135	- herinrichting Apeldoornseweg				2.052	205.156	2025	2024	2.051.561	2.256.717			
24.02.15	B201	191500	- herontwikkeling locatie t Veen - overlopend actief	800	350		470	162.000	2024		484.645	646.645	646.645	anterieure ovk.	
24.02.16	C206	135	- reconstructie wegen 2024				463	46.292	2024		462.920	509.212			
24.02.17	A202	191500	- woonzorgzone Geldersedijk	850	60		400	131.000	2024			131.000	131.000	131.000	grex
24.02.18	C201	170	- vervanging mechanische riolering						2024		87.000	87.000		rioolrecht	
24.02.19	C206	135	- reconstructie Iersweg		420			42.000	2025	2024	200.000	242.000			
24.02.20	C206	135	- herinrichting Verlengde Parklaan-Stationslaan		751			75.100	2025	2024	577.672	652.772			
24.02.21	C206	135	- vervangen steiger De Waa (KW4)		75			7.500	2024		50.000	57.500			
24.02.22	A304	120	- werf put wasplaats olie vat moet worden vervangen.						2024		40.000	40.000			
24.02.23	C206	135	- parkeerplaats haven vergroening			20		2.000	2024		15.000	15.000			
24.02.24	C200	150	- Heetwaterinstallatie t.b.v. onkruidbestrijding op verharding			10		1.000	2024		65.000	65.000			
24.02.25	C203	150	- nieuwe elektrische civiel auto. Kenteken 60-BLJ-8 gaat er uit vrachtwagen			10		1.000	2024		95.000	95.000			
				1.650	5.280	40	2.512	1.963	1.144.458		10.700.998	11.841.456	777.645		
2025															
25.02.01	C202	160	- vervanging speelvoorzieningen 2025				150	15.000	2025		160.000	175.000			
25.02.02	C206	135	- reconstructie wegen 2025				900	90.000	2025		900.000	990.000			
25.02.03	B201	191500	- herontwikkeling locatie t Veen - overlopend actief				1.270	127.000	2025		375.591	502.591	502.591	anterieure ovk.	
25.02.04	A202	191500	- woonzorgzone Geldersedijk				800	80.000	2025			80.000	80.000	80.000	
25.02.05	C201	170	- DPRAMiddelen						2025		100.000	100.000		rioolrecht	
25.02.06	C201	170	- Vervanging mechanische riolering						2025		87.437	87.437		rioolrecht	
25.02.07	C206	135	- reconstructie Rosenboomsloop				390	39.000	2026	2025	391.000	430.000			
25.02.08	C206	135	- aanleg fietspad Oude Kerkweg				85	8.500	2025		85.000	93.500			
25.02.09	C203	150	- machine nr. 9 Fiat Doblo (afval)				3	300	2025		60.000	60.300			
25.02.10	C200	150	- machine nr. 3 Mercedes - groen / plantsoenen				3	300	2025		27.600	27.900			
25.02.11	A017	150	- machine nr. 1 MAN knijperauto				7	700	2025		14.000	14.700			
							3.608	360.800			2.200.628	2.561.428	582.591		
2026															
26.02.01	C202	160	- vervanging speelvoorzieningen 2026				20	2.000	2026		29.500	31.500			
26.02.02	C206	135	- reconstructie wegen 2026				900	90.000	2026		900.000	990.000			
26.02.03	B201	191500	- herontwikkeling locatie t Veen - overlopend actief				1.270	127.000	2026		433.029	560.029	560.029	anterieure ovk.	
26.02.04	A202	191500	- woonzorgzone Geldersedijk				800	80.000	2026			80.000	80.000	80.000	
26.02.05	C201	170	- DPRAMiddelen						2026		100.000	100.000		rioolrecht	
26.02.06	C201	170	- Vervanging mechanische riolering						2026		87.000	87.000		rioolrecht	
				2.990				299.000			1.549.529	1.848.529	640.029		
2027															
27.02.01	C202	160	- vervanging speelvoorzieningen 2027				20	2.000	2027		29.500	31.500			
27.02.02	C206	135	- reconstructie wegen 2027				900	90.000	2027		900.000	990.000			
27.02.03	B201	191500	- herontwikkeling locatie t Veen - overlopend actief				1.270	127.000	2027		433.029	560.029	560.029	anterieure ovk.	
27.02.04	C201	170	- DPRAMiddelen						2027		100.000	100.000		rioolrecht	
27.02.05	C201	170	- groot onderhoud mechanische riolering						2027		87.000	87.000		rioolrecht	
				2.190				219.000			1.549.529	1.768.529	560.029		
Totaal				1.650	5.280	40	2.512	10.751	2.023.258		16.000.684	18.019.942	2.560.294		
mutatie t.o.v. begrotingsjaar															
mutatie t.o.v. vorig jaar															

te	afs.		vaste rekenrente: 3,6 %				overige		
activeren	jr.	jaarlast	2024	2025	2026	2027	2028	expl. lasten	toelichting
22.000	30	1.525		1.525					
362.000	50	20.272		20.272					In voorbereiding
471.775	30	32.710			16.984	15.726			
311.900	30	21.625			11.228	10.397			
1.732.500	30	120.120			62.370	57.750			Rotonde Nieuweweg/Apelidoornweg C
204.355	50	11.444		11.444					
282.500	30	19.587				10.170	9.417		Meenemen binnen A50 corridor
550.000	30	38.133		38.133					
80.500	30	5.581		5.581					
207.000	30	14.352		14.352					Voorbereiding 2023 10%, uitvoering 2024 90%
175.000	15	17.967		17.967					Voortvloeiend vanuit het nieuwe beleidsplan (en MJOP)
2.400.000	30	166.400				166.400			2023 30% 2024 30%, 2025 30%, 2026 10%
244.080	30	16.923		8.787	8.136				
2.256.717	30	156.466		81.242	75.224				O.b.v. aangepaste / geïndexeerde raming
	30								Concretiseren van het ontwikkelperspectief naar uitvoeringsprogramma's op deelgebieden
509.212	30	35.305		35.305					Indexatie asfaltbestek 30,4%
	30								
87.000	50	4.872		4.872					
242.000	30	16.779			8.712	8.067			
652.772	30	45.259		23.500	21.759				Indexatie asfaltbestek 30,4%
57.500	25	4.370			4.370				
40.000	25	3.040			3.040				
15.000	15	1.540			1.540				
65.000	65	3.340			3.340				
95.000	6	19.253		19.253					
11.063.811		776.863		303.235	203.768	260.443	9.417		
175.000	15	17.967			17.967				Voortvloeiend vanuit het nieuwe beleidsplan (en MJOP)
990.000	30	68.640			68.640				Op basis van kerncijfers noodzakelijk reserve voor wegen
	30								
100.000	50	5.600			5.600				
87.437	50	4.896			4.896				
430.000	30	29.813			15.480	14.333			
93.500	30	6.483			6.483				
60.300	6	12.221			12.221				Verschoven van 2024 naar 2025
27.900	6	5.654			5.654				Verschoven van 2024 naar 2025
14.700	10	1.999			1.999				Verschoven van 2024 naar 2025
1.978.837		153.274			138.941	14.333			
31.500	15	3.234				3.234			
990.000	30	68.640				68.640			
	30								
100.000	50	5.600				5.600			
87.000	50	4.872				4.872			
1.208.500		82.346				82.346			
31.500	15	3.234							
990.000	30	68.640							
100.000	50	5.600							
87.000	50	4.872							
1.208.500		82.346							
15.459.648		1.094.828		303.235	342.708	357.122	9.417		
				303.235	342.708	357.122	9.417		
				303.235	39.473	14.413	-347.705		

nr.	beleidsveld	balans	omschrijving	Urenplanning 2024				2025 e.v. Uren	Tarief € 100	jaar verv.	jaar jaar	directe kstn. investering	totale investering	dekking	dekking t.i.v.
				O&A	R&B	R&BB	Derden								
2023															
Nog uit te voeren werken:															
2024															
24.03.01	A304	150	- legionelladoorspoel en registratiesysteem brandweer 2019						2024		8.000	8.000		res. ondh.geb.	
24.03.02	A304	120	- verbouw brandweerkazerne		50			5.000	2024		75.000	80.000			
24.03.03	A304-	150	- elektrische auto opsporingsambtenaren (BOA's)						2024		50.000	50.000			
					50			5.000			133.000	138.000			
			mutatie t.o.v. begrotingsjaar		50			5.000			133.000	138.000			
			mutatie t.o.v. vorig jaar												

te	afs.		vaste rekenrente: 3,6 %					overige	
activeren	jr.	jaarlast	2024	2025	2026	2027	2028	expl. lasten	toelichting
	8.000	25	608	608					MJOP - dekking uit gevormde reserve
	80.000	25	6.080	6.080					
	50.000	6	10.133	10.133					Openbare orde en veiligheid
	138.000		16.821	16.821					
	138.000		16.821	16.821					
				16.821					
				16.821	-16.821				

nr.	beleidsveld	balans	omschrijving	Urenplanning 2024				2025 e.v. Uren	Tarief € 100	jaar verv.	jaar	directe kstn. investering	totale investering	dekking	dekking t.l.v.
				O&A	R&B	R&BB	Derden								
2023															
<u>Naar uit te voeren werken:</u>															
23.04.01	A004	160	- digitaliseren archief (fase 5) 2020							2023	10.000	10.000			
23.04.02	A004	160	- restauratie archieven streekarchief fase II van V							2023	34.000	34.000			
23.04.03	A009	160	- CIO-convenant - software 2023							2023	96.800	96.800			
23.04.04	A009	160	- CIO-convenant - software 2023 - zaakgewijs werken							2023	349.500	349.500			
											490.300	490.300			
2024															
24.04.01	A009	160	- CIO-convenant - software 2024 - zaakgewijs werken							2024	210.000	210.000			
24.04.02	A009	160	- CIO-convenant - software 2024 M2A							2024	190.630	190.630			
24.04.03	A004	160	- restauratie archieven streekarchief fase III van V							2024	34.000	34.000			
24.04.04	A008	120	- verbouw en herinrichting stadhuis							2026 2024	3.500.000	3.500.000			
24.04.05	A008	120	- verbouw en herinrichting stadhuis - bijkomende investeringen							2026 2024	500.000	500.000			
24.04.06	A008	160	- camerasysteem voor de werf en stadhuis					30	3.000	2024	17.500	20.500			
24.04.07	A008	150	- Acculaad kast werf			20			2.000	2024	10.000	12.000			
						20		30	5.000		4.462.130	4.467.130			
2025															
25.04.01	A009	160	- CIO-convenant - software 2025							2025	117.130	117.130			
25.04.02	A009	160	- CIO-convenant - software 2025 M2A							2025	101.785	101.785			
25.04.03	A004	160	- restauratie archieven streekarchief fase IV van V							2025	34.000	34.000			
											252.915	252.915			
2026															
26.04.01	A009	160	- CIO-convenant - software 2026							2026	128.840	128.840			
26.04.02	A004	160	- restauratie archieven streekarchief fase V van V							2026	34.000	34.000			
											162.840	162.840			
2027															
27.04.01	A009	160	- CIO-convenant - software 2027							2027	141.720	141.720			
											141.720	141.720			
Totaal						20		30	5.000		5.509.905	5.514.905			
mutatie t.o.v. begrotingsjaar															
mutatie t.o.v. vorig jaar															

te activeren	afs. jr.	jaarlast	vaste rekenrente ICT: 1 % vaste rekenrente: 3,6 %				overige expl. lasten	toelichting
			2024	2025	2026	2027		
10.000	5	2.360	2.360				Digitalisering archief jaarlijks € 10.000,- voor de periode 2016-2020	
34.000	15	3.491	3.491				O.b.v. rapport restauratie inventarisatie Hattem (Streekarchief Hattem-Epe-Heerde)	
96.800	10	10.648	10.648				Begroting I-Dienst 2024-2027 versie 27 juli 2023 - rente 1% - inclusief zaaggewijs werken	
349.500	10	38.445	38.445				Begroting I-Dienst 2024-2027 versie 27 juli 2023 - rente 1% - inclusief zaaggewijs werken	
490.300		54.944	54.944					
210.000	10	23.100		23.100			Begroting I-Dienst 2024-2027 - rente 1%	
190.630	10	20.969		20.969			Begroting I-Dienst 2024-2027 - rente 1%	
34.000	15	3.491		3.491			O.b.v. rapport restauratie inventarisatie Hattem (Streekarchief Hattem-Epe-Heerde)	
3.500.000	25	266.000			126.000	140.000	Kadernota 2022 - Aandacht voor veiligheidsissues, duurzaamheidsmaatregelen, mogelijkheden om kaantoorruimte te delen, invoeden van corona, hybride werken.	
500.000	25	38.000			18.000	20.000	Kadernota 2022 - Aandacht voor veiligheidsissues, duurzaamheidsmaatregelen, mogelijkheden om kaantoorruimte te delen, invoeden van corona, hybride werken.	
20.500	10	2.788		2.788				
12.000	6	2.432		2.432				
4.467.130		356.780		52.780	144.000	160.000		
117.130	10	12.884		12.884			Begroting I-Dienst 2024-2027 - rente 1%	
101.785	10	11.196		11.196			Begroting I-Dienst 2024-2027 - rente 1%	
34.000	15	3.491		3.491			O.b.v. rapport restauratie inventarisatie Hattem (Streekarchief Hattem-Epe-Heerde)	
252.915		27.571		27.571				
128.840	10	14.172			14.172		Begroting I-Dienst 2024-2027 - rente 1%	
34.000	15	3.491			3.491		O.b.v. rapport restauratie inventarisatie Hattem (Streekarchief Hattem-Epe-Heerde)	
162.840		17.663			17.663			
141.720	10	15.589				15.589	Begroting I-Dienst 2024-2027 - rente 1%	
141.720		15.589				15.589		
5.514.905		472.547	54.944	52.780	171.571	177.663	15.589	
				-2.164	116.628	122.719	-39.354	
				-2.164	118.791	6.092	-162.074	

MEERJARENRAMING “STAAT VAN RESERVES EN VOORZIENINGEN”
2024 TOT EN MET 2027

GEMEENTE HATTEM

Toelichting:

1. In deze staat worden gespecificeerd opgenomen:
  - a. De algemene reserves van de algemene dienst
  - b. De bestemmingsreserves van de algemene dienst
  - c. De overige bestemmingsreserves (*beklemd*)
  - d. De voorzieningen van de algemene dienst
  - e. De overige voorzieningen (*beklemd*)

2. Reserves zijn vermogensbestanddelen die als eigen vermogen zijn aan te merken en die bedrijfs-economisch gezien vrij zijn te besteden.
De reserves kunnen worden onderscheiden naar de algemene reserve en bestemmingsreserves. Zodra de gemeenteraad aan een reserve een bepaalde bestemming heeft gegeven, is er sprake van een bestemmingsreserve. De reserves zonder een dergelijk oormerk vormen samen de algemene reserves.

3. Voorzieningen zijn onderdeel van het vreemd vermogen. Voorzieningen worden gevormd wegens:
  - a. Verplichtingen, verliezen en risico's waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, maar wel redelijkerwijs ingeschat kan worden
  - b. Kosten die in een volgend jaar zullen worden gemaakt (bijvoorbeeld onderhoudsfondsen)
  - c. Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden.

Elke voorziening moet de omvang hebben van de betreffende verplichting of risico. Mutaties in voorzieningen bestaan uitsluitend uit het aanpassen van de omvang van een voorziening.

Meerjarenraming "Staat van reserves en voorzieningen"

Grootboek- nummer	Omschrijving	Saldo per 30-12-2024	Saldo per 30-12-2025	Saldo per 30-12-2026	Saldo per 30-12-2027
(1)	(2)	(4)	(5)	(6)	(7)
Algemene reserves					
890.000	algemene reserve (vaste buffer)	4.500.000	4.500.000	4.500.000	4.500.000
890.010	algemene reserve	2.353.665	2.555.054	2.905.033	2.908.063
Totaal algemene reserves		6.853.665	7.055.054	7.405.033	7.408.063
Bestemmingsreserves					
891.020	reserve grondexploitatie				
891.120	reserve aansluiting A28	718.000	718.000	718.000	718.000
891.270	reserve frictiekosten	10.960	10.960	10.960	10.960
891.280	egalisereserve rioolrecht	386.000	386.000	386.000	386.000
891.290	reserve volkshuisvestingsdoeleinden	200.500	200.500	200.500	200.500
891.300	egalisereserve afvalstoffenheffing	201.276	615.276	384.276	153.276
891.370	egalisereserve sociaal domein	886.515	886.515	886.515	886.515
891.380	reserve ontwikkeling 't Veen ****	216.600	282.600	359.600	359.600
891.385	reserve gemeentelijke opvang Oekraïners	345.000	345.000	345.000	345.000
Totaal bestemmingsreserves		2.964.851	3.444.851	3.290.851	3.059.851
Overige bestemmingsreserves (beklemd)					
891.500	reserve dekking kapitaallasten *	559.943	530.084	500.225	470.366
Totaal bestemmingsreserves (beklemd)		559.943	530.084	500.225	470.366
892.500	Saldo rekening baten en lasten *****	346.189	448.179	101.230	285.552
Totaal Reserves		10.724.648	11.478.168	11.297.339	11.223.832
Voorzieningen					
893.880	voorziening w ethouderspensioenen	723.000	773.000	823.000	873.000
Totaal voorzieningen		723.000	773.000	823.000	873.000
Overige voorzieningen (beklemd)					
893.780	voorziening afkoopsommen onderhoud graven	468.932	485.631	504.431	523.466
893.885	voorziening verlofsparen	27.200	27.200	27.200	27.200
893.890	voorziening rioolrecht **	609.450	736.676	789.801	842.926
893.895	voorziening afvalstoffenheffing	155.000	155.000	155.000	155.000
893.900	voorziening ontwikkeling 't Veen	73.944	73.944	73.944	73.944
893.905	voorziening grondexploitatie Geldersedijk	567.148	567.148	567.148	567.148
893.910	voorziening onderhoud gebouw en	203.066	71.891	-24.206	60.911
Totaal voorzieningen (beklemd)		2.104.740	2.117.490	2.093.318	2.250.595
Totaal voorzieningen		2.827.740	2.890.490	2.916.318	3.123.595
TOTAAL PASSIVA BALANS		13.552.388	14.368.658	14.213.657	14.347.427
893.720	voorziening oninbare vorderingen***	29.537	29.537	29.537	29.537
TOTAAL ACTIVA BALANS		29.537	29.537	29.537	29.537
TOTAAL GENERAAL		13.581.925	14.398.195	14.243.194	14.376.964

In de raad van 16 oktober 2017 is de "Nota reserves en voorzieningen 2017" vastgesteld.

Met ingang van de begroting 2017 bepaalt de relevante BBV-versie dat er geen rente meer w ordt toegerekend aan reserves.

Evenmin w ordt nog rente toegerekend ten gunste van de exploitatie.

*) Voor een specificatie de "reserve dekking kapitaallasten" kan w orden verw ezen naar de aparte staat van beklemd bestemmingsreserves.

**) Wanneer op de rioolheffing een voordeel w ordt behaald - nu of in de toekomst - dan mag dit op grond van de BBV enkel in een reserve vloeien als kan w orden aangetoond dat de overdekking w ordt veroorzaakt door efficiency- of aanbestedingsvoordelen.

In alle andere gevallen moet het voordeel in een voorziening (artikel 44 lid 2 BBV) door derden beklemd middelen w orden gestort.

***) De voorziening moet conform BBV w orden verantw oord aan de activakant van de Balans.

****) De voorziening is conform de BBV voorschriften omgezet in een bestemmingsreserve.

*****) Het saldo van de rekening van baten en lasten w ordt toegevoegd aan de algemene reserve.

*MEERJARENRAMING “STAAT VAN RESERVES EN VOORZIENINGEN”
2024 TOT EN MET 2027*

TOELICHTING

ALGEMEEN

In de raad van 16 oktober 2017 is de “Nota reserves en voorzieningen 2017” vastgesteld.

In de Nota is rekening gehouden met de meest recente wettelijke voorschriften (BBV). Daarnaast is kritisch gekeken naar de noodzaak en hoogte van de diverse reserves en voorzieningen.

RESERVES

890.000 algemene reserve vast buffer

De algemene reserve vaste buffer is het vrij besteedbaar eigen vermogen van de gemeente. Uit motieven van financiële dekking (rentebeleid) is de gewenste omvang van deze buffer bepaald op € 4,5 miljoen.

Deze reserve geeft stabiliteit aan de beschikbare weerstandscapaciteit.

890.010 algemene reserve

Deze reserve heeft als belangrijkste functie het vormen van een buffer voor financiële tegenvallers en wordt gebruikt voor opvang van risico's. Tekorten en overschotten op zowel de begroting als de jaarrekening komen ten laste respectievelijk ten gunste van de algemene reserve.

Daarnaast wordt deze reserve gebruikt als algemeen dekkingsmiddel. In de praktijk bestaat de reserve uit een deel waarop al een aantal claims zijn gelegd (raadsbesluiten / begrote onttrekkingen) en een deel dat nog vrij beschikbaar is (voor het opvangen van risico's en als algemeen dekkingsmiddel).

891.020 reserve grondexploitatie

De reserve grondexploitatie laat het weerstandsvermogen zien van de grondexploitatie, waaruit de risico's dienen te worden opgevangen. Risico's in de grondexploitatie kunnen bijvoorbeeld voortvloeien uit de vertraging van het in exploitatie nemen van complexen, tegenvallende grondverkoop of hogere investeringen. Om de risico's van de lopende complexen deels op te vangen wordt een bodempercentage van de boekwaarde van alle grondexploitaties gehandhaafd.

891.120 reserve aansluiting A28

Voor de nieuw te realiseren afslag op de A28 heeft de gemeente zich - vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst - geconformeerd aan het beschikbaar stellen van een financiële bijdrage van € 1 miljoen. Om deze kosten te kunnen dekken is er in 2022 bij de jaarrekening een bestemmingsreserve gevormd. Jaarlijks wordt een bedrag van gedoteerd tot het benodigde maximum van € 1 miljoen bereikt. Het saldo ultimo 2023 bedraagt € 718.000.

891.270 reserve frictiekosten

Deze reserve dient in de basis als dekking van onvoorziene personele frictiekosten.

Het saldo bedraagt ultimo 2023 € 10.960.

891.280 egalisatiereserve rioolrecht

In 2007 is deze egalisatiereserve in het leven geroepen om de grote schommelingen in het door te berekenen rioolrecht (ingesteld in 2006) op te kunnen vangen. De raad heeft op 14 december 2020 het 'beleids- en beheerplan water en riolering' vastgesteld en is tevens akkoord gegaan met het kostendekkingsplan. In overeenstemming met het kostendekkingsplan wordt jaarlijks de rioolheffing met de andere heffingen vastgesteld. De in het plan voorgestelde investeringen worden vanaf 2021 opgenomen op het meerjareninvesteringsplan.

Elk jaar wordt bekeken of het saldo van de producten pompen en riolen, rioolrechten en straatvegen een voordelig dan wel nadelig saldo te zien geeft. Het saldo wordt met de reserve verrekend, mits kan worden

aangetoond dat de ‘overdekking’ wordt veroorzaakt door efficiency- of aanbestedings-voordelen. Vanuit dit criterium zijn in de jaarrekening 2017 gelden aan de reserve onttrokken als “wegens derden bekleemde middelen”. Conform de BBV is het bedrag overgeheveld naar de ingestelde Voorziening Rioolrecht (nr. 893.890).

891.290 reserve volkshuisvestingsdoeleinden

In het Kwalitatief Woonprogramma zijn afspraken gemaakt over de aantallen en typen te bouwen woningen. Geconstateerd is dat de productie van goedkope woningen achter blijft.

Om de bouw van goedkope woningen te stimuleren is een bijdrage ontvangen van de Provincie Gelderland en de Regio Noord Veluwe. Het gaat hier om de SGW (Stimuleringsbijdrage Goedkope Woningbouw). Deze bijdrage is aan de reserve toegevoegd. In principe is een gedeelte van de reserve vrij besteedbaar maar zal logischerwijs ingezet worden voor volkshuisvestingsdoeleinden. De ontvangen middelen worden gereserveerd voor het Hattemse bouwprogramma.

Het saldo van de reserve is als volgt geoormerkt:

- Woningbouw Woonzorgzone Geldersedijk	€ 80.000
- Duurzaamheid woningbouw	€ 20.500
- Woningbouw 't Veen	€ 100.000
Totaal geoormerkte gelden	<u>€ 200.500</u>

891.300 egalisatiereserve afvalstoffenheffing

Deze reserve is ingesteld met als doel de egalisatie van baten en lasten op het gebied van de afvalstoffenheffing. Met behulp van deze reserve blijft de afvalstoffenheffing over de jaren heen stabiel; Incidentele schommelingen in de inkomsten of uitgaven hebben niet zijn weerslag op het tarief. Bij structurele daling of stijging van de baten en lasten kan de heffing worden bijgesteld.

Per saldo worden de lasten van de producten huisvuil en afval openbare ruimte als ook toe te rekenen loonkosten elk jaar aan deze reserve onttrokken. Het saldo van het product baten afvalstoffenheffing wordt elk jaar aan deze reserve toegevoegd. Bij de Nota reserves en voorzieningen is besloten om voor deze reserve geen plafond in te stellen.

Het is wettelijk niet toegestaan dat er “verdiend” wordt met het opleggen van de afvalstoffenheffing.

Naast het voorkomen van grote schommelingen in de tarieven wordt de reserve ook ingezet als dekking voor investeringen. Conform het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) mogen investeringen niet ineens ten laste van een bestemmingsreserve worden gebracht, tenzij de reserve is gevormd met inkomsten van derden. Door de investeringen inzichtelijk te houden en de heffing te egaliseren, hevelen wij de toekomstige afschrijvingslasten over in de “Reserve dekking kapitaallasten”.

891.340 egalisatiereserve onderhoud gebouwen

De gebouwen worden op basis van de meerjaren onderhoudsplannen (MJOP) onderhouden.

Voor het opvangen van de financiële begroting- en rekening fluctuaties als gevolg van de jaarlijks muterende onderhoudskosten is een egalisatiereserve onderhoud gebouwen ingesteld. Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) gemeenten is de reserve bij de jaarrekening 2022 opgeheven en is een onderhoudsvoorziening gebouwen gevormd.

891.370 egalisatiereserve sociaal domein

Het doel van deze reserve is om de schommelingen van de extra taken op het terrein van de Jeugdwet, de Participatiewet en de overheveling van de functie Begeleiding uit de AWBZ naar de Wmo te kunnen opvangen.

Het beschikbare budget is verdeeld over de componenten

- Wet Tegemoetkoming Chronisch zieken en Gehandicapten (Wtcg)
- Maatschappelijke opvang en Beschermd wonen (MO/BW)

891.380 reserve Ontwikkeling 't Veen

De herontwikkeling van industrieterrein 't Veen is in de jaren 2018 en eerder in gang gezet. De gemeente Hattem kan met ingang van 2030 een investering doen voor wegen in het gebied. Er wordt een jaarlijkse kapitaallast gecalculeerd van € 110.000,-; die volgt uit een investering van netto € 2,3 miljoen. In de begroting is een groeipad van 10 jaar naar dat bedrag opgenomen door ieder jaar cumulatief € 11.000,- in onze begroting op te nemen, oplopend van € 11.000,- in 2020 naar € 110.000,- in 2029. Dat gaat in de vorm van een dotatie aan de reserve. Te zijner tijd zorgt de daadwerkelijke investering in het wegennetwerk van 't Veen voor een kapitaallast. De toename van de kapitaallast kan gedekt worden vanuit een evenredige afname van de bovengenoemde structurele toevoeging aan de reserve 't Veen. De reserve kan bij effectuering van de werkwijze vrijvallen.

891.385 reserve opvang Oekraïners

In maart 2022 zijn vele inwoners uit Oekraïne op de vlucht geslagen. Ook in Nederland zijn vele vluchtelingen opgevangen. In Hattem is er ook gezocht naar opvangplekken. Die zijn gevonden bij particulieren, maar ook via gemeentelijke opvanglocaties. De kosten die voor deze opvangplekken zijn gemaakt worden vergoed vanuit het Rijk. Op basis van de landelijke bekostigingsregeling krijgt de gemeente Hattem middelen. Het verschil tussen de ontvangen bijdrage en de reeds gerealiseerde kosten bedroeg over 2022 bijna € 900.000. Hiervan is € 400.000 in het resultaat verwerkt van 2022 ter dekking van de kosten voor externe inhuur die reguliere taken hebben overgenomen van collega's die zijn ingezet voor de ondersteuning van Oekraïense vluchtelingen.

Het restant van € 500.000 is bij de jaarrekening gedoteerd aan een gevormde bestemmingsreserve. Dit omdat de gemeente nog een grote opgave in het langduriger huisvesten van Oekraïense vluchtelingen én statushouders en asielzoekers heeft.

891.500 reserve dekking kapitaallasten

In het kader van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) mogen reserves niet meer rechtstreeks in mindering worden gebracht op investeringen met economisch nut.

Ter dekking van de jaarlijkse kapitaallasten is de "beklemde" reserve "dekking kapitaallasten" ingesteld.

VOORZIENINGEN

893.780 voorziening afkoopsommen graven

De voorziening wordt gevoed door de afkoopsommen van de graven toe te voegen. Voor het berekenen van de jaarlijkse onttrekking is gekozen voor een model dat jaarlijks 1/20ste deel van de cumulatief gestorte bedragen terug laat vloeien naar de exploitatie. Daarvan worden de jaarlijkse onderhoudskosten voldaan.

893.880 voorziening wethouderpensioenen

Met ingang van 2015 wordt de pensioenopbouw van zittende wethouders in eigen beheer opgebouwd. Daarvoor is een voorziening opgericht waarvan de jaarlijkse dotaties als last in de exploitatie zijn opgenomen.

893.885 voorziening verlofsparen

De voorziening verlofsparen wordt gevormd vanuit de mogelijkheid die de CAO biedt.

Medewerkers worden in de gelegenheid gesteld om voor verlof te sparen om eerder te stoppen met werken. Hiervoor kunnen zij maximaal 3.600 uur sparen, met een maximum van 200 uur per jaar.

893.890 voorziening rioolrecht

Op grond van artikel 44 lid 2 van het BBV is er in 2017 een wijziging doorgevoerd. Wanneer op de rioolheffing een voordeel wordt behaald - nu of in de toekomst - dan mag dit op grond van de regelgeving enkel in een reserve vloeien als kan worden aangetoond dat de 'overdekking' wordt veroorzaakt door efficiency- of aanbestedingsvoordelen. In alle andere gevallen moet het voordeel in een voorziening door derden beklemde middelen worden gestort. Hiervoor is er in 2017 deze voorziening rioolrecht gevormd.

893.895 voorziening afvalstoffenheffing

In de reserve afvalstoffenheffing zijn de positieve resultaten van de afgelopen jaren verwerkt. Op grond van BBV-voorschriften dienen 'resultaten' in een voorziening verwerkt te worden. In 2023 is een bedrag van € 155.000 verminderd in de reserve en gedoteerd aan de gevormde voorziening.

893.900 voorziening ontwikkeling 't Veen

Een uitspraak van de Commissie BBV is dat "het kwalificeren van voorbereidingskosten voor faciliterende exploitatieplannen of nog te sluiten anterieure overeenkomsten als "nog te verrekenen kosten" onder de overige nog te ontvangen bedragen (artikel 40a, lid 1 onderdeel BV) is toegestaan onder o.a. de volgende voorwaarde:

- de kosten mogen maximaal 5 jaar als overige nog te ontvangen bedragen blijven staan; na maximaal 5 jaar moet het kostenverhaal zijn gerealiseerd dan wel dienen de kosten te worden afgeboekt ten laste van het jaarresultaat".

De door de gemeente gemaakte kosten t/m 2018 voor 't Veen vallen buiten deze voorwaarde. Op de kosten is als dekking een "vrijval" van de subsidie van de Provincie Gelderland en de WBI in mindering gebracht in de jaarrekening 2022. Daarmee blijft een te treffen voorziening over van € 74.000, waarmee is voldaan aan de uitspraak van de Commissie BBV.

893.905 voorziening grondexploitatie Geldersedijk (WZZ)

De voorziening voor de grondexploitatie van de Geldersedijk (Woonzorgzone) is gevormd in verband met het verwachte tekort. Conform de regelgeving vanuit de BBV heeft de gemeente Hattem de voorziening in de jaarrekening 2022 opgenomen.

893.910 voorziening onderhoud gebouwen

De onderhoudsvoorziening is gevormd op basis van het meerjarenonderhoudsplan van de Gemeente. Het meerjarenonderhoudsplan wordt cyclisch bijgesteld en geüpdatet wat de basis is voor de dotatie en jaarlijkse kosten in de exploitatie.

De jaarlijkse dotatie is geactualiseerd en verhoogd. De oorzaak van deze stijging ligt in de aanbesteding van installatietechniek en prijsstijging. Vanaf dit jaar zal de dotatie jaarlijks geïndexeerd worden met het geldende inflatiepercentage, om zodoende voldoende budget te hebben voor het jaarlijkse onderhoud. De mogelijke meer- of minderkosten zullen jaarlijks verrekend worden met de te vormen voorziening.

893.720 Voorziening oninbare vorderingen

Er is altijd een risico aanwezig dat openstaande vorderingen niet worden voldaan. Door middel van een ouderdomsanalyse wordt, bij de jaarrekening, een inschatting van dit risico gemaakt. De voorziening wordt vervolgens tot het bedrag van dit risico gemuteerd. Conform BBV wordt de voorziening verantwoord als waarde correctie op de vorderingen (vlottende activa).

Reservepositie

	Saldo per: 31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027
Algemene reserves	6.854	7.055	7.405	7.408
Bestemmingsreserves	3.525	3.975	3.791	3.530
Voorzieningen	2.857	2.920	2.946	3.153
Exploitatieresultaat	346	448	101	286
Totaal:	13.582	14.398	14.243	14.377

